

T.C.
ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZİN ADI: İSKENDER PALA'NIN ROMAN VE ÖYKÜLERİNDE YAPI VE TEMA

TEZİN TÜRÜ: YÜKSEK LİSANS

ANABİLİM DALI: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

TEZİ HAZIRLAYAN: EMİNE BOSO YAMAN

ADIYAMAN / 2014

İSKENDER PALA'NIN ROMAN VE ÖYKÜLERİNDE YAPI VE TEMA

Emine BOSO YAMAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mustafa KARABULUT

Adıyaman

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül, 2014

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. Mustafa KARABULUT danışmanlığında Emine BOSO YAMAN tarafından hazırlanan “İskender Pala'nın Roman ve Öykülerinde Yapı ve Tema” başlıklı çalışma 29/09/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mustafa KARABULUT

İmza:

Jüri Üyesi: Doç. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK

İmza:

Jüri Üyesi: Yrd. Doç. Dr. Selim SOMUNCU

İmza:

29 / 09 / 2014

Doç. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İskender Pala'nın Roman ve Öykülerinde Yapı ve Tema” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

29/09/2014

Emine BOSO YAMAN

ÖZET

İSKENDER PALA’NIN ROMAN VE ÖYKÜLERİNDE YAPI VE TEMA

Emine BOSO YAMAN

Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2014

Danışman: Doç. Dr. Mustafa KARABULUT

Son dönem Türk romancılarından İskender Pala, Eski Türk edebiyatı anabilim dalında yetkin bir akademisyen olduğundan Doğu edebiyatlarının içeriğine ve temalarına oldukça hâkimdir. Pala, Doğu edebiyatı ve kültürüne ait bilgilerini roman ve hikâye türünün imkânlarından faydalanarak okuyucularına aktarır. Son yıllarda gençlerin bilgi içerikli kitaplardan ziyade roman üzerine yoğunlaştığını fark eden Pala, Osmanlı dönemi kültürünün tanıtılmasında ve anlaşılmasında roman ve hikâyeyi bir araç olarak kullanır.

Bu tezin hazırlanmasındaki asıl amaç İskender Pala’nın roman ve hikâyelerini yapı ve tema açısından incelemektir. Bu çalışma ile İskender Pala’nın roman ve hikâyelerine ışık tutmayı amaçlıyoruz.

Bu tez üç bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın birinci bölümünde İskender Pala’nın hayatı, ikinci bölümünde roman ve romanda yapı unsurları hakkında bilgiler yer almaktadır. Çalışmanın temelini oluşturan ve “İskender Pala’nın Roman ve Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme Denemesi” başlığını taşıyan bölümde Pala’nın 7 adet romanı ve 2 adet hikâye kitabı olay örgüsü, tema, şahıs kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı, bakış açısı ve dil-üslup yönünden incelenmiştir. Sonuç kısmında ise Pala’nın anlatı metinlerinde teknik unsurları kullanma konusunda ulaştığımız genellemelere yer verilmiştir. Kaynakça bölümünde ise çalışma boyunca yararlanılan kaynakların listesi yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: İskender Pala, roman, hikâye, yapı, tema

ABSTRACT

ISKENDER PALA’S NOVELS’ AND STORIES’ STRUCTURE AND THEME

Emine BOSO YAMAN

Department of Turkish Language and Literature

Adiyaman University Graduate School of Social Studies

September 2014

Advisor: Assoc. Dr. Mustafa KARABULUT

İskender Pala, one of our authors of the lastest epoch, knows the eastern literature very well as he was a lecturer on old Turkish literature. Pala gives his readers information about the novel and storie by making use of the opportunities of the new Turkish literature. In order to give this information to his readers, Pala mostly uses novel as a means of communication. Noticing that the youngs focus on novels rather than the books full of information, Pala makes use of novel and storie in order for the Ottoman age’s culture to be known and understood.

Main purpose for preparing this dissertation is to analyseİskender Pala’s novels and short stories in terms of structure and theme. We are aiming to shed light on Iskender Pala’s novels and stories by this study.

This dissertation consists of three parts. In the first part of the study, there is İskender Pala’s life, in the second part there is information about the novels and their structure. In the part entitled “An Research Essay On İskender Pala’s Novels and Short Stories”, the cornerstone of the study, Pala’s 7 novels and 2 short story books are analysed in terms of plot, theme, characters, time, place, narrator, perspective and language- style. In epilogue part there are generalizations we obtained from Pala’s usage of structure in his narrative texts. In bibliography part, there is a list of the books referred to during the study.

Keywords: İskender Pala, novel, shortstory, structure, theme

ÖN SÖZ

İskender Pala roman, öykü, deneme, sözlük ve çeviri metinler gibi birçok alanda eser vermiştir. Aynı zamanda çeşitli gazetelerde de köşe yazısı yazmaya devam etmektedir. Bütün bunların yanında akademisyenlik yapan Pala, mesleği dolayısıyla genç nesilleri daha iyi tanıma imkânı bulmaktadır. Eski Türk Edebiyatı anabilim dalında görev yapan Pala, eserlerini kaleme alırken yozlaşan gençlerin kültürümüzde var olan bazı unsurları tekrar kazanmasını istemektedir. Anlaşılmaz olarak suçlanan Klasik edebiyatı olay çevresinde yoğurarak insanların bu edebiyat hakkındaki düşüncelerini değiştirmeye çalışmaktadır. Özellikle eserlerindeki ana temanın aşk olduğunu düşünürsek günümüz insanların aşktan anladıkları ile gerçek aşkın çok farklı olduğunu anlatmaktadır. Zamanımızda boşanma sayılarının artması, kişilerin sevdiklerini öldürmesi gibi bazı durumlar aşkın sadece nefsin istekleri yerine getirmek şeklinde algılandığını gösterir. İncelediğimiz metinlere baktığımızda Pala'nın oluşturduğu karakterler sevdiğine gönülden bağlı, kavuşamamasalar bile âşık olduğu kişiye olan sevgisi nedeniyle başka kimseye bakmayan, ölene kadar sevgisine bağlı şahıslardır.

Pala, eserlerinde sadece aşk konusu üzerinde durmamıştır. Yine unutulmaya yüz tutmuş veya değeri anlaşılamamış bazı şahısların yaşamlarını konu edinen eserler de yazmıştır. Yunus Emre'yi anlattığı *Od*, Barbaros Hayreddin Paşa'yı anlattığı *Efsane*, Eyüp Sultan'ı anlattığı *Mihmandar* bunlardan bazılarıdır. Tarih bilgisi de yüksek olan Pala eserlerinde Osmanlı kültür ve medeniyetine ait olan bazı unsurları da vermektedir.

Yazar bütün bu konuları okuyucuya aktarırken postmodernizmin imkânlarından da yararlanır. Aksiyonun da yer aldığı eserlerinde akıcı bir dil kullanan Pala, geniş bir okur kitlesini peşinden sürüklemektedir.

Pala, günümüzde çok okunan yazarlar listesinde yer alır. Divan edebiyatını sevdirmeye çalışan bir yazarın eserlerinin çok satılması insanlarımızın da Klasik edebiyata olan bakış açısını değiştirmektedir. Biz de romanları çok satan ve Klasik edebiyatı sevdirmeye çalışan bir yazarın eserlerini incelemeye karar verdik. Yani bu çalışmayı hazırlamamızdaki asıl amaç Klasik edebiyatımızı ve kültürümüzü

günümüz insanlarına ulaştırmada bir katkımızın olmasını istemektir. Bu çalışmayı hazırlamak istememizde yer alan başka bir neden de İskender Pala hakkında ayrıntılı bir çalışma yapılmamış olmasıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde yazarın hayatı, sanatı, eserleri ve akademik özgeçmişi hakkında bilgiler bulunmaktadır. İkinci bölümde roman incelemesinde yer alan yapı unsurları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde yazarın roman ve öyküleri türlerine ve basım yıllarına göre kronolojik bir sıraya göre verilmiştir. Bu bölümde yer alan eserler sırasıyla eserin kimliği, olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, anlatıcı ve bakış açısı, dil ve üslup açısından incelenmiştir. Sonuç bölümünde incelediğimiz metinlerden hareketle yazarın sanatçılığı hakkında bilgi verilmiştir. Kaynakçanın yer aldığı bölümde de eserin incelenmesinde yer alan kaynaklar ve yazarın incelenen eserlerinin künyeleri bulunmaktadır.

Tezi hazırlamada, konu seçiminde bana özgürlük tanıyan, hazırlık aşamasında eksiklerimi tamamlamamda ve yanlışlarımı düzenlememde yardımlarını benden esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Mustafa Karabulut'a, diğer bölüm hocalarıma ve çalışmamda beni destekleyen eşim Ahmet Yaman'a teşekkür ederim.

Eylül-2014

Emine BOSO YAMAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İskender Pala'nın Hayatı, Edebi Kişiliği Ve Eserleri

1.1. Hayatı.....	1
1.2. Edebi Kişiliği Ve Eserleri.....	2

İKİNCİ BÖLÜM

2. Romanın Tanımı Ve Romanda Yapı

2.1. Roman Ve Hikâye Nedir?	5
2.2. Romanda Yapı Özellikleri.....	7
2.2.1. Anlatıcı.....	7
2.2.2. Bakış açısı.....	8
2.2.2.1. Hâkim bakış açısı.....	8
2.2.2.2. Kahraman anlatıcı bakış açısı.....	8
2.2.2.3. Müşahit (gözlemci) anlatıcı bakış açısı.....	9
2.2.2.4. Karma anlatıcı bakış açısı.....	9
2.2.3. Vak'a-olay örgüsü.....	9
2.2.4. Şahıs kadrosu.....	10
2.2.4.1. Başkişi.....	10
2.2.4.2. Kart karakterler.....	10

2.2.4.3. Norm karakterler.....	10
2.2.4.4. Dekoratif unsur.....	11
2.2.5. Zaman.....	11
2.2.6. Mekân.....	11
2.2.7. Dil ve üslup.....	12

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İskender Pala'nın Roman Ve Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme Denemesi

3.1. Boğaziçi'ndeki Mücevher

3.1.1. Eserin kimliği.....	13
3.1.2. Eserin yazılış amacı	13
3.1.2. Olay örgüsü.....	13
3.1.3. Tema.....	17
3.1.4. Şahıs kadrosu	18
3.1.5. Zaman	20
3.1.6. Mekân	21
3.1.7. Anlatıcı ve bakış açısı	21
3.1.8. Dil ve üslup	22

3.2. Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk

3.2.1. Eserin kimliği	24
3.2.2. Eserin yazılış amacı	24
3.2.3. Olay örgüsü	24
3.2.4. Tema	39
3.2.5. Şahıs kadrosu	43
3.2.6. Zaman	51
3.2.7. Mekân	52
3.2.8. Anlatıcı ve bakış açısı	54
3.2.9. Dil ve üslup	55

3.3. Katre-i Matem

3.3.1. Eserin kimliği	57
3.3.2. Eserin yazılış amacı	58
3.3.3. Olay örgüsü	59
3.3.4. Tema	78

3.3.5. Şahıs kadrosu	81
3.3.6. Zaman	84
3.3.7. Mekân	85
3.3.8. Anlatıcı ve bakış açısı	86
3.3.9. Dil ve üslup	87
3.4. Şah Ve Sultan	
3.4.1. Eserin kimliği	87
3.4.2. Eserin yazılış amacı	87
3.4.3. Olay örgüsü	88
3.4.4. Tema	108
3.4.5. Şahıs kadrosu	111
3.4.6. Zaman	118
3.4.7. Mekân	119
3.4.8. Anlatıcı ve bakış açısı	121
3.4.9. Dil ve üslup	122
3.5. Od	
3.5.1. Eserin kimliği	123
3.5.2. Eserin yazılış amacı	123
3.5.3. Olay örgüsü	124
3.5.4. Tema	142
3.5.5. Şahıs kadrosu	144
3.5.6. Zaman	150
3.5.7. Mekân	152
3.5.8. Anlatıcı ve bakış açısı.....	155
3.5.9. Dil ve üslup	156
3.6. Efsane	
3.6.1. Eserin kimliği	157
3.6.2. Eserin yazılış amacı	158
3.6.3. Olay örgüsü	159
3.6.4. Tema	171
3.6.5. Şahıs kadrosu	173
3.6.6. Zaman	177

3.6.7. Mekân	178
3.6.8. Anlatıcı ve bakış açısı	180
3.6.9. Dil ve üslup	180
3.7. Mihmandar	
3.7.1. Eserin kimliği	183
3.7.2. Eserin yazılış amacı	183
3.7.3. Olay örgüsü	183
3.7.4. Tema	196
3.7.5. Şahıs kadrosu	197
3.7.6. Zaman	203
3.7.7. Mekân	204
3.7.8. Anlatıcı ve bakış açısı	209
3.7.9. Dil ve üslup.....	210
3.8. Leylâ İle Mecnun	
3.8.1. Eserin kimliği	212
3.8.2. Eserin yazılış amacı	213
3.8.3. Olay örgüsü	213
3.8.4. Tema	220
3.8.5. Şahıs kadrosu	221
3.8.6. Zaman	223
3.8.7. Mekân	224
3.8.8. Anlatıcı ve bakış açısı	225
3.8.9. Dil ve üslup	225
3.9. Aşkname	
3.9.1. Şehnaz beste	
3.9.1.1. Eserin kimliği	226
3.9.1.2. Olay örgüsü	226
3.9.1.3. Tema	229
3.9.1.4. Şahıs kadrosu.....	229
3.9.1.5. Zaman	231
3.9.1.6. Mekân	232
3.9.1.7. Anlatıcı ve bakış açısı	233

3.9.1.8. Dil ve üslup	233
3.9.2. Pervanenin kanatlarında	
3.9.2.1. Eserin kimliği	234
3.9.2.2. Olay örgüsü	234
3.9.2.3. Tema	236
3.9.2.4. Şahıs kadrosu	237
3.9.2.5. Zaman	238
3.9.2.6. Mekân	240
3.9.2.7. Anlatıcı ve bakış açısı	240
3.9.2.8. Dil ve üslup	241
3.9.3. Denizler boyunca aşk	
3.9.3.1. Eserin kimliği	242
3.9.3.2. Olay örgüsü	242
3.9.3.3. Tema	243
3.9.3.4. Şahıs kadrosu	244
3.9.3.5. Zaman	245
3.9.3.6. Mekân	246
3.9.3.7. Anlatıcı ve bakış açısı	247
3.9.3.8. Dil ve üslup	247
3.9.4. Aşk ve şiir	
3.9.4.1. Eserin kimliği	248
3.9.4.2. Olay örgüsü	248
3.9.4.3. Tema	250
3.9.4.4. Şahıs kadrosu	251
3.9.4.5. Zaman	253
3.9.4.6. Mekân	254
3.9.4.7. Anlatıcı ve bakış açısı	255
3.9.4.8. Dil ve üslup	256
3.9.5. Yollarda	
3.9.5.1. Eserin kimliği	257
3.9.5.2. Olay örgüsü.....	257
3.9.5.3. Tema	258

3.9.5.4. Şahıs kadrosu	259
3.9.5.5. Zaman	261
3.9.5.6. Mekân	262
3.9.5.7. Anlatıcı ve bakış açısı	263
3.9.5.8. Dil ve üslup	263
SONUÇ	266
KAYNAKÇA	269
ÖZGEÇMİŞ	274

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AKDITYK	:Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
a.g.e.	:Adı geçen eser
a.g.m.	:Adı geçen makale
BC	:Babil Cemiyeti
BUAM	: Babil Uzay Araştırmaları Merkezi
Bsm.	:Basım
Bşk.	:Başkan
C.	:Cilt
Çev.	:Çeviren
Ed.	:Edebiyat
Haz.	:Hazırlayan
Hz.	:Hazreti
L&M	:Leylâ ile Mecnun
Mad.	:Madde
No:	:Numara
s.	:Sayfa
S.	:Sayı
TRT	:Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
Ünv.	:Üniversite
Yay.	:Yayınları

BİRİNCİ BÖLÜM

1. İskender Pala'nın Hayatı, Edebi Kişiliği Ve Eserleri

1.1.Hayatı

8 Haziran 1958'de Uşak'ta doğdu. İlkokulu Cumhuriyet İlkokulu'nda okudu. Liseyi Kütahya Lisesi'nde okuduktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. 1979'da üniversiteyi bitiren Pala, aynı okulda Câmîü'n-Nezâir adlı yüksek lisans tez çalışmasını yaptı. Doktora çalışmasını yine aynı okulda yaptı; Aşkî, Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Divânı. Divan edebiyatı dalında 1983 yılında Doktor, 1993 yılında İstanbul Üniversitesi'nde Doçent oldu. 1998 yılında ise İstanbul Kültür Üniversitesi'nde Profesör oldu.

Okuma hayatına Peyami Safa'nın eserleriyle başladığını belirten yazar, ilk okuduğu kitapların 9. Hariciye Koğuşu ve yalnızız olduğunu söylüyor. Daha sonra Ömer Seyfeddin, Refik Halit Karay ve Reşat Ekrem'in eserlerini okuduğunu belirtiyor.

Osmanlı tarihi ve edebiyatıyla tanışması, Erzurum ve İstanbul'da geçen üniversite yıllarına rastlar. O yılları şöyle anlatır: Tanpınar'ın 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi'ne çarpılmışım. Onun açtığı kapıdan girerek artık İsmail Hami'ler, Uzunçarşılı'lar, Pakalın'lar, Öztuna'lar okuyordum. Türk Klasik Edebiyatı'nı sevmişim. Âşıktım, ama onu tanımıyordum. Nihad Sami merhumun Resimli Türk Edebiyatı Tarihi benim Divanu Lugati't-Türk'ümdü. Türk klasik şiiri meğer benim için bir tarz-ı hayat imiş; beni öyle buldu. Hâlâ şiir yazamam, ama şiirin has bahçesindeki seyranın yolunu yordamını iyi bilirim. Bunu, Fuzulî'den, Bakî'den, Nefî'den, Yahya'dan, Nailî'den, Galib'den, Nedim'den öğrendim. Galib Dede "*Birdenbire bul aşkı, butuhfe bulanındır*" diyordu ve ben, tam da onun dediği bir hediye gibi birdenbire aşkı bulmuştum diyor yazar.

Divan edebiyatının halk kitlelerince yeniden sevilip anlaşılabilmesi için klasik şiirden ilham alan makaleler, denemeler, hikâyeler ve gazete yazıları yazdı. Düzenlediği Divan Edebiyatı seminerleri ve konferansları geniş kitleler tarafından takip edildi.

Pala, bir ara Hilmi Yavuz ile TRT’de *Şairane* adlı programı sunan yazar; TRT 2’de *Divançe* adlı programı hazırladı. Düzenli olarak Altunizade ve Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezlerinde Divan Şiiri Saati adı ile etkinlikleri olup sık sık okur günlükleri düzenlemektedir.

“Divan Şiirini Sevdiren Adam” olarak da tanınan İskender Pala, Türkiye Yazarlar Birliği Dil Ödülü’nü (1989), AKDITYK Türk Dil Kurumu Ödülü’nü (1990) ve Türkiye Yazarlar Birliği İnceleme Ödülü’nü (1996) aldı. Hemşehrileri tarafından “Uşak Halk Kahramanı” seçildi. *Babil’de Ölüm İstanbul’da Aşk*, *Katre-i Matem* ve *Şah&Sultan* adlı romanlarının baskıları yüz binlere ulaştı, pek çok ödül aldı. Türk Patent Enstitüsü tarafından marka ödülüne layık görüldü ve adı tescillendi. Evli ve üç çocuk babası olan Pala, İstanbul Kültür Üniversitesi’nde öğretim üyesidir.

1.2. Edebi Kişiliği

Aslında o önceleri bir şair olmak istemiş fakat çevresindeki insanlar, onun karalamış olduğu mısralara övgüler yağdırmayınca şiir yazma konusunda kendini yetersiz hissetmiştir. Kendi şiirlerinden oluşan bir kitabının olmaması İskender Pala’nın içinde kanayan bir yaradır. O bu durumu şu cümleleriyle dile getirir: “İtiraf etmeliyim ki şiir kitapları hiç ilgimi çekmiyordu. Çünkü yazdığım dörtlüklere sitayişler yağdırıp ileride büyük şair olacağımı söyleyen arkadaşlarım ve hocalarım yoktu. Bugün bir şair olamamışsam ve ömrüm şairleri kıskanmakla geçiyorsa eğer, bunun sorumluları onlardır.”

Pala, şiir kitabı yayınlamaz fakat düz yazıya yönelerek roman ve hikâye yazar. O, romanlarında aşk konusuna büyük önem vermektedir. Bunun için yazdığı öyküleri *Aşkname* adı altında bir kitapta toplamıştır. *Babil’de Ölüm İstanbul’da Aşk* da aşk sözcüğünü içinde barındıran romanlarından biridir. Pala, aştan söz ederken Özellikle Osmanlı döneminde en parlak dönemini yaşayan Divan edebiyatındaki aşka büyük önem vermiştir. Onun aşk anlayışında kavuşmaktan çok sevgili için yapılan fedakârlıklar önemlidir. Fuzûlî’nin *Leyla ve Mecnun* mesnevisi adeta Pala için bir rehberdir. Bu nedenle Pala, eserlerinde Fuzûlî’den ve onun Leylâ ve Mecnun mesnevisinden çokça söz eder. *Babil’de Ölüm İstanbul’da Aşk*’ta bu mesnevinin kahramanları ve kahramanların hayat hikâyeleri çokça karşımıza çıkar. Pala, *Leylâ ve*

Mecnun adlı hikâyesini Fuzûlî'nin mesnevisini örnek alarak yazmıştır. Pala, Divan edebiyatındaki mesnevilerden sadece Fuzûlî'den ve onun *Leylâ ve Mecnun* mesnevisinden etkilenmemiştir. *Katre-i Matem* romanında *Yusuf u Zeliha* mesnevisinde bulunan hikâyelere de yer vermiştir. *Efsane* adlı romanında ise Şeyh Galip'in *Hüsn ü Aşk* adlı mesnevisinden izler görülmektedir.

İskender Pala'nın son dönemde yazdığı romanlarından *Od* ve *Mihmandar*'da konunun başka bir yöne kaydığı görülmektedir. Pala, *Od* romanında Yunus Emre'nin hayatını anlatırken onun beşeri aşktan ilahi aşka ulaşmasından söz eder. *Mihmandar* romanında ise Eyüp Sultan'ın peygamber aşkıdan söz etmektedir. Pala, *Mihmandar* adlı eserini tanıtırken eserlerini okuyan insanların, arkasından hayır dua etmesini temenni ettiğini dile getirmiştir. Buradan da anlaşılıyor ki Pala, sadece Divan edebiyatını sevdirmekle kalmıyor, aynı zamanda dini şahsiyetleri öne çıkarmış insanları anlatarak insanların Allah ve peygamber aşkı konusunda bilinçlenmesini de istiyor.

İskender Pala'nın romanlarında aşk teması ilk sırayı almakla birlikte sadece aşk teması yoktur. Onun eserlerinde tarihi şahsiyetler de anlatıldığı için tarih de son derece önemli bir temayı oluşturmaktadır. *Şah ve Sultan*, *Efsane* gibi romanlarında tarihte yaşamış şahsiyetleri anlatmıştır. Bu şahsiyetler içinde buldukları dönemin özelliklerine göre anlatılmakta ve dönem hakkında bilgiler de verilmektedir. Pala, romanlarında şahsiyetleri ön plana çıkarmasının nedenini günümüz insanların kendilerine rehber edineceği insanları bulmakta zorlandıkları için onların rehber edineceği şahısların hayatlarına yer vererek gidermeye çalıştığını söyler. Tarihimizde ise örnek alabileceğimiz birçok şahıs yaşamıştır ancak biz onları araştırmadığımız için kendimize rehber edinemiyoruz. Pala, da tarihte yaşayan bu önemli şahsiyetleri kurmaca eserlerin özelliklerinden de yararlanarak günümüz insanlarına tanıtmaktadır.

Pala, romanlarındaki kurmaca yapıyı kurarken postmodernizmin özelliklerinden de yararlanır. Onun roman ve hikâyelerinde konunun akışı kesilerek konunun özelliğine göre hikâye anlatma çokça karşımıza çıkar. *Katre-i Matem* romanında olduğu gibi romanın sonu belli değildir. Okur romanların sonunu kendi bakış açılarına, hayal güçlerine göre tamamlar. *Efsane*, *Mihmandar*, *Od* gibi

romanlarında anlatıcı bir kişiden oluşmaz. Pala, birden fazla anlatıcıya yer vererek olayların farklı gözlerden değerlendirilmesini sağlamıştır. Pala, klasik roman tekniğinde kullanılan kronolojik zaman yerine geriye dönüşler de yapar. *Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk, Efsane* gibi romanlarında tek bir olay örgüsü üzerinde durulmaz. Pala, birbirinden farklı olayları ortak paydada birleştirir.

Kısacası İskender Pala, insanların yıllarca anlaşılmayan, ucube gibi tanımlanan Divan edebiyatını Yeni Türk edebiyatının imkânlarından yararlanarak inanlara tanıtmakta ve inanların Divan edebiyatına bakış açısını değiştirmeye çalışmaktadır.

Eserleri: Leyla ile Mecnun(1999), Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk(2003), Kitab-ı Aşk(2005), Aşkname(2007), Katre-i Matem(2009), Şah ve Sultan(2010), Od(2011), Efsane(2013), Mihmandar(2014).

İKİNCİ BÖLÜM

1. Roman Ve Hikâyenin Tanımı Ve Romanda Yapı

2.1. Roman Ve Hikâye Nedir?

Roman, Tanzimat'ın ilanından sonra edebiyatımıza girmiş ve okuyucular tarafından ilgi görmüş, anlatma esasına dayanan bir edebî metin türüdür. Türk edebiyatında romandan önce destanlar, masallar mesneviler bulunmaktaydı. Olay örgüsüne dayanan bu türler Tanzimat dönemine kadar romanın yerini tutmuş, Tanzimat'ın ilanından sonra roman edebi bir tür olarak Türk edebiyatına girince geri planda kalmışlardır. Türk edebiyatında ilk roman örnekleri çeviri şeklinde görülmektedir. Batı edebiyatından özellikle de Fransız edebiyatından etkilenen sanatçılarımız Tanzimat döneminde romanın ilk örneklerini vermiştir. Edebiyatımızda ilk çeviri roman Yusuf Kamil Paşa'nın 1862'de Fransız Fenelon'dan yaptığı *Telemak*'tır. İlk Türk romanı 1872'de Şemsettin Sami'nin *Taaşuk-ı Talat ve Fitnat*'tır. İlk edebî roman Namık Kemal'in *İntibah*'ıdır. İlk tarihi roman Namık Kemal'in *Cezmi* adlı eseridir. İlk köy romanı Nabizade Nazım'ın *Karabibik* adlı yapıtıdır. Tanzimat döneminde ilk roman örnekleri verilmesine karşın Batılı anlamda kusursuz romanlar Servet-i Fünun döneminde Halit Ziya Uşaklıgil tarafından verilmiştir. Günümüzde ise Nobel ödülünü kazanacak kadar yetkin romancılar yetişmiştir.

Romanlar insanların hayal dünyasını içine alan, kişiyi olayların içine sürükleyen kurmaca bir yapıya sahiptir. Romanlardaki olaylar gerçek hayatta yaşamayabilir, olaylar ve mekân da aslında hiç yaşanmamış ve görülmemiş olabilir. Çünkü roman yazarın iç dünyasının bir çeşit dışa yansımalarıdır. Bundan dolayı romandaki gerçekliği gerçek hayatımızdaki gerçeklik ile karıştırmamak gerekir. Aynı zamanda edebi eserlerin ortak noktası her okuyanın yorumu bilinçaltı ve hayal dünyasına göre değişiklik arz eder. "İtibarî metnin, daha geniş bir ifadeyle edebî metnin yorumu, eserden ziyade onu yorumlayan insana ve devre bağlıdır. İtibarî metin, yapısı icabı, değişik manzaralar aksettiren acaip bir aynaya benzer. Ayna kendisini göstermez, ona bakanın görüşünü aksettirir. Çünkü her insan, insan olması bakımından itibarî âlemlerle münasebettedir. Orada kendisinden bazı unsurlar vardır. Bunlardan hareketle eseri yorumlamaya gayret sarf eden kişi, farkında olmadan kendisini anlatır. (Aktaş, 2005: 33)

Ahmet Kabaklı *Türk Edebiyatı* adlı eserinde çeşitli sanatçıların romanın tanımı hakkında görüşlerine yer vermiştir. Biz de Kabaklı'nın kitabından hareketle aşağıda bu sanatçıların görüşlerini verdik.

Namık Kemal'e göre "romandan maksat, hayatta geçmemişse bile, geçmesi mümkün olan bir vakayı, ahlak, adetler, hisler ve ihtimallere bağlı tafsilatıyla birlikte tasvir etmektir" (Kabaklı, 2002: 517).

Ahmet Mithat Efendi'ye göre "roman denilen şey, bir insan cemiyeti içinde görülen durumlardan birini veyahut bazılarını kâğıt üzerine oymaktan ibarettir" (Kabaklı, 2002:517).

Hüseyin Rahmi'ye göre "roman ahlakın aynasıdır. Onun objektifi gördüğü manzarayı alır" (Kabaklı, 2002: 517).

Peyami Safa'ya göre "roman, bize yansıttığı cemiyetle beraber, onu hükmü altında bulunduran düzenleyici fikrin de emrindedir. Bu ortak ölçü ile birlikte, cemiyet ne ise roman da odur" (Kabaklı, 2002: 518).

Suut Kemal Yetkin roman hakkındaki şu düşüncelerini şu şekilde dile getirir:

Hayatta olup da romana girmeyen şey yoktur. Romana sınır çizilmez. Yeter ki gerçekten alınan unsurlar, bütün bir iç zenginliğinin beslendiği hayal gücü ile yeni varlıklar alsın, hayattaki varlıkları bile sürükleyecek, onları gölgede bırakacak bir gerçek olsun (Kabaklı, 2002: 518).

Bize göre roman, yaşanmış ve yaşanması muhtemel olayların bir anlatıcı tarafından zaman, mekân, şahıs kadrosu verilerek anlatılmasıdır. Bu tanımdan hareketle bir romanda ana unsur olay örgüsüdür. Olay örgüsünün bulunduğu bir metinde şahıs kadrosu da vardır. Romanı diğer anlatma türünden ayıran özelliklerden birkaçı romanda zaman ve mekânın belirli olmasıdır. Anlatma esasına bağlı diğer türlerde ise zaman ve mekân belirsizdir.

Hikâye ise yaşanmış veya yaşanması muhtemel olayların zaman, mekân ve şahıs belirtilerek anlatılmasıdır. Roman ve hikâye tür olarak birbirine benzemektedir. Ancak hikâyede olay örgüsü, şahıs kadrosu gibi yapı özellikleri romana göre sınırlılık gösterir. Batılı anlamda ilk hikâye örnekleri yine Tanzimat döneminde görülmektedir. Tanzimat döneminden önce Halk edebiyatında yer alan halk hikâyeleri vardı. Ancak halk hikâyeleri anlatı olarak toplumun ihtiyaçlarını tam olarak karşılamamaktaydı. Tanzimat döneminde ilk yerli hikâye Ahmet Mithat Efendi'nin *Letâif-i Rivayat*'ıdır. Batılı anlamda ilk hikâye örneği ise Samipaşazade Sezai'nin *Küçük Şeyler* adlı yapıtıdır.

2.2. Romanda Yapı Özellikleri

Anlatmaya bağılı edebi metinlerde yapı ile kastedilen aslında romanın iskeletini oluşturan olay, şahıs, zaman mekân, anlatıcı, dil ve üsluptur. Özellikle anlatmaya bağılı metinlerde şahısların birbirleri ile olan ilişkileri, çatışmaları olay zincirini meydana getirir.

Anlatma ve gösterme esasına bağılı edebî metinlerde yapı, çatışma üzerine kurulur. Yapı kavramıyla edebî eserde “görev alan kişi ya da kişi konumundaki varlıkların/değerlerin/kavramların birbiriyle ilişkileri ve bu ilişkilerden doğan her türlü çatışmalar” (Gündüz, 2003:184) kastedilmektedir.

Şimdi anlatmaya bağılı edebi metinlere yapıyı oluşturan anlatıcı, bakış açısı, olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman, mekân, dil ve üslup kavramları üzerinde duralım.

2.2.1. Anlatıcı

Roman, başlı başına anlatma esasına bağılı bir edebi metin türüdür. Anlatıcı olmadan anlatma olayı gerçekleşemeyeceğinden anlatıcı romanın vazgeçilmez bir unsurudur. Aslında eseri yazan ile onu anlatan farklı kişilerdir ama okuyucu çoğu zaman bunun farkına varamamaktadır. Romanın edebiyatımıza girmediği zamanlarda kullanılan destanlarda anlatıcı ön planda iken günümüz romanlarında bunun yanında anlatıcı kendini açıkça göstermeyebilir. Tekin anlatıcının tanımını şu şekilde yapar:

“Anlatıcı,” roman denilen anlatı türünün temel unsuru, aynı zamanda en etkili figürüdür. Roman anlatmak, olayları nakletmek ve olayların akışında rol alan figürleri tanıtmak mümkün olamaz. Çünkü o, anlatı dünyasının hem ‘yapıcı’ hem de ‘yansıtıcı’ unsurudur. Anlatıcı, anlatının hayata en yakın elemanıdır; okuyucunun kulağına ilk önce onun sesi ulaşır ve okuyucu onun sıcak çağrılılarıyla anlatı dünyasına yönelir. (Tekin, 2011: 17)

“Roman sanatı bağlamında üç anlatıcı tipinden söz edilir: 1. tekil kişi (Ben), 3. tekil kişi (O) ve 2. çoğul kişi (Siz).” (Tekin, 2011: 26)

Ben anlatıcıda olayları yaşayan kahraman başından geçenleri, duygu ve düşüncelerini anlatır. Bu nedenle ben anlatıcının kullanıldığı metinlerde daha çok kahraman anlatıcı bakış açısı kullanılır. O anlatıcıda ise dışarıdan olayları izleyen ve gözlemleyen biri anlatıcıdır. Destan, masal gibi anlatı türlerinde o anlatıcı kullanılır. Günümüz yazarları o anlatıcıyı klasik olarak saymakta, bunun yerine daha çok ben

anlatıcıyı kullanmaktadır. Günümüz yazarları ben anlatıcıyı kullanırken sadece bir kahramanın bakış açısı ile sınırlı kalmamaktadır. Bir eserde birden fazla kahramanı anlatıcı olarak kullanmaktadır.

2.2.2. Bakış açısı

İnsanların nesnelere baktığında onlardan çıkardıkları anlam aynı değildir. Geçmişin birikimleri, yaşanmışlıklar, kişilerin hayal dünyası, yaşı, zevk ve kültürü olaylara ve kavramlara bakış açısını değiştirir. Örneğin deniz bazı insanlar için sonsuzluk, mutluluk gibi anlamlar taşıırken denizde çocuğunu kaybetmiş bir anne için acı, hüznün, kederdir. Bazı insanlar da nesnelere ve olaylara bakarken diğerlerinin farkına varmadığı ayrıntıları yakalayabilirler. Bu ayrıntıları yakalayabilen kişiler de daha çok yazarlar ve şairlerdir.

İnsanlar aynı nesnelere ve olayları görmesine rağmen bunlardan farklı anlamlar çıkarır ve farklı yorumlarda bulunurlar. Yazar anlatmak istediği materyale göre bir plan çizmeli ve ona göre bir bakış açısı seçmelidir. “anlatma esasına edebi eserde çok ehemmiyetli olan ve diğer unsurları çevresinde toplayan vaka zincirinin şekli, başlangıç ve bitiş noktası, diğer zincirlerle kesiştiği ve ayrıldığı yerler, geniş ölçüde, bakış açısına bağlıdır.” (Aktaş, 2005: 76)

Yazar anlatmak istediği konuya, vermek istediği mesaja göre farklı bakış açıları kullanır.

2.2.2.1. Hâkim (ilahi) bakış açısı

Destan türünden romana geçen bir bakış açısıdır. Yazar bütün olaylara hâkim durumdadır. Kahramanların ne düşündüğünü, ilerde ne yapacağını bilir. Yazar kahramanlar ve olaylar üzerinde sonsuz güç sahibidir. Tanrı'nın yarattığı insanlar üzerinde sonsuz hüküm yetkisine sahip olduğu gibi hâkim bakış açısında da yazar oluşturduğu şahısların üzerinde sonsuz hüküm gücüne sahiptir. Bu nedenle bu bakış açısına İlahi bakış açısı da denilmektedir. Bu bakış açısında üçüncü tekil kişi anlatıcı kullanılır.

2.2.2.2. Kahraman anlatıcı bakış açısı

Olaylar roman kahramanının bakış açısı ile verilir. Romandaki olaylar, mekânlar, kişi/ler kahramanın bakış açısı ile sınırlıdır. Kahraman ne görmüş, duymuş ve hissediyorsa okur onu bilir. Daha fazlasını bilmesine imkân yoktur. Çünkü merkezde

ben vardır. Her şey anlatıcı olan benin gözünden aktarılır. Bu nedenle kahraman bakış açısında birinci tekil kişi anlatıcı kullanılır.

2.2.2.3. Müşahit (gözlemci) anlatıcı bakış açısı

Roman kahramanlarını ve olayları dışarıdan izleyen bir üçüncü şahsın bakış açısıdır. “Bu gruba giren eserlerde ve yazı parçalarında anlatıcı, vaka içinde yer alan şahıs kadrosunu teşkil eden fertleri bir kamera tarafsızlığıyla izler; onların geçmişi, ruh hâlleri hakkında bilgi vermeden yaptıklarını gözler önüne serer.” (Aktaş, 2005: 105)

2.2.2.4. Karma anlatıcı bakış açısı

Bazen bir roman ve öyküde eserin özelliğine göre birden fazla anlatıcı bakış açısı kullanılabilir. Birden fazla bakış açısının yer aldığı eserler karma bakış açısı ile yazılmıştır. Yazar bazen iki bakış açısını bazen de üçünü birlikte kullanır. Yani, yazar isteğine göre ilahi bakış açısı ile kahraman bakış açısını birlikte kullanabileceği gibi ilahi, kahraman ve gözlemci bakış açısını birlikte de kullanabilir.

2.2.3. Vak’a – olay örgüsü

Anlatma esasına bağlı edebi türlerde genel olarak bir olay anlatılır. Anlatıcının anlatabileceği bir olayı yoksa anlatmaya değer bir şey bulamaz. Anlatılacak bir olayın bulunmadığı metinler daha çok düşünce yazılarıdır. Roman, öykü, tiyatro gibi türlerde yani anlatmaya ve göstermeye bağlı edebi türlerde muhakkak bir yaşanmışlık olmalıdır. Bu yaşanmışlıklar olay ve olay örgülerini meydana getirir. Romanlardaki olaylar gerçek hayatta yaşanan birtakım olayların sanat kaygısı düşünülerek yazıya geçirilmiş halidir. “Öyleyse vaka herhangi bir alâka ile bir arada bulunan veya birbirleriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münâsebetlerinin tezahürüdür.”(Aktaş, 2005: 46) Şerif Aktaş’ın da dediği gibi vak’a zaman, mekân ve şahıs kadrosu ile iç içedir. Forster’e göre olay örgüsü olaylardaki sebep-sonuç ilişkisine göre tanımlanmıştır. Hikâye ile olay örgüsü arasındaki en önemli fark hikâyenin kronolojik olarak sıralanması olay örgüsünün de sebep-sonuç ilişkisine dayanmasıdır.

2.2.4. Şahıs kadrosu

Bir eserde olay varsa bu olayı yaşayan insan veya insan hüviyeti verilmiş nesnelere ihtiyaç vardır. Anlatmaya bağlı edebi türlerden masal, destan, efsane gibi türlerde şahıs kadrosunu devler, cinler, periler gibi olağanüstü varlıklar oluştururken roman ve öyküde olağanüstü varlıkların yerini gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz varlıklar aldı. Ancak anlatıcı roman ve öyküde şahıs kadrosunu oluştururken anlattığı olayların özelliklerine göre insan dışındaki varlıklara insan özelliği vererek kişileştirme yoluna gidebilir. Bazen bir kitap, bazen bir hayvan veya bitki gibi varlıklar roman ve öykü kahramanı olarak karşımıza çıkabilir. Kişilere, buldukları ortama ve zamana göre kimlik kazandırılır. Roman ve öykü şahısları eserde anlatılan özelliklerine göre tip veya karakter olarak karşımıza çıkar. Şahıslar bireysel özellik gösteriyor ve bütün ayrıntıları ile tanıtılıyorsa karakter özelliği göstermektedir. Sadece belli bir grubu veya özelliği temsil ediyorsa tip özelliği göstermektedir. Şahıs kadrosu eserde kendisine yüklenen vazifeye göre, olaya katkısına göre çeşitli isimler altında toplanır.

2.2.4.1. Başkişi

Olayların merkezinde bulunan şahıstır. Olayın başlamasında, gelişmesinde ve sonuca bağlanmasında rol oynayan ve eserde ayrıntılı olarak tanıtılan roman kişisidir. Başkişi romanda bütün özellikleri ile tanıtıldığı için tip özelliği göstermez. Roman ve öyküde başkişi, fiziksel ve ruhsal özellikleri en geniş ayrıntıları ile verdiği için karakter özelliği gösterir.

2.2.4.2. Kart karakter

Roman başkişisinin çatışma yaşadığı, başkişinin sonuca ulaşmasını engellemeye çalışan kişi/kişilerdir. Eserde kahramanla fikir ayrılıkları yaşarlar veya farklı amaç için kahraman ile aynı şeye sahip olmayı arzularlar. Kart karakterleri romanın kötü kahramanları olarak da algılayabiliriz.

2.2.4.3. Norm karakter

Kahramanın yanında bulunan, problem çözmede ona yardımcı olan kişi/kişilerdir. Çoğunlukla kahramanın arkadaşları veya akrabaları olarak karşımıza çıkar.

Kahramanın amacına ulaşmasında ona yardımcı olurlar. Bu nedenle norm karakterlere yardımcı karakterler de denmektedir.

2.2.4.4. Dekoratif unsur

Eserde sadece varlığı bilir. Onunla ilgili detaya yer verilmez ve olayların akışında herhangi bir etkiye sahip değildir. Sadece kuru kalabalıktan ibarettir.

2.2.5. Zaman

İnsan doğduğu andan hatta anne karnına düştüğü andan itibaren bir zamanın içindedir. İnsanoğlunun içinde bulunduğu zaman kavramı zamanla değişikliğe uğramıştır. Destanlardaki zamana baktığımızda zaman kavramı karşımıza bir bütün olarak çıkmaktadır. Çok geniş zaman dilimleri dahi bir bütün olarak aktarılır. Günümüz eserlerine baktığımızda ise zaman kavramının parçalara bölündüğünü görürüz. Artık zamanlar yıl, ay, hafta, gün ve saat olarak parçalara ayrılarak eserde yerini bulmaktadır. Bu, günümüz insanının modern hayatla birlikte iş yükünün artığının ve buna bağlı olarak da zamanı kullanmada çeşitli tasarruflara gittiğinin bir göstergesidir.

Vaka zamanı olayların yaşandığı zaman dilimidir. Şerif Aktaş, vaka zamanını şu şekilde tanımlamaktadır:

Anlatma zamanı ise onların konuştuklarını duyabilen, tavır ve hareketlerini görebilen anlatıcının müşâhadelerini itibarî âleme has bir vasat içerisinde naklettiği andır. Bu, yazma zamanından farklıdır. Zira sonuncusu yazara ait bir işin gerçekleştiği süreyi karşılar. Okuma zamanı ise, her okuyucunun adı geçen eseri okumak üzere ele aldığı zaman dilimini ifade de kullanılır.”(Aktaş, 2005: 116)

Anlatma zamanı ise olaylar yaşandıktan sonra anlatıcının yaşanan olayları okuyucuya aktardığı zamandır.

2.2.6. Mekân

Anlatma esasına bağlı eserlerde zaman, mekân, olay örgüsü ve şahıs kadrosu bulunmaktadır. Yazar şahısları tanıtırken onları bir mekân içinde okuyucuya sunar. Kişilerin içinde yaşadıkları mekân kişilerin sosyo ekonomik düzeyi, ruhsal durumu gibi özelliklerini okuyucuya bildirmesi açısından önemlidir. Olaylar anlatılırken de olaylar bir mekânda geçer. Şahıslar muhakkak bir mekân içinde anlatılır. Çünkü

insanların yaşamını sürdürebilmesinde mekâna ihtiyaç vardır. Yani insanın olduğu her yerde mekân vardır. Bu nedenle mekân eserin iyi anlaşılması açısından önemlidir.

Mekân unsuru, bir ‘tanıtım’ veya ‘takdim’ sorununun ötesinde işlevsel bir özellik taşır.

Romancı; mekân unsurunu:

- Olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak,
- Roman kahramanlarını çizmek,
- Toplumunu yansıtmak,
- Atmosfer yaratmak

Cihetinde kullanılabilir ve o, olayları şekillendirirken bunlardan birini devreye soktuğu gibi birkaçını da dikkate alabilir. (Tekin, 2011: 129)

Yazar mekânı sadece dekor oluşturmak için kullanmaz. Mekânın kahramanın ruh hali üzerinde büyük etkisi vardır. “Mekânın romanda görülme biçimi, çeşitli tasniflerin yapılmasını gerektirir. Romanın kurgusuyla şekillenen mekân, roman kişileri ve okur üzerinde bazen genişleyerek bazen de darlaşarak karşımıza çıkabilir. Mekân kurgunun gidişatına göre açık/geniş ve kapalı/dar; kapsayan, kapsanan da olabilir. Belli kişilere ait olan alanlar ve kamuya ait olan alanlar şeklinde de karşımıza çıkabilir. (Şengül, 2010: 533)

2.2.7. Dil ve üslup

İnsanlar arasında iletişimi sağlayan en gelişmiş anlaşma aracı dildir. Heykelin malzemesi taş, resmin malzemesi fırça ve boya ise edebiyatın malzemesi de dildir. Edebi eserler sözlü veya yazılı olsun dil vasıtası ile meydana gelir. Anlatıcı anlatma olayını dil ile gerçekleştirir. Yazarın oluşturduğu anlatıcı onun üslubunu taşır. Yazarın dili kullanma biçimine üslup denir. Farklı yazarların aynı konuyu işlemelerine rağmen birbirlerinden farklı ürünler ortaya çıkarması yazarın üslubundan kaynaklanır. Mehmet Tekin üslubu şu şekilde tanımlar:

Üslup dilin mecazi gücünü, renk ve eylem zenginliğini, kısacası dilin anlatım dağarcığını kişisel beceriyle söze veya –özellikle- yazıya dökmek, dile hayatiyet (canlılık) kazandırmak demektir. Temelde anonim bir karakter taşıyan dil, sanatkârın mizacından, düşünce ve felsefesinden gelen destekle özelleşir, üslup boyutu kazanır.”(Tekin, 2011: 168)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. İskender Pala'nın Roman Ve Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme Denemesi

3.1. Boğaziçi'ndeki Mücevher

3.1.1. Eserin kimliği

İskender Pala tarafından yazılan roman Dolmabahçe Sarayı'nı tanıtmak maksadıyla yazılır. 10 bölümden oluşan eserde Dolmabahçe'nin kronolojisi ile kaynakça bölümü de yer alır. Eser toplamda 112 sayfadan oluşur. Eylül 2011'de basılan eserde romanın kahramanları saray ve onun içinde yer alan eşyalardan oluşur. Romanda gerçek anlamda bir olay örgüsü yoktur. Saraydaki eşyalar nerden geldiklerini, hangi amaçla kullanıldıklarını ve fiziki özelliklerini kendi bakış açıları ile okuyucuya iletir. Zaten romanın yazılış amacı, İstanbul'daki Dolmabahçe Sarayı'nı tanıtmaktır. Bu nedenle olay örgüsünden ziyade sarayın yapımı ve eşyaların bu saraydaki konumu üzerinde durulur.

3.1.2. Eserin yazılış amacı

Sarayın açılışının 150. yıldönümünde açılış için kutlamalar düzenlemenin yanı sıra İskender Pala'dan da sarayı anlatan bir çalışma yapması istenmiştir. İskender Pala da bunun üzerine sarayı anlatan bir kitap yazmıştır.

“Dolmabahçe Sarayı'nın açılışının 150. yılı (2006) dolayısıyla çeşitli mekânlarda seçkin etkinlikler düzenlenmiş, sarayın adına yakışır kutlamalar yapılması hedeflenmiş, bu arada bana da bir kitap hazırlamam teklif edilmişti.” (s.xi)

3.1.3. Olay örgüsü

Gümüş Parmakta Pırlanta Taş

Bu bölüm sarayın kendi ağzından anlatılır. Saray önce yapılış hikâyesini anlattıktan sonra içinde beraber yaşadığı sultanları, halifeleri ve millette adandığını söyler. Mustafa Kemal'in vefatının ardından kendini güneşini ve efsununu kaybetmiş bir güzel olarak niteler. Saray bu olayı anlatırken duygularını şu şekilde ifade eder:

Bir gün birdenbire onu gördüm. Teşrifinin heyecanıyla kendimi kaybedip ona kendimi anlatmaya koyulmuştum. 285 odam, 43 salonum, 6 balkon, 6 hamam, 1427 pencere 25

değişik işlevli kapılarım onu çok ilgilendirmiş gibi... Gün batımında bahçede kahvesini yudumlarım kapalı kapılarım ve pencerelerime baktı, baktı ve kelimesi kelimesine “Güneşe hasret bir efsunlu güzel!” dedi. Sonraki yıllarda her gelişinde onu bir güneş diye istikbale çıktım... Güneşin koynumda battığı ve bir daha doğmadığı 10 Kasım sabahına kadar... Sonra, İstanbul’un büyüklüğü güzelliği içinde güneşiyle birlikte efsununu da kaybeden bir dildade oldum. (s.12)

Sihirbaz

Bu bölüm Kırmızı Oda’daki kristal bir avize tarafından anlatılır. Eser Dolmabahçe Sarayı’nı anlattığı için billur da diğer avizeleri, billurdan yapıma eşyaları ve yemek takımlarını kendi bakış açısıyla okuyuculara tanıtır. Billur, sarayın tanıtımı esnasında Osmanlı Devleti’ndeki gelişmeler hakkında da bilgi verir. Osmanlı Devleti çöküş dönemini yaşamaktadır ve bu dönemde Osmanlıda Batı hayranlığı vardır. Bunun sonucu olarak yer sofraları bırakılmış ve masada yemek yemek kültürümüze yerleşmeye başlar. Masa etrafında yemek yiyen Osmanlı hanedanı yurtdışından çatal, kaşık, bıçak takımları getirir. Billur şimdi Dolmabahçe Sarayı’nda kendisini ziyaret eden insanların azlığından ve onların bu saraydaki hatıralara kayıtsız kaldığından şikâyet eder. O bu durumu şu şekilde açıklar:

Adım Billur... Fransa’dan Baccarat’tan alınıp bir cariye gibi sunulmuştum saraya... Bunca yıl geçti, yığınla anılar harmanladım. Ve şimdi, burada, Boğaziçi’nde, Dolmabahçe Sarayı’nda hâlâ donuk zamanı elemekteyim. Peki ama kardeşlerimle birlikte biriktirdiğimiz bu hatıraları bir de bizim gözümüzle görmek isteyenler nerede şimdi?!.. (s.31)

Bir Dokun Bin Âh Dinle Kâse-i Fağfurdan

Bu bölüm bir porselen vazo tarafından anlatılır. Vazo, hikâyesini anlattıktan sonra diğer porselenler hakkında da bilgiler verir. Vazo, Osmanlı’nın Batılılaşma sürecinde kurulan porselen fabrikası hakkında da bilgiler verir.

Bakmıyor Çeşm-i Siyah Feryâde

Bu bölümde önce efsanelerde geçen Musikâr hakkında söz edilir. Sonra da Dolmabahçe Sarayı’nda müzik hakkında bilgi verilir. Aşağıdaki paragrafta Musikâr’ın efsanesine yer verilir.

Eski bir Doğu efsanesinde yaşayan kuştur Musikâr. Uzun gagasında yılın günleri sayısınca irili ufaklı delikler bulunan bir kuş. Rivayete göre her gün batımında, sarp kayaların üstüne konar ve gagasını rüzgâra karşı uzatır, çıkan güzel seslerin çevresinde toplanan kuşlara gönül sohbetleri sunar, onlara içindeki derdi yanarmış. Dolmabahçe’de Musikâr, tam 150 yıldan bu yana, 9 piyano, 1 çello, 2 harmonivü, 2 bas 2 de büyük

laterna org ile hâlâ o sohbetleri tazelemekte. Ne ki, udlar, kemanlar, tumburlar, neyler, kudümler olmadan. (s.44)

Zaman Damla Damla: Tik, Tak... Tik Tak...

Bu bölümde saat Dolmabahçe'deki saatler hakkında bilgi verir. Sadece saraydaki saatler hakkında bilgi vermekle kalmaz saat ustaları ve el yapımı saatler ile fabrika çıkışı saatler arasında karşılaştırma da yapar. Fabrika yapımı saatler estetikten uzak olduğu için onlar saraya yakıştırılmaz. İtibarlı salonlardan uzak yerlerde görev yapar. Saat, bu durumu şu şekilde anlatır:

Ancak saraya sonradan girmiş cilalı düz kasaları, asri ahşap torna tezgâhlarında yapılmış süslemeleri, bisiklet zili ile çınlayan yeni moda sesleriyle neredeyse günümüz saatlerini hatırlatan bazı fabrikasyon Amerikan ve Alman saatlerini de burada hatırlamalıyız. Bir estetik armonisi sayılan böylesine sanatkârane bir sarayda alabildiğine sahte duran bu saatler, neyse ki salonlardan ve itibarlı mekânlardan ziyade idari bölümler, kâtip odaları ve kütüphanelere uygun görülmüşler ve belki bu yüzden okuma yazmayı zevksiz ve sevimsiz göstermek gibi bir bühân içinde sıkışıp kalmışlardır. (s.57-59)

Sedirden Sandalyeye

Bu bölümde ahşabın değişim aşamaları anlatılır. Değişimde Batılı anlayışın etkisinin çok büyük olduğu anlatıldıktan sonra insanların kullanılan mobilyaların esiri haline geldiği belirtilir. Önceleri kendini krallar ile özdeşleştiren taht, sonradan kralların dahi esir olduğu farklı şekillere girer. İnsanlar, mobilya kullanılmayan evleri fakir olarak niteler ve dış görünüşü güzel olan mobilyalar ile evlerini süsler. Mobilyalar, artık o evin kalitesini gösteren eşya haline gelir. Ahşap bu durum için şu cümleleri kullanır:

“Sultanlar ile rollerimiz değişmiş gibiydi; şimdi düşünceleri biz yönlendiriyorduk ve bizim ihtişamımıza veya yoksulluğumuza göre sarayın gücü artıyor, yahut eksiliyordu.” (s.63)

Bir Süvari Terkisinde Orta Asya'dan...

Bu bölümde halı yaşadığı yerleri anlattıktan sonra Batılılaşma rüzgârlarının estiği bir dönemde Doğulu kimliğini koruduğunu anlatır. Batı usulü eşyaların arasında Doğu'yu temsil etmenin gururunu dile getirir. Sonra Dolmabahçe Sarayı'ndaki diğer halılar hakkında da bilgiler verir.

Doğu'nun en gizemli güzelliğiyim ben. Nakışların arasındaki öyküleri okumasını bilenler için bütün kültür ve kimlik çizgilerini zaman ötesine taşıyan en zarif arşiv belgesiyim. Beni okumasını bilenler hemen fark edeceklerdir ki, 150 yıldır Dolmabahçe'nin Batılı kimliği içinde Doğu'yu sebatla devam ettirmek hep bana düşmüştür. Bu yüzden Hereke'de 1843 yılında Osmanlı dokuma sanayiinin ilk büyük imalathanesi olan "Hereke Fabrika-i Hümayun"u kurulduğunda, benim sevincim dünyalar kadardı. (s.69)

Kelebeğimi Uçurduktan Sonra...

Bu bölümde ipek, sarayda bulunan örtüler ve insanların giydiği kıyafetlerin incelikleri, zarafetleri ve güzellikleri hakkında bilgiler verir. İpek, kendini sarayın en zarif varlığı olarak görür. Güneş ışınlarına maruz kaldığında sararıp solmaya başladığını söyler. Aşağıdaki örnekte bir sünnet töreninde ipekten yapılmış eşyaların güzelliği anlatılır.

Ben sayın en hassas ve nazenin güzelliğiyim... Kelebeğimin kanatlarında demet demet. Size söylemekten gurur duyarım ki, Sultanım Abdülaziz'in torunu Şehzade Nizameddin Efendi'nin sünnet töreninde, saraylıların tuvaletleri, başlarındaki hotozlar, o güne mahsus ayrı bir ihtişam ve güzellikte idi. Misafir kabul eden saraylıların başlarında üzeri açık ve kenarlı hotozlar, ön kısımlarından yana doğru sorguç şeklinde iştirilmiş tüyler ve Hereke kumaşından dikilmiş uzun etekli elbiselerin o muhteşem manzarası büyüleyici idi. (s.79-80)

Rengârenk Hatıralar Arasında

Bu bölümde Dolmabahçe'de bulunan kırmızı fesli çocuk resmi, İstanbul'un fethinden itibaren resmin gelişimi ve ressamlar hakkında bilgi verir. Osmanlı Devleti sanata ve sanatçıya büyük önem verir. İstanbul'un fethinden sonra Fatih, birçok sanatçıyı İstanbul'a çağırmıştır. Bu bölümde Doğulu ve Batılı ressamların resim anlayışı hakkında bilgiler verilir. Doğulu ressamlar erotik sayılabilecek resimler yapmazken Batılı ressamlar bu tür resimleri yapmaktan ayrı bir haz alır. Bu bölümde sarayda hangi tür resimlerin bulunduğu şu şekilde açıklanır.

İster İstanbul'da çalışmış Avrupalı sanatçıların saraya bizzat sundukları veya satın alınmış eserlerinden, ister sultanların Avrupa'dan getirttikleri örneklerinden oluşsun, bu resimler içinde oryantalist ressamların vazgeçilmez konuları olan erotik çağrışımlı harem veya hamam sahneleri yahut vahşet görüntüleri asla yer almaz. Çünkü bu tür muhayyile travmaları Batı'nın Doğu'ya karşı önyargılı ve hayalperest yaklaşımının örnekleri olup hakikati yansıtmazlar. Bunun yerine Dolmabahçe resim koleksiyonunda epik hayat sahneleri, kentlerin ve anıtların ihtişamlı görünüşleri, savaş sahneleri, atlılar, mahalli kıyafetli tipler ve İstanbul peyzajları önemli bir yer tutar. Özellikle de savaşlarda yenik düşen ülkede, sultanların hoşuna gidecek bazı reform hareketlerine ve eski zaferlere ilişkin tablolar... Bu da hazin bir macera... (s.97-99)

... Ve Yıllar Sonra...

Saray yıllar sonra edindiği yeni görevini anlatmakta ve kendisine bağlı diğer imaretlerden söz etmektedir. O kendini “TBMM’ye bağlı Milli Saraylar’ın yegâne sorumlusu (s. 102) olarak görür.

3.1.4. Tema

Boğaziçi’ndeki Mücevher adlı romanda ana tema estetikdir. Ancak yazar estetik haricinde başka temalar üzerinde de durur. Estetiğin yanı sıra sanat ve Batılılaşma temaları da vardır.

Estetik: Sarayın yapılış amacı yıkılmak üzere olan bir devletin diğer devletlere karşı gücünü kaybetmediğini göstermektir. Yapılan yeni saray estetik açıdan öyle dizayn edilmelidir ki onu gören yerli ve yabancı insanlar onun güzelliği karşısında şaşkına dönmelidir. Padişah Abdülmecid de bunun için saray yapımında hiçbir masraftan kaçınmamış hatta saray süslemelerinde kullanılan malzemelerde estetik görüntünün sağlanabilmesi için neredeyse bir servet harcanmıştır.

Batılılaşma: Sarayın yapıldığı yıllar Osmanlı Devleti’nde Batılılaşmanın yoğun yaşandığı zamana denk gelmektedir. Saray çevresi ve halk Batılı gibi yaşamaya başlamıştır. Öncelikle yer sofraları terk edilip masalarda yemek yenmeye başlanmış, mobilyalar Batı’da kullanılan mobilyalara benzetilmiş, Fransa ve İngiltere gibi ülkelerden çeşitli eşyalar getirtilmiştir.

Sanat: Estetiğin olduğu yerde sanat vardır. Eserde resim, müzik ve mimari alanlarındaki sanatlardan söz edilmiştir.

Resim sanatından söz edilirken ilk resimlerin hangi yöntemlerle yapıldığından, Doğu ve Batı’nın sanata bakış açılarından, sanatçılardan ve resim sanatında etkilenilen akımlardan söz edilmiştir.

Ellerinde “T” cetvelleri, rapidolar, milyem taksimatlı ölçümler yoktu; bir atın kuyruğundan kesilmiş bir tek kıl ile en düzgün çizgileri çizerek sanatlarını göstermek durumunda kaldılar. Niyetleri “İlahi nakış” ile yarışmak değildi, hâşâ; ışık ve gölge perspektifine hiç itaat etmediler bu yüzden. (s.87)

Sarayda şu an bulunan enstrümanlar ile ilgili bilgiler verildikten sonra Doğu müzik anlayışı ile makamları ve sarayda müziğin cazibesine kapılan kadınların

müziği icra edenlere âşık olmaları ve bu aşklarını karşı tarafa belli etmeden tek başlarına yaşadıkları anlatılmıştır. Aşağıda Doğu müzik makamları hakkında bilgiler yer almaktadır.

Kar mıydı ah, gece miydi zencîr; ses mi yahut hece miydi buselik? Ya sonbahar tellerinden koparak derin kederlerde kaybolan sabâ? Nerede o kavlı ü karar perdesinde gizlenen Irak, şehzade odalarından gönül ateşlerini denize düşüren suz-idil? Salonların ve odaların nakış nakış perdelerine, tavanlarına gizlenmiş gönül seslerinden meltemlerle gelen Hicaz, mağribî günbatımlarını yıkayan dalgalarla Dolmabahçe Cami minarelerine yükselen segâh... Sultantepe'sinden ay doğarken başlayan saltanatı sultanîyegâhın, saatin dakikaları arasından süzülüp ışık ışık ve nağme nağme vurur gönül cidarlarına. Ve şimdi bilir misiniz hüzzamın nağmeleri arasından yüz elli yılın gözyaşı akar? Ve yüz elli yıllık hasretleri çoğaltan uşşak, bilir misiniz hangi odada, hangi dolabın içinde saklanmıştır. (s.48-49)

3.1.5. Şahıs kadrosu

Boğaziçi'nde Bir Mücevher romanının şahıs kadrosunu insanlardan ziyade eşyalar oluşturmaktadır. İnsanlar ise sarayla ilgisi olan insanlardır. Sarayla ilgisi olan insanlar, yapımında emeği geçenler ve içinde hayatını geçirenlerdir. Sultan Abdülmecid sarayın yapılmasını ister, sadrazamı bu fikri onaylar, Sermimar Abdülhalim Bey, Altunizade İsmail Zühtü Paşa, Garabet Balyan, Nikoğos Balyan da keşif gezisine çıkıp sarayın yapılacağı yeri belirtir.

Sultan Abdülmecid sarayın güzelliğine hayran kalır. Sarayda yaşayan veya bulunan diğer padişah ve halifeler de şunlardır: Sultan Addülaziz, Sultan V. Murad, II. Abdülhamid, Sultan V. Mehmed Reşad, VI Mehmed Vahdettin ve Atatürk. Bu şahıslar arasında en fazla Atatürk'ün saray hakkındaki düşünceleri ve vefatı üzerinde durulur.

Ardından on beş yıl ayakta ve başta, yazda ve kışta, düşüncede ve bakışta, hatta düzlerde ve yokuşta sırasıyla Sultanım Abdülaziz'in dramına, üç ay kadar bir süre içinde Sultanım V. Murad'ın trajedisine, şehzadeliginden beri tanıdığım II. Abdülhamid'in zekice idare ve tabii vesveselerine tanık oldum. (s.9)

Şahıs kadrosunu oluşturan eşyalar kendi türü veya benzeri olan başka bir eşyanın ağızından tanıtılmaktadır. Bu eşyalar şunlardır:

Baccarath Billur: Fransa'dan getirilen bir avizedir. Bu avize diğer avizeler ve billurdan yapılmış diğer eşyalar hakkında bilgiler de vermektedir.

Baccarat'tan, benim geldiğim yerden gelen beşi bir yerde güzel güzeller mişiz meğer biz. İkimizi Mavi Salon'u ve Halife Merdivenleri'ni gözetlemeye memur etmişler. Birimiz Hatıralar Salonu'nda nilüfer nilüfer açmış kendi çevresinde asude bir aydınlık

oluşturmakta. En küçüğümüz de Sultanım Abdülaziz adına düzenlenen yatak odasında mahremiyet duygusuna kendini adayıp önce “lal ü ebkem” kesilmiş, yılları ilmik ilmik göz nuruyla dokumuştur. (s.22)

Porcellana: Bir vazodur. Bu vazo kendisi ile aynı maddeden yapılmış diğer eşyaları da tanıtmaktadır. Porcellana, İstanbul’u ilk görüşünü şu şekilde anlatır:

“İstanbul’u ilk gördüğümde ben incecik belli, elvan elvan nakışlı bir vazo idim ve sultanlar henüz Topkapı Sarayı’nda yer sinilerinde yemek yiyorlardı.” (s.37)

Saat: Dolmabahçe’de ihtiram nöbetini tutan saattir. Bu saat bize diğer saatler hakkında bilgi vermekle kalmamış Osmanlı’daki bazı saatçiler hakkında da bilgi vermiştir.

“Dolmabahçe’de ihtiram nöbetini, civan boylu asker evlatlarımla birlikte ben tutarım.” (s.52)

“Ahmed Eflakî Dede’yi hatırlıyorum... Yenikapı Mevlevihanesi’nde bir derviş iken merak salıp saatçilik öğrenmiş de, Paris’e gitmiş ve sekiz yıl kalmıştı.” (s.53)

Zamanı, doğru olarak ölçmenin çok nadir, bunu bilmenin de pek pahalı olduğu bir çağda, bir bende misali kapısını şerefle beklediğim bu sarayda tam 193 adet saat bulunurdu. Saraydan yüz yıl daha yaşlı İngiliz saatleri, teknik aksamıyla göz dolduran Fransız eserleri, üzerinde çocuksu manzaralar taşıyan Avusturya saatleri ve nihayet Eflaki Dede’nin çıraklarından Mehmet Muhsin, Süleyman Leziz, Bektaşî Osman Nuri ve Mustafa Şem’î Efendiler’in saatleri, nadide “âsâr-ı atîkalar” arasındadır. (s.55-56)

Ahşap: Taht kendi değişim aşamasını anlatmış ve ahşap olarak hangi eşyalara dönüştüğünü söyler.

Önce tanrı-krallar vardı ve bir de ben vardım. Anadolu’da, Mezopotamya’da, Mısır’da, Roma’da yaşıyordum. Adım taht idi. Sonra insanoğlu oturmak, çalışmak, yatmak, yemek, saklamak, süslemek gibi amaçlarında kullanmak üzere beni odalarına aldılar, sırlarına mahrem ettiler. Çok şey biliyor ve çok işe yarıyordum ya, Rönesans’tan sonra çılgınca peşimden koşmaya başladılar ve sahiplerimin zenginliklerine göre ben de çoğalıp dolap oldum, karyola oldum, masa oldum, koltuk oldum, şu oldum, bu oldum... (s.62)

Halı: Dolmabahçe’deki halılar hakkında bilgiler verilir. Ayrıca halının Doğu kültürünü yansıması, Batılı eserler arasında ayrıcalıklı bir konuma sahip olmasını sağlamıştır.

İpek: İpekten yapılmış eşyalar hakkında bilgi verilmektedir.

“Çevre, başörtüsü, şal, üstlük, ferace, gömlek derken sanki o çağın Vasıf adlı çapkın şairinin, o zarafet damlası bercestesini böyle birisini gördükten sonra söylediğini hayal ettirir.” (s.79-80)

“Öte yandan seccadeler, yorgan yüzleri, bindallılar, puşideler, yatak takımları... Bu sarayda hepsi iğnelerden ilmik ilmik estetik olup zarafet damlaları olarak kumaşlara dokunmuşlardır.” (s.80)

Resim: Bir tablo Osmanlı’da resim hakkında bilgiler vermiştir.

Ben, işte kırmızı fesli çocuk, bugün, 150 yıl geriden bakarken, Dolmabahçe’de en önemli oryantalist resim koleksiyonlarından birinin durduğunu söylemekte iftihar ediyorum. Ayrıca iftihar ediyorum ki, 1800-1940 yılları arasında ülkemizin topraklarında fırçalarını tuvallerine değdirmiş 1100’den ziyade ressam bilinmektedir. (s.96-97)

3.1.6. Zaman

Eserde zaman sarayın 150 yıllık birikimlerini anlatma fikri ile başlar. Yani zamanın başlangıcı eserin yazıldığı 2006 yılıdır. Yazar sonra geriye dönüş yaparak sarayın yapıldığı 1800’lü yıllara gider. Bu yıllar Osmanlı’nın Batılılaşma dönemleridir. Saray kendi ağzından sarayın yapıma fikrini ve sonraki süreçleri anlatır.

“Yığın yığın işçilerin, mahir taş yontucuların, azimli ilgarlar, lağımçılar ve dülgerlerin gelip bina emini (şantiye şefi) Altunizade’nin gözetim ve yönetiminde inşaata başladıklarını dün gibi hatırlıyorum.” (s.7)

Sarayın açılışının 150. yıldönümünde düzenlenen etkinliklerde İskender Pala’ya sarayı anlatan bir kitap yazmasını rica etmişler ve o da bu nedenle şu anda okuduğumuz kitabı yazmıştır. O bu durumu şu şekilde anlatır:

“Dolmabahçe Sarayı’nın açılışının 150. yılı (2006) dolayısıyla çeşitli mekânlarda seçkin etkinlikler düzenlenmiş, sarayın adına yakışır kutlamalar yapılması hedeflenmiş, bu arada bana da bir kitap hazırlamam teklif edilmişti.”(s.xi)

“150 yılda biriken yığınla hatıra... Bilmem size hangilerini söyleyebilirim!?” (s.1)

Eserde saraya alınan bazı eşyaların sarayın hizmetine hangi yılda girdiği, sarayda yaşanan önemli olayların tarihi belirtilmekle beraber eserin sonunda Dolmabahçe Sarayı’nın kronolojisi bulunmaktadır.

Sultanlarımdan sonra Halife Abdülmecid Efendi'nin de 3 Mart 1924 tarihinde bizden ayrılmasıyla hayatın donduğu bu sarayda, hiç çekinmeden söyleyebilirim ki, her gün yeniden kurulup bozulan sofraların en gözde eşyaları, benim en küçük sütkardeşlerim sayılan su ve içecek takımları olmuştur. (s.27)

“1907’de üzerine Osmanlı arması işlenerek Royal 9000 serisinden üretilen bu takımlarda sürahiler likör, şarap, bira limonata, şampanya ve su bardakları, razbuş ve salata tabakları bulunmaktaydı.” (s.29)

3.1.7. Mekân

Boğaziçi’nde Bir Mücevher romanında yazar Dolmabahçe Saray’ı hakkında bilgi vermektedir. Bu saray İstanbul Boğaziçi’nde bulunduğu için eserin adından da anlaşılacağı gibi eserdeki en önemli mekân Boğaziçi’dir. Sarayın çevresindeki meydanlar, sarayın iç mekânı bizim için önemlidir. Bu, bizim saray hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmamızı sağlamaktadır. Sarayın iç mekânı hakkında anlatıcı, okuyucuya geniş bilgiler vermektedir. Saraydaki oda ve salon sayıları, odaların nasıl isimlendirildiği, saraya bağlı başka yapılar eserde dikkatimizi çeken unsurlardır.

Kırmızı Oda’ya, yanaklarım al al olduğu için, bir tenasüp gayesiyle verilmişim zannederim. Çünkü burada hemen her eşyada hâkim renk, kırmızı idi. Sonradan öğrendim; Dolmabahçe’de mekânlar, ya döşeme ve mefruşatta ağır basan renklerden dolayı isim almışlar (Pembe Salon, Mavi Salon, Beyaz Oda, Somaki Oda gibi); ya kullanım amaçlarına göre (Muayede Salonu, Yazı Dairesi, Binek salonu, Müzik Odası gibi) ya da içinde oturan kişilere göre adlandırılmışlardı (Süfera Salonu, Şehzade Dairesi, Tercüman Odası gibi). (s.19)

Eserde başka mekân isimleri de geçmekle beraber bu mekânlar daha çok saraya gelen eşyaların nerden geldiğini veya anavatanının neresi olduğunu belirten mekânlardır.

“Fransa’dan, Baccarat avize imalathanesinden bir gemiyle getirdiler beni saraya ve bir cariyeye edasıyla sundular Sultan Abdülaziz Efendimiz’e.” (s.19)

Türkiye’den Gördes, Uşak, Feshane, Demirci, Sivas, Kayseri, Avanos, Kırşehir, Kula... İran’dan Tebriz, Kâşan, Sine, Hemedan, Şiraz, Şirvan... Yukarı illerden Horosan ve Semerkand... Ama ille de Hereke; ille de Hereke... Dolmabahçe’ye gelmeden önceki memleketlerim, erişe ve argıca büründüğüm, ilmik ilmik güzelleştığım yerler bunlar benim... (s.68)

3.1.8. Anlatıcı ve bakış açısı

Eserde kahraman bakış açısı kullanılmıştır. Eserin kahramanları başta saray olmak üzere sarayın içindeki eşyalar kendileri ile birlikte diğer eşyaları da tanıtmışlardır.

Diğer eşyalar bölümünün başında kendini tanıtan bir eşya tarafından onun gözüyle anlatılmıştır. Eserde kahraman bakış açısının sonucu olarak bazen birinci tekil şahıs “Ben” bazen de üçüncü tekil şahıs “O” anlatıcı kullanılmıştır.

“Adım Porcellana. Afrika ve Asya denizlerinin kızırım ben. Bütün deniz kızları gibi daima ter ü taze, daima pırıl pırıl, daima nakışlı pullarım ve seyirlik elbiselerim vardır.” (s.41)

XIX. yüzyılı oryantalizmin kurumsallaşmış altın çağını yaşadığı dönemdi. Daha önceden süre gelen egzotizm merakıyla birleşen bu gayret birdenbire Avrupalı ressamın yüzlerini İstanbul’a çevrilmesine kapı araladı. Paris’te, Londra’da, Viyana’da ve daha pek çok Avrupa kentinde sanat adına esen rüzgârlar, sanatçıları ister istemez politik, askerî ve ticari ilişkilerin de arttığı Osmanlı’ya yönlendirmişti. Üstelik kültürel zenginliği de ressamlar için eşsiz imkânlar sunuyordu. (s.90)

3.1.9. Dil ve üslup

Eserdeki kahramanların insan dışındaki varlıklar olduğunu ve hatta anlatıcıların da onlar olduğunu görmekteyiz. Yazar insan dışındaki varlıklara insan özelliği vererek onları kişileştirmiştir. Yazar böyle yaparak bu varlıkların gözüyle sarayı okuyucularına daha canlı bir şekilde anlatmıştır. Sözgelimi aşağıdaki alıntıda ipek konuşturularak kendi özelliklerini anlatmıştır.

Ben sarayın en hassas ve nazenin güzelliğiyim... Kelebeğimin kanatlarında demet demet sunarım desenlerimi ve kelebeğimi uçurduktan sonra ibrişimlerde yaşarım. Adımı ananlar, gönül okşayıcılığımıza kapılıp dokunmaya kıyamazlar bana. Evet, evet; bildiniz; adım İpek’tir benim... (s.76)

Eserde şiirsellik yoğun olarak kullanılmıştır. Saraydaki objeler kendilerini tanıtırken mecaz ve yan anlamlarla yüklü kelimeleri kullanmışlar ve anlatımı pekiştirmek için ikilemelere çokça yer vermişlerdir. Aşağıdaki paragrafta şiirsel bir dil kullanan anlatıcı ikilemelere bolca yer vermiştir.

Kar mıydı ah, gece miydi zencîr; ses mi yahut hece miydi buselik? Ya sonbahar tellerinden koparak derin kederlerde kaybolan sabâ? Nerede o kavlı ü karar perdesinde gizlenen Irak, şehzade odalarından gönül ateşlerini denize düşüren suz-idil? Salonların ve odaların nakış nakış perdelerine, tavanlarına gizlenmiş gönül seslerinden meltemlerle gelen Hicaz, mağribî günbatımlarını yıkayan dalgalarla Dolmabahçe Cami minarelerine yükselen segâh... Sultantepe’sinden ay doğarken başlayan saltanatı sultanîyegâhın, saatin dakikaları arasından süzülüp ışık ışık ve nağme nağme vurur gönül cidarlarına. Ve şimdi bilir misiniz hüzzamın nağmeleri arasından yüz elli yılın gözyaşı akar? Ve yüz elli yıllık hasretleri çoğaltan uşşak, bilir misiniz hangi odada, hangi dolabın içinde saklanmıştır. (s.48-49)

Eserde cümle yapısına bakıldığında birleşik cümlelerin sıklıkla kullanıldığını görmekteyiz. Ayrıca eksilteli cümleler de çokça kullanılmıştır. Eksilteli cümlelerin kullanılış amacı yüklem olmaması değildir. Cümlede yüklem olmasına rağmen üç nokta işareti kullanılmıştır. Bunun nedeni daha anlatacak çok şey olduğu ancak anlatılmadığını belirtmektir. Aşağıdaki alıntıda ikinci cümlenin yüklemi *olur*, son cümlenin yüklemi ise sizinle *göz göze gelmektir* olmasına rağmen üç nokta işareti kullanılmıştır.

Hatırlıyorum ne kadar zamandır; asil duruşlarımız ürkekliğe ve nadide desenlerimiz yıpranmaya durdu. İpek ki gül ile kardeş sayılır, ömrü az olur... Sarayın ipekleri benim içimi sızlatır hep. Nefeslerimiz daralır, güneşin ışığına ve denizin buharına her dokunuşumuzda liflerimizden biri daha gönül telini koparır çünkü... Ve yalnızca sizinle göz göze gelmektir bize hayat iksiri olacak olan... (s.83)

Eserde saray eşyalarına ait resimlere de rastlamaktayız. Okuyucu bu sayede eserde anlatılan eşyaların birer resmini görmektedir.

Eserde resimlerden başka sayfa aralarında bazen hikâye anlatılmakta, bazen saray hakkında bilgiler verilmekte bazen de padişahların veya saray içindeki diğer şahısların bir anısı anlatılmaktadır. Bu anılar çeşitli yazarlar tarafından alıntı olarak eserde yer almaktadır. Aşağıdaki alıntıyı İskender Pala, Niyazi A. Banoğlu'nun Atatürk'ün *İstanbul'daki Hayatı II*, İstanbul, s. 231'den almıştır.

4 Eylül 1936'da İstanbul'a gelen İngiltere kralı VIII. Edvard, Dolmabahçe Sarayı'nda Atatürk tarafından karşılanmıştır. Krala verilen akşam ziyafeti sırasında garsonlardan biri fazla heyecanlandığı için elindeki büyük porselen tabakla yere yuvarlanır. Sofradakilerin utanç içinde önlerine baktıkları anda Atatürk, sanki hiçbir şey olmamış gibi krala doğru eğilerek, "Bu millete her şeyi öğrettim, fakat uşaklığı öğretemedim." diyerek ortamı neşelendirir. (s.28)

Eserde yer yer sohbet havasına da rastlanmaktadır. Anlatıcı okuyucu ile konuşuyormuş gibi samimi bir üslup kullanmıştır. Aşağıdaki paragrafta saat "ne demiştim" diyerek daha önce söylediği bir sözü hatırlatmaktadır. Ayrıca "uyan ey gafil" sözüyle de karşıda bulunan birine seslenmektedir.

Ne demiştim; zamanı güneş ile ölçenlerin ömürleri güneş ile birlikte gömülmüş karanlığa; kum ile ölçenlerin ise hayatları kumlar gibi akıp gitmiş. Oysa Dolmabahçe'de zamanı hâlâ ben damıtırım, tik tak... tik tak... Uyan ey gafil, tik tak ile eksildi ömürden bir saat... (s.59)

Aslında eser olay örgüsü olmadığı için bir roman özelliği göstermez. Daha çok bir tanıtım kitabı niteliğindedir. Ancak anlatıcı, zaman, mekân, şahıs kadrosu gibi unsurlar bulunduğu için biz bu eseri roman kategorisinde değerlendirdik.

3.2. Babil’de Ölüm İstanbul’da Aşk

3.2.1. Eserin kimliği

Babil’de Ölüm İstanbul’da Aşk romanı giriş, gelişme ve sonuç bölümünden oluşmaktadır. 415 sayfadan oluşan eserde farklı başlıklar vardır ve her başlık bir numara ile belirtilmiştir. Toplamda biri rakamsız 29 başlıktan oluşan eserde Babil Uzay Araştırmaları ile Leyla ve Mecnun’un aşk hikâyesi anlatılmaktadır. Leyla ve Mecnun mesnevisinin yolculuğundan hareketle Osmanlı Devleti’nin Bağdat’ı fethinden yıkılış dönemine kadar geçen Osmanlı Devleti’nin serüvenleri de anlatılmaktadır.

3.2.2. Eserin yazılış amacı

Yazar, *Leylâ ve Mecnûn* romanını bazı dostlarının bu konuyu anlatan bir kitap yazmasını rica etmeleri üzerine yazdığını dile getirmektedir.

Romanın asıl yazılış amacı ise Doğu’nun saf aşk geleneğinin Batı’nın etkisinde kalarak yozlaştığı, gönülden çıkıp tenselleştğini göstermektir. Günümüz gençlerinin de aşk anlayışında tensel zevklerin ön planda olması Doğu medeniyetinin önem verdiği saf aşktan uzaklaştığını göstermektedir.

Romanda Osmanlı’nın yıkılış süreci de yer almaktadır. Yazar BUAM’ın sırlarını gizleyen BC üyelerinden söz eder. Bu BC üyeleri Osmanlı’nın içine sızmış ve onun çöküşünü gerçekleştirmek için çalışmalarını gizli gizli yapmaya devam etmişlerdir. Yazar böyle bir cemiyet oluşturarak Osmanlı’nın çöküşüne neden olan gizil güçleri anlatmak istemiştir.

3.2.3. Olay örgüsü

Olay örgüsünde yer alan alt başlıklar kitabın içindeki bölüm başlıklarıdır. 29 alt başlığı bulunan *Babil’de Ölüm İstanbul’da Aşk’ta* her başlık “bu” işaret zamiri ile başlamaktadır. İlk başlık haricinde diğer başlıklar numaralandırılmıştır.

Bu, İğneyle Kuyu Kazdığım ve L&M’i Niçin Yazdığımdır

Bu bölümde kitabın aşkı anlatmak için yazıldığı anlatılmaktadır. Yazarın dostları da Leyla ve Mecnun hikâyesini anlatılması ve bu konuda bir kitap yazılması için yazara ısrarcı olmuşlardır. Eseri yazmaya başlaması ise bir rüyanın neticesinde gerçekleşmiştir. Yazar, rüyasında Rahip Akeldan’ın kendisine aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır demesiyle aşk hakkında bilgiler vermesi ve Fuzuli’nin Leyla ve Mecnun adlı mesneviyi araştırmasını istemesiyle yazar aşk hakkında araştırmalar yapmaya başlamış ve sonunda bu eseri yazmıştır.

“Bize kalırsa aşkı tanımayan bir okuyucu bu kitabı hiç okumamalıdır.” (s.vii)

Ertesi Akşam bir rüya gördüm: İhtar Tapınağı’nın Babil Ziggurat’ına bakan penceresi önünde bilge rahip Akeldan, bana kendi zamanında olup biten her şeyi, ama her şeyi anlattı ve çıldırtıcı güzellikteki altın ilâh heykelleri arasında çivi yazısıyla kazanmış yedi tablet gösterip ‘Aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır,’ dedi. ‘Bu sırları bana öğretmekle cevheri madene çevirseniz, damlaya deniz yükleseniz!’ dedim. ‘Bilmek, yanmaktır!’ karşılığını verdi ve ‘Eğer aşkı öğrenmek istersen önce elemi yaşamalısın. Fuzûlî’nin aşk kitabını incelersen eğer, onun yolunu yordamını da keşfedebilirsin!’ demeyi de ihmal etmedi. (s.viii)

1. Bu, Öykümüzün Başlangıcıdır Sevinç İçinde Büyüyen İlk Acıdır

Bu bölümde Hilleli şair Fuzûlî, Bağdat İlimler Akademisi kütüphanesinde araştırma yaparken bilge rahip gelip ona bazı sırları içeren ciltler vermiş ve bunların yanında bir de hançer vermiştir. Aşağıdaki alıntıda kütüphane memurunun Hilleli Mehmet Efendi’ye hançeri hediye etmesi anlatılmaktadır.

Geri döndüğünde elinde murassa bir hançer vardı. Kabzası çift boynuzlu ve çatal dilli bir yılanbaşı biçiminde dökülmüş bir hançerdi bu. Zümrüt ve yeşim taşlar hakkedilmiş kınından sıyrılıp sanki yalın yüzü üzerinde yazılı bir cümleyi Hilleli Mehmet Efendi’ye okur gibi, ‘Ölmesini bilenler için hançer hayat demektir ve aşkı bilen biri için yedi gerçek sır vardır, ona sahip olan dünyaya hâkim olur,’ dedi sözcükleri ayrı ayrı vurgulayarak. ‘Bu hançer sana Tanrı’nın bir emaneti ve bir sırrı olsun, sakla bunu’ Hilleli Mehmet şaşkın bakışlarla ‘Bir hediye almanın neresinde sır olabilir ki?’ diye geçirdi önce içinden, sonra da bu bölgelerde, ayrılırken hediyeleşmenin tarihin en eski geleneği olduğunu düşünüp ‘Galiba ihtiyar benim bir daha gelmemi istemiyor!’ diye yorumladı olanları. (s.8)

Kanun Koyucu Süleyman’ın Bağdat’ı fethi, Nişancı Celâlzade Mustafa’nın Fuzûlî’yi şiir meclisine davet etmesi, davete icabet eden Fuzûlî’ye Taşlıcalı Yahya’nın Leyla ve Mecnun mesnevisini Türkçe olarak yazmasını rica etmesi bu bölümün öne çıkan olaylarıdır. Aşağıdaki alıntıda Fuzûlî’den kitap yazılması istenmektedir.

Perde arkasından gelen müzik yer yer Meragî bestelerini, bazı bazı Mevlânâ güftelerini dillendiriyor, atışmalar, iğnelemeler, şakalar, öyküler, kahkahalar derken, söz Leylâ ile Mecnun'un ölümsüz aşklarına düğümlendi ve karşılıklı anlatımlardan sonra Hayalî Bey Fuzûlî'ye dönüp "Bağdat'ın nadide gülü, sözün seçkin sultanı!" dedi. 'Çöl kızı Leylâ ile çılgın âşığı Kays'ın öyküsü İranlı şairler tarafından defalarca yazılmış. Ne ki Türkçe söyleyen pek az ve sözleri pek cılız. Bu gizli hazinenin sandığını açsanız, bir kitap yazsanız ve bu eski bahçeye bir taze güzellik verseniz!.." (s.14-15)

2. Bu, Rahip Akeldan'ın Bilgelik Süsüdür ve Uzak Sırlarının Gizemli Öyküsüdür

Fuzûlî bu bölümde ihtiyar kütüphanecinin öldüğünü duymuş ve bunun üzerine kütüphanecinin kendisine verdiği hançeri incelemeye başlamıştır. Hançerin kabzası açıldığında içinden bir şerit çıkmış ve Fuzûlî de kütüphaneye gidip bu hançer konusunda araştırma yapmaya karar vermiştir. Hançerin içinden çıkan şeritte Keldanî alfabesi kullanıldığı için Fuzûlî de Keldanî alfabesini bilen yarı sağır Mısırlı bir Kıptî ile sandıklardaki papirüsleri okumaya başlamışlardır. Bu papirüslerde Babil Uzak Araştırmaları Cemiyeti'nin dönemlerinde gök cisimlerini inceledikleri, edindikleri bilgileri tablet haline getirdikleri yer almaktadır. Cemiyetin araştırmalarından rahatsız olan dönemin kralı cemiyetin altı üyesini öldürmüştür. Yedinci üye Akeldan annesini ziyaret etmek için şehir dışına çıktığı için bulunamamıştır. Akeldan'ın kölesi yaşanan olayları sahibine anlatmak için yola çıkmış ve onu bulduğu zaman diğer üyelerin başına gelenleri anlatmıştır. Akeldan bunun üzerine tabletleri ve heykelleri İştâr Tapınağı'na saklayıp şifreyi kölesine vermiştir. Kendisini de İştâr Tapınağı'na kilitlemiştir. Köle sahibine hürmeten sırrı saklamaya yemin etmiş ve yedi kişiden oluşan bir cemiyet kurmuştur. Fuzûlî'nin öğrendikleri arasında BUAM'ın yapmış olduğu çalışmalar da yer almaktadır. Aşağıdaki alıntıda BUAM'ın çalışmaları yer almaktadır.

İhtiyar Kıptî'nin okuduklarına göre, Babil Cemiyeti (BC), uzak araştırmaları yapan yedi bilge rahipten oluşuyordu. Kurdukları Babil Uzak Araştırmaları Merkezi'nde (BUAM) yaptıkları gözlemler ve hesaplamalara göre dünyanın yuvarlak olduğunu ve güneş çevresinde döndüğünü keşfetmişlerdi. Ama bunu kimseye açıklayamıyorlardı. (s.24)

Aşağıdaki alıntıda Akeldan'ın kölesine emanet ettiği şifre yer almaktadır.

"Adını ölümsüzleştirmek için de şifre harflerini A-K-E-L-D-A-N diye yazmış, aralarına da 6-0-0-3-3-2-0 rakamlarını koymuştu." (s.26)

3. Dicle’de Bir Küçük Çilek İdim Ben Mecnûn Olup Hayat Buldum Yeniden

Bu bölümde bir çileğin çöl kızı Leylâ tarafından toplanıp bir defa ısırıldıktan sonra parşömen yapılması, yapılan parşömenin üzerine de kömürle Kays yazılması ve daha sonra bu parşömenin kendini Leylâ’ya âşık Kays olarak görmesi, satılarak Bağdat’a götürülmesi ve Fuzûlî’nin Bağdat’ta bu parşömeni satın alması çilek tanesinin ağzından anlatılmıştır. Çilek tanesi Arap kızının kendisini kopardığını ve başından geçenleri şu şekilde anlatmaktadır:

Dicle’nin serin yamaçlarında bir çilek idim ben. Son taşkında bedevîlerin bağlar ve bahçeleri harap olunca geç yeşermiş, şiddetli güneş ile erken kızarmıştım. Bir gün kara kaşlı, kara gözlü bir Arap kızı, nazik elleriyle koparıp koydu sepetine beni. Dalım ve yaprağım benimle idi. Umuyordum ki al dudaklarına dokunacaktım. Hatta tam da dudaklarına yaklaştırmışken... Olmadı... Olmadı... Olamadım. Eksik kaldım, yarım kaldım. (s.30-31)

“Parşömen oluyordum görünüşte ama içimdeki kıpırdanışlardan haberi yoktu yüzümü okşayan ellerin.” (s.31)

“Öyle ki Kays’ın adıyla birlikte kaderini taşımaya ant içtim. Bağrımda Kays kadar, yüreğime de çalgın bir aşk gelip yerleşti.” (s.35)

4. İlk Aşkım ve İlk Acım: Adı Leylâ Aşk Derdime İlâcım: Adı Leylâ

Hilleli Şair Fuzûlî parşömenleri almış ve onları düzeltmiştir. Satın aldığı bu parşömenlere Hayali Bey’in isteği üzerine Leylâ ve Mecnûn’un hikâyesini yazacaktır. Fuzûlî, Kays yazılı olan parşömeni kitabın adının bulunduğu sayfa yaparak eserini bitirmiştir. İhtiyar kütüphanecinin Fuzûlî’ye söylediği “Aşk bilen biri için yedi gerçek sır vardır” sözünü de kendisine rehber edinen Fuzûlî, Babil Cemiyeti’nin şifresini de bu kitaba yerleştirmiştir. Bu şekilde kütüphane memurunun Fuzûlî’ye hançeri hediye ederken verdiği BUAM’ın sırrı da kitaba geçmiştir. Fuzûlî aşkı anlatırken aşk acısını dile getirmiş ve parşömen de aşkın elem olduğunu Fuzûlî’den öğrenmiştir. Fuzûlî kendisine övgüler yağdıran Ayas Paşa’nın tekliflerini kabul etmeyince ona nezaketten yazmış olduğu Kitâb-ı Leylâ ve Mecnûn mesnevisini göndermiştir.

Aşağıdaki alıntıda Fuzûlî’nin şifreleri kitaba nasıl yerleştirdiği anlatılmaktadır.

“Aşk bilen biri için yedi gerçek sır vardır. Onlara hâkim olan, dünyaya sahip olur.”

Karar verdiği andı bu; kütüphanecinin sırrına ait çözemediği şifreleri, yazacağı kitabın içine gizleyecekti. Kütüphaneci, ‘Aşkı bilen...’ demişti. O hâlde şifreleri yerleştireceği beyitler aşkı anlatmalıydı. (s.42)

Parşömen olan çilek tanesi aşkın tanımını şu şekilde yapmaktadır.

“Çünkü Fuzûlî’nin yanında iken aşkın acı demek olduğunu çok iyi öğrendim.” (s.43)

Çilek tanesi Mecnun olmasını ve Mecnun’un kaderini paylaşmasını şu şekilde anlatmaktadır.

“Ben, Dicle yamaçlarının mahzun çileği, şimdi artık Kays olmuş, Mecnûn olmuşum ve öykünün sonuna kadar bu kâğıtta yaşayacak, aşkı bütün gam ve kederli yanlarıyla tadacaktım.” (s.49)

5. Bu, Karların Kana Bulandığı ve Ciğerimin İlk Kez Yandığıdır

Ayas Paşa, Fuzûlî’den aldığı kitabı Osmanlı padişahına hediye etmeye karar vermiştir. Öncesinde ona bir cilt yaptırması gerekmektedir. Bunun için Emir Raşit’in İstanbul’a gönderdiği kafileden çok güvendiği bir kişiye Fuzûlî’nin gazelleriyle birlikte bu kitabı da vermiş ve onu Kara Piri’ye ulaştırmasını söylemiştir. Kafile yola çıktığında Celâlî olan eski Erciş Beyi’nin adamlarının saldırısına uğrar ve her iki taraftan da çok sayıda kişi ölür. Kurtlar gece gelip cesetleri parçalar. Alacaatlı Mustafa ağaç üzerinde olduğu için fark edilmez ve o kurtulur. Ağaçtan indiğinde biri gelip ondan kitabı ister; ancak Mustafa’nın kitaptan haberi yoktur. Gelen adam tam Mustafa’yı öldürecekken ölü sanılıp bırakılan ve kurtların da hücumuna uğramayan Gökçe Ali gücünü toparlayarak arkadaşını tehdit eden adamı öldürür. Bir süre dinlenen Mustafa ve Ali biri Diyarbakır valisine olayları anlatmak için Diyarbakır’a diğeri de emaneti teslim etmek için İstanbul’a doğru giderek ayrılırlar.

6. Bu, Gizli Kimlikle Dağlar Tepeler Geçtiğimiz, İstanbul’a Yetmek İçin Akla Karayı Seçtiğimizdir

Gökçe Ali emaneti yerine ulaştırmak için dağlar tepeler aşip ve İstanbul’a gelir. İstanbul’a geldiğinde gökten yağın taşlar neticesinde halkın panik içinde olduğunu görür. Gökçe Ali, emaneti Kara Piri’ye teslim eder. Kara Piri kitabı alıp evine

götürür. Kays ile özdeşleşen bu kitap Kara Piri'nin evinde yaşayan herkesin mahremlerine vakıf olur. Kitabın özelliği kendini okuyan, gören herkesin içini okuyarak sırlarını öğrenmesidir. Kara Piri elindeki emaneti saray nakkaşı Nasuh Usta'ya vererek süslemesini ister.

7. Bu, Güzellik Salonlarında Uyandıgım ve Müstesna Renkler ile Boyandıgımdır

Nasuh Usta'nın kalfası Nakkaş Haydar Fuzûlî'nin Leyla ve Mecnûn mesnevisini alıp okumaya başlar. Haydar Usta'nın BC'den haberi vardır ve bu mesneviyi kopya etmeye başlar. Kitabın üzerine nakışlar işlenir. Kitabı görmeye birçok kişi gelir. Kitabın sayfaları arasına resimler yapılır. Daha sonra kitap, nakkaşhanede çeşitli aşamalardan geçer ve çok güzel bir cilde sahip olup, güzelleşir.

İskender Pala, nakkaşhanede L&M'nin başından geçen olaylarla zindanda işkenceye yatırılan birinin başına gelenleri birbirine benzetir. Yalnız, nakkaşhaneden çıkan kitap, güzelleşerek çıkarken, işkenceden çıkan insan dış görünüş olarak perişandır. Aşağıdaki alıntıda L&M'nin ciltevinde çektiği sıkıntılar ve sıkıntılarının ardından yeni görünüşü L&M'nin kendi ağzından şu şekilde anlatılmaktadır:

Önce yapraklarımı sıkıştırma sıkıştırma diktiler; feryadımı kimseciklere duyuramadım. Ardından işkenceye koyup tırnaklarımı sökercesine üzerime giyotin düşürdüler; çığlıklarım ölüleri uyandıracak gibiydi ama ciltevindekiler oralı olmadılar. (s.87)

“Bu bilgelik kentinin zarif adamlarıydı bana bu güzelliği veren ve içimdeki güzelliği suratıma yansıtan. Altın işlemeli kaftan giymiş bir şehzade gibi görünüyordum.” (s.88)

8. Bu, Abdal Kongay Işıgın Peşime Düştüğü ve Bin Bir Düşüncenin Başıma Üşüştüğüdür

Kitap, Ahmet Usta'nın ciltevinde iken bir abdal gelip okumak için kitap aradığını söyler. Onun hareketlerinden şüphelenen Ahmet Usta, derviş de içerdeyken Nakkaş Haydar'ı da çağırır. Haydar Usta bu dervişin bir casus olabileceğini düşünür ve ağzından laf almaya çalışır. Abdal Derviş Musa çok akıllı biridir ve kendi anlatmak istediklerinin dışında başka bir şeyden söz etmez. Haydar Usta'ya bir hikâye anlatır

ve hikâyede bir hançerden ve onun lânetinden söz eder. Daha sonra da bu lânetin bir kitaba geçtiğini söyler. BC'den haberi olan Haydar Usta kitabın yanlış ellere geçmemesi için çalışmalarına hız verir ve kitabı bitirerek saraya gönderir. Kitabı bitirdiğinde yedi güvercinin ayağına pusula yazarak bazı yerlere haber gönderir. O yedi güvercin salarken Ahırkapı'daki Bektaşî Tekkesi'ndekiler de iki güvercin yollar ve bu güvercinlerden biri Haydar Usta'nın gönderdiği güvercinlerden biriyle geri döner.

9. Bu, Gülhane'de Bir Cevizle Kırıldığım ve Mergil Kızına Leylâ Diye Sarıldığımdır

Kanun Koyucu vefat eder. Onun yerine oğlu Selim ve daha sonra da Murat geçer. Sultan Murat'ın üç eşi vardır ve büyük kadınefendi ilginin kendisinde olması için elinden geleni yapar. Mergil'den getirilip saraya satılan Rukâl, Sultan Murat'a sunulur. Rukâl şiirleriyle Sultanın gönlünü çalar ve Sultan'dan bir bebek bekler. Sultan da gönlünü eğlendirsin diye Rukâl'e Fuzûlî'nin kitabını hediye eder. Sultan'ın Rukâl'e yakınlığını çekemeyen rakipleri sultanı oyalar ve Rukâl'den uzak durmasını sağlar. Rukâl'e de çocuğun aldırılması için bir ebe kadının ayarlandığını söyler. Rukâl, bebeği için kitabı da alarak saraydan kaçmaya çalışır ve tuttuğu ceviz ağacının kolu kırılarak yere düşer. Yaralanan Rukâl bütün geceyi kitapla birlikte bir ceviz ağacının kovuğunda geçirir.

10. Bu, Sultanlara Adanan Hikâyem ve Kırk Yıl Süren Özge Payemdir

Kitap, ceviz ağacında iken sarayda geçirdiği kırk yılı düşünür ve bu kırk yıl boyunca başına gelenleri okuyuculara anlatır. Bu kırk yıl sürecinde Osmanlıda meydana gelen değişimlerden de söz eder. Sarayda geçirdiği günler kitap için mutlu günlerdir. Çünkü sarayda iken İstanbul'un soğuk, karanlık yüzünü görmez. Kırk yıllık saray hayatında zamanı rezm ve bezm ile geçer. Kitap bu durumu şu şekilde dile getirir:

“Saraya özgü bezm ile rezm arasında kırk yılım akıp geçti.”(s.107)

“Burada kaldığım üç hükümdarın zamanında bir dünya devletinin nasıl idare edildiğini, dünya siyasetinde ne büyük bir sorumluluk yüklenildiğini çok iyi anladım.” (s.110)

L&M, Rukâl ile ceviz ağacının kovuğunda kaldığı süre zarfında sarayda kaldığı kırk yıl zaman zarfında sarayın kendinden götürdüğü özellikleri şu şekilde anlatır:

Ceviz ağacının yalnızca ikimize yeten hücresinde Rukâl'in, umutlarını biriktirdiği al yanaklarına kar aydınlığı vururken sarayda geçen kırk yılının benden neler alıp götürdüğünü de düşündüm. Bir defa, bedenime o kadar insan dokunmuş, o kadar farklı el okşamıştı ki yüzümü!.. Zaman zaman kendimi sur diplerindeki kötü çarşı karılarına benzettiğimi bile hatırlıyorum. Elbisem bir hayli kirlenmiş, güzelliğimi pekiştiren renklerim çizilmiş, Mezopotamya'da bıraktığım Leylâ'mın tasvirlerine dokunulmuş, ilk aşkımin mahremiyetine dokunulmuştu. (s.111)

11. Bu, Sultan'ın En Muhteşem Öyküsü ve Rus Dilberin Şakrak Türküsüdür

Bu bölümde Roksan, Padişah Kanuni Sultan Süleyman'a arz edilir. Padişah ona Hürrem ismini verir. Hürrem padişahın gönlünü çalar. Hürrem, Şehzade Mustafa'nın öldürülmesine sebep olur. İbrahim Paşa'yı idam ettirerek Rüstem Paşa'yı onun yerine getirir. Rüstem Paşa'ya kızı Mihrimah'ı verir. BC üyelerinden olan Hürrem, diğer BC üyeleri ile fikir alışverişinde bulunur. Hürrem, yaşadığı süre içinde eşi Kanuni'yi idare eder. Bütün ihtişam ve yalnızlığıyla Hürrem, hayata veda eder. Aşağıdaki alıntılarda Hürrem'in özellikleri ve yaptıkları yer almaktadır.

Şair sultanı söz ile avladı, güzel hatıralarla ruhunu soydu, hoşlanacağı şiirler okudu. Çok geçmeden sultan da tıpkı Rus kızı gibi bir sonraki ve daha sonraki akşamları iple çekmeye başlamıştı. Roksan fazla güzel değildi ama sultana zamanı unutturacak kadar onu ilgilendiriyordu.(s.121)

Hürrem, bir yandan BC adına diğer ülkelerdeki üstatlarla haberleşip fikirler alıyor, onların yönlendirmesiyle mülkünün ve gönlünün tahtında oturan sultanı yönlendirmeye çalışıyor, diğer yandan adım adım Şehzade Mustafa'nın kaderini çizmeye başlıyordu. (s.126)

12. Bu, Şairin Mavi Melek'te Tufi'ye Baktığı ve Sultan'ın Ölümüne Hazin Bir Ağıt Yaktığıdır

Kanuni Sultan Süleyman, Mavi Melek adlı kadırgasıyla Boğaziçi'nde gezintiye çıkmak için hazırlık yapar. Saray eşrafından ve saray dışında yaşayan devlet adamlarından oluşan toplulukla yola çıkılır. Yolda kitabın peşinde olan Mevlevî çelebisi Hüsamettin Efendi, harem yakınlarında yürüyen yeniçeri ağasının atının bacağına çuvaldız batırır ve çıkan kargaşadan yararlanarak kitabı almayı amaçlar. Ancak bu amacına ulaşamaz. Ürken at kadırgaya binmek üzere olan haramilerin üzerine gelince cariyelerden biri kadırgaya düşme tehlikesi yaşar. Abdalbâkî Efendi

de düşmek üzere olan bir cariyeyi önce bileğinden sonra da belinden tutar. Hareme ait bir cariyeye bu denli yakınlaşmanın büyük suç sayıldığı bir dönemde padişah, Bâkî Efendi'ye cariyesi Tutî'yi bağışlar ve kalabalık önünde şeyhülislama nikâh kıydırır. Bâkî Efendi bir söz sultanıdır ve bundan sonraki şiirlerini karısından ilham alarak yazar. Bâkî Efendi'nin Kanuni'nin ölümü üzerine yazdığı Kanunî Mersiye'si aradan yıllar geçmesine rağmen okuyan herkesi ağlatır.

“Bâkî Efendi'nin, hayatının hiçbir döneminde, Kanun Koyucu'nun öldüğü günkü kadar ağladığını gören olmamıştır. Türk şirinin anıtlarından sayılan ünlü ‘Kanunî Mersiyesi’ni o sonsuz acı ile yazdığı için olsa gerek, okuyan herkesi ağlatır.” (s.135)

13. Bu Bab, Ceviz Ağacı'nın Efsanesi Beyanındır

Bu bölümde Rukâl'in ceviz ağacının kovuğundan çıkmak isterken yakalanması ve ceviz ağacının sarayın dış bahçesine dikilme efsanesi anlatılmaktadır. Bu efsanede dervişin saraydan kaçan bir cariyeye yardım etmesi şu şekilde anlatılmaktadır:

Raviyân-ı ahbâr şu gûne rivayet ve nâkılân-ı âsâr bu nev'a hikâyet ederler ki Fatih Sultan Mehmet Han bu sarayı yaptırdıktan birkaç ay sonra, gecelerden bir gece, tıpkı Rukâl gibi, haremdeki cariyelerden biri, bilinmez hangi nedenle, o zaman daha alçak olan duvardan atlayarak kaçmaya çalışmış, bu sırada Darphane kapısı yanında bir garip derviş görüp yardım etmiş ve onu hemen kapının yanındaki asırlık ceviz ağacının gövdesindeki kovuğa saklayarak Babüssaade ağasına haber ulaştırıp sağ sağlim saraya dönmesini sağlamış. (s.138-139)

14. Bu, Karanlıklara Gözümü Açtığım ve Kaderimden Kederime Kaçtığım

Patlak Memi, Rukâl'e yardım eder. Rukâl'e erkek kıyafeti giydirir, takma bıyık takar ve onu bir hana götürür. Rukâl, handa iken Patlak Memi'nin arkadaşı olduğunu söyleyen biri hana gelir. Alapaça Temür isimli bu adam L&M'ye karşılık Rukâl'in baba ocağı Mergil'e dönmesine yardım edeceğini söyler. Diğer yandan da Rukâl'in saraydan kaçtığı anlaşılır ve bulunması için peşine adamlar takılır. Rukâl'i Sultan Murat'tan önce valide sultan bulursa Rukâl canından olacaktır.

15. Bu, İncinin Denize Atıldığı ve Aşkımın Papa'ya Satıldığıdır

Alapaça Temür, Rukâl'i söylediği yere götürmeyip onu geneleve satar. Rukâl burada namusunu korumak isterken bebeğini düşürür. Rukâl bir şekilde gemiye biner ve bu

gemide ona tuzak kurulur. Kurulan tuzak sonucu Rukâl, denize düşerek ölür. Bu bölümde üzerine değinilen diğer konulardan biri Yasef Nasi sülalesidir. Nasi sülalesinin her yerde adamı vardır ve dünyanın yönetimini gizil güçler olarak yönlendirir. İkincisi de L&M'nin Papa'ya hediye edilmesidir.

Rukâl'in bebeğini düşürmesi ve ona kurulan tuzak L&M'nin ağzından şu şekilde anlatılır:

Zavallı Rukâl, ırzına geçilmek istenen hamile bir kadının acısıyla eteklerinden akan kanların üstüne yığılıp kalmıştı o sabah. Bu evde sık sık karşılaşılan olaylardan olduğu için evin sahibesi olan madam, derhâl Balat'ta oturan bir ebeyi çağırıp gerekeni yaptırmıştı. (s.157-158)

Rukâl, iskele bahçeliğine açılan puntellere tutunup sevdiği adamı bıraktığı Topkapı Sarayı'nı seyretmeye başladığında, yıllarca içinde yaşadığı yeri denizden ilk defa gördüğünü fark etti ve bacalardan tütmeye başlayan dumanlar, onun gözlerini buğulandıran bir hüznü oluverdi. Ne var ki bu hüznü de uzun sürmedi ve bir anda kendini boşlukta buldu. Son çılgılığı Topkapı duvarlarında yankılandığı sırada tutunduğu puntelin zinciri elinde duruyordu ve ayağındaki gülle onu Boğaz'ın dibine doğru hızla çekmekteydi. (s.163)

16. Bu, Vatikan'da Adımın Değiştiği ve İmdatıma Bininci Yılın Yetiştigi

Bu bölümde Papa'nın eline geçen L&M kitabının ismi değiştirilir ve Layla & Crazy olur. Almanyalı ressam Elsheimer BC üyelerindedir ve bu kitabı görünce yıllarca aradığı kitabın kendi ülkelerinde olduğunu görünce çok sevinir. Elsheimer kütüphaneye götürmesi gereken L&M'yi kütüphaneye vermeyip evine götürür ve orada incelemeye başlar. Elsheimer arkadaşları ile kitabı incelerken sırta çok yaklaşır fakat papanın rahatsızlanması üzerine evinden çağrıldığı için çözüme ulaşamaz. Eve döndüğünde ise arkadaşları ile birlikte ev halkının öldürüldüğünü ve kitabın çalındığını görür. Kitap bir şekilde Papa'ya tekrar ulaşır ve hicretin bininci yılı dolayısı ile Osmanlı'ya hediye edilme kararı alınır.

17. Bu, Damlanın Derya ile Ahengi miydi; Ya Akdeniz'de Bir Korsan Cengi miydi?

Papa hediyeleri İstanbul'a göndermek için özel gemisini gönderir. Yolculuk esnasında en fazla korkulan durum korsanlardır. Özellikle de Saint-Jean şövalyeleri Akdeniz açıklarında korku salan korsanlardır. Papanın gönderdiği gemi de tuzağa düşürülür ve tam teslim olmak üzere iken Osmanlı donanmacılarından Murat Reis

imdadına yetişir. Geminin sağ salim İstanbul'a ulaşması için ona koruyuculuk yapmıştır. L&M geminin teslim edilme kararını şu şekilde anlatmaktadır:

Şimdi karşısındaki on üç parelik Malta filosu karşısında kendi gemisi korumasız, çaresiz ve hız kesmiş olarak kızıl külâhlıların arasında kalmış durumda. Teslim kararını Antonio ile birlikte verdiler. Çatışmaya girmeden teslim olacaklar ve gemileri yedeklenip Malta'ya varınca durumu kardinale anlatıp kurulmaya çalışacaklardı. (s.206)

18. Bu, Eski Hatıraların Canlandığı ve Kalbimin Anda Bin Kez Yandıdır

Saraya gelen L&M kitabı Sultan Mehmet'e ulaştığında kitabı öper ve babasının cariyesi Rukâl'i hatırlar. Saraydan ayrılan bir şeyin tekrar saraya dönemeyeceği için bu kitabı Hakanî Mehmet Bey'e hediye eder. Mehmet Bey hayatının sonuna kadar bu kitabı çok sever.

Sultan Mehmet'in bağrımdaki şakayık resmini öptüğü sırada gözlerinin dolduğunu ve hüznü dolu erkeksi sesiyle 'Rukâl! Babam seni ne de çok sevmişti bilsen! Ve gerçeği ben biliyorum, sana kıydılar!' diye fısıldadığını benden başka kimse ne gördü ne de duydu. (s.208)

19. Bu, Günter Kâfir'in Atâî'yi Kandırdığı ve Sonsuz Hasret'in Bağrımı Yandırdığıdır

Bu bölümde L&M kitabı Atâî Efendi'ye verilir. Kitabın Atâî Efendi'de olduğunu anlayanlar ona benzeyen kendi adamlarından birini Atâî Efendi'nin karşısına çıkarırlar. Günter Kâfir, Atâî Efendi'ye onun akrabası olduğunu söyler. Atâî Efendi bu adama, Günter Kâfir, iyi davranarak onu evine alır. Ancak Günter Kâfir'in amacı L&M kitabını incelemek ve İstanbul'un ayrıntılı resmini yaparak şehrin jeofizik bilgisi ile şehirdeki savaş stratejisini öğrenmektir. L&M insanların düşüncelerini okuyabildiği için aslında Günter Kâfir'in niyetini ve yaptıklarını da bilir. Atâî Efendi ile Günter Kâfir kuleye çıktıklarında Günter Kâfir'in yaptıklarını şu şekilde anlatmaktadır:

Leylâ masalından "yeter artık, inseniz iyi olacak!" diyen kule bekçisinin sesiyle uyandıgımda Atâî Efendi beni kuşağına yerleştiriyor, Günter Kâfir de onun anlattıklarına uygun olarak yaptığı yeni mahalle çizimlerini meşin çantasının gizli bölmesine yerleştiriyordu. Şimdi bu çantada yalnızca İstanbul'un panoramik mahalle yerleşim resimleri değil kentin savaş stratejisi ve jeofizik bilgisine ilişkin çizimler ile Atâî anlatırken çizdiği su yollarının plânları vardı. (s.235)

20. Bu, Gizli Servislerin Çevremde Cirit Attığı ve Sırlarımın Derin Uykulara Yattığıdır

Bu bölümde Günter Kâfir L&M kitabını alarak kaçar. Kitabı arkadaşlarına götürür ve arkadaşlarıyla birlikte kitabın üzerinde inceleme yapar. Günter, yaptığı çizimleri de yanında götürür ve çizimleri arkadaşlarına anlatırken Hilal-i Mahsusa görevlileri gelir ve bu adamları yakalar. Hilâl-i Mahsusa'nın saraydaki görevlilerinin arkasından, içeri Atâî Efendi girer ve L&M kitabını geri alır. Atâî Efendi bunca zaman Günter'in yaptıklarından haberdardır ve ona belli etmemek için bilmezden gelir.

21. Bu, Nef'î Efendi'nin Ömrünün Yittiği ve Lagarî Çelebi'nin Uzaya Gittiğidir

Bu bölümde Ömer Nef'î Efendi'nin L&M kitabını açık artırmada satın alması, Osmanlı Devleti'nin çöküş dönemi, Padişah Murat'ın saltanat dönemi, Nef'î'nin hicivleri nedeni ile idam edilmesi ve Lagarî Çelebi'nin simya gösterileri yer almaktadır.

Osmanlı Devleti'nin çöküş döneminde yaşanan olaylar anlatılmaktadır.

Atâî Efendi'nin yurdundan kaçırıldığı gün, meğer devlet için de ilk büyük talihsizlik yılları başlıyormuş; bunu sonradan anladım. İlk önce, Sultan Ahmet'in büyük oğlu Genç Osman'ın dört yıllık sultan iken on yedi yaşında hal' edilişini gördü bu kent. Onu takip eden bir buçuk yıl, kadınları görmeye bile tahammül edemeyen Mustafa'nın cinnetinde, birtakım bilinmez ellerin devleti yönettiğine şahit oldu.(s.248)

22. Bu, Evliya Çelebi ile Dünyayı Gezdiğim ve Silistre Kalesi'nde Canımdan Bezdiğimdir

Bu bölümde L&M kitabı Evliya Çelebi'nin eline geçer ve Çelebi bu kitabı gittiği yerlere götürür. Çelebi'nin içinde bulunduğu kadirga ateşe verilir ve Çelebi elindeki kitapları ıslanmasınlar diye muşambalara sarar. Kendisi de sulara kaybolur. L&M Silistre Kalesi'ne satılır ve burada BC üyeleri tarafından inceleme altına alınır. BC üyeleri sırda daha da yaklaşır.

“Şimdi ateş ile su arasında, gözü yaşlı ve bağı başlı, zalim avcımı beklerken Çelebi'ye dua etmedeyim hep.” (s.273)

23. Bu, Dil Bilmez Kuzey Ülkelerine Gittiğim ve Akıllara Ziyan Sihirler Seyrettiğimdir

Froberger L&M kitabını Kraliçe Christina'ya vermesi için Gustaf'a emanet eder ve intihar eder. Gustaf kaleden uzaklaşınca kitabı teslim etmek yerine sihirbazlık için gezdiği yerlere beraberinde götürür ve sonra iş arkadaşı Molla Mehmet'e hediye eder. Molla Mehmet, Baltacı Mehmet Paşa için gösteri yapmaya gider ve gösteri sonucunda Mehmet Paşa onun idam edilmesini ister. Molla Mehmet ölümden kurtulmak için sihya ilminden faydalanır ve eşyalarını orda bırakarak oradan uzaklaşır. Mehmet Paşa da eşyalar arasından L&M kitabını Nâbî efendiye verir. Froberger'in L&M'yi Gustaf'a vermesi L&M'nin ağzından şu şekilde anlatılır:

Silistre Kalesi'nde Froberger'in intihar etmeden önceki gece beni "Aman yiğidim, bu kitabı ömrün pahasına koru ve Lützen'e götürüp Kraliçe Christina'ya teslim et. Ödülünü fazlasıyla verecektir," diye teslim ettiği Leh dönmesi çavuş Gustaf -Silistre Kalesi'nde onu Mustafa olarak biliyorlardı- BC'nin büyük üstadı Marduk'u bulmak üzere İsveç'e gideceksen Brandenburg'ta onunla karşılaştığında hayatının değişeceğini bilemezdi elbette.(s.290)

24. Bu, Halep'te Şairleri Dinleyerek Mutlu Olduğum ve Hiç Aramadığım Bir Anda Leylâ'yı Bulduğumdur

Baltacı Mehmet Paşa, Urfalı Şair Nâbî Efendi'yi çok sever ve ona bağlı olduğu Bağ-ı Nâbî'de şiir sohbetleri dinlemeye gider. Yine böyle bir sohbette iken Nâbî'ye arzusunu sorar. O da eserlerini yazması için halayık ister. Paşa da daha fazlasını yaparak okuma yazma bilen bir cariye gönderir. Bu cariye Leylâ'nın altıncı göbekten torunudur ve tıpkı ona benzer. Nâbî Efendi bir yandan böyle bir cariyeye sahip olmanın sevincini yaşar. Diğer yandan Çorlulu Sadrazam Ali Paşa ile olan husumeti nedeni ile Ali Paşa'nın girişimleri sonucu oturduğu evin elinden alınmasının hüznünü yaşar.

25. Bu, Mehtaplı Gecelerde Leylâ ile Öpüştüğüm ve Sadabad'da Hırsızlar Eline Düştüğümdür

Bu bölümde Leylâ İstanbul'a gelir ve İbrahim Paşa'nın kızı Huri'nin hizmetine verilir. Huri kaptanıderya ile evlenirken Leylâ'yı da yanında götürür. Huri L&M'yi yanında götürerek kocasıyla aşk konusunda konuşmak ister ancak kocası aşktan

anlamayan biridir. İbrahim Paşa damadıyla önemli bir meseleyi görüşmek için onun odasına girdiğinde kitabı görüp alır. Sonrasında da BC üyelerini toplatıp bir toplantı yaparlar. Ertesi gün Patrona Halil İsyanı çıkar ve paşa kitabı Şair Nedim Efendi'ye verilmesini damadından ister. Paşa da Nedim Efendi de bu isyandan nasiplerini alırlar. Nedim Efendi'nin evine gelen bir cariye L&M'yi, Nedim Divanı'nı ve birkaç parça giysi alarak batakhanenin yolunu tutar.

İsyancılar eve girdiklerinde Nedim Efendi'nin çatıdaki kiremitlerden bahçeye doru süzülen son inleyişini duydum. Gelenler onun komşunun damına atlayıp kaçmak isterken düşüp öldüğünü söyledilerse de ben onun canlı ele geçerse namusuna ve onuruna dokunulacağını bildiğinden canına kıydığını anladım. Üç gün süren sessizlikten sonra eve gelen bir cariye yağmalanmış konaktan birkaç parça giysi ile beni ve Nedim Efendi'nin divanını alıp Surdibi'ndeki batakhanelerin yolunu tuttu. (s.341-342)

26. Bu, Galata'da Dervişler Gecesi ve Aşkın Bilinmez Bilmecesidir

Bu bölümde batakhanede bulunan Üvendire Veyis, Rastıklı Anuş ile atıştır ve Anuş'ta bulunan L&M kitabını da sahaf esnafına okutmak için Anuş'dan alıp çıkar. Soğuk havaya dayanamayınca Galata Mevlevîhane'sine sığınır ve soyunmaya geldiğini söyler. Orda çilesi bitip Mevlevî külâhı giydiğinde bunun şerefine L&M'yi Galip Dede'ye sunar. Şeyh Galip L&M kitabını arkadaşı Esrar ile bütün gece okur ve kenarında bulunan çivi yazısıyla yazılan rakamlara anlam veremezler. Bu rakamların anlamı için Halet Çelebi'den yardım isterler. Halet Çelebi Galip Dede'nin vefatından sonra L&M kitabını Galip Dede'nin odasından alarak kaçar.

L&M, Şeyh Galip'e sunulmasını şu şekilde anlatmaktadır:

“Üvendire Veyis hayatını değiştiren ruhsal rüşde ermiş olmanın sembolünü, Mevlevî külâhını başına giymenin anısına beni Şeyh Galip Dede'ye sunduğunda ruhum hiçbir vakit hissetmediğim kadar yorgundu.”(s.356)

27. Bu, Dünyanın Devrimlerle Tanıştığı ve Sayfalarımın Birbirine Karıştığıdır

Hâlet Efendi elçilik görevi için Paris'e giderken yanında L&M'yi de götürür. BC üyeleri orada bir toplantı yapar ve bu toplantıda ülkelerin genel durumlarını da konuşurlar. Osmanlı çöküş döneminde ve onun himayesi altında bulunan yerlerde BUAM'ın kurulması olası değildir. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin etkisinin

azalması için devletler bazı girişimlerde de bulunur. Batı'da Fransız İhtilali yaşanır ve güç dengeleri değişmeye başlar.

Hâlet Efendi'nin başkanlığını yaptığı BC toplantısında BC üyelerinin artık ilim peşinde değil de hırsızlar gibi altın ilah tabletlerinin peşinde koşan ve ülkelerinin çıkarları için hareket eden üyelerden oluştuğu anlaşılmaktadır.

L&M, BC üyelerinin amaçları dışına çıkıp altın heykellerin peşinde olmasını şu şekilde anlatmaktadır:

İstanbul'da bulunmayan biçimde, o güne kadar hiç örneğini görmediğim garip bir borudan uzanan doğal gaz ışığı ile aydınlatılan salonda Hâlet Efendi'yi o bildik törensel ritüellerle selâmladıklarında BC'nin Avrupa ve Balkanlar'daki bu siyasî karşıtlıktan yararlanarak dünya düzeninde taşları yeniden konumlandırarak bir satranç oynamak üzere buluştuklarını hissettim. (s.369-370)

“Beni masaya fırlatırcasına koyuşundan anladım ki BC'nin o eski bilim ideali bitmiş, yerine ülkelerin çıkarları gelmişti.”(s.374-375)

28. Bu, Paris Londra Hattında Bir Anıdır ve İstanbul'da Tanzimat Fermanıdır

Hâlet Efendi L&M'yi Kontes Lourent'e vermiş ve onu saklamasını söyler. Kontes L&M'ye sevgilisinin hediyesi olduğu için çok değer verir. Kontes yetmiş yedinci yaş gününde dışarı çıkar ve kitapçı bir arkadaşına uğrar. Orada bir Türk ile tanışır ve bu Türk'e, çok değer verdiği L&M'yi hediye eder. Bu Türk, Namık Kemal'dir ve yeni bir edebiyatın oluşumunu savunmakta, eski edebiyatın köhnemiş olduğunu dile getirmektedir. Namık Kemal L&M'yi İstanbul'a getirir. İstanbul çok değişmiştir. Tanzimat Fermanı ilan edilmiştir ve Genç Osmanlılar bunun yeterli olmadığını dile getirerek meşrutiyetin ilan edilmesi fikrini konuşmaktadır.

Mustafa Reşit Paşa, Namık Kemal'i çağırır ve yanında bu kitabı da getirmesini söyler. Namık Kemal kitabı Paşa'ya götürür ve Paşa ona BC hakkındaki bildiklerini anlatır. Kitabın son beytindeki son şifreyi de Namık Kemal'e söyleyerek bundan sonraki BC toplantısına Namık Kemal'in katılmasını ister.

2723. Beyit. Toplamı 14 ediyor. Yediye iki defa bölündüğü için artık hanesi sıfır. İşte bu sıfır, sana verdiğim hançerin kabzasındaki son şifre. Babil tapınağının kapısını açacak şifrelerin yedincisi. Diğerleri BC'nin öteki üyelerinde. Yedi kişi bir araya gelince açılacak bir kapı. Bu kapı aslında uzaya açılan kapı. Düşünebiliyor musun Kemal Bey, uzay gemilerinin yapacakları yolculukları düşünebiliyor musun? (s.394)

29. Bu, Sırlarımın Ortalığa Saçıldığı ve Babil’de İhtar Kapısının Açıldığıdır

Bu bölümde Namık Kemal’in kitaplığından çalınmasını sağlayan Blankenburglu Robert Koldewey L&M kitabını alır. Arkeolog olan Koldewey İhtar Tapınağı’nın bulunduğu bölgede kazı yapmaya başlar. Kazılar sonucunda Babil’e ait bir şehir meydana çıkar. Tapınağa çok yaklaştığı sırada diğer BC üyelerini de çağırır ve bu üyelerle kazı çalışması yapmaya başlarlar. İşçiler gelmeden tapınağın bulunması gerekmektedir. Sonunda tapınağa ulaşırlar ve Arşiya Akeldan’ın odasının bulunduğu bölüme girerler. Burada heykelleri bulurlar ve tabletleri daha sonra bulabileceklerini söyleyerek heykellerle birlikte dışarı çıkarlar. Dışarı çıktıklarında saldırıya uğrarlar. Koldewey yaralanır ve hastaneye gitmeden önce oraya bir muhafız koyar. Muhafız ona ihanet eder. Koldewey bir hafta sonra hastaneden çıktıktan sonra kazı yapılan yere gittiğinde tapınağın delik deşik edildiğini ve tabletlerin paramparça olduğunu görünce bir çocuk gibi ağlar.

30. Bu, Gözümde Nem, Gönlümde “L&M”dir

Bu bölümde L&M kitabı İstanbul’da Süleymaniye Kütüphanesi’nde bulunmaktadır. L&M dönemindeki insanların kendisiyle ilgilenmemesinden, hikâyesinin sahnede canlandırılmasından ve İstanbul’un ezelden beri yâri olmasından söz etmektedir. L&M son durumunu okuyuculara şu şekilde dile getirmektedir:

İstanbul benim ezelden yârim idi; hâlâ da öyledir. Ne ki, şimdi onun yedi tepesinden birinde, Süleymaniye Kütüphanesi’nde, sayfa kenarlarımda felâketlerin, yangınların, sahiplerimce önemli görülen tarihlerin, doğum ve ölümlerin anıları kadar karın ağrısına, cinsel gücü arttıracak macun formüllerine, erkek çocuk doğurmak isteyen taze gelinlerin egzersizlerine varasıya kadar bir yığın lüzumsuz ve boş notlar taşıyarak; halk hikâyeleri, Kesikbaş destanları, Binbir Gece Masalları, alegorik aşk mesnevîleri, tasavvuf ve bilim risaleleri, medrese ders kitapları, tefsirler, fıkıh ve hadis külliyatları ve daha pek çok konuda on binlerce mahkûm gibi alınma rakamla yazdıkları demirbaş numarasını da ad olarak taşıyarak, soğuk, rutubetli ve yalnız günlerimde beni ziyaret edecek bir dost beklemiyorum. (s.414-415)

3.2.4. Tema

Aşk: Romanda Leylâ ve Mecnun’un aşkı geniş ölçüde yer alır. L&M kitabı kendini ünlü âşık Mecnun’un yerine koymuş ve gittiği her yerde Leylâ’sını aramıştır. Fuzûlî aşkın acı demek olduğunu anlatabilmek için kitabına L&M adını vermiştir. Okunduğunda elem olarak telaffuz edilmektedir. Romanda yer alan aşklar da

genellikle hazin sonla neticelenmiştir. Leylâ ve Mecnun'dan başka romanda başka aşk hikâyeleri de yer almaktadır. Kanun Koyucu'nun Hürrem'e aşkı, Rukâl'in Sultan Murat'a aşkı, Kontes Laurent'in Hâlet Efendi'ye aşkı bunlardan birkaçıdır. Zaten kütüphaneci Hilleli Fuzûlî'ye hançeri verirken aşkı bilen biri için yedi gerçek sırrın olduğunu söylemiştir. Hilleli Mehmet Efendi de bu kütüphaneciye olan saygısından dolayı şifreleri yazdığı kitapta aşk ve gizlilik kelimelerinin geçtiği beyitlere yerleştirmiştir.

Tasavvuf: Üvendire Veyis, Galata Mevlevîhanesi'ne sığındıktan sonra burada çile doldurmuş ve çilesi bittikten sonra da burada çeşitli sohbetlere katılmıştır. Galip Dede'nin de bulunduğu bu yerde dedelerden biri tasavvuf düşüncesi üzerine uzun sohbette bulunmuştur. Bu sebeple romanın temalarından birisi de tasavvuftur.

Sır: Hilleli Mehmet Efendi kütüphanecinin kendisine emanet etmiş olduğu sırrı saklar. Fuzûlî kendisine emanet edilen bu sırrı şifreleyerek L&M kitabına yerleştirir. Kütüphanecinin sakladığı bu sırda Babil Uzay Araştırma Merkezi'nin ulaştığı bilimsel bilgiler ve altın ilâh heykellerinin bulunduğu yer vardır. Bu sır yabancı ellere geçmemelidir.

Ben Leylâ'nın aşkı ile sarhoşken BC'nin sırrı da kara harflerin arasına karışmış, orada ebediyen saklanmak üzere asude bir uykuya yatmıştı. Efendim Fuzûlî, matara kayışının astarındaki rakamları beyit sıra numaralarına işlemiş, bunu yaparken de 'aşk' ve 'sır' kelimelerini kullanıp tıpkı Babilliler gibi yedi ve katlarından yararlanmıştı. (s.51)

Arayış: BC üyeleri ve hırsızlar L&M kitabının peşindedir. Sırta ulaşabilmek için bu kitabı bulmaları gerekmektedir. Bu kişiler gittiği her yerde L&M kitabını aramışlardır.

L&M kitabı öyküsündeki Kays ile aynileşmiş ve o da gittiği her yerde Leylâ'sını aramıştır.

Tarih: Kanuni Sultan Süleyman'ın Bağdat'ı fethinden itibaren Islahat Fermanı'nın ilan edilmesindeki döneme kadar Osmanlı Devleti'nde yaşanan gelişmeler de eserde öne çıkan temalar arasındadır. Osmanlı en parlak devrini yaşadığından sonra gerileme ve çöküş dönemlerini yaşamıştır. Karlofça ve Pasorofça Antlaşması ile de Batı'nın korktuğu devlet konumundan düşmüştür. Osmanlı çöküş

dönemini yaşarken de Batı da kilisenin egemenliğinden çıkmış ve Batı'da devrimler yaşanmıştır.

Ölüm: L&M kitabı Mecnun'la aynileşmiş ve sesini kimseye duyuramasa da etrafında olan biten her şeyden haberdar olmaktadır. L&M'yi en çok etkileyen olaylardan biri de Rukâl'e tuzak kurularak onun öldürülmesidir.

Kanuni Sultan Süleyman Hürrem'in entrikalarına kanarak oğlu Şehzade Mustafa'yı öldürtmüştür. Ayrıca Hürrem, İbrahim Paşa'yı da öldürterek kendisine daha iyi hizmet edecek olan Rüstem Paşa'yı İbrahim Paşa'nın konumuna getirtmiştir.

Froberger'in yozlaşan BC üyelerine karşı kitabı kurtarmak, sırların ifşasını engellemek için intihar etmesi romanda olayların seyrini değiştirmiştir. BC üyelerinin birbirlerini vurması sonucu da iki BC üyesi ölmüştür. Koldewey ve diğer üyeler tapınağa ulaşip ilâh heykellerini almışlar ve tapınaktan çıktıklarında haydutların saldırısına uğramışlardır. Bu saldırı sonucu iki BC üyesi ölmüştür. Haydutlar Evliya Çelebi'nin bulunduğu kadırgayı yakarak onun ölümüne sebep olmuşlardır.

Simya: Froberger intihar etmeden L&M'yi Gustof'a vermiş ve Gustof da Molla Mehmet İle tanışınca kitabı kraliçeye verme yerine yanında taşımış ve sonra onu Molla Mehmet'e vermiştir. Gustof ve Molla Mehmet'in ortak özelliği ikisinin de simya ilmi ile ilgilenmeleridir. Baltacı Mehmet Paşa moralinin düzelmesi için Molla Mehmet'i simya gösterisi yapması için çağırır. Molla Mehmet burada akıl almaz gösteriler yapar. Gösteri sonunda askerlerin şerefini zedelediği için ölüm cezasına çarptırılır. Ancak Molla Mehmet simya sayesinde oradan uzaklaşmayı başarır.

Sanat: Eserde üç farklı sanat dalının üzerinde durulmuştur. Bunlardan birincisi resimdir. Osmanlı'daki resimler minyatür tarzındadır ve çoğunlukla kitapların sayfalarına işlenir. L&M kitabı üzerinde de eserde yer alan öyküyü betimleyen minyatür çalışmalarına yer verilmiştir.

Orta Çağ'da kilisenin egemenliğinde olan Batı'da sanata ve sanatçıya büyük önem verilmiştir. Papaz, yanında sanatçıları bulundurmuş ve bu sanatçılar da ustalıklarını kilise duvarlarına yansıtmışlardır.

Eserde yer alan diğer sanat dalı ise mimaridir. Eserde mimari alanda eser veren sanatçı olarak Mimar Sinan'ın ismi geçmektedir. Özellikle onun yapmış olduğu külliyeler eserde karşımıza daha çok çıkmaktadır. Hürrem Sultan'ın kabrini öyle bir ayarlamıştır ki Kanuni'nin yanındadır. Açan gülün kokusunu duyacak kadar yakın fakat bir o kadar da Kanuni'den uzaktır. Yapayalnızdır. Batı'da mimari ile ilgilenen şahıs ise Aleksander Dimitrov'dur ve Rusya'da klasik mimari tarzının ustalarındandır.

Eserde en çok üzerinde durulan sanat dalı ise edebiyattır. Eserde Osmanlı şairleri üzerinde durulmuş ve onların hayatlarından ve eserlerinden kesitler verilmiştir. L&M kitabını yazan Fuzûlî bir şairdir ve bu kitap farklı farklı şairlerin elinde dolaşmıştır. Eserin sonunda Tanzimat sanatçılarından Namık Kemal ve Ziya Paşa'ya da rastlamaktayız. Bu sanatçılar Osmanlı şiirinin eskimiş olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca şiirin yanında düz yazı türleri de kullanılmaktadır. Eserde anlatıcı konumunda olan L&M onların bu tavrına bir türlü anlam veremez. Romanın özel hayatın gizliliğini zedelediğini düşünür ve bunun yerine eski şairlerin yaptığı gibi mesnevi yazılması gerektiğini söyler.

Romanda iki yerde hatırlatma hatası vardır. Bunlardan birincisi Hilleli Mehmet Efendi ama kütüphanecinin kendisine verdiği hançeri dut ağacının altına gömmüştür. Ancak bu hançerin başka bir yerde çınar ağacının altında gömülü olduğu yazılmaktadır.

Romandaki ikinci hatırlatma hatası ise Rukâl Sultan Murat'ın cariyesidir ve Sultan Murat, Rukâl'i çok sevmiştir. Rukâl'in ölümünden yıllar sonra L&M saraya tekrar geldiğinde Sultan Selim, Rukâl'i Kanuni Sultan Süleyman'ın cariyesi olarak hatırlatmaktadır. Kanuni Sultan Süleyman'ın cariyesi Rukâl değil Roksan'dır.

“Yazık ki o, bu hançerin ilerde başına belâ olacağını düşünerek, gecenin bir yarısında, eski hâline gelecek şekilde bütünleyip kabzasını kınına taktıktan sonra medresenin avlusundaki dut ağacının altına gömmeyi tercih etti.” (s.20)

“Evinin duvarına boydan boya resmettiği Babil tapınağının antik resmini ve Efendim Fuzûlî'nin vaktiyle Bağdat'ta bir çınar ağacının dibine gömdüğü hançeri gördüğüm vakit neler hissettiğimi kimse tahmin edemez” (s.189)

“Baş kadınefendinin kin ve kıskançlık dolu bakışları arasında Rukâl, bir huri gibi süzüldü Sultan Murat’ın odasına.” (s.103)

“Bunu vaktiyle atam Süleyman Han, Rukâl nam cariyesine vermişti.”(s.209)

3.2.5. Şahıs kadrosu

Romanda çok kalabalık bir şahıs kadrosu vardır. Bunun nedenleri arasında romanın çok geniş bir zaman dilimine ve çok geniş bir coğrafyaya yayılması yer almaktadır. Romandaki şahısları belli gruplar altında incelersek BC üyeleri, hırsızlar, şairler, sultanlar, paşalar, cariyeler şeklinde belirtebiliriz.

Başkişi: Romanda başkişi bir kitaptır. Bu kitap Leylâ ve Mecnûn mesnevîsindeki Kays -Mecnûn- ile aynilemiştir. Yazar burada teşhis sanatından yararlanarak bir kitaba insan özelliği vermiştir. L&M kitabında Kays’ın başına gelen her olay kitabın başına gelmiş gibidir. Kitabın Kays’tan bazı farkları vardır. Kitap dört yüz elli yıl boyunca başına gelen olayları okuyucuyla paylaşmış ve yaşadığı dönem de Kanuni’nin Bağdat’ı fethinden Tanzimat Fermanı sonralarına kadar olan dönemdir. Yani L&M kitabındaki Kays’ın yaşadığı dönem ile kitabın yaşadığı dönem farklıdır. Diğer bir farklı özelliği ise Kays yalnızca Leylâ’ya âşıktır ve Leylâ’da Mevlâ’yı bulmuştur. Kitabın kendisi için ise gördüğü her güzel Leylâ’dır. Rukâl’e Leylâ diye sarılmış, Leylâ’nın altıncı göbekten torununu Leylâ diye sevmiştir.

Kitabın diğer bir özelliği ise aranan nesne olmasıdır. Hem BC üyeleri hem de hırsızlar kitapta yer alan şifrelerin peşindedir. Bu kitap Osmanlı dönemindeki şairler tarafından da beğenilerek okunmuş, âşıklar onda yer alan hikâyeden çok etkilenmişlerdir. Ancak kitap kendisine emanet edilen sırların ortaya çıkmasından veya aynileştiği Kays ile Leylâ’nın aşkında şehvet hissedendenlerden rahatsızdır. Laylâ’ya olan aşkı saftır ve onunla tensel olarak birlikte olmayı düşünmemiştir.

Leylâ: Kays’ın uğruna aklını kaçırdığı, Mecnûn olduğu çöl kızıdır. L&M’nin Leylâ’sı ise o bir çilek iken onu koparıp parşömen yapan ve yaptığı bu parşöme Kays yazan çöl kızıdır. L&M Nâbî Efendi’nin evindeyken Leylâ’ya çok benzeyen ve

onun altıncı göbekten torunu olan Leylâ ile karşılaşır. Uzun müddet ona Leylâ diye sarılır.

Romadaki BC üyeleri her yedi yılda bir toplanan yedi kişiden oluşmaktadır. BC üyelerinin amacı zamanı geldiğinde BUAM'ın araştırmalarının gün yüzüne çıkmasını sağlamaktır. Zamanı gelene kadar İştar Tapınağı'nda yer alan tabletlerin korunması görevi de onlara düşmektedir. İştar Tapınağı'ndaki bilgileri elde edebilmeleri için onların da şifreyi çözmesi gerekmektedir. Bunun için de kitaba ihtiyaçları vardır.

BC üyelerini son dönemlerinde amaçlarından saparak tabletlerin haricinde tapınakta bulunan altın ilâh heykellerinin de peşine düşmüşlerdir. Ayrıca her BC üyesi değişen yaşarla birlikte ülkelerinin çıkarlarını ön plana almış, tabletlerdeki bilgileri kendi çıkarları için kullanmayı düşünen bireylerden oluşmaya başlamıştır. Eserde yer alan BC üyeli şunlardır:

Arşıya Akeldan: Romanda sadece ismi geçer. İlk BC üyelerindendir. Diğer arkadaşları kral tarafından öldürtülmüştür. Kendisi şehir dışında olduğu için sağ kalmıştır. Akeldan BUAM'ın tabletlerini ve hazinelerini İştar Tapınağı'na götürüp kendisini de oraya hapsedmiştir. Kölesine de bu tabletlere ulaşılması için bir şifre emanet etmiştir.

Süryanî Memur: Âmâ ve kambur kütüphane memurudur. Yetmişlik bu memur Kanun Koyucu'nun Bağdat'ı fethinden hoşlanmamıştır ve onun Bağdat'a girdiğı gün hançeri ve sırrı Hilleli Mehmet Efendi'ye vermiştir. Hilleli'den sırrı saklamasını ve yanlış ellere geçmemesini istemiş sonrasında da intihar etmiştir.

Rüstem Paşa ve Pargalı İbrahim Paşa: Hürrem'in hizmetinde bulunmuş BC üyeleridir ve bunlar romanda pasif konumdadır.

Roksan (Hürrem): Kanuni Sultan Süleyman'ın cariyesidir. Pek güzel olmamakla birlikte şiirler okuyarak sultanın gönlünü çelmiştir. Daha sonra da kendi oğullarından birinin tahta geçmesi için çeşitli entrikalar çevirmiştir. İbrahim Paşa'nın kendisine yeterince yardımcı olamayacağını anladığında onu öldürtüp yerine Rüstem Paşa'yı geçirtmiş ve onu kendine daha fazla bağlamak için kızı Mihrimah'ı onunla

evlendirmiştir. Hürrem de bir BC üyesidir ve amacı Akdeniz’de BUAM’ın kurulması için bir devlet meydana getirmektir.

Feridun Bey: Mihrimah’ın kızı Ayşe Sultan ile evlidir. BC üyelerinden olan Feridun Bey toplantıda şifrenin yer aldığı bir beyti bulmuş ve bu beyit ve Fuzûlî hakkında uzun sohbetler yapmıştır. Feridun Bey hırsızlar tarafından işkenceye yatırılmıştır. Hırsızlar istedikleri bilgiyi öğrendikten sonra onu öldürüp denize atmıştır.

Almanyalı Ressam Elsheimer, Venedikli Hekim, Avusturyalı Tüccar: Kitabı ellerine geçirdikten sonra şifreleri çözmek için bir araya gelen BC üyeleridir. Bunlardan en etkili olan Almanyalı ressamdır. Papaya hediye olarak gelen kitabı kütüphaneye götürmek için aldığı anda onu kütüphane yerine kendi evine götürmüştür. Sonrasında arkadaşlarını da çağırıp kitaptaki şifreyi çözmek için toplanmışlardır. Papanın rahatsızlığı sonucu protokol olarak ressamın da yanında bulunması gerekmektedir. O hazırlanıp dışarı çıktığında evine haydutlar gelerek ev halkı ile birlikte arkadaşlarını da öldürmüşlerdir. Haydutlar kitabı da aldıktan sonra evi terk etmişlerdir.

Günter Kâfir: BC üyelerinden olan bu adam Nev’izade Atâî ile olan benzerliğinden faydalanarak onun evine yerleşmiş ve bu evde L&M kitabını inceleme fırsatı bulmuştur. Resim nokrasında çok yetenekli olan bu adam İstanbul’un resimlerini çizmiş ve savaş noktasında stratejik olan yerleri de belirlemiştir. Günter Kâfir, Atâî’den ödünç aldığı L&M kitabını alarak evden uzaklaşmıştır. Diğer BC üyeleri ile toplandıktan kısa bir süre sonra Hilal-i Mahsusa görevlilerince yakalanmışlardır. Günter Kâfir’in BC üyesi arkadaşları ise Salzburglu Dodge Staiger, hiyeroglif uzmanı Kıptî, Fenerli bir eczacıdır.

Johann Jakob Froberger, Aleksander Dimitrov, Hüsrev Paşa, Roma Kilisesi’ndeki rahip, Paris Fransız Akademisi’ndeki öğretim üyesi, İspanya kralının terzisinin oluşturduğu grup BC’nin bütün üyelerinin katıldığı bir toplantı yapmışlardır. Bu toplantıda şifrenin çözümüne biraz daha yaklaşılmıştır. Froberger üyelerin kendi çıkarları peşine düşen kişilerden oluştuğunu görünce L&M’yi Silistre Kalesi’nde muhafız olan Gustaf’a vermiş ve Kraliçeye bu kitabı götürmesini

istemiştir. Ertesi gün de Froberger intihar etmiş ve arta kalan BC üyeleri kitabın da Froberger'le birlikte suda yok olduğunu düşünüp uzun süre kitabı aramayı bırakmışlardır.

Damat İbrahim Paşa: Osmanlı Devleti'nde vezirlik yapmaktadır. Zevke ve sefaya düşkün bir yapısı vardır. Damadının odasına gittiğinde L&M kitabını görmüştür. Bu kitabı aldıktan sonra diğer BC üyelerini de çağırıp bir toplantı yapmışlardır. Ertesi gün Patrona Halil İsyanı çıkmış ve isyancılar İbrahim Paşa'nın öldürülmesini istemiştir. Damat İbrahim Paşa'nın toplantı yaptığı diğer BC üyeleri de Şeyh Abdülhay Efendi, Nadir Ali, Martel Clovis, General Stafen ve Levian'dan oluşmaktadır.

Hâlet Efendi: Asıl adı Mehmet Said Efendi'dir. Hâlet mahlasıyla şiirler yazdığı için bu adı almıştır. Hâlet Efendi, Galip Dede'nin ölümünden sonra onun odasına girip L&M kitabını kaçırmıştır. Paris'e elçilik görevi ile gittiğinde burada diğer BC üyeleri ile bir toplantı yapmıştır. Buradaki BC üyeleri kendi isimleri yerine takma isimler kullanmışlardır. Toplantı sonunda silahlar konuşmuş ve iki BC üyesi ölmüştür. Ayrıca L&M kitabı da parçalara ayrılmıştır. Hâlet Efendi başkanlığını yaptığı toplantıyı sert bir şekilde bitirmiş ve oradakileri de azarlar bir tabirde uğurlamıştır. Kitabın da bulunmaması için kitabı gizli sevgilisi olan Kontes Laurent'e hediye etmiştir.

Mustafa Reşit Paşa: Tanzimat Fermanı'nı ilan eden kişidir. Kontes Laurent'e olan kitabın uzun süre uzaktan koruyuculuğunu yapmış ve bir şekilde kitabın İstanbul'a getirilmesini sağlamıştır. Mustafa Reşit Paşa kitabı Namık Kemal'e vermekle kalmamış ona BUAM'dan da söz etmiştir. Onu kendi yerine BC üyeliğine getirmiştir.

Blankenburglu Robert Koldewey: Diğer üyelerle birlikte kitaptaki şifreyi çözmeyi başarmıştır. Zaten arkeolog olan Koldewey, İstar Tapınağı'nın olduğu bölgede kazı çalışması yapmaktadır. İşçilerin bayram tatiline gittiği bir zamanda diğer üyelerle birlikte kazı çalışmalarına devam etmiş ve tapınağa girmeyi başarmışlardır. Altın ilâh heykellerinin bulunduğu odaya girmişler ve hırsızların tabletlerle ilgilenmeyeceğini düşünüp ilâh heykellerini alıp tapınaktan çıkmışlardır.

Tapınaktan çıktıklarında BC üyeleri saldırıya uğramıştır. Koldewey bu saldırıda yaralanmış ve bir hafta sonra hastaneden çıktığında tabletlerin un ufak edildiğini görmüştür.

Haydutlar ve Altın İlâh Heykellerinin Peşinde Olanlar

Bu kişiler romanda karşıt karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlar gittikleri yerde bir maraza çıkarmaktadır. Bu grup gözünü para hırsı bürümüş kişilerden oluşmaktadır.

Alapaça Temür: Patlak Memi'nin nöbeti terk ettiğini fark edince ona işkence yapmış ve Patlak Memi'nin ne yaptığını öğrenmiştir. Hana Patlak Memi'nin yerine gitmiş ve Rukâl'e kitap karşılığında ona yardım edeceğini söylemiştir. Rukâl'i kardeşimin evine gideceğiz diye kandırıp bir geneleve satmıştır. Rukâl burada namusunu korumaya çalışırken bebeğini düşürmüştür.

Erciş Beyi: Bağdat'tan gelen kafiyele saldırıdır. Bu kafiyeledeki askerleri öldürerek mallarına el koymuştur. Ayrıca baskın yaptığı yerlerde köylülerin mallarını almakla kalmayıp karı ve kızları emrindeki askerlere vermektedir.

Yüzü Mumyalı Adam: BC üyeleri hazineyi bulup dışarı çıkarken yüzü mumyalı adamın saldırısına uğramıştır.

Romanda dönem şairleri üzerinde de çok durulmuştur. Bunlardan bir kısmı L&M kitabını elinde bulundurduğu için bir kısmı da L&M kitabının olayları gözlemlerken elde ettiği bilgiler neticesinde romanda yerini almıştır.

Romanda Yer Alan Şair Karakterler

Hilleli Mehmet Efendi: Fuzûlî mahlasıyla şiirlerini yazdığı için Fuzûlî olarak anılmaktadır. Bağdat'ın fethedildiği gün nişancı, kütüphanede Fuzûlî ile tanışmış ve onu şiir sohbetine çağırmıştır. Fuzûlî bu sohbe gittiğinde Hayalî Bey ondan Leylâ ve Mecnûn mesnevîsini Türkçe olarak yazmasını istemiştir. Fuzûlî âmâ kütüphane memurunun kendisine emanet ettiği sırrı Hayalî Bey'in isteği üzerine yazdığı L&M kitabına şifrelemiştir.

Bâkî: Asıl adı Mahmut Abdûlbakî Efendi'dir. Kanun Koyucu zamanında ünü yayılan bir şairdir ve sultan tarafından da desteklenmektedir. Sultanın Mavi Melek adlı kadırgası ile Haliç'e gideceği bir gün kargaşa çıkmış ve saraydaki cariyelerin birinin belinden tutarak onun suya düşmekten kurtarmıştır. Ancak cariyelere dokunmanın yasak olduğu bir dönemde yaşadığı için sultanın onu cezalandırması gerekmektedir. Sultan onu cezalandırmak yerine adı Tûtî olan bu cariye ile nikâhını kıydırtmıştır. Bâkî çirkinliğinden dolayı Karga Bâkî olarak anılmaktadır. Tûtî de papağan anlamına geldiği için o dönemde karga ile papağan hikâyesi çok konuşulur olmuştur.

Ömer Nefî: Gözünü budaktan sakınmayan bir şairdir. Döneminde hicviyeleri ile ün salmıştır. Padişahın hicvi yasaklamasına rağmen Bayram Paşa'yı yeren bir hicviye yazması nedeni ile idam edilmiştir.

Nâbî: Baltacı Mehmet Paşa ona L&M kitabını hediye olarak vermiştir. Halep'te Nâbî şiirlerine çok değer verilen bir şairdir. Hikemî tarzda şiirler yazmaktadır. Yaşı yetmiş bulmuş bu şaire Mehmet Paşa onun şiirlerini divana toplaması için bir cariye göndermiştir. Bu cariye kız Leylâ'ya tıpa tıp benzemekte ve Leylâ'nın altıncı göbekten torunu olmaktadır.

Nedim: Lale döneminde yaşayan bir şairdir. Halk kıtlık içinde yaşarken Nedim şiir meclislerinin aranan şairi konumundadır. Şuhane tarzda yazdığı şiirleri döneminde çok beğenilmektedir. Patrona Halil İsyanı'nın çıktıktan sonra Nedim onların eline sağ geçmemek için intihar etmiştir.

Şeyh Galip: Klasik edebiyatın son ustalarından ve Sebk-i Hindî tarzının temsilcilerindendir. Galata Mevlevîhanesi'nde bulunan Galip'e Üvendire Veyis giydiği melevî külâhın hediyesi olarak L&M kitabını vermiştir. Şeyh Galip arkadaşı Esrar Dede'ye üstat Fuzûlî'yi kıskandığını ve onun kadar güzel bir eser meydana getiremeyeceğini söylemiştir.

Hakanî Mehmet Bey: Divanda alınan görevleri zapta geçiren bir memurdur. Aynı zamanda bir şairdir. Papa tarafından gönderilen L&M kitabını sultan ona hediye etmiştir. L&M, Hakanî Mehmet Bey'in evinde en rahat dönemlerinden birini yaşamıştır.

Nev'îzâde Atâî: L&M kitabı Hakanî Bey'den sonra onun eline geçmiştir. Şiir, tezhip, minyatür, bilim ve tasavvuf alanında ilgisi vardır. BC kitabın onda olduğunu öğrenince ona çok benzeyen Günter isimli birini onun yanına gönderir.

Namık Kemal: Paris'te bulunduğu bir sırada Kontes Laurent ile tanışmış ve Kontes ona L&M'yi hediye etmiştir. Namık Kemal eski edebiyatın inceliklerini bilmesine karşın yeni edebiyatı savunan biridir.

Eserde Cariye, Paşa ve Sultan Unvanı ile Anılan Karakterler

Rukâl: Sultan Murat'ın cariyesidir ve ondan bebek beklemektedir. Baş kadınefendi Rukâl'i kendine rakip olarak görmüş ve sultanı oyalayarak Rukâl'e olan ilgisini azaltmaya çalışmıştır. Sultan diğer eşlerinin ayarladığı meddahların hikâyelerine dalıp Rukâl'i ziyaret dahi edemez olmuştur. Kadınefendi Rukâl'e bebeği aldirtmak için bir ebe çağirtacağını söyleyince Rukâl saraydan kaçmıştır. Yanına L&M kitabını da almıştır. L&M uzun zamandır Leylâ yerine Rukâl'e sarılmakta onu Leylâ olarak nitelemektedir. Zaten Kays ile aynileşen kitap Rukâl'i mi Leylâ'yı mı daha çok sevdiğini kestiremez duruma gelmiştir.

Ayas Paşa: Bağdat valisidir. Fuzûlî'yi yanına davet edip himayesine almak istemiştir. Fakat Fuzûlî onun teklifini her defasında reddetmiştir. Onun son teklifinde de kasidelerinin yanında L&M'yi de ona hediye etmiştir. Ayas Paşa da bu kitabın saraya layık bir kitap olduğunu düşünüp kitabı İstanbul'a göndermiştir.

Sadrazam Bayram Paşa: Eserde çok etkin bir rolü yoktur: Nef'î Efendi'yi hicivleri yüzünden idam ettiren paşadır.

Çorlulu Ali Paşa: Sonradan sadrazam olmuştur. Sadrazam olduktan sonra hasmı olan Nâbî Efendi'nin oturduğu evi elinden almıştır.

Baltacı Mehmet Paşa: Molla Mehmet'i gösteri yapması için çağırmış ve gösteri sonucunda ona kızarak onun idam edilmesini istemiştir.

Rüstem Paşa, Pargalı İbrahim Paşa ve Mustafa Reşit Paşa BC üyelerinde yer aldığı için burada tekrar incelenmemektedir.

Kanuni Sultan Süleyman: Eserde Kanun Koyucu olarak nitelenmektedir. Bağdat'ı fethetmiştir. Osmanlı'nın en rahat ve zengin olduğu bir dönemde hüküm sürmüştür. Hürrem'e karşı büyük zaaf göstermiş ve onun entrikalarına kanarak oğlu Mustafa'yı boğdurtmuştur.

Sultan Murat: Eğlencelere büyük önem vermektedir. Kadınlar, etrafındaki vezirler onu çok kolay kandırmaktadır. Rukâl onu çok sevmiştir. Sultan Murat da Rukâl'i sevmiştir; ancak etrafındaki insanların kendisini oyalayıp Rukâl'den uzak durmasını sağlamalarına izin vermiştir.

Romanda, Leyla ve Mecnun Mesnevisinin Geliştirilmesinde ve Korunmasında Yer Alan Şahıslar

Gökçe Ali: Kitabı Bağdat'tan İstanbul'a götürürken haydut olan eski Erciş Beyi'nin saldırısına uğramışlar ve Gökçe Ali kitabı çeşitli zorluklara katlanarak İstanbul'da Kara Piri'ye teslim etmiştir.

Kara Piri: Kitabı teslim aldıktan sonra ciltletmek için Nasuh Usta'ya vermiştir.

Nasuh Usta: L&M'ye çeşitli minyatürler çizdirtmiştir.

Nakkaş Haydar: L&M'yi ciltleyip saraya teslim etmiştir.

Patlak Memi: Kozbekçisidir. Rukâl'i ceviz ağacının kovuğunda bulduğunda ona yardım etmiştir. Bu yardımı sonra canıyla ödemiştir.

Kaptanıderya Murat Reis: İçinde L&M'nin bulunduğu gemiyi korsanların eline düşmekten kurtarmıştır. Bu geminin İstanbul'a sağ sağlam ulaşması için gemiyi yedeğine almıştır.

Evliya Çelebi: L&M bir süre onun elinde bulunmuştur. Dolaştığı yerlere L&M'yi de götürmüştür. Deniz yolculuğu yaparken haydutların saldırısına uğramış ve içinde bulunduğu kadirga ateşe verilmiştir. Evliya Çelebi, yanındaki kitaplar sudan zarar görmesin diye onları muşambaya sarmıştır.

Rastıklı Anuş: Batakhanedeki bir hayat kadınıdır. Yangınların çok çıktığı bir zamanda L&M’yi yanmaktan kurtarmıştır.

Üvendire Veyis: Dostu olan Rastıklı Anuş’tan kitabı almış ve Galata Mevlevîhanesi’nde bu kitabı Şeyh Galip’e vermiştir.

Gustaf: Silistre Kalesi’nde muhafızdır. Orada Mustafa olarak bilinmektedir. Froberger intihar etmeden önce L&M’yi kraliçeye götürmesi için ona emanet etmiştir.

Molla Mehmet: Simya ilmi ile ilgilenmektedir. Gustaf ile tanışmış ve sıkı bir dostluk kurmuşlardır. Gustaf, dostluklarının anısına bu kitabı Molla Mehmet’e vermiştir.

Kontes Laurent: Hâlet Efendi’nin sevdiği kadındır. Hâlet Efendi L&M’yi ona hediye etmiştir. Kontes de sevdiği adamın anısına bu kitabı çok sevmiştir. L&M onun elinde olduğu süre zarfında güvendedir. Kontes bu kitabı daha sonra Namık Kemal’e hediye etmiştir.

Norm Karakterler: Mevlevîhanedeki dervişler, saraydaki diğer görevliler, handa bulunan insanlar, Molla Mehmet’in gösteri yaptığı topluluk eserinde yer alan norm karakterlerdendir.

3.2.6. Zaman

Romanda vak’a zamanı Kanuni Sultan Süleyman’ın Bağdat’ı fethi ile başlar ve Islahat Fermanı sonrasına kadar devam eder. Romanda dört yüz elli yıllık bir zaman dilimi anlatılır. Eser Osmanlı’nın zirvede olduğu bir dönem başlayıp Osmanlı’nın çöküşüne yaklaştığı bir dönemde sona ermektedir.

L&M’nin gözünden Osmanlı Devleti’nin içinde bulunduğu durumu, Batı’nın Orta Çağ devrini ve Batı’da devrimlerin yapıldığı dönemi öğrenmekteyiz. Romanda Meşrutiyetin ilan edilmesini isteyen topluluğu da görürüz. Islahat Fermanının ilan edildiği tarih göz önünde bulundurulursa eser, Bağdat’ın fethi 1534 ile başlar ve yaklaşık 1903’lü yıllara kadar devam eder.

Romanın yazılma zamanı ise 2000’li yıllardır. Eserin ilk basım tarihi 2003 yılındadır. Yazar bu eserini güz mevsiminde yazmaya başladığını söylemektedir.

“Dicle vadisini dolduran hurma fidanları on bir pare top sesiyle sarsıldığında kentin uğultulu kalabalıkları bir kez daha dalgalandı. Kanun koyucu şehre giriyordu.”(s.7)

Eylülün son gününde sert esen sabah rüzgârı İstanbul’da çalınan davulların sesini getirmeye başladığında ise hepsi birden bu sesleri duyamayacak kadar derin uykulara dalmışlardı. Oysa İstanbul surlarının içinde, vaktiyle tersanede gemicilik yaptığı için Patrona lâkabıyla anılan hamam tellâğı Halil ile zağarcı bölüğünden Muslu Beşe, yanlarında topladıkları on yedi kişi ile isyan bayrağını açmış, ‘Şer ile davamız vardır; ümmet-i Muhammed’den olanlar sancak altına gelsin!’ diye bağırarak Bayezit Camii yakınından Sultanahmet’teki Atmeydanı’na kadar gelmişler ve yüzlerce İstanbulluyu sancak altında aynı cümleyi tekrar eder duruma getirtmişlerdi. (s.336)

“Uzun süredir Osmanlı merkezî idaresi eyaletlerde otorite gösteremez oldu.”(s.373)

Reşit Paşa’nın Gülhane Meydanı’nda okuduğu fermanın sonra devlet kurumlarında da farklı bir yapı oluşmuştu. Benim tanıklık ettiğim üç yüz yılı aşkın sürede tıkr tıkr işleyen çarkların dişlileri aşınmış, yıpranmış, bozulmuş ve Batı dünyasının dev adımlarla ilerleyen düşünce ve teknolojisi karşısında etkisiz kalmıştı. Devlet iyiden iyiye güç kaybedince tarihinde ilk defa başka ülkelerden borç almaya bile başlamış, savaşlardan yenik çıkmaya ve toprak kaybına neredeyse alışmıştı.(s.387)

“Efendim Fuzûlî’nin kölesiyim ben ve dört yüz ellinci yaş günümden bu yana hep aynı yerde ayağı bağlı olarak bekliyorum.”(s.423)

“Doğu, ak, erkek ejder yılıydı. Güz rüzgârlarında, divitimi yakut hokkaya bandırıp bu öyküyü yazmaya başladım.” (s.viii)

3.2.7. Mekân

Roman çok geniş bir çevrede geçmektedir. Romanın başladığı mekân Bağdat İlimler Akademisi’dir. Zaten olay da Kanuni Sultan Süleyman’ın Bağdat’ı fethi ile başlamıştır. Yazar geriye dönüş yaparak konuyu Dicle kıyılarına getirmiştir. Sonra tekrar Bağdat’a gelmiştir. Fuzûlî’nin L&M’yi yazmasından sonra yer alan mekânlar L&M’nin bulunduğu yerlerdir. Hırsızlar ve BC üyelerince aranan kitap çok el değiştirmiş ve çok yere gitmiştir. L&M’nin bulunduğu belli başlı yerler şuralardır:

İstanbul: Ayas Paşa’ya hediye edilen kitap sultana takdim edilmek üzere İstanbul’a gönderilmiştir. İstanbul’da süslenen ve ciltlenen kitap saraya verilmiş ve

kırk yılı aşkın bir süre sarayda kalmıştır. Bu dönem L&M için kadrinin bilindiği en bahtiyar dönemlerden biridir. L&M Rukâl sayesinde saray dışına çıkmış ve İstanbul'un karanlık yüzünü görmüştür. Daha sonra başka yerlere giden L&M bininci hicri yıl dolayısıyla papa tarafından Osmanlı sultanına gönderilmiştir. İstanbul'a bu gelişinde bir şekilde İstanbul batakhanelerinde ve mevlevîhanesinde de bulunmuştur. Tekrar yabancı ellere geçen L&M farklı diyarları gezmiştir. L&M son olarak İstanbul'da Süleymaniye Kütüphanesi'nde sergilenmektedir.

İstanbul L&M için bir sevgili gibidir. İstanbul'un bütün kötülüklerine rağmen L&M burayı vatanı bilmıştır. Kadrinin en fazla bilindiği yer de yine İstanbul'dur.

“İstanbul ezelden yârim idi; hâlâ da öyledir.”(s.414)

Bağdat: Olayların başladığı yerdir. Fuzûlî Bağdat'ta İlimler Akademisi'nde araştırma yaparken âmâ kütüphaneci ona BUAM'ın sırlarını söylemiş ve buna ulaşması için gerekli olan şifreyi de vermiştir. Kütüphaneci, Fuzûlî'den bu sırrı saklamasını istemiştir. Fuzûlî Bağdat'ta iken şiir meclisine katılmış ve Hayali Bey ondan Leylâ ve Mecnûn mesnevîsini Türkçe olarak yazmasını istemiştir. Fuzûlî de Hille'de L&M'yi yazmış ve BUAM'ın şifresini bu kitaba yerleştirmiştir.

Bağdat, sırların ortaya çıktığı zaman tekrar karşımıza çıkar. Koldewey burada kazı çalışmaları yapar ve İştâr Tapınağı'na ulaşır. Altın ilâh heykellerini dışarı çıkarırlarken haydutlar karşılıklarına çıkar. Koldewey yaralanır ve hastaneye kaldırılır. Hastaneden çıktığında ise tapınağın duvarlarının yıkıldığını ve bunca yıl peşinde oldukları tabletlerin un ufak edildiğini görür.

Silistre Kalesi: BC üyeleri burada L&M'nin şifrelerini çözmek için bir araya gelmiştir. İçlerinden Froberger üyelerin çıkar peşinde koştüğünü görünce kitabı bir muhafıza vermiş ve kendisi de ertesi gün intihar etmiştir.

Halep: Molla Mehmet Halep'te Baltacı Mehmet Paşa'ya simya gösterisi yapmış ve bu gösteri sonucunda idam edilmesi istenmiştir. Molla, simya sayesinde kaçmayı başarmış ama eşyaları orada kalmıştır. İçinden çıkan L&M'yi Nâbî Efendi'ye vermiştir. L&M, Nâbî'nin yanında iken Leylâ'sını bulmuştur.

Batı: L&M Paris'e iki defa gitmiştir. İlk gittiğinde kilisenin egemenliğinde bir Batı ile karşılaşmıştır. Kilise sanata ve sanatçıya önem verildiği için L&M Batı'nın sanatı ile Doğu'nun sanatını karşılaştırmaktadır. Paris'e ikinci gittiğinde ise devrimlerin yapıldığını ve ilim alanında gelişmiş bir Batı ile karşılaşmaktadır. L&M Batı'da kendini yalnız hissetmektedir. Burada dilinden anlayan kimse yoktur. Buradaki aşklar da ise saf ve temiz aşk yerine tensel zevklerin yer aldığı aşktan ibarettir.

3.2.8. Anlatıcı ve bakış açısı

Romanda karma bakış açısı kullanılmıştır. Yazar olayları L&M adlı bir kitabın ağzından anlatmıştır. Bu kitap, içinde yer alan Leylâ ve Mecnûn hikâyesindeki Kays'ın yerine kendini koyarak olayları anlatmıştır. Kays ile özdeşleşen bu kitap roman kahramanı olduğu için bazen kahraman bakış açısı bazen de hâkim bakış açısı kullanılmıştır. L&M kendi hayatından kesitler sunar, olaylar karşısındaki düşüncesini dile getirir ve roman kahramanları hakkında geniş bilgilere sahiptir. L&M, kendisinde özel bir yeteneğin olduğunu dile getirerek insanların içlerini okuyabildiğini söylemiştir. Böylece çevresindeki insanların acılarını, sevinçlerini, sırlarını ve nasıl bir karaktere sahip olduğunu bilmektedir.

Romanda birinci tekil şahıs “ben” ve üçüncü tekil şahıs “o” olmak üzere iki farklı anlatıcı kullanılmıştır. Aşağıdaki paragraflarda birinci tekil şahıs anlatıcı ve kahraman bakış açısı yer almaktadır.

“Ben Mecnûn, Efendim Fuzûlî'nin kölesi, o günlerde tanıdım Rukâl'i.”
(s.104)

“Onlar benim yalnızca cildimi okuyorlar, sayfalarımı bakıyorlar, dış yüzümü görüyorlardı ama ben onların dışları kadar içlerini de biliyor, yüreklerinden geçeni anlıyordum.” (s.74)

Romanda yer alan ilahi bakış açısına örnek olarak aşağıdaki paragrafı verebiliriz.

Rukâl ne fikir yürütecek, ne de itiraz edecek konumdaydı. Kaderinin benim kaderimle karıştığını nereden bilebilecekti ki!.. Yalnızca içinden dua ediyordu. Hiç bilmediği bu

adamdan kendisine zarar gelmemesi, Tanrı'nın kendisini koruması için dua ediyordu.
(s.147)

3.2.9. Dil ve üslup

Yazar kısa cümlelerin yanında uzun cümlelere de sıkça yer vermiştir. Basit cümlelerden ziyade türemiş ve birleşik cümleler ağırlıktadır. Roman kahramanının anlamlandıramadığı olaylarda da soru cümleleri kullanılmıştır.

Romadaki olaylar Osmanlı döneminde geçtiği için yazar bu dönemde kullanılan kelimeleri kullanmıştır. Kelimelerin yazımında uzun hecenin gösterilmesine dikkat edilmiştir. Bunun yanı sıra günümüzde kullanılan Batı kökenli kelimeleri de kullanmıştır. Bu kelimeler eserde iğreti durmuştur. Bunların yerine dönemin özellikleri göz önünde bulunarak Arapça, Farsça veya Türkçe karşılıklarından biri kullanılabilirdi.

“Ayine katılanların üzerindeki litürjik kıyafetler de çok dikkat çekiciydi ve detaylardan, ayin ritüellerinin çokluğu anlaşılıyordu.” (s.23)

Eserde dikkati çeken bir husus da bazı kelimelerde kısaltma yapılmasıdır. Kısaltmalardan L&M yazımında aradaki işaretin kullanılma amacı bu kelimenin elemi çağrıştırmaya olmasıdır. Ancak Türk bir romancın bu tür Batılı işaretleri kullanması ve Batı kökenli kelimeleri kullanması onun diline gölge düşürmektedir.

“Ayine katılanların üzerindeki litürjik kıyafetler de çok dikkat çekiciydi ve detaylardan, ayin ritüellerinin çokluğu anlaşılıyordu.” (s.23)

“Çocukluğunda annesinden bir halk hikâyesi olarak dinlediği L&M'in bu detaylı ve şairâne anlatımı karşısında heyecanlandığını, beni elinde tutuşundan anlıyordum. (s.55)

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi kısaltmanın “l” ve “m” şeklinde değil de “el” ve “em” şeklinde okunduğunu kısaltmaya gelen ekten anlamaktayız.

Yazarda terimlere de çokça yer vermiştir. Terimlere yer vermesinin amacı okuyucuyu dönemin atmosferine sokmak ve kullandığı terimler hangi alanda ise okuyucuyu o alanda bilgilendirmektir. Aşağıdaki örnekte nakkaşlıkla ilgili terimlere yer verilmiştir.

Saat rakkasının baş döndürücü hızını geride bırakıp değirmi şiltelerle oturarak eğimli rahleleri üzerine koydukları sayfaları tasvirler çizen nakkaşların bulunduğu dükkâna girdiğimde yeni evimin burası olduğunu, en azından birkaç hafta burada kalacağımı anlamıştım. Dükkânın ortasında renk renk boyaların konulduğu çini fincanlarla dolu yuvarlak bir tezgâh duruyordu. Tezgâhın ortasında tel taraklar, içi kum dolu kâseler, yarısı suyla dolu bardaklarda ince uçlu fırçalar, mistarlar, makta'lar ve keskiler vardı. (s.78)

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi yazar anlatım biçimlerinden betimlemelere de sıkça yer vermiştir. Böylece anlattığı yer veya eşya okurun gözündeki canlanmaktadır. Eserde açıklayıcı anlatım biçimi de sıkça kullanılmaktadır. Özellikle de yeni bir şahıs ile karşılaşılırsa o şahıs hakkında bilgi verilmektedir. Yaşanan bazı olayların nedenleri de anlatıcı tarafından açıklanmaktadır. Ancak bazı açıklayıcı anlatım unsurları eserde gereksiz olarak kullanılmıştır. Bu, Sultanın En Muhteşem Öyküsü ve Rus Dilberin Şakrak Türküsüdür başlığını taşıyan bölümde Hürrem Sultan hakkında çok geniş bilgi verilir. Bu bölüm adeta Hürrem Sultan'ın hayatının anlatıldığı bölümdür. Hürrem Sultan hakkında geniş bilgi verildikten sonra L&M, Kanun Koyucu'nun bazı şeyleri bilse Hürrem hakkındaki düşüncesinin değişip değişmeyeceği hakkında yorumda bulunur. Aslında bu yoruma gerek yoktur.

Kırk altı yıl saltanat süren Kanun Koyucu acaba BC'den haberdar olsaydı, onca yıl koyunda besleyip bağrına bastığı kadını toprağın altında da kucaklamak ister, bu kadar yakınına gömdürtür, onun için ayrıca bir kanun konulmasını ister miydi?! (s.127)

Eserde karşılaştırmalara da yer verilmiştir. Doğu ile Batı, zindan ile nakkaşhane, şiir ile düz yazı, Tûtî ile Roksan -Hürrem- eserde yer alan karşılaştırmalardan bazılarıdır. Aşağıdaki alıntıda Hürrem ile Tûtî'nin karşılaştırması yer almaktadır.

Rukâl'den başka saray duvarlarının ötesinde iki kadın hatırlayacağım demiştim ya, bunlardan birisini düşündüğümde üzüldüğümü, diğerini düşündüğümde mutlu olduğumu hissetmişimdir hep. Hâlâ da öyle hissederim. Sanki birinin içini dışına çevirseniz diğeri karşısına çıkardı bu iki kadının. Biri en tepedeydi ama ihtirasları onu hak ettiği mutluluktan daima yoksun bıraktı. Diğeri en altta bulunuyordu ama temiz yüreği onu saadetin mücevherleri içinde yaşattı. Birinin maddesel zenginliği ruhunu aç bıraktı, diğerinin gönül zenginliği onu maddeyle donattı. Birinin adı Hürrem, diğerininki Tûtî idi. (s.120-121)

Eserde L&M adlı bir aşk mesnevîsine yer verildiği için mecazî söylemlere yer verilmiş ve bu da esere şiir havası katmıştır. Bunun yanı sıra Fuzûlî'nin mesnevîsinden de beyitler alınmıştır. Eserde yer alan şiirler Fuzûlî'nin mesnevîsiyle sınırlı değildir. Şahıs kadrosunda yer alan şairlerin şiirlerine de yer verilmiştir. Aşağıdaki beyit Fuzûlî'nin Leylâ ve Mecnun mesnevisinde Leylâ'nın Mecnun'un

yanına gittiğinde kendini tanıtmamasının ardından Mecnun'un söylemiş olduğu dizelerdir.

Ger ben ben isem nesin sen ey yâr

Ver sen sen isen neyim ben-i zâr

diyecek durumdaydım artık. (s.166)

3.3. Katre-i Matem

3.3.1. Eserin kimliği

Katre-i Matem, İskender Pala'nın kaleminden çıkan nadide eserlerden biridir. Eser serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşur. 519 sayfalık romanın ilk 190 sayfasını serim 190-368 arasını düğüm ve 369-515 arasını da çözüm bölümü oluşturmaktadır. Bunların haricinde sunuş, girizgâh ve hatime bölümleri de vardır. Sunuş bölümünde yazarın müzayede salonundan bir kitap aldığı ve onu okumaya başladığı anlatılmaktadır. Yazar kitabı okudukça ondan lezzet almakta ve kitabı okurken farkına varmadan sabah olmaktadır. Kitabı çok beğenen yazar onu sadeleştirerek okurların beğenisine sunmuştur.

İstanbul'da Marmara Oteli önünde duran bir ilan panosunda, "Filateli / ve /Eski Kitaplar / Müzayesi" ilanını görüp de hemen yazının altındaki ok istikametinde ilerleyerek otelin konferans salonuna inmem yalnızca birkaç dakika sürmüştü. (s.vii)

"Bir saat sonra otelden ayrıldığımda karanlık ile birlikte kar yağışı artmış ama rüzgâr dinmişti. Bir sevgili edinmiştim ve onun peçesini açmak için eve varmayı bekleyemedim" (s.ix)

Kitabımın en uzun ve son bölümünde şimdi size anlatacağım öykü yer alıyordu. Öykünün sernamesi kırmızı mürekkep ile ve mihrâbiye nakışlar içinde yazılmıştı: *Yek Cinayet Şast u Şeş Suâl*". Günümüz diliyle " 1 Cinayet; 66 Soru" veya "*Altmış Altı Soruda Cinayet*" diyebileceğimiz bu başlık hayli ilgimi çekmişti. (s. x)

Ne olmuştu, zaman nasıl geçmişti, hiç bilmedim. Bir ara soğuktan titreyerek ürperdim. Hayret!.. Sabah oluyordu ve fincandaki çay çoktan soğumuştü. Ben öykünün yarısına kadar gelmiştim ve ruhum cinayetler ile lale renkleri arasında çatışmalar yaşıyordu. Okuduğum satırlar yüreğimi sızlatmıştı. Dürüstlikle söylemeliyim ki bu öyküyü yayınlamayı ilk o sabah düşündüm. (s. xi)

Girizgâh bölümünde müzayeden alınan kitabın yazarı kitabı yazıp yazmamakta kararsız olduğunu söylüyor. Çünkü Eylül İhtilali'nin üzerinden fazla geçmemiştir ve ihtilalde gördükleri bir devlet sırrı olduğu için kendini vicdanen

rahatsız edeceğini düşünmektedir. Buna rağmen yazar eserini kaleme alır ve kendi adını söylemez.

Kalemimi hokkaya bandırdığım şu anda –ki Nevşehirli Damat İbrahim Paşa’yı canından; Sultan III. Ahmet’i de tahtından eden cehennemden nişan Eylül İhtilali’nin üzerinden henüz iki hafta geçti- şahit olduğum olayları yazıp yazmamakta kararsız sayılıyorum. (s. xiii)

“İmdi, bütün olup bitenleri 66 babda –bilirsiniz, ‘lale’ adının ebced hesabındaki karşılığı 66 eder- size hulasa etmeye çalışacağım. (s. xiii)

Eserde 66 soru bulunmaktadır. Eser lale etrafında genişletilip ve lale ile çözüme kavuşturulmuştur. Eser, adını da zaten bu laleden almıştır. Katre-i Matem, matem damlası anlamına gelmektedir. Ve lalenin ebced hesabındaki karşılığı da altmış altı etmektedir.

Rüya gibi bir İstanbul, ülkeler arası entrikalara yol açmış bir çiçek, zengin çağrışımlı bir Osmanlı tarihi, hep merak edilen saray ve aristokrasi, isyana kadar varan taşkınlıklarıyla fakir halk, sınır tanımayan bir eğlence ve zevk dünyası, bütün bunların arasında derin bir aşk hikâyesi ve korkunç bir cinayet... (s. Arka kapak)

3.3.2. Eserin yazılış amacı

İskender Pala bir seminerden çıktıktan sonra el yazması bir kitap alır ve onu okumaya başlar. İçindeki yazılar Pala’nın hayli ilgisini çeker. Sabaha kadar elindeki kitabı okuyan Pala, o gün kitaptaki bir bölümü Latin harflerine çevirmeyi düşünür. Pala, kitabı yazmaya karar vermesini sunuş bölümünde şu şekilde açıklamıştır.

Kitabımın en uzun ve en son bölümünde şimdi size anlatacağım öykü yer alıyordu. Öykünün sernamesi kırmızı mürekkep ile ve mihrâiye nakışlar içine yazılmıştı: “Yek Cinayet Şast u Şeş Suâl”. Günümüz diliyle “1 Cinayet; 66 Soru” veya “Altmışaltı Soruda Cinayet” diyebileceğimiz bu başlık hayli ilgimi çekmişti. İlk satırları okurken çayımı yudumlamaya yeni başlamıştım. Birkaç dakika sonra adeta başka bir âleme gittiğimi hissettim; işte o kadar.

Ne olmuştu, zaman nasıl geçmişti, hiç bilmedim. Bir ara soğuktan titreyerek ürperdim. Hayret!.. Sabah oluyordu ve fincandaki çay çoktan soğumuştü. Ben öykünün yarısına kadar gelmişim ve ruhum cinayetler ile lale renkleri arasında çatışmalar yaşıyordu. Okuduğum satırlar yüreğimi sızlatmıştı. Dürüstlikle söylemeliyim ki bu öyküyü yayınlamayı ilk o sabah düşündüm.(s.X-XI)

Kitabın yazılışında, görünürdeki sebep çok beğenilen bir kitabın çevrilmesidir. Gerçek sebep olarak da Lale Devri’ne ait bazı bilgilerin gün yüzüne çıkarılması ve okurların bu dönem hakkında daha geniş bir bilgi birikimine sahip olmasıdır.

3.3.3. Olay örgüsü

Roman konusu üç bölümden oluşmaktadır. Yazar bunları serim, düğüm ve çözüm bölümü olarak göstermiştir. Serim bölümün başlığı olarak *66 Soruda Cinayet*, düğüm bölümünün başlığı *Bu Şehr-i Sitanbul ki...* ve çözüm bölümünün başlığı olarak da *İhtilal'in Soğuk Yüzü* olarak belirlenmiştir. Romanda farklı insanların başlarından geçen olaylar anlatılmış ve bu hayat hikâyeleri bir lalenin etrafında birleşmiştir. Yazar konular arası geçişi sorularla sağlamıştır. Olaylar hangi kahramanın başından geçiyorsa sorular ona göre sorulmuştur. Böylece okuyucu bölüm başında olayları yaşayan roman karakterini bilmekte ve onun önceki olayları ile bağlantı kurmaya çalışmaktadır.

3.3.3.1. I. bölüm

Serim: 66 Soruda Cinayet

Yazar ilk 29 soruyu birinci bölüm içerisinde almıştır. Bu bölüm 66 Soruda Cinayet başlığını taşımaktadır.

1. Soru: Fedakârlığın Sınırını Taşırabilir misin?

Dua ile başlayan birinci soruda Layhar'da bulunan iki kişinin kardeşlik merasimi yapılmaktadır. Gedikpaşa Hamamı'nın külhanına gelip dilencilik yapacak olan iki kişi kardeşlik hırkası giyerler ve susma orucu bittikten sonra iki kardeşten daha yakın olarak ve birbirlerinin sırdaşı olurlar. Bu hamamda verilen emre karşı gelmek yoktur. Canlarını isteseler vermeleri gerekir. Aşağıdaki alıntılarda iki kişinin kardeşlik merasimi sırasında yer alan konuşmalar ve kardeşlik merasimi hakkında bilgiler yer almaktadır.

“Gedikpaşa Hamamı'nın külhanına yeni gelen iki kişinin kardeşlik merasimiydi bu. Üç kollu bir şamdanın ışığında birbiriyle öz kardeş olacaklarından biri on dört, diğeri ondan yaklaşık on yaş büyük olan iki delikanlı idiler. (s. 3)

“Burada verilen emre hayır demek yoktur. Etinizi kesip şarabınıza meze, kebab eylesek boynunuzu büküp ağzınızı açmayacaksınız; razı mısınız?!”

“Beli babam razıyız”. (s. 5)

2. Sual: Bulduğunu Kaybeden Ne Hisseder?

Bu kısımda bir izdivaç gecesi ve sabah olduğunda sevdiğinin cesedini bulan bir âşığın durumu anlatılır. Hikâyemizin etrafında şekillendiği lale soğanı ilk defa burada karşımıza çıkar. İzdivaç gecesinde birbirlerine aşk fısıltıları yapan âşıklardan kız, elindeki lale soğanını sevdiğinin avuçlarına koymuştur.

Sevgilinin eli eline ilk kez değdiğinde titreyen genç kız sordu:

“Laleyi sever misin?”

“Yanağının renginden mi?..”

“Hayır aşkımın renginden; mor lale!..”

Kız zarif parmakları arasındaki lale soğanını delikanlının avucuna koydu. İkiz bir soğandı bu. Tıpkı o anda birbirine sarılmış iki beden gibi. (s. 6-7)

Nakşigül derin uykulardaydı, uyanmıyordu. Eliyle yüzünü okşadı. Saçlarından tutup alnını öptü. Hayır, uyanmıyordu. Üstelik yüzü buz gibi soğuktu. Omzundan tutup uyandırmak istedi. Birden yorganın altında boşluk hissetti. Sevdiği kadın sanki koynunda değildi. Bu evliliğin bir rüya sanacak oldu. Şiddetle yorganı kaldırdı. (s. 9)

3. Sual: Sevmenin Cinnet ile Cennet Arasında Durduğunu Kim Bilebilir?

Bu bölümde başka bir kahramanımızın hayatı anlatılmaktadır. Yusuf adında bir delikanlının Şehnaz’a âşık olması sonrasında kızın babası tarafından bimarhaneye kapatılması ve Yusuf’un Bimarhane macerası anlatılmaktadır. Bimarhaneye gelen insanların çoğu aşk yüzünden buraya düşer. Aşk onları delilik derecesine kadar getirir. Aşk başa geldiğinde akıl, yerini aşka bırakarak oradan ayrılır. Bu sorunun yer aldığı bu kısımda bir de hikâye anlatılmaktadır. “dervişin hikâyesi”.

“Şehnaz’ı bir an olsun unut Yeye!.. Aklını bana ver.”

“Şehnaz gelince, yıllar önceydi, akıl gitmişti... Şimdi bir gelip bir gitmesi hep ondan...” (s.10)

4. Sual: Haşmetlû Vezir! Bakalım Akıllı mısın?

Bu bölümde vezirin akli memlekette ün salar. Vezirin zekâsını konuşan bir grup arkadaşın arasından biri onun gerçekte zeki olmadığını, konumundan dolayı zekiliğinin bulunduğunu ileri sürer ve bunu kanıtlamak için vezire oyun oynamaya koyulur. Vezir Damat İbrahim Paşa cinayetleri aydınlatmaya, düğümleri çözmeye

karşı ilgisi olan oldukça maharetli bir vezirdir. Vezir Damat İbrahim Paşa'nın odasına bir yemiş sepeti getirilir. Bu yemiş sepetinin üzerinde bir not ve altında da kesik bir kadın başı bulunmaktadır.

“Paşa, tebaaya ve sultana rağmen vezirliği hakkıyla yerine getiren zeki ve kabiliyetli bir devlet adamıydı. İdarecilik yeteneği o zamanın dünya siyasetinde ‘olağanüstü’ olarak niteleniyordu.” (s.20)

“Onun, size anlatmam gereken bir huyu daha vardı. Siz deyin bulmaca çözmek, ben diyeyim muamma halletmek...” (s.21)

“Haşmetlü vezir! Sana akıllı diyorlar. Bakalım öyle misin? Sepeti aç; turfanda yemişlerimizden tat ve bağını bul!..”

Paşa, sepetin ağzını örten bezin dikişlerini yazı takımının içinde duran söğüt çakısının sivri ucuyla birer birer söktü. Sepet yemiş sandığı gibi muntazam döşenmişti. Bademler, cevizler, kuru üzüm ve incirler, fıstık ve fındıklar... Bir avuç yemiş alayım derken parmaklarına başka bir şey takıldı. Sanki nemli bir et parçasına dokunmuştu. Sepeti ters yüz ettiği vakit kanı donacak gibi oldu. Taze bir kadın başı, saç örgülerini ardından sürükleye sürükleye halını üzerinde yuvarlanıyordu. (s. 24)

5. Sual: İncili Konak Neden Satıldı?

Bu bölümde Kara Şahin lakaplı Ahmet'in tomrukta karısını öldürme suçundan sorguya çekilmesi anlatılmaktadır. Şahin, olan bitenden habersiz sadece karısının ölümüne duyduğu acıdan dolayı ıstırap çekmektedir. Tomruk emininin kendisine sorduğu sorulara hep aynı cevabı vermektedir. Tomruk emini İncili Konak'ı neden sattığını sorduğunda annesi İtir Banu'dan kalan konağı kayın babası Aslan Ağa'nın isteği üzerine sattığı cevabını verir. Çünkü bundan sonra Yenibahçe'deki Aslan Ağa'nın konağında birlikte yaşayacaklardır.

Şimdilik bütün bunları hiç aklına getirmiyor, masum olduğundan emin, yalnızca ağlıyordu. Ağlamasının sebebi başına gelenler değildi; hayır, Nakşigül'den ayrılmaktı. Ağlamasına son veremiyor, susmak istedikçe daha çok ağlıyor, ağladıkça Nakşigül'ü hatırlıyor ve yeniden ağlıyordu (s. 26)

“Pekâlâ, şimdi gerdek odasındaki altınlara gelelim?”

“Haa!.. Onlar mı? Kayınbabam Aslan Ağa Yenibahçe'deki konakta yaşayacağımızı söyledikten sonra bana İncili Konak'ı satmamı söylemişti. Tanıdığı bir bezirgânla ortak olacak, ipek ticareti yapacaktık. Düğün arifesinde konağı satılığa çıkardık. Bir simsar geldi, kelepir diye ancak sekiz yüz altın verdi. Aslında bin beş yüz altın ederdi ama... Ben sekiz yüz altını alıp kayınbabama teslim ettim.” (s.33)

6. Sual: Her Şey Aşk Yüzünden, Öyle mi?

Bu bölümde Yeye'nin bimarhanede deli taklidi yaptığı, yeni gelen hekim başı ile başka birinin bimarhanedeki hastaların aşk yüzünden burada olduklarına dair sohbeti ve hastaların tedavi şekilleri üzerinde durulur. Hekimbaşı hastaların akıllı olduklarını, hasta olsalardı hastaneye kaldırılması gerektiğini iddia eder. Altıncı sorunun son kısmında Yusuf'a soru sorulur, sorunun cevabının ardından “güneşe bakınca ağlayan biri”nin hikâyesi derkanar olarak verilir.

“Sırf kendisinde bir delilik emaresi görünsün diye hekimbaşının odasına gitmemekte direnerek birkaç tekme yemeye razı olacaktı.” (s. 36)

Hekimbaşı ve arkadaşı arasında geçen şu konuşma deliliğin hastalık olup olmadığı konusundadır. Hekimbaşı deliliğin ayrı bir şey olduğunu şu şekilde dile getirir:

Hayır, ama deliliğin bir hastalık olduğunu inkâr edemeyiz.

Onu sıradan bir hastalık olduğunu gördüğümüz sürece ben buradaki zavallıları tedavi edemeyeceğimizi düşünüyorum. Bu sıradan bir hastalık olsaydı koşularımızı dolduran gariplerin hepsi birer hastanede olurlardı. Oysa Devlet-i Aliye onlar için ayrıca Bimarhaneler kurmuş. (s. 40)

7. Soru: Bir Dakika Yüz Yıl Sürer mi?

Bu bölümde Sultan III. Ahmet'in özellikleri, Sultan Mustafa'nın İtir Banu ile olan gönül ilişkisi ve bir de Sultan Mustafa'nın İtir Banu'dan olan oğlu Ahmet'ten söz edilmektedir. Anadolu Kazaskeri İshak Efendi, Sultan III. Ahmet'in huzuruna gelerek bir şehzadenin varlığından söz eder. Bildiği şehzadelerin dışında başka bir şehzadenin olması Sultan'ı rahatsız eder ve İshak Efendi'den bu şehzadenin öldürülmesini ister. Sultan, abisinin bir oğlu daha olduğunu İshak Efendi'nin şu cümleleriyle öğrenir.

“Malum-ı devletâneleri olduğu üzere ağabeyiniz Sultan II. Mustafa tahttan indirildikten altı ay kadar sonra derin üzüntüsü üzerine gelen bir mesane iltihabından vefat eylemiş ve herkes onun beş şehzadesi olduğunu bilmişti. Saye-i devletinizde bu şehzadeler ekmeğinizi yiyip saadetle ömür sürmekteler. İlla ki ağabeyinizin...” (s.45)

Cariyenin adı İtir Banu imiş. Paşa'nın emriyle Ayvansaray civarında bir konağa yerleştirilmiş ve her ihtiyacı görülmek üzere iki hizmetkâr istihdam edilmiş. İtir Banu iki ay sonra bulantılar ve aşırma nöbetlerini geride bıraktığında Paşa kendisini ziyaret edip can güvenliği adına bu sırrı saklaması gerektiğini ısrarla tembih eylemiş. (s.48)

“O halde bana tez vakitte telef haberini getir.” (s.52)

8. Sual: Bu Entari Senin Hanımına mı Ait?

Burada vezir kendisine gönderilen kesik kadın başının sırrını çözmeye çalışır. Yapmış olduğu araştırmalardan kadının bir oyuncakçının karısı olduğunu öğrenir ve oyuncakçının evindeki kadın giysilerinin alınmasını ister. İki kavas oyuncakçını yanına gidip sadrazamın onu çağırdığını söyler. Sadrazamın huzuruna gelen oyuncakçıya karısının giysileri gösterildiğinde içlerinden bir tanesinin karısına ait olmadığını söyler.

Sadrazam ölen kadının saçlarını kimin yaptığını öğrenmek için meşşataları huzuruna çağırdı. Kadımlar birbirini görmesin diye birini ön kapıdan içeriye alıyor diğer kadını da arka kapıdan çıkarıyordu. Kadınlardan biri örgülü saçı tanıdı. “Nihayet Sultan Hamamı’nda çalışan orta yaşlı bir Rum Kadın, paşanın avucundaki örülü saçı tanıdı:

“Beli pasam, bu örükleri Eyüp’te mukim bir oyuncakçının haremine ben yapmışam.” (s. 57)

Sadrazamın huzuruna getirilen oyuncakçıya hanımının bütün elbiseleri gösterildi.

Adam bütün hırkaları, yelekleri, entarileri, şalvarları, sıkmaları, şalları tanıdı. Hepsi için gayet emin ‘Haremime aittir!’ cümlesini tekrar edip durdu. Nihayet gayet pahalı çatma kadifeden sırmalı bir esvabı görünce hiç tereddüt göstermeden atıldı:

“Bu entari benim hanıma ait değildir!..” (s.58)

9. Sual: Nakşigül Diri Diri mi Kesildi?

Burada tomrukta işkence gören Şahin’e suçunu itiraf ettirmek için tomruk emininin söylediği söz ve Şahin’in başka bir tomruğa nakli anlatılmaktadır.

Defterdar İskelesi hizasındaki Cevahirci Yalısı açıklarında Haliç’in gitgide kararan sularında takılı kalan gözleri, akşam kendisini bir yandan dövüp bir yandan sorguya çeken adamın hayaliyle yeniden ürperdi. Aseslerin en iri cüsseli olanıydı bu ve burnundan soluyarak, öylesine, bir tehdit savuruvermişti:

“Seni Nakşigül gibi diri diri kesmem de gerekse suçunu söyleteceğim!” (s.63)

Haliç’in derinliklerine geldiklerinde Şahin’in ayağına ağırlık bağlayarak onu denize atmak isterler. O anda bir vapur gelip kayığa çarpar ve kayık alabora olur. Denize düşen Şahin, yüzerek kayığa çarpan geminin yanına yaklaşır. Bu gemide düğün olduğu için kimse çarpmadan haberdar olmaz. Gemide bulunan leventlerden biri Şahin’e yardım ederek onu gemiye alır.

10. Sual: Öldürmeye mi Getirmişlerdi; Ölümü Göstermeye mi?

Bu kısımda Seyrekbasan Osman, Şahin'e yardım eder ve onun yüzünü değiştirmesi için Şahin'i Macar bir hekimin yanına götürür. Macar hekim Şahin'in kaşlarında değişiklik yapar ve onu gerçek bir şahine benzetir.

“Kimlik değiştirmeye ihtiyacı vardı ama bunu başka yoldan yapmak üzereydi:

‘Şahin,’ dedi ‘adım Şahin!..’

“Mükemmel mükemmel, zaar sahina benzedalım seni!...” (s. 69)

11. Sual: Külhanın Kimliksiz Hayatlarına Sığınmak... Neden?

Şahin ve Yusuf'un külhandaki kardeşlik hırkasını giymeleri ve külhanda yaşayan insanların kimliksiz olması anlatılır. Sadece kardeş olanlar birbirlerinin gerçek isimlerini ve sırlarını bilir.

Başlangıçta bir lonca gibi kurulan ama gitgide dilencilikten hırsızlığa, haraç toplamaktan adam kaçırmaya kadar pek çok suçu örgütleyen külhanların en büyük özelliği, burada kimliksiz yaşanması idi. Kimse kimsenin geçmişini veya geleceğini araştırmaz, hayatlarının teferruatı yalnızca iki kardeş arasında bilinir, kardeşler de elbette sır tutardı. (s. 76)

12. Sual: Bu Dikişler Hangi Terzinin?

Vezir oyuncakçının evinden aldirttığı entarinin kimin elinden çıktığını öğrenmek için terzileri huzuruna toplar ve onlara elbiseyi kimin diktiğini sorar. Gelen terzilerden hiçbiri elbiseyi dikmemiştir. Fakat aralarından biri bu dikişlerin ecnebi bir terziye ait olduğunu söyler.

13. Sual: -‘Konak Yerinde Yok!’ da Ne Demek?

Gedikpaşa Hamamı'nda kardeş olan iki delikanlıdan büyük olanın problemini çözmek için bu iki delikanlı birlikte hareket ederler. Karısı Nakşigül'ün katillerini bulmak isteyen Şahin, Yenibahçe'deki konağın olduğu yere Yeye ile beraber gider. Fakat konak yerinde yoktur. Takkeci Camii'ne giderler. Oradakilere konağı sorarlar. İmamın da cemaatin de böyle bir konaktan haberi yoktur. Şahin'in söylediğine göre burada böyle bir konak vardır. Önceki hafta orada Nakşigül ile nikâhı kıyılmış ve nikâhı kıyan da caminin imamıdır. Cami imamı Şahin'in dediklerinden bir şey anlamaz ve böyle bir nikâh kıymadığını söyler.

Külhanda gömlekten geçip kardeş olmuşlardı ve bu duyguyla yanına koşup yardım etmesi gerektiğini düşündü. Hızlı adımlarla yanına yaklaşıp fisiltille sordu:

“Ne oldu?”

“Konak yerinde yok Topaç Yeye!..”

“Hangi konak?”

“Evlendiğim konak, Nakşigül’e kavuştuğum ve kaybettiğim konak!..”(s. 82-83)

“ İmam Efendi!.. Yüzüme iyi bak, beni hatırlamadın mı?”

“?!.. Yooo”

“Nasıl olur, beni Aslan Ağa konağında siz evlendirdiniz.”

Yanlışın olmasın evladım. Hele namazımızı kılasıya kadar bir kez daha düşünsen... (s.85)

14. Sual: Lale Soğanının Gizemi Neydi?

Bu bölümde Hafız Çelebi'nin farklı renkte lale üretmedeki sırrı anlatılır. Can kuyusu ve su kaplumbağalarının sayesinde Hafız Çelebi istediği renkte lale üretmeyi başarır ve kimse de onun bu sırrını öğrenemez. Hafız Çelebi'nin lale soğanlarının rengini belirlemede herkesten sakladığı sırrı şudur:

Kimse bilmezdi ama Çelebi güz mevsimi geldiğinde, lale soğanlarını toprağa gömmeden evvel bu kaplumbağaları toplar, iki gece tahta kasalar içinde bekletir, bu sırada kasaların zeminine değişik renklerde toprak boya yığar, boyaların arasına nane ve fesleğen unu karıştırıp kaplumbağaların onunla beslenmesini sağlar, sonra onları boş kasalara alıp iki gün aç bırakır ve bu sefer de önlerine yiyecek olarak lale soğanları koyardı. Aç kaplumbağalar büyük bir iştahla lale soğanlarına saldırınca diş izlerini geçirdikleri dakikaya kadar hepsini izler ardından onları ağızından çekip alır ve önlerine başka soğanlar koyar, kaplumbağa salyası bulaşan soğanları bu sefer besili koyunlardan aldığı kuyruk yağına batırıp bir gece bekletir, ertesi gün toprağa gömerdi. Bu usulü bulasıya kadar tam otuz yıl denemeler yapmış ve nihayet istediği renkte lale elde etmeyi başarmıştı. (s. 91-92)

Nakşigül'ün Şahin'in avucuna koymuş olduğu lale de Hafız Çelebi'nin bu usulle elde ettiği ve birileri tarafından kaçırılan lalelerden biridir. Şahin onu Çelebi'ye gösterdiğinde Çelebi hemen Şahin'in elindeki laleyi tanıır.

15. Sual: Vezir Bulmacayı Çözebildin mi?

Çardak Kahvesi'nde oturan birkaç arkadaş vezirin yaptığı zulümleri ve vezirin zevke, eğlenceye düşkün olduğunu tartışırlar. Bazıları vezirin iyi yönlerini dile getirirken çoğu onun hesapsız harcamalarını eleştirir. Onların secili konuşmaları Yeye ve Şahin'in hoşuna gider. Konuşanlar vezirin her tarafta adamı olduğunu ve her şeyden

haberi olduğunu söylerler. Odabaşı Bindallı Mahmut Çavuş arkadaşlarının bu fikrine katılmaz ve kendisini haklı çıkarmak için vezire bir oyun oynar.

Esen rüzgârdan havayı kokluyor, yahni hangi evde pişmiş biliyor.

Bu lakırdıya tek itiraz, omzunda 46. Orta'nın çıpa işaretli dövmesini taşıyan Odabaşı Bindallı Mahmut Çavuş'tan geldi:

“Amma uçurdunuz keklği. Arslanı saydıran postudur. Saray helvacısı İbrahim Efendi'yi ünlendiren altındaki minderdir. Hele çekiverin altından, kaldırırma bırakın bakalım; ne akıl kalır ne de fikir!..” (s.100)

“Bana iki gün mühlet verin. İmtihanın neticesini hep birlikte seyredeceğiz.” (s.100)

16. Soru: Sultanın İstedığı Kelle Kimin Olacak?

Padişah, bir toplantı meclisinde İshak Efendi'ye kendisine getireceği haberi sorar fakat İshak Efendi bir haber olmadığını söyleyince padişah sinirlenir. Padişah, İshak Efendi'ye fısıltı şeklinde bir baş istediğini söyler. Onların bu konuşmalarını padişahın damadı İbrahim Paşa dinler.

“Bana bir haber getirecektin efendi?”

“Beli hünkârım, henüz bir haber yoktur.”

“Devletimde ve mülkümde bir haber bu denli gecikirse ceza mukarrer değil midir?”

...

“Üç vakte kadar önüme atılmış bir baş istiyorum!..” (s.108-109)

17. Soru: Oyunu Oynayan Nasıl Oyuncak Oldu?

Yeye ve Şahin Çardak Kahvesi'nde gördükleri adamları takip eder ve Binbirdirek Sarmıcı'na giderler. Adamlar otururken vezirin asesleri gelir ve Bindallı Mahmut Çavuş'u vezirin huzuruna çağırırlar. Mahmut Çavuş vezirin kendisine oynanan oyunu çözdüğünün ve ölüme gittiğinin farkındadır.

“İmanım Bindallı Mahmut Çavuş, sadrazam hazretleri sohbete bekliyor.”

...

“Yürü bre kahpe dünya, Bindallı Çavuş'a da kalmadın!..” (s.112)

18. Sual: Hünkâr ile Neyi Konuşuyordunuz Efendi?!..

Şehzade Ahmet'in varlığından haberi olan ve bunu padişaha haber veren İshak Efendi ile padişahın gizli konuşmasını dinleyen Damat İbrahim Paşa aseslerine İshak Efendi'yi konuşturma emri verir. Okuma yazma bilmeyen asesler İshak Efendi'yi kaçırarak ona işkence yaparlar. İstedikleri, Padişah ile aralarında geçen konuşmadır. İşkenceye dayanamayan İshak Efendi, Şehzade Ahmet'in varlığını bir kâğıda yazarak bunu efendilerine götürmelerini söyler.

Dayanamamıştı... Dayanması da mümkün değildi... Bedeninde her hücrenin yırtıldığını, her deri parçasının soyulduğunu, her kemiğinin eğelendiğini hissettiren bu elmas tozuna dayanılmazdı zaten. Sonunda , “Okumanız var mı?” sorusuna, laubali bir tavır ile “Hayır ama seni okutmasını biliriz” cevabını veren esrarkeş serserinin dalgaya tutulmuş titrek eliyle uzattığı kâğıda bir tek cümle yazıp iade ederken içindeki bütün öfkeyi kusarcasına haykırdı:

Sizler bu sırrı bilmeyi hak etmeyen alçaklarımsınız. Bildiğiniz ve bilmeye çalıştığınız takdirde de ölümün kapınıza erken uğrayacağından hiç şüpheniz olmasın. İşte bu yüzden efendiniz her kim ise, bu kâğıdı ona götürünüz. (s. 117)

19. Sual: Öldüğünden Emin Misiniz?

Vezir, tomruk emini ziyaret ederek ona Kara Şahin'i sorar. Tomruk eminine Şahin'in bir şehzade olduğunu söyler. Şimdi Şahin'i hem padişah hem de vezir istemektedir. Fakat Şahin ortalıklarda yoktur. Çünkü Galata tomruğuna götürülürken ayağına ağırlık bağlanıp denize atılmak istendiğinde Şahin kayığa çarpan vapur sonucu denize düşer ve kaybolur. Cesedi bulunamayan Şahin'e öldü gözü ile bakılır.

“Paşa hazretleri. Biz o Ahmet'i geçen gün Haliç'te denize üşürdük.”

...

“Öldüğünden emin misiniz?”

...

“Kontrol etmişlermiş! Hıh!.. Cesedini görmeden öldüğünden nasıl emin olursun? Defol karşımdan ve bana ya ölüsünü ya dirisini getirmeden gözüme görünme!...” (s.122)

20. Sual: Aslan Ağa Tomruk Emmini'ne Neden Gitti?

Şahin dilenirken Tomruk Emmini'nin hışmına uğrar ve başını ondan zor kurtarır. Yere yıkılıp ayağa kalktığı anda Tomruk Emmini'nin yanında kayınbabası Aslan Ağa ve bir yeniçeri olduğunu görür. Onarlı takip etmeye karar verir fakat birileri tarafından sürüklenip götürülür.

Tekmesini yediği Tomruk Emni'nin arkasından koşar gibi giden şu iki adam!.. Aman Allahım!.. Hem ona yetişmeye çalışıyor, hem telaşlı telaşlı bir şeyler anlatıyorlardı. Evet, yanılmıyordu. Çardak Kahvesi'nde gördüğü izbandut yeniçeri çorbacısı ile kayınbabası Aslan Ağa. Ama çok garip!.. Aslan Ağa neden çarşı gediklisi bir esnaf kılığında dolaşıyordu ki? Yenibahçe Konağı'na içgüveysi gittiğinde, Nakşigül'ün babası bir bezirgân değil miydi? Kafası karışmıştı. (s.126)

21. Soru: Kestiğin Başı Niçin Bana Gönderdin?

Vezir huzuruna getirttiği Bindallı Mahmut Çavuş'u sorguya çeker ve kesik başı niçin kendisine gönderdiğini sorar. Mahmut Çavuş da vezire onu denemek istediği için bu oyunu oynadığını söyler.

“Ya başını niçin bana gönderdin?”

“Sana akıllı vezirdir, ölüleri söyletir, kuşları dillendirir, casuslukta istihdam eder dediler. Hakikat midir, sınamak istedim.” (s.131-132)

22. Soru: Mezarlıklar Şehrin Yalnızca Ölülerini mi Saklar?

Dilenciler toplanarak gemiye doldurulur. Gemiye doldurulan dilenciler ya Mudanya'ya ya da Tekirdağ'a görülür ki şehir dilencilerden arındırılsın. Yeye ve Şahin de böyle bir gemiye bindirilir. Dilenciler şehre geri dönmek için surların içinden geçmeliler ki şehre varabilsinler. Mevlana Kapısı'ndaki mezarlığa geldiklerinde Şahin, mezarlıktan içeri girebileceklerini düşünür ve mezarlığa girerler. Şahin mezarlığa girdiğinde Nakşigül'ün ölüm kaydına ulaşabileceğini düşünür. Mezarlıkta Yeye ve Şahin arasında bir konuşma geçer. Konuşmayı başlatan Yeye mezarlıkların sadece ölüleri saklamadığını aynı zamanda şehrin anılarını da sakladığını söyler.

“Yeye,”Bir şehrin anılarını en iyi mezarlıkların saklıyor!” diye bir bahis açtı ve devam etti:

“Şehirlerin tarih boyunca gördüğü düşler işte şu mezar taşlarına da tek tek kaydedilmiş duruyor.” (s.136)

23. Soru: Bir Lale Soğanı Yüz Elli Altın Eder mi?

Şahin'in Hafız Çelebi'ye gösterdiği laleye karşılık Hafız Çelebi Şahin'e yüz elli altın vermeyi teklif eder. Yeye ve Şahin bir lalenin bu kadar para etmesine şaşırırlar. Çelebi iki delikanlıya lalenin serencamesini anlatır ve onu kaçırılan bir kıza benzetir.

Bu bölümün sonunda iki hikâyeye anlatılır. Biri “Leyla’nın Mecnun’dan İsteği” diğeri ise “Sevgilisini Başkasından Kışkanan Biri” adlı hikâyelerdir.

“Elinde tuttuğun o soğan, içinde, siyaha çalan koyu mor bir hüzün saklar ki bahçelerde açtığı vakit Flemenk diyarındaki laleler -ki onlar bu vatanın evden kaçırılmış kızlarıdır- kimliğini yeniden hatırlayacak.” (s.147)

24. Soru: Sultanın Yarasına Merhemi Kim Koyacak?

Padişah, İshak Efendi’yi huzuruna çağırır. Olayların ne durumda olduğunu soran padişah İshak Efendi’nin bastonla gezdiğini görür ve sebebini sorar. İshak Efendi de bu sırrı bilen başkalarının kendisine işkence yaptığını söyler. Hekimbaşını çağırın Padişah, İshak Efendi’nin çabuk iyileşmesi gerektiğini çünkü kendisinin merheminin İshak Efendi’de olduğunu söyler.

25. Soru: Vezirin Yarasına Merhemi Kim Koyacak?

Vezir, Tomruk Emmini’ni huzuruna çağırır ve ona Şehzade Ahmet’i bulup bulamadığını sorar. Tomruk Emmini’nden olumsuz cevap alan vezir sinirlenir ve tez vakitte şehzadeyi bulmasını emreder.

“Tomruk Emmini’ne kapıyı işaret ederken sağ yumruğunu bağrına vurarak öfkesini de tükürmüş oldu:

“Bak o Tomruk Emmini! Aha şuramda bir ateş var. Yanıyor... Yanıyor... Söndürmeye su getirmezsen ocağını söndürürüm bilesin.” (s. 159)

26. Soru: Yağmurdan Kaçarken Doluya Tutulmak Nasıl Bir Şeydir?

Yeye ve Şahin külhana yaklaşınca asesleri görünce başka bir külhana giderler. Fakat bu gittikleri külhanda beklemedikleri bir şeyle karşı karşıya kalırlar.

“Yağmurdan kaçarken doluya tutulmanın böyle bir şey olduğunu o güne kadar bilmemişlerdi. Kapıdan girdiklerinde ikisinin de kanı donacak gibi oldu. Eşikte yığılıp kaldılar.” (s.165)

27. Soru: Kaf Dağı’ndan gelecek Selvi Boylu Sevgili Kim?

Gedikpaşa Hamamı’na gelen Yeye ve Şahin burada Tomruk Emmini ile arkadaşlarını görür. İkili onlara hizmetle görevlendirilir. Şahin’i Tomruk Emmini’nden koruyan tek

şey maskesidir. Emin ile arkadaşları arasında Kaf Dağı'ndan gelecek olan sevgili konuşulur.

Moskof ayısı tabanını yalaması gerekirken Bakü dilberlerini sineye çekmeye başladı diyorlar, gayret-i diniye nerede kaldı?

“Ağalar misafirimsiniz, bu bahsi erteye bıraksak!..”

“Yok, yok!.. Bahis mühimdir, memleket meselesidir. Kaf Dağı'ndan gelecek yay kaşlı, servi boylu, mim dudaklı sevgili aşkına!..” (s.172)

28. Sual: Bir Matem Damlası Kalbi Deler mi?

Bu bölümde Yusuf ile Şahin'in yolları ayrılır. Yusuf'u kendisi ile sürüklemek istemeyen Şahin onu Hafız Çelebi'nin yanına bırakır. Hafız Çelebi'nin yerinde lale soğanına Katre-i Matem adını koyarlar ve onu toprağa gömerler. Bu bölümün sonunda “İki Gencin Öyküsü” anlatılır.

Burası Kara Şahin ile Topaç Yeye'nin ayrılma noktasıydı. Ama irtibatları kesilmeyecekti. Hatta aralarındaki anlaşmaya göre Topaç Yeye Hafız Çelebi'nin himayesinde, Kara Şahin'in sakladığı lale soğanını özenle yetiştirecek, bahar gelince de Nakşigül'ün katillerine çıkacak yolda beraber yürüyeceklerdi. (s.177)

Güneş Çağlayan sırtlarından yüzünü gösterdiği sırada Yeye, Hafız Çelebi'nin okuduğu dua eşliğinde, kuşağında sakladığı lale soğanını gömerek üstünü kapatmıştı. Laleye o anın ruhuna uysun diye “Katre-i Matem” (Matem Damlası) adını koydular. Hüzünlü kalpleriyle birbirlerine bakıp sevindiler. (s.179)

29. Sual: -Şeyh Efendi! Müsaade ederseniz Soyunacağım!..

Kışın gidecek yer bulamayan ve hasta olan Şahin, Beşiktaş'ta Çırağan Yalısı bitişiğindeki Mevlevihane'ye gelerek soyunmaya geldiğini söyler. Şahin kış boyunca burada kalır ve nefsinin arıtımına çalışır. Son kısımda derkenar olarak Mecnun'un Leyla'ya olan aşkı anlatılır.

3.3.3.2. II. bölüm

Düğüm: Bu Şehr-i Sitanbul ki...

30. Sual: -Hangisini Alayım Saki!.. Gülü mü, Kadehi mi, Seni mi?

Bir eğlence meclisine Şair Nedim de davet edilir. Cariyelerden biri Nedim'e kadeh sunarken göğsünde takılı olan gül düşer ve Nedim de bu anın üzerine bir şiir okur. “Bir elde câm, bir elde gül, geldin sâkiyâ/ Hangisini alsam gülü, yahud ki câmı, ya

seni” meclis böyle eğlenceli geçerken içeriye elinde bir çuvalla dilenci kılıklı bir adam girer. Paşa adamı huzuruna çağırır ve önüne koyduğu çuvalın içine bakınca Tomruk Emîni’ni Kubbealtı’na çağırır ve meclisi sonlandırır.

31. Sual: Âşıkı Manevi Dünyasından Uyandıran Madde Ne İdi?

Şahin mevlevihanede sakin bir hayat sürerken bahar gelir ve laleler açmaya başlar. Tekkede aklından çıkaramadığı tek şey Nakşigül’ün aşkıdır. Derviş ilahi aşktan söz ederken Şahin Can, Nakşigül’ün aşkını düşünmektedir. Nakşigül’ün hasretine bir de lalelerin açılması eklenince Şahin ayrılık hasretine dayanamaz olur.

Neyse ki geldiğinin üçüncü ayında sema yapan dervişler arasına katılmıştı da hizmeti azalmıştı. Lakin içinde çoğalan başka bir şey vardı: Nakşigül. Onu bir türlü aklından çıkaramıyor, dervişân arasında İlahi aşk ateşinden bahsedildikçe onun bağrında Nakşigül’ün hasret ateşi tutuşuyordu. (s.203)

Yılları elinden kayıp gitmedeydi. Fırtınalı bir denizin ortasında gibiydi ve tutunacağı tek dal Nakşigül’ün aşkıydı. Onun için yapacağı her şey anlamlı olacak, belki de kendisine yaşadığını hissettirecekti. Bu tekkede kuvvetli bir rüzgâr ile sarsılmış olan aşkı işte yeniden kendine yangınlar çıkarmaya başlamıştı. Dizlerinde dermanın kesildiği, alnında terlerin boşandığı bir anda, Çırağan bahçesinde bakmakta olduğu kızıl lale çivide döndü, koyu mor tüllere büründü ve kalbine saplandı. Naralandı, haykırdı ve bayılıp düştü. (s.209)

32. Sual: Denizin Dibinden Bir Torba Dolusu Sır Çıkar mı?

Mecliste Damat İbrahim Paşa’ya bir torba getirilir. İbrahim Paşa torbanın içine baktığında torbanın içinde insan uzuvları olduğunu görür. Bunun üzerine Kubbealtı’nda toplantı yapılır ve Padişah, Haliç’te arama yapılmasını emreder.

33. Sual: Bilmediklerini Ayağının Altına Alanın Başı Göğe Değer mi?

Yeye ve Hafız Çelebi’nin diktiği fidanlar artık gonca vermeye başlar. Hafız Çelebi lale hakkında bildiklerini Yeye’ye anlattığında Yeye, Hafız Çelebi’nin çok şey bildiğini düşünür.

“Ne kadar çok şey biliyorsunuz efendim!..”

“Bilmek mi oğulcuğum!.. Hıh!.. Bilmediklerimi ayağımın altına koysam başım göğe değerdi. Unutma, cehaletten daha dermansız dert yoktur! Gerçi bilgiye hâkim olmak mutluluktan çok elem, sevinçten çok keder verir ama insan da öğrenerek çoğalır. Sen de zamanla her şeyi öğreneceksin. Öğreneceksin ki hayatı anlayacaksın, Yüce Yaratıcı’yı tanıyacaksın.” (s.220)

34. Sual: Bir Matem Damlası'nın Rengi Nasıldır?

Tekkede bayılan Şahin, arkadaşları tarafından ayıltılır. Kendine gelen Şahin, Nakşigül ve Katre-i Matem'i düşünür. Lale hangi renkte çiçek açacak acaba? Tekkede fazla kalamayacağını düşünen Şahin oradan ayrılır ve Nakşigül'ün mezarlık kayıtlarını araştırır. Dönüşte de isyan kıvılcımlarını görür ve Kaf Dağı'ndan gelecek olan selvi boylu, yay kaşlı sevgilinin ne anlama geldiğini öğrenir.

35. Sual: Tülbent ve Tulpan Arasında Bir Medeniyet Farkı Olabilir miydi?

Bu bölümde vatanından kaçırılan lalenin sergüzeşti anlatılır. Laleyi kaçırın ecnebiler ona tülbent kelimesinden bozulmuş olan 'tülp' ismini verir. Vaktiyle sevgilisinin tülbentini taşıyan aşığa, laleyi ülkesine götüren Busbecq Efendi kulağına taktığı şeyi sorduğunda delikanlı kuşağındaki tülbendi sorduğunu zannedip tülbent der ve lalenin ismi yabancı memleketlere gittiğinde bu kelimedden bozulmuş olarak türetilir.

36. Sual: Çerağ Yandırmak Nevruz'un Şanından mıdır?

Mevlevihaneden ayrılan Şahin Acem kıyafeti giymiş bir derviş olarak başında çerağ yakar. Çerağ yakmak her türlü yolu deneyip de padişaha ulaşamayan insanların geçiş töreninde padişahın dikkatini çekip onunla konuşmak için uyguladıkları bir adettir. Şahin Can da Nakşigül'ün katillerini bulmada padişahın kendisine yardım etmesini istediği için böyle bir şey yapmaya gerek duyar.

37. Sual: Masum Kanının Hesabı Sorulmaz mı?

Bu bölümde Haliç'ten çıkarılan cesetlerin kimlik tanımlaması ve cesetlerin katilleri araştırılır. Bulunan cesetlerden birinin Şehzade Ahmet'e ait olduğunu sanan Padişah, Ahmet'in öldüğünü düşünerek rahat bir nefes alır.

38. Sual: -Anlat Neden Çerağ Uyandırdın?

Şahin çerağ uyandırınca Padişah onunla ilgilenmesi için damadını görevlendirir. Damadı olan vezir, Şahin'i huzuruna alır ve ona çerağ uyandırma sebebini sorar. Şahin Acem dervişi taklidi yapar.

39. Sual: Yeye'ye Ne Olmuştur?

Hafız Çelebi Yeye'yi Eyüp Çarşısı'na alışverişe gönderir. Yeye işini bitirdikten sonra Bican Efendi'ye tatlı almak için helvacı dükkânına gider ve orada bayılır. Yeye baygın haldeyken onu Hafız Çelebi'nin yanına götürürler ve Şehnaz ismini sayıklayan Yusuf günlerce kendine gelemmez.

40. Sual: Vezire Yakın Olmak Güvenlik mi, Tehlike midir?

Söylediği şiirlerle ve sohbetleriyle vezirin güvenini kazanan Şahin'den vezir, şehirde olup bitenlerden kendisini haberdar etmesini ister. Şahin artık vezire yakın biridir.

41. Sual: - Onu Kim, Niçin Kaçırılmış Olabilir?

Şahin, Hafız Çelebi'nin yanına uğrar. Yeye'yi sorduğunda onun kayıp olduğunu öğrenir. Yeye'nin evi terk etmiş olabileceğini düşünürler fakat Şahin, Nakşigül'ün katillerinin Yeye'yi kaçırılmış olabileceklerini söyler.

42. Sual: -Can Kurtaran Yok mu?

Şahin kayınbabası zannettiği Aslan Ağa ile karşılaşır. Aslan Ağa gerçekte Şahin'in kayınbabası değil Şahin'in parasını elinden almak için ona tuzak kuran kişilerden biridir. Aslan Ağa Şahin'i tanıyınca oradan hızla uzaklaşmaya başlar ve “*cankurtaran yok mu*” diye bağırır.

43. Sual: Şahin Avcılarına Emirleri Kim Verdi?

Vezir de Padişah da Şahin'i bulmaları için farklı kişilere görev verir.

44. Sual: Aslan Avında Geç Kalmanın Bedeli Neydi?

Şahin tekrar Selman Abdal kılığında Hafız Çelebi'nin yanına gelir. Hafız Çelebi bitkin ve perişan vaziyettedir. Yeye'den haber almamak onu çökertir. Şahin, Hafız Çelebi'nin yanından ayrılırken bir kadın gelip Şahin'e babasından kalan tek şey olan bıçağı gösterir. Şahin onu Yeye'ye vermiştir ve bu kızın elinde bıçağı görünce şaşırır. Kız kendisini takip etmesini söyleyince kendisine tuzak kurulabileceğini düşünse de Yeye için kızı takip eder. Kız onu Yeye'nin yanına götürür. Kız, Üç Hilal Cemiyeti'nin kadın zabitlerindedir.

45. Soru: Sultanın Kalp Sektesine Uğratan Soru Neydi?

Kurulan eğlence meclisinde sultan hüzünlü ve kederlidir. Onun hüznü bütün salona yansır. O sıralarda Tebriz Osmanlının elinden çıkmak üzeredir ve sultan bu üzüntülü hareketlerini meclise yansır. Sultan Tebriz’de Şehzade Ahmet’in halkı kıskırtıyor alabileceğini düşünür ve bunu dile getirince üzüntüsünden kalp krizi geçirir.

46. Soru: Matem Damlası’nı Muhafazanın Yolu Nedir?

Yeye Hafız Çelebi’nin yanına döner. Lalelerin açma zamanıdır ve Katre-i Matem de açar. Artık laleyi diğer lalelerin arasında bulundurmak tehlikelidir. Kaçırılmasını önlemek için onu uygun koşullarda kilit altında bulundurmak gerekir.

47. Soru: -Sizin Pencerelerinizi Örtün Perde Yok Mudur?

Batıdan gelen Lady Montegue ile padişahın kızı Fatma Sultan arasındaki sohbetle Doğu-Batı medeniyetleri karşılaştırılır. Lady Montegue ülkelerinde yaşanan bir olaydan sonra pencerelere perde takılması kuralı getirildiğini söyleyince Fatma Sultan Batılı insanların perde kullanmamasını hayretle karşılar.

48. Soru: Bir Çiçek Kitabının Satırlarında Cinayetin İzini Sürmek mi?

Hörükız ve Şahin edindikleri bilgileri paylaşmak için kütüphaneyi seçerler. Kütüphane memuruna kendilerini karı-koca olarak tanıtan ikili laleler hakkında yazılan kitaplar huzurunda bilgilerini paylaşırlar. Bilgi paylaşmak için buluşmalarına rağmen kendi hayatlarından ve laleler hakkındaki bilgilerinden de söz ederler.

49. Soru: Son Saksıda Hangi Çiçek Vardı?

Lalelerin tanıtılması ve açık artırmaya çıkması için bir encümen kurulur. Burada teker teker laleler görücüye çıkar ve satılır. Son laleye sıra geldiğinde ortalık birden kararır ve lale ortadan kaybolur.

50. Soru: Bir Derviş Şehzade Olduğunu Bilse Ne Yapar?

Vezirin adamı Sarı Calep ve Üç Hilal Mülazımı Osman, Şehzade Ahmet’i aramaya koyulur. Sarı Calep Şahin’in izini bulur ve Macar hekime giderek kendisini de Şahin’e benzetmesini ister.

Sultan Şahin'in kellesini ister fakat Şahin kendisinin şehzade olduğunu biliyor muydu? Bu onu arayanların bilmediği bir cevaptır.

51. Sual: Bir İnsandan İki Tane Olabilir mi?

Şahin encümündeki son saksıyı gözlemine alır ve onu kaçırانları takip eder. Laleyi kaçırانlar saksıyı Tomruk Emini'ne verirler ve Emin de onu Elçi Hanı'na götürür. Şahin bu handa Bican Efendi'yi de görür. Handa cinayet işlenir. Ölen kişinin elinde bir hançer vardır ve birini öldürmek üzere iken kendisi öldürülür. Ölen kişi Kara Şahin'in ikizi gibi olan Sarı Calep'tir aslında. Handakilerin hepsi Şahin ile maktulun aynı olduğunu görünce şaşırır.

52. Sual: Bir Matem Damlası'na Ağlayanın Yaşları Gözden mi Gelir; Gönülden mi?

Topaç Yeye hâlâ hasta olarak yatmaya devam eder. Bu arada Hafız Çelebi'nin durumu da iyi değildir. Çelebi, Yeye'nin hastalığı ilerleyince bir kadın çağırır. Kadın, Yeye'nin çiçek hastalandığına yakalandığını söyler ve ona ilaç hazırlar. Yeye'yi muayene eden kadını Hafız Çelebi uğurlar ve sonra gözlerinden yaş damlar. Çelebi'nin gözünden süzülen yaşların her biri ayrı nedenlerden dolayı gelmektedir.

53. Sual: Kaybeden Kimdi; Bulan Kim?

Şahin dışarıda öğrendiği şeyleri vezire haber vermek üzere Ferahabad Kasr'ına gitmiştir. Duyduklarını ve gördüklerini vezire anlatırken Katre-i Matem'i görür. Üstelik ikizi ile aynı yerdedir. Şahin Katre-i Matem'in vezirin eline nasıl geçtiğini merak eder. Vezirle Selman Abdal -Şahin- konuşurken içeriye harem ağası girer. Harem ağası şerbeti sunduktan sonra Sarı Calep'in Mevlevi kahvehanelerinin birinde öldürüldüğünü haber verir.

54. Sual: Şad Gönüller mi; Kırık Kalpler mi?

Saraya ecnebi elçiler gelir ve onları ağırlamak sarayın şanındandır. Padişah, yabancı elçiler ve devlet adamları Sadabat Meclisi oluştururlar. Meclise gidenler zevk, sefaya düşkün insanlarken yanlarından geçtikleri insanlar fukara halktır.

3.3.3.3. III. bölüm

Çözüm: İhtilalin Karanlık Yüzü

55. Sual: Gül Bahçesinde Yatıp Uyuyan Kişi Uyanmayı İster mi?

Bu bölümde ihtilal başlar. Ayaklanmayı Kahveci Ali Usta, Manav Muslu Beşe ve Arnavut Patrona Halil yönlendirir. Beyazıt Meydanı'nda toplanan kalabalığı engelleyecek askeri güç yoktur. Askerler Boğaz'ın diğer tarafındadır ve kötü hava koşulları ile kayıkçıların ortalıkta olmaması nedeniyle Boğaz'ın karşı tarafına geçememektedir. Padişah ve vezirin ayaklanmanın çıktığından haberi yoktur. Onlara haber vermek için Şahin bulduğu boş bir kayıkla Boğaz'ın karşı tarafına geçer.

56. Sual: Bu Ateş ve Kanla Oynayan Sefiller de Kim?

Şahin ayaklanmayı vezire ve padişaha haber verir. Padişah da bunun karşılığında ağabeyinden kalma yüzüğü çıkarır ve baba yadigârı olarak alsın diye Şahin'e verir. Kader budur ya o yüzük gerçekten de Şahin'in babasınındır.

57. Sual: Eski Dostun Yeni Sırları mı Var?

Bican Efendi Katre-i Matem'in çalındığı gün ortadan kaybolur ve birgün ansızın çıkıp gelir. Bican Efendi geldiğinde Hafız Çelebi ona bir şey sormaz, eskisi gibi yaşamaya devam ederler. Bican Efendi nakşettiği lale resimlerini gösterirken araya bir kadın resmi de karıştır. Bunun üzerine Bican Efendi Elçi Hanı'na gittiğinde resmini yaptığı kadına tutulduğunu, kadın ve arkadaşlarının Bican Efendi'den Katre-i Matem'i çalmasını istediklerinde kabul etmeyince orada iki ay zorla alıkoyulduğunu söyler. Böylece eski dostun kaybolma perdesindeki sır çözülmüş olur.

58. Sual: -Ne Dedin Sen?

Ayaklanmayı çıkaranlar ayaklanmanın sona erdirilmesi için vezirin kellesini ister. Padişah ayaklanmanın sona ermesi için onların isteğini kabul eder.

59. Sual: -O da Kim?

Şahin, Yeye ve kılık değiştirmiş Hörükız, Binbereket'in zindandaki azılı haydutları boşaltma işine yardım etmek ister. Halil Ağa onların yardım isteğini geri çevirmez.

Şahin ve diğerlerinin istediği Tomruk Emini, Bindallı Mahmut Çavuş ve Aslan Ağa'dır. Zindandan çıkanların bir kısmını gemiye bindirip götürecekler ve sonra denize atacaktı. Şahin mahkûmlardan birini tanıdı. Bu Haliç'te denize atıldığında kendisine yardım edip onu Macar hekime götüren Seyrekbasan Osman'dı. Şahin üç altın karşılığında onu alır ve zincirlerinden kurtarıp serbest bırakır. Zindanda Bindallı Mahmut Çavuş'u bırakırlar. Yusuf da orada Şehnaz'ın babası Veysi Ağa'nın konağında kendisine uygunsuz teklifte bulunan adamı getirir. Bu Aslan -Esed-Ağa'nın ta kendisidir.

60. Sual: Gönül Dili Ne Anlatır?

İstanbul'da yangın çıkarılır ve şehrin güzellikleri hızla yok olmaya başlar. Yeye bimarhanenin önünden geçerken oranın da alev aldığını görür ve içeriye girmek ister. Yangın büyüdüğü için içeri girmesine izin vermezler. Yanık Yusuf bimarhanedeki zincirli hastaları düşünür ve bir şey yapamadığı için kahrolur.

61. Sual: Bu Tuzak Kimin İçindir?

Vezir öldürülür ve parçalara ayrılarak ceset parçaları zindanda gezdirilir sonra da namazı kılınmadan gömülür. Hörükız ve Şahin Tomruk Emini'ne tuzak kurar ve onu da diğerlerinin yanına zindana götürürler.

62. Sual: Kader Rüzgârları Ne Yönden Esecék?

Ayaklanmayı çıkaranlar padişahı hal etmek için padişahın yalan söylediğini iddia ederler. Bu padişahın tahttan indirilmesi için bir gelenektir. Yalan söyleyen padişahın sözüne güvenilmez ve böyle birinin ülkeyi yönetmesi mümkün değildir? Onlar da bunu bildiği için vezirin yerine padişahın başka birini verdiğini vezirine kıyamadığını iddia ederler.

63. Sual: Hatırhyor Musun?

Yeye, Hörükız ve Şahin teker teker tutsaklarını işkence yaparak sorgularlar. Amaçları Nakşigül'ün katilini bulmaktır. Fakat Hörükız bunun haricinde Tomruk Emini'nde Şehzade Ahmet hakkında bilgi alır.

64. Sual: -Nasıl Yapabildin, Nasıl!..

Şahin ve arkadaşları tutsaklarını sorguya çekmişler ve bir şeyler öğrenmişlerdir. Zindana birilerinin geldiğini gören Hürükız zindandaki barut fiçilerini ateşe vermiş ve oradan uzaklaşmışlardır. Şahin Hürükız'ın bu caniliği nasıl yaptığını bir türlü anlayamamıştır.

65. Sual: -Bahtiyar Bir Zevk Gecesi Otuz Parlak İnciye Değmez mi?

Katre-i Matem'in ikiz soğanı Cücemoru'ndan hareketle Cüce Çaker'e ulaşırlar. Cüce Çaker simya ve büyü ile uğraşan biridir. Hürükız ve Şahin'i yakalayıp onları tutsak eder. Simya odasında Şahin'in parası için ona böyle bir oyun hazırladıklarını söyler. Bican Efendi Hürükız ve Şahin'i Cüce'nin yakaladığını görünce kendisi Cüce'yi yakalar ve diğerlerini serbest bırakır. Cüce, Şahin'e bir şey içirdiği için Şahin kendinde değildir. Hürükız'ı Nakşigül olarak görür. Aslında Nakşigül ölmemiş cariye olarak satılmıştır fakat Şahin'in bundan hiç haberi olmayacaktır.

66. Sual: O Hikâye Nasıldı?

Cüce ve çetesinin zengin insanların parası için öldürüp onların servetini aldıklarını ve bu servetin yerini de itiraf etmesini sağlayan Bican Efendi saklanan hazineyi bulur. İncili Konak ve otuz inci tanesini Şahin'e verir. Mevlevihaneye bir miktar bırakırlar ve Bican Efendi biraz da kendisine ayırdıktan sonra Hürükız kalan altınları Anadolu Kazaskeri İshak Efendi'ye verir. Sultan Ahmet'in yeğeni tahta çıktığında bu altınları culüs bahşişi olarak yeniçerilere dağıtır. Bican Efendi'yi yollanmak için rıhtıma giderler ve Bican Efendi ayrılmadan Hafız Çelebi bir hikâye anlatır.

Eserin hatime bölümünde kişilerin daha sonra ne yaptığı hakkında bilgi verilir.

3.3.4. Tema

Katre-i Matem'de üzerinde durulan tema aşktır. Ancak ana temanın yanında yardımcı temalar da yer almaktadır. Bu yardımcı temalar tarih, ceza, tasavvuf, simya ve büyü, ölüm, şeriat, Doğu-Batı ve arayıştır.

Aşk: *Katre-i Matem* romanı aşk teması üzerine kurgulanmıştır. Şahin'in Nakşigül'e aşkı, Yusuf'un Şehnaz'a aşkı, Hafız Çelebi'nin lalelere aşkı, vezirin eğlenceye aşkı bunlardan bazılarıdır.

Şahin, Nakşigül için hayatını feda etmeye hazırdır. Ölüm bile onu Nakşigül'den ayırmaya yetmez. Şahin, karısının ruhunun şad olması için onun katillerini bulmaya çalışır. Roman da bu konu üzerinde şeklini alır.

Yusuf'un Şehnaz'a olan aşkı da Şahin'den geri kalmaz. Kucağına yılan düşmesine rağmen o sevdiği kızıdan gözünü alamaz ve yılandan korkmaz. Yusuf'a, aşkıdan bimarhaneye düşmesinden dolayı yan odadaki arkadaşı ona Yanık Yusuf lakabını takmıştır. Yusuf'un aşkı Şahin'e göre farklılık arz eder. Yusuf sevdiğinin isminin gizli kalması, aşkını içinde saklı tutması gerektiğine inanır. Çünkü aşta sır vardır ve sen onu içinde sakladıkça o büyür. Şahin ise aşkını açıkça dile getirmektedir.

Hafız Çelebi ve vezirdeki aşk, bir insana duyulan aşk değildir. Hafız Çelebi hayatını lalelere adamıştır. Bir ömür boyunca lale soğanları ile ilgilenmiş, laleyi aşk olarak tanımlamıştır.

Vezir de zevke ve eğlenceye düşkün bir insandır. Onun zevk eğlenceye düşkünlüğü canına mal olmuştur.

Tarih: Romanda sıkça tarihi bilgilere rastlıyoruz. Pasarofça Antlaşması, Patrona Halil İsyanı, Tebriz'in elden çıkması gibi olaylar tarihi açıdan da benzerlik gösterir. Aynı zamanda roman kişilerinin de tarihte yaşamış insanlar olması romanı tarihi gerçeklik bakımından etkilemiştir.

Ceza: Romanda işkence mekânları ve yapılan işkenceler de yer almaktadır. Şahin, Nakşigül'ü öldürme suçundan yargılanırken Bindallı Mahmut Çavuş sevgilisini öldürme, Esed Ağa ve Tomruk Emmini düzenbazlıkları yüzünden zindanda ve tomrukhanede suçlarının cezalarını görmüşlerdir. Patrona Halil ve adamları da yapmış oldukları ayaklanma nedeniyle öldürülür. Bunların dışında yer alan İshak Efendi ise fiiliyatda bir suç işlememesine rağmen Şehzade Ahmet'in varlığını haber

verdiği için zihnen kendisini suçlu hisseder ve yapılan işkenceyi bunun bir sonucu olarak görür.

Tasavvuf: Eserde tasavvuftan da bahsedilmiştir. Hafız Çelebi çok çiçekli lale üretmeye karşıdır. Çünkü lalenin tek ve dik olması yönüyle elif harfine benzemesi ve Allah'ın tek olduğunu gösterdiğini düşünür. Şahin'in melevihanede geçirdiği zaman sohbetlerde İlahi aşktan söz edilir.

Simya ve Büyü: Cüce Çaker simya alanında uzmanlaşmış biridir. Şahin'in parasını alabilmek için onun gördüğü nesnelere aslından farklı göstermişlerdir. Cüce Çaker'in havada uçması, insanları farklı kılıklara sokması, insanların hayal görmesini sağlaması onun özelliklerinden bazılarıdır.

Ölüm: Nakşigül'ün öldüğünü düşünen Şahin onun katillerini bulmak için bir serüvene başlar. Bu serüvende karşıt güçlerin işlediği suçlar yüzünden öldüğünü görmekteyiz. Bindallı Mahmut Çavuş, Esed Ağa ve Tomruk Emine Hürükız'ın barutu ateşlemesi sonucu patlamada can verirler. Patrona Halil ve yakın arkadaşları padişahın emri ile öldürülür. Sadrazam Damat İbrahim Paşa zevki ve eğlenceyi düşündüğü, halkın sorunlarına kayıtsız kaldığı için isyancılar tarafından öldürülür. Şahin'in karısı zannettiği şarkıcı kadın da kocasına ihanet ettiği için sevgilisi tarafından başı kesilerek öldürülür. Bir de bazı insanların parasını almak için açgözlü insanlar tarafından öldürüldüğünü görmekteyiz.

Şeriat: Bindallı Mahmut Çavuş sevgilisini öldürdüğünde sevgilisinin başını vezire gönderir ve vezir araştırmaları sonucu katile ulaşır. Bindallı, şeriata göre kadının kocasını aldattığı için öldürüleceğini fakat öldürme olayını kendisinin yaptığını söyler. İstanbul'da çıkan isyanda halk "*şeriat isteriz*" diyerek ayaklanmıştı.

Doğu-Batı: Fatma Sulatan yabancı ülkeden gelen Lady Montague ile kendi kültürlerine has şeyler söylemişlerdir. Fatma Sultan misafirin söylediği şeyleri hayretle dinlemiş ve bütün söylediklerini masallardan uyduruyor olarak düşünmüştür. Eskiden Batı'nın fikirlerine önem vermeyen ve Batılıları kendilerinden küçük gören Osmanlı Batı'nın son zamanlardaki atılımlarından, bilim ve teknik alanındaki gelişmelerinden sonra bu fikirlerinden vaz geçip kendi seviyelerinde görmeye başlamıştır.

Arayış: Nakşigül'ün ölümünün ardından Şahin, karısının katillerini arar. Vezir ile Sultan Ahmet de Şehzade Ahmet'i arattırırlar.

Romadaki **hatırlatma hatası** Sarı Calep'in öldürüldüğü yer ve öldürülüş şeklidir. Bir yerde Elçi Hanı'nda öldürüldüğü söylenirken diğer yerde Beyazıt'da öldürüldüğü söylenmiştir.

3.3.5. Şahıs kadrosu

Roman kahramanları iyiler, kötüler ve arada kalanlar şeklinde gruplandırılabilir. Başkişi ve onun arkadaşları ideal uğruna hayatlarını feda etmeye hazır cengâver insanlardır. Karşıt güçler ise sadece kendilerini düşünen, insanların parasını alabilmek için hiç çekinmeden masum insanları öldüren kişilerdir.

Romanda kişiler, sadece isimleri ile değil fiziki ve ruhi özellikleri ile karşımıza çıkar. Yazar roman kişileri hakkında okuyucuya detaylı bilgiler vermiştir.

“Hafız Çelebi bilgisiyle olduğu kadar konuşma üslubuyla da etkileyiciydi.”
(s.148)

“Saklı inciler gibiydi. Güzel gözlü hurileri anlatanlar, sanki ona bakarak tasvirler yaparlardı. Kaşlar kara, gözler kara. Kirpikler kıvrım kıvrım oya. Bembeyaz ten, uzun boy, uzun boyun... Saçının örgüleri zincir... Edası tavrı uygun bir şivekâr. (s. 7)

Allah insan diye yaratmış. Sakalsız göde bir balkabağı. Belki bir sürahi demek daha doğru. Alın tahta gibi yassı, yüzü Kırkağaç kavunu, kulakları çocuk pabucu, burnu Mora patlicanı, burun kılları pırasa pürçeği gibi sarkık, kırış mırış siyah pos bıyık, dudaklar deve dudağı, ağzına somun ekmek sığar, dişler kazma. Kara Şahin onu daha önce de görmüştü ama bu derece hilkat garibesini olduğu dikkatini çekmemiştir. (s. 490-491)

Başkişi: *Katre-i Matem'de* başkişi Şahin'dir. Şahin babasını hiç tanımamıştır. Onu, annesi İtır Banu büyütmüş, annesinin ölümünden sonra bir süre derbeder hayat yaşamıştır. Asıl adı Ahmet olan Şahin, kendisi hiç öğrenemese de bir şehzadedir. Annesinden miras kalması ve şehzade olması nedeniyle başına olmadık işler gelmiştir. Şahin Nakşigül ile evlenir ve evlendiğinin ertesi günü karısının öldürüldüğünü görür. Bundan sonra yaşadığı olaylar ve çektiği sıkıntılar karısının katillerini bulmak içindir.

Norm Karakterler: Bunlar romanda başkahramana yardımcı olan, onun sonuca ulaşmasını sağlayan karakterlerdir. Mustafa Karabulut'a göre “norm karakter,

romanda başkişiden sonra en çok söz sahibi olan, dramatik aksiyonu başkişi lehine çeviren kişidir” (Karabulut: 2013: 155). *Katre-i Matem*’de kart karaktere örnek olarak Yanık Yusuf, Hörükız, Bican Efendi, Hafız Çelebi, Seyrekbasan Osman, Macar Hekim bunlardan bazılarıdır.

Yeye: Asıl adı Yusuf’tur. Şehnaz’a olan aşkıdan dolayı Şehnaz’ın babası Veysi Ağa onu bimarhaneye kapatmıştır. Bimarhaneye aşk için düşmesi nedeniyle kendisine Yanık Yusuf demişler ve adı Yanık Yusuf’un kısaltması olan Yeye olarak kalmıştır. Yusuf bimarhaneden kaçınca külhana sığınmış ve burada Şahin ile hırka giyip kardeş olmuştur. Bundan sonra Şahin’in derdini kendi derdi sayıp onu öz kardeşten ayırmayarak Şahin’in aradığını bulması için ona yardım etmiştir.

Hörükız: Üç Hilal Cemiyeti’nin kadın zabitlerindedir. Görevi Şehzade Ahmet’i korumaktır. Asıl adı Huri olmasına rağmen babasının yanında yetişirken ona bu ismi takmışlardır. Bir kadından beklenmeyen cesareti gösterir. Görevini yapabilmek için insan öldürür ve kendi hayatını da tehlikeye atar. Romanın sonlarında Şahin ile duygusal yakınlık kurar.

Hafız Çelebi: Lale yetiştiricisidir. *Katre-i Matem*’in soğanını ilk üreten kişidir. Yusuf’u evlat edinmiş ve lale yetiştirme sırrını ona vermiştir. Eserde bilge sözleri ve öğütleri ile kahramanın hareketlerine yön verir.

Bican Efendi: İriyarı, mavi gözlü, uzun burunlu, sarışın biridir. Hafız Çelebi’nin yakın bir dostu olan Bican Efendi’nin asıl adı Pit-Jan’dır. Lale mevsimi İstanbul’a gelip bahçıvanlık yapar ve yetiştirdiği lalelerin resmini çizip öyle ülkesine döner. Bu geldiğinde Şahin’e, Tomruk Emmini’ni kaçırmada yardım etmiş ve Şahin ile Hörükız’ı yakalayan Cüce Çaker’in elinden onları kurtarmıştır.

Seyrekbasan Osman: Şahin’i Haliç’te ölümden kurtarır ve estetik olması için Şahin’i Macar hekime götürür.

Macar Hekim: Şahine estetik yaparak onun kimlik değiştirmesine yardımcı olmuştur.

Patrona Halil: İsyana çıkartmış ve çıkardığı isyanda zindandaki suçluları serbest bırakmıştır. Bu sayede Şahin ve arkadaşları aradıkları adamları orada bularak onları konuşurmuşlardır. Halil Ağa bilmeden Şahin'e yardım etmiştir.

Vezer: Şehzade Ahmet'in varlığını öğrendikten sonra her tarafta onu aratır. Şahin başında çerağ yaktıktan sonra vezir ile Şahin arasında bir yakınlık olur. Vezir farkına varmadan Şahin'e yardım eder.

Kart Karakterler: Roman kahramanının ve arkadaşlarının karşı tarafında bulunan kişilerdir. Romandaki kart karakterler Esed -Aslan- Ağa, Bindallı Mahmut Çavuş, Cüce Çaker, Tomruk Emni gibi şahsiyetlerdir. Bunlar kendi zevk ve eğlenceleri için adam öldürmekten hiç çekinmeyen azılı suçlulardır. Şahin'e de parası için tuzak kurmuşlar ve canına kast etmeye kadar ileri gitmişlerdir.

Mustafa Karabulut'a göre kart karakter, tematik güçte yer alan kahramanların karşısında yer alan, olumsuz yönleriyle dikkat çeken kişilerdir. Philip Stevick, kart karakter ile roman başkişisini birbirinden ayıran çizgi olarak şunları ifade eder: "Bir kart karakter, esareti içinde hür olduğu için -veya aynı şekilde hürriyet içinde mahpus olduğu için- romancı sık sık onun hamuruna canlılık, enerji, bir roman başkişisinin karmaşık çizgilerini bulandıracak ve bozacak fazlalıklar katabilir. Kart karakterleri oluşturan kimyasal unsurlar saftır, işte bu yüzden bu karakterler ekseriya çarpıcıdırlar" (2004: 178).

Esed (Aslan) Ağa: Her türlü pis işleri yapan, halkın şirretinden korktuğu biridir. İnsanlara tuzak kurup onların parasını alan bir çetenin içindedir. Şahin'e kendisini Nakşigül'ün babası olarak tanıtmıştır ve düğünün ertesi günü Şahin'i Nakşigül'ü öldürmekle suçlamıştır.

Bindallı Mahmut Çavuş: Sevgilisinin başını kesip vezirin aklını sınamak için vezire gönderir. Vezirin suçluyu bulmasını ister. Öldürdüğü kadının yüzünde bal mumu ile değişiklik yaparak Nakşigül'ün yerine onun başını koyarlar ve Şahin'i cinayet işlemekle suçlarlar.

Tomruk Emini: Devlet hesabına çalışması gerekirken nerde menfaati varsa oraya hizmet eden biridir. Aslan Ağa ile anlaşarak Şahin'e kurulan tuzağa müdahil olmuş ve Şahin'e işkence yapmıştır.

Cüce Çaker: Çete arasında büyü ve simya ile uğraşan kişidir. Şahin'e ilaç içirerek onun olayları hatırlamasına engel olmuştur.

Fon Karakterler: Olaylara müdahale etmeyen sadece varlığı bilinen kişilerdir. Dekoratif olarak bulunurlar. Bunlar bimarhanedeki hastalar, isyandaki kalabalık, zindandan serbest bırakılan suçlulardır.

Arzu Edilen Nesne: Şahin için arzu edilen nesne Nakşigül iken Nakşigül'ün ölümünden sonra karısının katillerini bulmaktır. Yusuf için arzu edilen nesne Şehnaz'dır. Hürükız için Şehzade Ahmet'i korumak, Hafız Çelebi için Yusuf'a babalık yapmak ve bir torun sahibi olmaktır. Vezir ve sultan için arzu edilen nesne Şehzade Ahmet'tir ve ikisi aynı şeyi farklı amaçlar için istemektedir. Patrona Halil ve arkadaşları sarayın fukara halkı düşünmesini, Esed Ağa ve arkadaşları da parayı arzulamaktadır.

Roman karakterlerinde dikkatimizi çeken bir unsur da takma isim kullanmış olmalarıdır. Ahmet kendisine Şahin, Kara Şahin, Selman Abdal gibi isimler kullanmıştır. Yusuf'un kullandığı diğer isimler Yanık Yusuf, Yeye, Topaç Yeye iken Huri de Hürükız ismini kullanmıştır. Bican Efendi'nin asıl ismi ise Pit-Jan'dır.

3.3.6. Zaman

Romanın ilk basım yılı 2009'dur. Fakat romanda geçen zaman Pasarofça Antlaşması'ndan Patrona Halil İsyanı'na kadar devam eden Lale Devri'dir. Birinci bölümde olayın yaşandığı zaman olarak Ekim 1729'u görürüz. O dönemde yaşamış olan Sadrazam Damat İbrahim Paşa, Sultan Mustafa, Sultan III. Ahmet gibi şahsiyetlerin yaşamış olması ve eserde de gerçek kimlikleri ile yer alması romana gerçeklik katmakta ve onu tarihi romana yaklaştırmaktadır.

Paşa, tebaaya sultana rağmen vezirliği hakkıyla yerine getiren zeki ve kabiliyetli bir devlet adamıydı. İdarecilik yeteneği o zamanın dünya siyasetinde "olağanüstü" olarak niteleniyordu. Pasarofça Antlaşması'nın ardından ülkede bir sulh dönemi başlatmış Osmanlı siyasetine yön verir olmuştu. (s. 20)

İkinci bölüm Mayıs 1730 olarak başlar ve Ekim 1730 yılına kadar sürer. Bu bölümde ayaklanmanın kıvılcımlarını görürüz. Üçüncü bölüm ise Ekim 1730'daki olaylardan söz edilir.

Yazar bölüm başlarında olayların geçtiği yılı ve ayı belirtmiştir. Fakat bölüm içindeki zamanlar genellikle zaman zarfları ve mevsimlerle belirtilmiş herhangi bir ay veya yıl olarak yer almamıştır. Yazar her bölümün başında olayların geçtiği yılı belirttiği için metinde tekrar belirtmeye gerek duymamıştır.

Kirazların olgunlaşmaya başladığı, bülbüllerin Sadabat'ı nağmelerle doldurdukları mevsimde bayramdan iki hafta sonraydı. İstanbullular bütün ramazan boyunca her gece Ayasofya Camii minareleri arasında okudukları ışık yazılardaki büyüün sarhoşluğundan yeni ayılıyorlardı. (s. 329)

Geçen yıl Hafız Çelebi nam bir şükûfeci üretmiş. Bir ara soğanların kaybolduğunu söylediler. Bizim Tomruk Emimi sonbaharda birini bulabilmiş, getirdi. Harem bahçesine ellerimle diktim. Şu Cücemoru kayıptı; nerede yetiştiğini bilmiyorum. Hem ne önemi var, ikisi de benim karşımda duruyorlar ya. (s. 362)

3.3.7. Mekân

Roman baştan sona İstanbul'da geçmektedir. İstanbul'un izbe karanlık yerleri (zindanlar, tomrukhane, kahveler, külhanlar) ile insanı dinlendiren insana huzur veren (lale bahçeleri, Çırağan, Paşa'nın Konağı...) mekânlar da verilmiştir. Roman kahramanımızı Gedikpaşa Hamamı'nda tanırız. Kahramanımız buraya gelip, geçmişi araştırılmasın diye kimliksiz yaşamayı seçmiştir.

“Gedikpaşa Hamamı'nın külhanına yeni gelen iki kişinin kardeşlik merasimiydi bu. (s. 3)

Sonra, Yenibahçe Konağı ile karşımıza çıkan Şahin bu konakta evlenmiş ve bu konakta karısını kaybetmiştir.

Haseki Bimarhanesi: Burası Yusuf'un Veysi Ağa tarafından bırakıldığı bir akıl hastanesidir.

İncili Konak: Şahin'e babasından kalan ve çocukluğunu geçirdiği konaktır. Şahin sevdiği kadın için bu konağı satıp parasını kayınbabasına vermiştir.

Vezirin konağı, Tersane Zindanı, Hafız Çelebi'nin evi, Sultanahmet Camii, Haliç, Sadabat Kasrı, Galata Tomrukhanesi, Mevlevihane, Binbirdirek Sarnıcı, Cüce

Çaker'in dükkânı, Beyazıt, Eyüp, Beşiktaş, Sahil Sarayı, Sepetçiler Kasrı, mezarlık gibi mekânları görürüz. Yazar mekânlardan söz ederken mekânların tasvirlerini de yapmıştır. Yazar, tasvirleri yaptıkça olayların geçtiği mekânlar gözümüzde canlanmakta ve bu da romanın etkileme gücünü artırmaktadır.

Sultan Ahmet Camii'nin minareleri arasından bakıldığında Marmara ve Prens Adaları'nı bir kitabın sayfalarındaki resimler kadar güzel gösteren şahnişinleriyle bu vezir sarayı, yer yer Osmanlı hükümdarlarını kışandıracak güzelliklere sahipti. Hemen önünde Mısır'dan getirilmiş dikili taşlar ile Yılanlı sütun ve eski Roma hipodromunun kalıntıları bütün zengin geçmişleriyle tarihe direnip duruyorlardı. (s. 18)

“Yeniçeri kışlası Şehzade Camii'nin çaprazına düşüyordu ve aradan geçen seyrek taş döşeli yol Fatih Sultan mahallelerinden Kapalı Çarşı'ya, Mahmut Paşa'ya doğru pazar mallarını taşıyan esnafın güzergâhıydı.” (s. 123)

3.3.8. Anlatıcı ve bakış açısı

Katre-i Matem romanı hâkim bakış açısı ile yazılmış, anlatıcı olarak da üçüncü tekil şahıs 'O' anlatıcı kullanılmıştır. Eserin yazarı kahramanların ruh hallerinden, düşüncelerinden haberdardır.

Yaklaşık on bir yıl geçmişti ve sulh ortamının rehaveti herkesin üzerine bir sıfat gibi yapışmıştı. Oysa gözleri dışa çevirmek de gerekiyordu şüphesiz. Sultanın aklından geçenlerin de hemen hemen aynı şeyler olduğundan zerre kadar şüphesi yoktu. Zihninden o sırada konuşulan politik dış konular arasında nelerin olup olmadığını ve kimlerin Şehzade Ahmet ile temasa geçebilecekleri fikrini geçirdi. (s. 154)

Şahin oradan telaşla ayrılırken kalbi hâlâ Tomruk Emni'nin korkusuyla inip kalkmaktaydı. Kendisini yakaladığı vakit cinayetten tutuklayıp öldüreceğini sandığı adam ise o sırada buzlu bir kadeh şarap daha yuvarlayıp zihninden Şahin'i geçirmeye başlamıştı. İçkiyle buğulanmış zihninde onu iştahla her yerde arıyor, bulunca da iki ayrı kişiye birden satıyor, ölüsünü isteyen evvel dirisini isteyen vereceği altın keselerini hayal ediyordu. (s. 174)

Romandaki sık sık geçen diyaloglar da dikkatimizi çekmektedir. Bu diyaloglarda anlatıcı, şahsın kendisi yani birinci tekil şahıs olan 'Ben'dir.

“Cariye hayatta mı?”

“Hayır haşmetmeab; üç yıl önce öl...”

“Çocuğun kendisi biliyor mu?”

“Hayır haşmetmeab! Fakat...”

“Vakayı senden başka bilen var mı?”

“Hayır haşmetmeab! Ben...”(s. 51)

3.3.9. Dil ve üslup

Yazar kısa cümlelere yer vermiş ve soru cümlelerini kullanmıştır. Anlatıldığı dönemin Lale Devri zamanı olduğunu düşünürsek bazı Arapça ve Farsça kelimelerin kullanıldığını görmekteyiz. Buna rağmen dil oldukça sadedir. Olayların fazla olması okuyucunun merakını tetiklemekte ve okuyucu bir an önce romanı bitirmek istemektedir. Yazar kahramanlarını kendi ağzı ile konuşturarak eserin değerini yükseltmektedir.

Romandan alınan aşağıdaki paragrafta kısa cümleler ve soru cümleleri yer almaktadır. Yazar soru cümlelerini kullanırken roman kahramanını kendi kendine konuşturmakta ve kahramanın kafasındaki soruları okuyucunun da öğrenmesini sağlamaktadır.

Çardak Kahvesi'nde gördüğü ızbandut yeniçeri çorbacısı ile kayınbabası Aslan Ağa. Ama çok garip!.. Aslan Ağa neden çarşı gediklisi bir esnaf kılığında dolaşıyordu ki? Yenibahçe Konağı'na iç güveysi gittiğinde, Nakşigül'ün babası bir bezirgân değil miydi? Kafası karışmıştı. (s.126)

3.4. Şah Ve Sultan

3.4.1. Romanın kimliği

Üç yüz doksan sayfadan oluşan Şah&Sultan giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur. Yazar bu bölümleri otuz dört başlık altında okuyucuya sunar. Yazar hâkim bakış açısı yerine olayları kahramanların ağzından anlatmaktadır. Kamber Can, Can Hüseyin ve Hasan Can tarafından anlatılan eser Kapı Yayınları tarafından 2010 yılında basılmıştır. Romanda Yavuz Sultan Selim ile Şah İsmail'in hayatından kesitler bulunmakta ve bu yönüyle tarihi roman özelliği taşımaktadır.

3.4.2. Eserin yazılış amacı

İskender Pala, son dönem eserlerini yazarken tarihi şahısların günümüz insanları tarafından çok iyi bilinmediğini vurgular. Bir döneme damgasını vuran Şah İsmail ve Yavuz Sultan Selim'in hayatını anlatan ve bu ikisi arasındaki mücadeleleri konu edinen yazar, bu eseri yazarak Osmanlı tarihi hakkında okurlara bilgi vermekle kalmaz Alevilik ve Sünnilik konusunda detaylı bilgiler de verir.

3.4.3. Olay örgüsü

1. Kamber

Bu bölüm Kamber tarafından anlatılır. Kamber Erdebil’de Babaydar’la sakin bir yaşam sürer. Bir gün Erdebil’e Kızılbaşlar ve bunların lideri gelir. Babaydar Kamber’e Şah İsmail’i bir efsane gibi, bir evliya gibi anlatır. Bir gece Babaydar üç Kızılbaş nökeri ile gelerek Kamber’i onlara teslim eder ve ona sevgiye yürümesini söyler. Kamber bu nökerlerle birlikte gider. Babaydar’dan ayrılmadan önce Babaydar, Kamber’e sevgiye yürümesini söyler. Babaydar’ın sözlerinden sonra Kamber sevginin ne demek olduğunu öğrenmek ve onu bulmak için çaba gösterir.

2. Bihruze

Bu bölümde sıbyan mektebinde Selil ile Selma’nın hikâyesini dinleyen Ömer ile Bihruze’nin birbirine aşklarını itiraf etmesi yer alır. Ömer Bihruze’ye sahip olduğu iki inci tanesinden birini verir. İkisi de kıyamet gününde hor ve kederli kalkmamaya yemin ederler.

“Çocukların dördü hanende, diğer dördü sazende olarak yetişiyordu. Ömer şarkı söylüyor, Bihruze de kilden dökülmüş, armuda benzeyen beş delikli tokmağını avucunun içine oturtup ney ve rebaba eşlik ediyordu.” (s.18)

Hace muallim dersin sona erdiğini söyleyecekti, ama kimse yerinden kıpırdamıyordu. Bihruze kendini topladı. Nasıl olmuştu, ne zaman olmuştu, hiç bilmiyordu; Ömer’in eliyle kendi elinin parmaklarını sımsıkı kenetlenmiş buldu. Ömer de şaşırmış, o da ne olduğunu fark edememişti.(s.22)

Hace muallim önde, ders arkadaşları arkada mektebin bahçesinden çıktıkları sırada Ömer, on yaşında bir çocuğun bütün samimiyet ve ciddiyetiyle fısıldadı:

“Kıyamet gününde hor ve kederli kalkmamaya ant olsun mu Bihruze?”

“Bin kere ant olsun?”

“Milyon kere ant olsun?”

Bihruze, konağa varıp kandillerin yandığı salona girerken avucunda tuttuğu şeyi ancak fark edebildi. Bu, Ömer’in cüz kesesinde sakladığı delinmemiş iki iri inci tanesinin biriydi. “Diğerini Ömer şu anda avucunda tutuyor olmalı,” diyerek mutlu oldu. (s.22)

3. Aka Hasan

Kamber’i almaya gelen nökerlerden birinin ismi Aka Hasan’dır. Aka Hasan Kamber’e gayet samimi davranır, ona kendi hayatını ve Şeyh İsmail’i anlatır. Kamber’in zihni sevgi konusunda biraz karışır. Sevginin ne olduğu konusunda kendi kendine sorular sorar.

Sevgi toprağın adı olabilir miydi? Toprak sevilirse değeri baba veya anne ile eşitlenebilir miydi? Babaydar sevgiyi ara derken acaba neyi kast etmişti? Aklıma bir sürü soru geliyordu. Sevgi gittiğim yerde mi, geldiğim yerde miydi? Sevgiyi nerede aramalıydım; kaybettiklerimde mi, bulacaklarımda mı? Kible-i Âlem adı, -sırf Babaydar onu sevdiği için- yüreğimi titretmeye yetmişti, belli ki sevginin bir adı Kible-i Âlem’di, peki ama beni şefkatle terkisinde taşıyan Aka Hasan sevgimin ne kadarını hak ediyordu?(s.25)

4. Şehzade

Şehzade Selim Trabzon’da askerlerini toplar onlara babasının yaşlandığını, sultanlık görevini yapamadığını, diğer şehzadelerinde rehavet içinde olduğunu, vezirlerin halkı ezdiğini, yeni yerler fethetmek gerektiğini söyler. Askerlerden biri “*Yürü Sultan Selim*” diyerek öne çıkar ve onun kendisine sultan demesi Selim’in hoşuna gider. Bundan sonra Selim onu sırdaşı olarak yanında tutar. Şehzade Selim, Çocuk Şah’ın daha fazla büyüüp Gürcülerle birleşmesi sonucu devletin ne hale geleceğini söyleyerek askerlere, yaklaşan Şah İsmail tehlikesini anlatır ve Çocuk Şah’ı durdurmak gerektiğini dile getirir. Şehzade Selim ile Şah İsmail’in rekabetinin, kardeşi kardeşe düşüreceğinin farkında olmayan askerler Şehzade Selim’e nidalarla hak verirler.

5. Gülizar

Kamber, Şah’ın yanına geleli beş yıl olmuştur. Bu süre boyunca Kamber’e oradaki yerini kimse söylemez. Kamber ergenliğe gireceği sıralarda hadım edilir ve bu durum onu çok etkiler. Gülizar Begüm, Kamber’e soğuk davranmaya başlar. Fakat Kamber Gülizar’ın begüm olması sonrası ona içten sevgi duyar. Gülizar ve Şah İsmail evlendikten sonra ikisi adeta yekvücut olur. Gülizar Begüm, Şeyh İsmail’i kendinden uzaklaştırdıkları için Lele Hüseyin Bey ve Dede Abdal Bey’i sevmemektedir.

“Başıma, gelebilecek en kötü şey geldi. İki gündür kanlar içinde aygın baygın yatıyorum. Şah Efendimiz dün gece başucumda benimle birlikte ağladı.”(s.39)

“Beş yıl boyunca nereye gitsek, nerede konsak benimle ilgilenen biri hep oldu ama ne büyükten, ne küçükten, bana kim olduğumu söyleyen biri hiç olmadı.”(s.40)

Kahramanlar kahramanı Lele Hüseyin Bey Kible-i Âlem Efendimiz’in dünya işlerini, Dede Abdal Bey de tarikat işlerini düzenliyorlardı. Birisi çocukluktan babası, diğeri tarikattan dedesi gibiydi. Erdebil’de elimden tutup bana “Gidelim Kamber can!” diyen Gülizar Begüm’ün bu iki adamı sevmemesini anlayabiliyordum. (s.42)

“Gülizar Begüm de öyle yapıyor. Şah ile arasına giren her kişi veya nesneyi çevresinden uzaklaştırma çabası bundan. Kişi ne derece çok seviyorsa o derece çok kıskanıyor olmalıydı ki asla rakip kabul etmiyordu.” (s.45)

“Gülizar Begüm başıma gelenler için hâlâ hiçbir şey demedi. Bana biraz soğuk davranıyor. Oysa ben ona, ta beş yıl önce Begüm olduğu gecedan bu yana nasıl değer veriyorum bilse!..” (s.45)

6. Alemşah

Şeyh İsmail Tebriz’de büyük zaferlere imza atar. Safevi Devleti’nin dini kabul edilen Kızılbaşlık’ı halka zorla kabul ettirmektedir. Sünnilikten Kızılbaşlık’a geçmeyenler şehirde kaynayan yağ kazanlarına atılır. Bir gün yaşlı bir şair gelerek Şeyh İsmail’e övgü dolu kasideler sunarken son dizelerde Şah İsmail’in, Sünni Uzun Hasan’ın torunu olduğunu vurgular ve bu sözlere sinirlenen Şeyh İsmail şairi öldürtür. Şah İsmail’in annesi Alemşah Begüm, oğlunun yaptığının katliam olduğunu söyleyerek oğlunu eleştirir. Şah İsmail, annesinin bu eleştirisi üzerine annesini de öldürtür. Şah İsmail’in yaptıkları bunlarla da kalmaz: şehirde ezanı değiştirir, namazı üç vakte düşürür ve Cuma hutbesindeki konuları değiştirir. Gülizar Begüm de kendisine kuma olarak gelen Gürcü kızlardan çok rahatsızdır.

“Çünkü Tebriz Sünnilerin şehri iken bizim gelişimizle On iki İmam Şiası’nın yurdu ve merkezi olmaya başlamış, buna muhalefet edenler kovuşturulmuş, takibe alınmışlardı.” (s.49)

Şeyh İsmail’in mezhep değiştirmeyen insanlara suçlu nazarı ile bakması ve onları cezalandırma şeklini Kamber Can şu şekilde anlatmaktadır:

Şah Efendimiz de suçluları cellada vermek, idam ettirmek, başını vurdurmak, kazığa oturtmak veya başka yollar yerine kaynamış yağ kazanlarına attırıyordu. Bunun için şehir meydanında, herkesin görebileceği yerde üç büyük kazan devamlı kaynatılıyor ve halk buna baktıkça dehşet alıp doğru yola giriyordu. (s.49)

Ezanda yapılan değişiklikler şunlardır:

İki sonunda da önce ezanı değiştirdi ve “Eşhedü enne Muhammeden Rasulullah (Muhammed’in, Allah’ın elçisi olduğuna şahadet ederim)” cümlesinden sonra “Eşhedü enne Aliyyen veliyullah (Ali’nin Allah’ın velisi olduğuna şahadet ederim)” ibaresi ile “Hayya ale’l-felah (Haydin kurtuluşa!)” çağrısından sonra “Hayya alâ hayri’l-amel (Haydin, amelin hayırlısına!) ünlemini ekletti. Bunu ezan okumanın beş vakitten üç vakte indirilmesi takip etti. Cuma günleri de hutbe On İki İmam adına okutulacaktı. (s.54)

“Şah’ın annesini öldürtmesi, dervişler tarafından Kible-i Âlem’in kurduğu kutsal devlet adına canı kadar sevdiği annesini bile feda ettiği şeklinde yorumlandı ve askerlerin Sünni avına daha iştahla saldırmalarına kapı araladı.” (s.57)

“Beş yıl boyunca bütün bunlar olurken Gülizar Begüm o ihtişamlı sarayın en bahtsız insanına dönüşüverdi. Gürcü kızların saraydaki varlığıydı bunun sebebi.” (s.58)

7. Selim

Bu bölümde Şehzade Selim’e babasından mektup gelir. Mektupta Safevi diyarından alınan toprakların Şah İsmail’e verilmesi yazar. Şehzade Selim can pahasına alınan toprakların savaşılmadan verilmesi taraftarı değildir. Babasının bu tavrına sinirlenen Selim, artık sultanlığı devralmak gerektiğine inanır. Selim bu fikrini Can Hüseyin ile paylaşır. Hüseyin’e anasını, babasını özleyip özlemediğini sorar. Hüseyin’in ikizinin Şah İsmail’in yanına gittiğini öğrenince Hüseyin’e Tebriz’e gitmek için hazırlanmasını söyler.

Efendiler, ağalar! İşte nameyi okuduk. Bir dönemde, Gürcistan seferimizden sonra gönderdiğimiz derya gibi ganimetlere nasıl teşekkür edeceklerini bilemeyen riyakâr vezirler ile dirayetsiz Sultan babamız şimdi kararlarından dönmüş, Safevi diyarından aldığımız yerleri geri verin derler. Sorarım size efendiler, dünyanın en güçlü devletine, kanını akıtarak aldığı toprağı hiçbir karşılık olmaksızın geri vermek yakışır mı? (s.59)

“ Babamdan gelen bu name kesin kararımı vermeme kolaylaştırır gibi oldu Can Hüseyin. Ben aldığı toprağı verecek tabiatıta biri değilim. O hâlde o toprağı sahip çıkacak şekilde mülkün sultanı olmam gerekir. Artık beklemek yok. Gaflet içinde kalmış babamdan da ülkeye hayır kalmadı. Akıldan geçenleri tatbik ile en geç iki yıl içinde mülke sultan olmam gerek.” (s.63)

8. Taçlı

Bu bölümde Şah İsmail ile Bihruze'nin evlilik cemi yapılır. Aka Hasan, Kamber'in yanına gelerek ona bir dolu sunar ve Şah'ın Bihruze'yle nasıl karşılaştığını anlatır. Şah, karısı Gülizar Begüm için hiç şiir yazmazken Bihruze için şiirler yazar ve ona Taçlı diye seslenir. Gülizar Begüm üzerine kuma gelmesinin ağırlığını yaşar. Çektiği acının etkisiyle kendisini teselli eden Kamber'in de kalbini kırar.

Şah Efendimiz, 'İzini sürüp Bihruze'yi getirin, bizzat sorguya çekeceğim!' buyurdular. Biz Bihruze'yi de Sünni diye ararken o Kızılbaş emiri Afşar Sultan Ali Mirza'nın kızı çıktı. Meğer Sünni Ömer ile Kızılbaş kızı Bihruze daha çocukluktan Tebriz sokaklarında birlikte oynar, birlikte ders görürlermiş. Biz yine de Bihruze'yi iki gözü iki çeşme Şah Efendimiz'in huzuruna, işte bu salona getirdik. Kible-i Âlem onun ağlamasına dayanamadı. Teselli için kalkıp yanına gitti. Çenesinden tutup başını kaldırdı. Yüzüne de bakınca da olan oldu. (s.71)

9. Haydar Can

Bu bölümde Hüseyin ile Şehzade Selim tebdili kıyafet yaparak Tebriz'e giderler. Derviş kılığına giren Şehzade Selim gittiği yerde satranç oynayarak vakit geçirirken ünü Şah'a kadar ulaşır. Hana gelen askerler dervişi götürmek isterler. Şehzade, Hüseyin'e 'Kamber Can' şeklinde hitap ederek onun da gelmesini söyleyince askerler buna müsaade etmezler. Bunun üzerine Şehzade ona burada kalmasını söyler. Şehzade, Hüseyin'in ismini farklı şekilde hitap ettiğinde söylemek istediğinin tam tersini kastetmektedir. Hüseyin, Şehzade'yi arkasından takip eder. Hüseyin'i gören Kızılbaşlardan bazıları onu Hasan zannederek yanına gelirler. Hüseyin kendisinin Hasan olmadığını, onun ikiz kardeşi olduğunu söyleyerek ikizi Hasan'ı aradığını söyler. Hasan ve Hüseyin karşılaşırlar ve kucaklaşırlar. Hasan onu Heşt Behişt Sarayı'na götürür. Bu arada derviş kılığındaki Şehzade de saraya getirilir ve Şah'ın huzuruna çıkarılır. Şah ve Şehzade birbirlerine karşılıklı şiir okurlar. Sonra içeri iki kadın ve bir erkek girer. Bunlar Şah'ın hanımları Taçlı ve Gülizar Begüm ile Kamber'dir. Derviş ile Şah satranç oynarken salonda şiirler okunur ve müzik terennüm edilir. Emir Naki de salona gelir ve kafiye söyler. Emir Naki ile kafiye düşüren derviş, şiirde yenilir fakat satranç oyununu yener. Şah yenilmeyi hazmedemeyerek dervişe sert çıkışır. Sonra da gönlü kalmasın diye zümrüt kaşlı altın bir yüzük hediye eder. O gece Şehzade ile Hüseyin Trabzon'a gitmek için yola

düşerler ama öncesinde Şehzade, Taçlı'nın elinden aldığı yüzüğü Ali Şah Camii'ne götürür.

10. Taçlı

Şah İsmail ülkesindeki Sünni katliamına ses çıkarmaz. Şah, köpeği ile vakit geçirir. Köpek birgün ırmaktan balık yerine insan kolu çıkarınca ülke içinde homurdanmalar artar ve Şah da ülke içindeki huzursuzluğun giderilmesi için dışarı sefere çıkılması gerektiğine karar verir. Savaş nedeni olsun diye Şehzade Selim'e verileceği ilan olunan Dulkadıroğlu'nun kızı Benli Hatun'u kendine ister. Bu arada ortalıkta Şehzade Selim'in saraya kadar gelip Şah ile satranç oynadığı dedikodusu yayılır. Aka Hasan da kardeşi Hüseyin'in birdenbire ortadan kaybolmasına çok üzülür. Onun Sünni zannedilip öldürüldüğünü ya da Şehzade Selim ile bir ilişkisi olduğu düşüncesi Hasan'ı rahatsız eder.

Şah, Erzincan'a geldiğinde kendisinden keramet göstermesini isterler. Şah da köpeği Kıtmircan'ı diğer köpeklerle beraber Dulkadırlı'nın üzerine göndererek onların tüm köpeklerini getirmesini söyler. Şah Dulkadırlı'nın üzerine çıktığı seferde zafere ulaşır. Burada Benli Hatun'u arar. Benli Hatun ise intihar etmiştir. Şah seferlerine devam eder ve savaşız olarak Bağdat'a girer. Burada Kızılbaşlar ve Sünniler barış içinde yaşarken Şah'ın gelmesiyle Tebriz'deki olaylar burada da olur. Şah'ın askerleri artık vatanlarını özlemişlerdir. Dönmek istediklerini ileten askerlere Şah'ın cevabı ise ancak Kıtmir geldiği zaman dönecekleridir. Kıtmir on iki köpeklerle geri döner ve Dulkadırlı'nın on iki adamının esir olarak getirilmesini sağlar. Bunun üzerine Tebriz'e dönme hazırlıkları başlar.

Taçlı, Şah'a karşı ilgisiz davranmaktadır. Gece yatarken Şah ile arasına kılıç koymaktadır. Taçlı da bu uzun sefer boyunca yollardadır. Bu sefer Taçlı ile Kamber'in yaklaşmasını sağlar. Kamber ile Taçlı arasında gece yatarken yalnızca bir perde vardır. Taçlı rüyasında Selil ismini sayıklar. Kamber, Taçlı'ya Selil'in kim olduğunu sorduğunda Taçlı ona Selil'in hikâyesini anlatır. Kamber sevginin ve aşkın ne olduğunu Taçlı'dan öğrenir. Babaydar'ın vasiyetini yerine getirdiğini düşünen Kamber, Babaydar'ı adeta yanında hisseder. Sefer dönüşünde Şah, Kamber'i Taçlı'ya bağışlar.

“Sevgi neydi? Altı ayda sayısı neredeyse on bini bulan Sünni cesedi mi?”
(s.95)

Dulkadiroğlu'nun Benli Hatun diye şöhret bulmuş cihan güzeli bir kızı vardı. Trabzon'daki Osmanlı Şehzadesi Selim'e verileceği ilan olunmuştu. Şah o kızı kendine istedi. Vermeyeceklerini biliyordu; ama savaş için bir bahane daha olurdu. (s.96)

“Taçlı ile aramızda bir perde bulunuyor ve onun muhafazasıyla birlikte hizmetini görmekten sorumluyum. Bu uzun sefer onunla ikimizi biraz olsun yakınlaştırdı.” (s.101)

Babaydar'ın benden bulmamı istediği cevabı bulduğuma inanarak son kez sordum:

“Selil ile Selma arasındaki şey sevgi miydi?”

“Hayır, aşkı?”

“Buna delilin nedir?”

“Aşk, Kamber Can, aşk, tekildir ama sevgi çoğuldur. Aşk, Kamber Can, aşk, bir tek kişiye, sevgi binlerce kişi veya şeye yönelik olur. Ben Kible-i Âlem Şah Efendimiz'i seviyorum, ama ona âşık değilim.” (s.107-108)

11. Şehzade

Hüseyin kardeşi Hasan'dan habersiz, sessiz sedasız ayrıldığı için pişmanlık içindedir. Tebriz'den Trabzon'a doğru yola çıkan Şehzade Selim ile Hüseyin yolda göç etmekte olanlara nerden gelip nereye gittiklerini sorarlar. Şehzade aldığı cevaplar karşısında sinirlenir. İnsanların yurtlarının terk etmesinin sorumlusu olarak babasını ve Çocuk Şah'ı görür. Bu duruma son vermek için babasından saltanatı devralmak gerektiğini düşünür. Babası Sultan Bayezit ise veliaht olarak büyük oğlu Ahmed'i tayin eder.

12. Kamber

Anadolu'dan gelen Kızılbaşlar Tebriz'de Sünni'lerden kalma evlere yerleştirilir fakat yine de çoğalan nüfusa yer bulmakta sıkıntı çekilir. Nüfusu yerleştirmek için Şah, Anadolu'dan gelen Kızılbaşları Tebriz'de Sünni'lerden kalma evlere yerleştirmesine rağmen çoğalan nüfus karşısında yeni yerlere ihtiyaç vardır. Yeni yerler edinmek için Şah, Yeşilbaş Şeybani Han'ın üzerine sefer düzenler ve Özbek diyarını da topraklarına katar. Şeybani Han'ın kafa derisi yüzölüp içine saman doldurularak Şehzade Selim'e gönderilir. Kafası da hekimler ve simyacılar tarafından

temizlenerek kadeh yapılır. Başta Şah olmak üzere bütün askerler bu kafatasından şarap içerler. Zafere kavuşan Şah geceleyin Taçlı'nın odasına girer, saçını ve yüzünü okşar daha sonra da boynuna astığı inci tanesini fark ederek inciyi alıp dışarı çıkar. Şah'ı odada izleyen Kamber de sevginin ne olduğunu düşünür.

13. Mengli

Şehzade Selim, Kırım yolculuğuna çıkar. Kayınbabası Mengli Giray ile görüşür. Şehzade'nin amacı babasından sultanlığı devralmaktır. Diğer yandan Şah da artık kendisine talip olarak gelenlerin hepsini kabul etmeyerek seçici davranmaya başlar. Bu durum da Şah'ın yanındaki Kızılbaşların, Şah'ı sorgulamaya başlamasına neden olur. Şah da Şehzade de birbirlerine karşı kin duymakta ve birbirlerinin aleyhinde işler görmektedir. Sultan'ın Şah İsmail'e olan kininin nedeni şu şekilde açıklanmaktadır:

Şah İsmail'e olan kinini, biraz da Osmanlı Saray'ına giden yolda kendisini yaya bırakmasından kaynaklanıyordu. Osmanlı'nın kâfir düşmanları bile anıldığı zaman Şah İsmail adı anılmış kadar öfkelenmesi bundandı. Onu kendi istikbali için bir küffar kralından daha tehlikeli görüyordu. (s.132)

“Nitekim bu kindarlıkta o da Şehzade'den geri kalmıyordu.” (s.132)

14. Taçlı

Şah, Taçlı'dan aldığı inciyi küpe yaptırarak kulağına takar. Şah, katıldığı bütün meclislere Taçlı'nın da katılmasını ister. Katıldıkları bir mecliste halifelerden biri Şehzade Korkut'un gitmesini Sultan Bayezit'in ölümüne yorarak Şahkulu ve adamlarının Osmanlı'da isyan çıkarttığını, birçok köyü yağmaladığını, köylünün ganimetlerine el koyduğunu anlatır. Aslında Sultan ölmemiş, Şehzade İstanbul'a yakın yerde ikamet etmeyi seçmiştir. Veziriazam Hadım Ali Paşa isyanı bastırmak üzere Şahkulu'nun üzerine yürür. Şahkulu da Şah İsmail'den yardım istemek için halifesini gönderir. Şah, Osmanlı'ya karşı yürüttüğü siyasete ket vurdukları için Şahkulu ve adamlarına yardım etmeyi reddeder ve Teke ilini gözden çıkarır. Şah'ın Teke ilini gözden çıkarmasının nedeni Şahkulu'nun densizlik edip Osmanlı'ya karşı isyan çıkarmasıdır. Kamber, Şah'ın Şahkulu'ya sinirlenme nedenini şu cümlelerle açıklar:

“Osmanlı’ya saldırmak için henüz vakit tamam değildi. Şahkulu densizlik edip kendi başına bir işe kalkışmış, Osmanlı ile arasında yürüttüğü ince siyasete ket vurmuş, uyuyan deviyandırmıştı.” (s.140)

15. Sultan

Şehzade Selim, babasına isyan ederek tahta geçer. Babasının göğsünü ittirmesi sonucu onuru zedelenen Bayezit, oğlu Selim’e şîr-pençeler elinde can vermesi şeklinde bedduada bulunur. Bedduada bulunmasının diğer nedeni ise oğlunun kendine isyan ederek tahta geçmesidir. Şehzade, sultan olduktan sonra Kızılbaşlık aleyhinde propagandalar yapar, Şah’ın Tebriz’de Sünnilere reva gördüğünü kendisi de İstanbul’da Kızılbaşlara reva görür. Sultan Selim’in adı Kızılbaşlar arasında artık Kanlı Selim olarak anılır olur.

Sultan Bayezit’in, oğlu Selim’e ettiği beddua şudur:

“Yalnızca ‘Oğul, beni zebun ettin, inşallah şîr-pençeler elinde can veresin!’ diye mırıldanmış, sonra da boynunu bükümüştü çünkü.” (s.143)

Sultan Selim önceleri casus Kızılbaşları öldürmeyi düşünse de ödüllerin cazibesine kapılanlar neredeyse bütün Kızılbaşları casus ilan etmiş ve birçok Kızılbaşın kanının dökülmesine neden olmuşlardır. Bu durum Selim’in Kızılbaşlar arasında Kanlı Selim olarak anılmasına sebep olmuştur.

Sultan’ın adı Kızılbaşlar arasında Kanlı Selim, Zalim Selim diye anılmaya başlandı. Onun Kızılbaşlara reva gördüğü bu takip kendiliğinden bir katliama dönüştü ve dokuz bine yakın can telef oldu, çok insan sakat kaldı, hayatları karardı, yuvalar yıkıldı, ocaklar söndü.” (s.150)

16. Sultan

Sultan Selim, Çocuk Şah dediği Şah İsmail devleti Safeviler’in üzerine sefere çıkar. Yolda çekilen sıkıntılar askerleri canından bezdirir ve sultanın otağına ok attırmaya kadar götürür. Sultan otağına ok atılması üzerine askerleri toplayıp onlara bir konuşma yapar. Bu konuşmadan sonra askerler söylenmeyi bir süreliğine keserler. Erzincan’a geldiklerinde Kızılbaşlar’ın askerlere bir şey satmaması ve bir kısmının da askerleri rahatsız etmesi sonucu askerler savaşmadan İstanbul’a dönmek isterler.

Zaten Şah İsmail'in adamları yolda yiyecek ne varsa ateşe vermiş ve göl, gölet, su kuyusu gibi yerleri de zehirlemiştir. Şah İsmail de ortada görünmemektedir. Askerler sonu olmayacak gibi görünen bu yoldan dönmek, İstanbul'a gitmek istediklerini söylemek için aralarında sultanın sevdiği kişiler arasından Hemdem Paşa'yı görevlendirirler. Sultan'a, askerlerin niyetini söyleyen Hemdem Paşa idam edilir ve kellesi mızrağın ucunda askerlere gönderilir. Askerler bu olaydan bir süre ağızlarını açamaz.

Sultan ve Şah arasında karşılıklı mektuplaşmalar sürmekte, fakat Şah bir türlü ortaya çıkmamaktadır. Hüseyin ise sultanın yaptıkları neticesinde ona olan sevgisi kalmamış, kardeşi Hasan'ı gördüğünde kalbine ne doğarsa o tarafta saf tutacağı konusunda kendisine söz vermiştir. Sultan'ın askerlerinin yollarda perişan vaziyetini Hasan Can şu cümlelerle ifade eder:

Padişah geri dönmeye karar vermeyecek olursa bu verimsiz dağlarda heder olup gitme fikri askeri yiyip bitirmişti. Yorulmuşlardı, umduklarını bulamamışlar, ganimetin adını bile anmaz olmuşlardı. Şah'ın istediği de zaten bu idi ve Osmanlı askeri bu tuzağa düşmek üzereydi. Sultan hariç!.. (s.158)

“Hepsi geri dönülmesi gerektiğini dillendiriyor ama hiçbiri bunu yüksek sesle ifade edemiyordu. Nihayet aralarından Sultan'ın çok sevdiği Karaman valisi Hemdem Paşa'yı seçip otağına göndermeye karar verdiler.” (s.161)

17. Şah

Taçlı ve Kamber Ucan Yaylası'nda bulunmaktadır. Daha sonra Şah ve diğerleri de buraya gelerek bir meclis kurarlar. Burada savaş konusu konuşulur. Şah savaş konusunda kesin kararını vermez. Şah ile Selim arasında karşılıklı mektuplaşmalar devam eder. Mektuplarda kinayeler, birbirlerine hakaretler sıkça yer alır. Şah ve Sultan'ın mektuplarını taşıyan elçiler acımasızca idam ettirilir.

“Öğle saatlerinde Şah, oğlu Tahmasb'ı kucağından indirip bütün devlet erkânını topladığı bir meclis kurdu.” (s.171)

“Şah'tan aldığı okkallı cümleler Sultan'ı şaşırtmış olmalıydı. Çünkü sonraki mektuplarda Tacizade'den ziyade kendi cümleleri yer aldı.” (s.178)

“Şah’ın Sultan’dan farkı, öldürttüğü elçilerin kafatasından şarap içmeyi âdet edinmesiydi, işte o kadar.” (s.180)

18. Sultan&Şah

Sultan Çaldıran Sahrası’na gelir. Şah’ın savaş düzenine göre askerlerine görev taksimi yaparak onları belli güzergâhlara yerleştirir. Vezirlerinden biri Sultan’ın yanına gelerek ona hata yaptığını söyler. Sultan ona bütün atların ayağına kırmızı şeritler bağlatmasını emreder. Sabahleyin savaş başlayacaktır ve askerlerin dinlenmesi gerekir. Sultan da diğerleri gibi geç vakitlere kadar uyuyamaz. Yatağına geçmeden önce dua eder ve sonrasında şiir okur.

Sultan’ın kumandanlarından birinin gözüne uyku girmez. O, Sultan’ın Çaldıran Savaşı’nı hata olarak görür ve bütün cesaretini toplayarak Sultan’ın huzuruna çıkar. Sultan’a düşüncelerini söyledikten sonra Sultan’dan şu şekilde karşılık alır:

“Yok yok, sen cezayı hak ettin, üstelik bu hâldeyken zaten gözünü uyku tutmaz. Şimdi git, ordumuzdaki bütün atların ayaklarına kırmızı şeritler bağlanmasını sağla. Ta ki yarın onları, cehenneme gönderilecek Rafizi atlarından ayırt edebilelim. (s.195)

Hasan, padişahın çadırında nöbet tutarken Sultan’ın tazarru ve niyazlarını duyar:

“Sehere iki saat kala otağ-ı hümayun nöbetinin sırası Doğan ile bana gelmişti. Uyandığımda içeride hâlâ çıra yanmakta olduğunu görüp hayret ettim.”(s.196)

“Uzun uzun dua etti. Tazarru ve münacatta bulundu. Düşündüm, bu bir gaza ruhu idi ve zaferin kazanılması için Sultan’dan askere yansıması gerekiyordu.” (s.197)

19. Şah&Sultan

Kamber’in anlattığı bu bölümde Şah’ın savaş hazırlıklarından, Kamber ile Aka Hasan’ın aralarında geçen konuşmadan, savaşan iki devletinde Türk ve Müslüman olmasından bahsedilir. Bütün bu hazırlıklar içinde Kamber sevginin ne olduğunu aramaya devam eder.

“Karanlık demeden kılıçlar bileylendi, hançerler zağlandı, kepade yayların kirişleri sıkıldı, oklar kuburlara istiflendi. Topuzlar, şeştarlar, teberler ve tığlar hazırlandı. Selim’in askerleri de tüfeklerini yağlıyorlarmış.” (s.200)

“Doğru dersin Kamber Can. Lakin Sultan’ın ordusu da Türk ve Türkmen. Yarın şu sahrada dökülecek kanın rengi de, akışı da birbirinden farklı olmayacak.” (s.208)

Kamber’in sevginin ne olduğu konusunda vardığı sonuçların bazıları şunlardır:

“Sevgi, sevdikleriyle beraber olmanın adıydı.” (s.202)

“Sevgi, tehlike gününde eşit olmanın da adıydı.” (s.203)

“Sevgi belli ki kendi canından evvel sevilenin canını düşünmek, kendisine bir zarar erişmesinden evvel sevgiliye gelecek zararı bertaraf etmektir.” (s.205)

“Sevgi kimin için can vereceğini bilmektir belki de.” (s.205)

“Sevgi bir dostluğun adı olmalıydı.” (s.209)

20. Şah&Sultan

Savaş başlar. Şah, ordunun sol kolunun başında bizzat savaşı. Savaşın gidişatı Sultan’ın savaşı kazanacağını gösterir. Şah yaralanır. Savaşı kazanamayacağını anlayan Şah, Taçlı’yı bırakarak yanına Gülizar Begüm ile oğlu Tahmasb’ı aldırır. Taçlı, Şah’ın kendisini seçmemesine içerler. Osmanlı ordusu ise kadınların ve çocukların bulunduğu ihtiyat birliğine yaklaşır. Kadınlar yaklaşan Osmanlı askerlerine karşı kendilerine göre tedbirler alır.

“İhtiyat birliğinin bütün kadın ve çocukları kendilerini kaybetmişlerdi. Bir günde kırk bine yakın insan ölmüş, kollar, bacaklar, gövdeler, başlar Çaldıran Sahrası’nda birbirine karışmıştı.” (s.212)

“Ondan öğrendik ki Şah yaralandıktan sonra yanındakilere emir verip Gülizar Begüm’ü ve Tahmasb’ı çağırılmış, savaş meydanından giderken onların da kaçmasını kendisi sağlamış.” (s.216)

Kamber, Taçlı yerine Gülizar Begüm'ün şah ile birlikte gitmesini şu şekilde açıklar:

“Gülizar Begüm devletin devamı, Taçlı ise mutluluğun adıydı.” (s.217)

İstese mutluluğu da beraberinde götürebilirdi elbette. Çünkü Taçlı da en az onlar kadar hızlı at sürebilir, hiç kimseye ayak bağı olmadan rüzgâr gibi gidebilir, hatta yaralı Şah'a yardıma koşabilir, belki onun hayatı uğruna canını feda edebilirdi. Gülizar Begüm'ün tercih edilmesine içerlemesi işte bu yüzdendi ve galiba çok derinden yaralandı. (s.217)

İhtiyat birliğindeki kadınlar Osmanlı Devleti askerlerinin ihtiyat birliğine yaklaştığını duyunca esir düşmemek için kendilerini öldürmeyi düşünür.

“Şimdi kadınların çoğu kuşaklarında sakladıkları zehir cür'adanlarını açmış, hançerlerinin uçlarına sıvaştırıyorlardı.” (s.220)

21. Şah

Şah savaşta yenilir. Tebriz'de Heşt Behişt Sarayı'nda konaklamaya başlar. Hüseyin savaş meydanında öz kardeşi Hasan'ı öldürmenin pişmanlığını Şah ise Taçlı'yı savaş meydanında bırakmasının pişmanlığını yaşar. Şah Hıtayî olan mahlasını Hataî olarak değiştirir. Hüseyin kardeşi Hasan'ın kılığına girer ve artık Hüseyin değil de Hasan olarak yaşamaya başlar, Şah'ın yanında yerini alır.

Şah, uyluğundaki mızrak yarası ile kolundaki kurşun yarasının acılarının biraz hafiflediğini söylüyor. Ama acısı dinmeyen yaraları zannederim kalbinde. İlk defa savaşta mağlup olmanın ağırlığı altında eziliyor. Taçlı Hatun'u Çaldıran'da bırakıp kaçmanın yükünü ise kalbine bir türlü sığdıramıyor. (s.224)

“Çaldıran bir hata, ama Taçlı'yı orada bırakmak daha büyük hata imiş.” (s.225)

Hasan, kardeşini kendi elleriyle öldürmenin pişmanlığını yaşamaktadır. O pişmanlığını anlatırken şu ifadelere yer verir:

“Hasan olmak için neler vermezdim oysa. Kendi ellerimle son verdiğim hayatını sürdürebilmesini sağlamak için kendimden vazgeçip Hasan olmaya bin defa can verirdim.” (s.226)

22. Taçlı

Taçlı ve diğerleri esir olarak Osmanlı karargâhına götürülür. Kamber ise Taçlı'yı korumak isterken yaralanır. Taçlı da diğer kadınlar gibi Sultan'ın huzuruna çıkarılır. Sultan Taçlı Hatun için Şah artığı şeklinde bir ibare kullanır ve onu aşka inanmayan nişancı Cafer Çelebi'ye verir, nikâhlarını kıydırır. Taçlı, Sultan'ın huzurunda iken Şah'ı yaraladığını söyleyen bir nefes gelir ve ona ispat olarak da Şah'ın inci küpesini gösterir. Sultan bu küpeyi Taçlı'ya hediye eder.

Sultan'ın Taçlı'yı kendine layık olarak görmemesinin sebebi şu şekilde açıklanır:

“Dediğine göre ‘Köpeğinin salyası değmiş bir lokmayı çiğnemezmiş!’ Hiç utanmadan, bir sultan gibi değil de bir körük ırgadı gibi davrandı ve yüzüme karşı, it sürüsü adamlarına böyle söyledi.” (s.247)

Taçlı'yı kendine layık görmeyen Sultan onu aşka inanmayan Cafer Çelebi'ye verir.

“O vakit Sultan, ‘Var o halde, Taçlı'ya tahammül eyle. Ve zinhar âşık olma!’ deyiverdi. Sonra da şeyhülislama dönüp ‘Sen de müfti efendi, bugünden tezi yok, nikâhlarını kıyasın! Buyruğunu verdi.’” (s.254)

23. Sultan

Sultan şehre zafer şenlikleri ile gelir. Cuma namazı Uzun Hasan Camii'nde kılınacaktır. Silah ambarı olarak kullanılan camii yetişmeyince iki gün içinde Ali Şah Camii Cuma namazı için hazırlanır. Cuma hutbesinde Sultan'ın Safevi yurdundaki hâkimiyeti bildirilir. Sultan camiden çıktıktan sonra daha öncesinde buraya koyduğu yüzüğü aramaya başlar. Savaşta yararlık gösteren Osman Ağa'ya binek taşını kaldırıp altına bakmasını söyler. Osman Ağa yüzüğü bulduğunda Sultan bu yüzüğü ona hediye eder. Sultan valilik vermek için Emir Naki'yi arar. Onun öldüğünü duyunca adına hatim okutturur.

“Sultan, Cuma günü öğle vakti şehre yaklaşırken onun hemen arkasında, elli kadar sakat veya yaralı esir, zorlukla, inleyerek, ıstırap çekerek ilerliyorduk.” (s.262)

Ahmet Paşa, camiye ibadete açmak üzere boşalttırmış ama içinde düzenleme yaptırıp tefrişatını tamamlamak iki güne sığmamış, bunun yerine saray meydanına bakan Ali Şah Camii'ni Cuma namazı için hazırlatmış. Cuma hutbesi, Sultan'ın Safevi yurdundaki hâkimiyet bildirgesi olacaktı. (s.263)

“Ağa, var git, şu kapı eşiğindeki taş kaldır. Dibine kendi elimle zümrüt kaşlı bir yüzük koymuştum, eğer duruyorsa helal malımdır, sana ihsan ettim.” (s.264)

24. Taçlı

Cafer Çelebi, Kamber'i huzuruna çağırarak Taçlı'yı ona emanet eder. Taçlı, Cafer Çelebi'den izin alarak Tebriz'e gider. Kamber önceleri Taçlı'nın kaçmak isteyeceğini düşünmüşse de sonradan Taçlı'nın gezdiği yerlere bakarak onun Ömer'i, çocukluğunu aradığını fark eder.

Kamber, Taçlı'nın Tebriz sokaklarında dolaşırken gezdiği güzergâhlardan hareketle onun Ömer'i ve çocukluğunu aradığını fark eder.

Burası benim birkaç yıl evvel Ömer'i ararken uğradığım cadde idi. Şu sokaklardan büyük olanı da Ömer'in inci taciri olan babası Osman Ağa'nın konağına açılıyordu. O zaman fark ettim. Taçlı başıboş, çocukluğunu arıyordu. Hatıralarını, annesinin ve babasının şefkat kucağını arıyordu. Anlamıştım. (s.178-179)

25. Şeyh

Şah'ın bedenindeki yaralar iyileşmeye başlar. Şah ise bedenindeki yaralara aldırış etmeden kalbindeki yaraya, Taçlı'ya, üzülür. Artık devlet işleri yerine sohbetlerde tasavvuf konusunu konuşur olur. İçine kapanır ve pek konuşmaz. Konuştuğunda ise her fırsatta Çaldıran'ın bir hata olduğunu dile getirir. Şah, Sultan'a mektuplar yazar, onun üstünlüğünü kabul eder ve Taçlı Hatun'u geri istediğini dile getirir. Sultan, Amasya'ya döndükten sonra Emir Zekeriya'nın yerine gelen Div Ali Sultan Tebriz'e gidip Sünnileri kılıçtan geçireceklerini Şah'a söyler.

26. İdris

Tebriz'den yola çıkan Sultan çeşitli yerlerden geçerek İstanbul'a doğru yola çıkar. Tabii yanında ordusu ve esirleri de vardır. Yolculuk sırasında çeşitli hadiseler meydana gelir. Sultan iki vezirini görevinde gevşek davranması sonucu öldürtür. Bitlis'te Kızılbaşların su kuyularını zehirlemesi sonucu tımarları elinden alınır,

Kürtlere verilir. İdris'in Kızılbaşlara karşı kurulacak Kürt birliğinde Sultan ile anlaşma yaparken ona 'Yavuz Hükümdar' şeklinde hitap edince Selim'in adı Yavuz Sultan Selim olarak anılmaya başlar. Sultan, kaybettiği Hüseyin'in yerine Hasan Can'ı getirir. Cafer Çelebi de Taçlı'ya âşık olur fakat bir gün onun iade edileceğini düşündüğü için cismen ondan uzak durmaya çalışır. Sultan'ın kulağındaki küpe de merak konusu olur.

Tacizade, Taçlı'ya âşık olur. Taçlı onun karısı olmasına rağmen Tacizade onu bir emanet olarak görür ve ona elini sürmez. Kamber onun bu halini şu cümlelerle belirtir:

“Tacizade'nin durumu gerçekten hazindi. Şah'ın kaderi onun da kaderi oldu. Dünyada kaç âşık kendi eşine vuslat bulamayıp ona hasret şiirleri yazar, onun uğruna can vermeyi göze alırdı ki!?!..”(s.289)

Sultan'ın yeni politikası Kızılbaşlara karşı Kürt birliğini kurmaktır. Bu amaçla yaptığı toplantılardan birinde kendisine “yavuz” denilir ve bundan sonra Yavuz Sultan Selim olarak anılmaya başlar.

“Bu bölgede Kızılbaşlara karşı kurulacak bir Kürt birliğinden bahsediyordu ve Sultan ile anlaşmasını 'Topraklarımızda kimsenin kanı akmamak şartıyla!' yapmıştı. Sonra da Sultan'a 'Yavuz hükümdar!' diye hitap etti.” (s.295)

27. Cafer

Sultan, Cafer Çelebi'yi öldürtür. Daha sonraları pişmanlık duysa da iş işten geçmiştir. Taçlı'ya iki bin altın verir ve Taçlı da bu altınla çarşıda bir gedik alarak gül suyu, yağı, ıtır, zehir gibi mallar satmaya başlar. Bir gün Sultan Taçlı'ya baklava gönderir ve onu huzuruna çağırır. Her baklava diliminin içinde bir altın vardır. Sultan Taçlı'yı yalnızca iki dakika kadar huzurunda bulundurur, ona Cafer'in emaneti olduğunu söyler ve Farsça yazılmış bir şiir tomarı verir.

28. Şah

Şah Tebriz'e tekrar gelir, fakat kendini şaraba verir. Dünya işlerini umursamaz olur. Hüseyin onun bu haline çok üzülür ve bir akşam onu semaha kaldırır. Semah

dönerken Şah içinde ne tuttuysa onları dile getirir ve ağlar. Hüseyin ise Şah'a kendisinin Hasan değil de Hüseyin olduğunu söyler. Şah, Hüseyin'den Taçlı'yı öldürmesini ister.

Semah döndükten sonra Hasan ne Şah arasında şu konuşmalar geçer:

“Kurban olduğum, ben Aka Hasan değil de...”

“A can dostum, benim için İstanbul'a gidip...”

“... kardeşi Can Hüseyin olsam ne yapardınız?”

“Taçlı'yı öldürür müsün?” (s.316)

29. Hasan Can

Sultan, Mısır üzerine sefere çıkar. Şam'da konaklarken temizlik işlerini gören bir cariye, Sultan'ı görünce ona âşık olur. Sultan'ın huzuruna gelince de kalbi dayanamaz ve oracıkta ölür. Sultan defin sırasında Hasan Can'a Taçlı'yı sorar ve ondan Ömer'i buldurtmasını ister. Asker maddi sıkıntı çekmektedir. Sultan Muhiddin Arabî'nin türbesini ziyaret etmek ister, fakat türbe yoktur. Sultan, öncelikle Muhiddin Arabî'nin mezarını buldurtur, ardından da türbenin yapılmasını sağlar. Muhiddin Arabî'nin neden öldürüldüğünü soruşturur ve halka “sizin taptıklarınız benim ayağımın altında” şeklinde bir söz söylediği için halk onu küffar ilan edip kadıya şikâyet eder. Kadı da onun idamını ister. Sultan Muhiddin Arabî'nin ayağını vurduğu yeri buldurtarak orayı kazdırır. Oradan bir küp altın çıkar. Bununla ordunun ihtiyaçları karşılanır.

“Birkaç gün sonra Sultan bana ordunun para sıkıntısından bahsetti. Bu dert ile çaresizlik içindeydi.” (s.322)

“Sultan tepeyi kazmalarını emretti. Çok geçmeden kazılan yerden bir küp altın çıktı.” (s.323-324)

Sina Çölü'nü geçerken askerler birçok zorluğa katlanmak zorunda kalırlar. Bir gece aslanların saldırısına uğrarlar. Sultan aslanın üstüne çıkar ve onu öldürür. Daha önceleri görmedikleri bu yaratığın öldürülebileceğini anlayan askerler yüz kadar aslan öldürürler. Sultan, aslanları bile dize getirirken feleğin kendisini bir ahu

gözlüye kul ettiğini anlatan bir şiir mırıldanır. Sultan çıktığı bu seferden halifelik makamını alarak geri döner.

“Bu sırada yeniçeriler ve sipahiler Sultan’ın mücadelesini görünce, üzerlerine gelen canavarların mağlup edilebilir cinsten olduğuna kanaat getirip birer ikişer işbirliğiyle onları safdışı etmeye başladılar.” (s.326)

“Merdüm-i dideme bilmem ne füsûn etti felek
Giryemi kıldı füzûn ekşimi hûn etti felek
Şîrler pençe-i kahrında olurken lertzân
Beni bir gözleri âhûya zebûn etti felek” (s.327)

30. Kamber

Sultan Selim, Mısır seferinden döner. Şehre akşam vakti sessiz sedasız gelişi herkesi şaşırtır. Sultan’ın dönmesi ile birlikte Sultan’ın gösterdiği kerametler halk arasında anlatılır olur. Bunların çoğunu ise Hasan Can anlatır. Taçlı, Sultan’ın gelmesine çok sevinir. Âdeti olmadığı halde çarşıya çıkmaya başlar. Halk arasında anlatılan kerametlerden duyduklarını Kamber’e anlatır. Kamber, Taçlı’nın Selim’i sevebilme fikrinden rahatsız olur.

“İstanbul onu özlemişti. Zannedirim Taçlı da özlemişti. Özleyişin adı da sevgi olmuş gibiydi.” (s.328)

“Sultan’ın, hilafetin sahibi, rûy-ı zemin hükümdarı olarak geri dönüşünün ihtişamını hiçbirimiz göremedik. Bir akşam vakti sessiz sedasız şehrin kapısından girmiş ve saraya geçip divan toplamış.” (s.330)

“Taçlı, galiba Sultan hakkında anlatılanları duymak istiyor. Bunu son günlerde konağa misafirlige gelen hanımların kimliklerinden de anlayabiliyordum.” (s.333)

“Mısır’dan dönen Sultan, adının etrafında efsanelerle döndü.” (s.334)

31. Şah

Şah kendisine Hataî denilmesini isteyince etrafındaki Kızılbaşlar bu durumu hoş karşılamaz. Şah'ın Taçlı'ya olan aşkı beşeriyetten öte bir hal alır. Şah, Nahçevan'da iken Kalender Çelebi dervişleri ile beraber Şah'ı ziyarete gelir. Şah, Kalender Çelebi'ye halifelik vererek üzerindeki velayet emanetini atar. Meydan semahının bir mumun uyandırılması ile başlayıp sönmesi ile de bitmesi âdet haline gelir. Şah, Hüseyin'e Taçlı'yı öldürme emrini tekrar verir.

“Hissettiği her neyse, beşerî aşktan öte bir şeydi artık. Taçlı'nın güzelliğinde mutlak güzelliği buluyor, ilahi güzelliğin gönlündeki tecellisini Taçlı'dan başlayıp vahdete giden yol olarak görüyordu.” (s.339)

“Ertesi kuşluk kahvaltısı ikramı sırasında hepimizi şaşkırtarak Çelebi'ye halifelik verip üzerindeki velayet emanetini teslim etti.” (s.341)

“O geceden sonra her meydan semahının, bir mumun uyandırılmasıyla başlayıp sönmesiyle sona ermesi âdet edildi.” (s.343)

Başımı eğip emre hazır olduğumu bildirdim. Aldığım emri hiç beklemiyordum:

“Benim için İstanbul'a gidip Taçlı'yı öldürmeni istiyorum!..”

Dışarıya kendimi zor attım. Nefesim daraldı. Karmakarışık duygular içinde oracığa yığılıp kaldım. (s.343)

32. Sultan

Taçlı'ya mühürlü bir mektup gelir. Taçlı, mektubu açar ve içinden şiir ile iki inci çıkar. Bu incilerden biri Taçlı'nın incisidir. Taçlı, Kamber'e Sultan'ın neden inciyi iade ettiğini sorar. Sultan'ın vefat ettiğini gizleyen Kamber gelen mektuptan sonra bir şiirle Sultan'ın Edirne yakınlarında vefat ettiğini söyler. Taçlı olayın nasıl gerçekleştiğini sorunca da Sultan'ın şîr-i pençeye yakalandığını söyler. Sultan, babasından saltanatı aldığı zaman babası ona şîr-i pençe elinde can vermesi için beddua etmiştir. Babasının bedduası sonucu bu hastalığa yakalanır. Taçlı, Sultan'ı sevdiğini Kamber'e söyler. Fakat Müslüman kanını dökene yar olmamak için dua ettiğini de söyler. Sultan da Şah da Müslüman kanı dökmüştür.

“Şimdi daha aşikârdı ki Taçlı, Sultan’a gerçekten tutulmuştu, onun için ağlıyordu.” (s.350)

Taçlı’nın Sultan’ı sevdiği bu bölümde anlatılır. Kamber onun Sultan’ı sevmesinden rahatsızdır. Taçlı, hem Şah hem de Sultan ile birlikte olmamasını şu şekilde açıklar:

“Çünkü ben Ömer’i kaybettiğim gün, Tebriz’de öldürülen Sünnilere bakıp Müslüman öldüren birisine beni nasip etmemesi için Allah’a dua etmişim.” (s.355)

33. Şah

Şah, Hasan’a Taçlı’yı öldürme emrini verir. Hasan bunun üzerine İstanbul’a gider ve Taçlı’yı takip etmeye başlar. Taçlı’yı öldüreceği gün Taçlı evden çıkmaz ve bu, beş gün boyunca devam eder. Hasan, Sultan Selim’in öldüğünü duyunca Taçlı’yı öldürmeden geri döner. Şah da, Sultan Selim’in ölmesinin ardından Taçlı’ya tekrar aşk mektubu yazar. Taçlı bu mektuba olumsuz karşılık verir. Şah teselliye içkide arar. Bu dönemde Şah’ın mide kanamaları başlar. Şah daha sonra vefat eder. Şah öldüğünde otuz sekiz yaşındadır ve öldüğünde üzerinde matem elbisesi vardır. Şah öldükten sonra Hasan da vatanı Ilıcaköy’e gitmeye karar verir.

Taçlı’yı ne kadar sevdiğini, son yazdığı gizli mektubuna olumsuz cevap gelince ne kadar perişan olduğunu, gitgide şiiri azaltıp badeyi çoğaltmayışının gerçek sebebini, sık sık geçirdiği mide kanamalarının o günlerde başladığını, Şehzade Tahmasb’ın nasıl önemseydiğini, onun annesinin Taçlı olmamasına çok üzülmesini, oğlunu istikbalde ülkesinin başında görmeyi çok arzu ettiğini, bu yüzden onu Div Ali Sultan’ın tıpkı bir Osmanlı şehzadesi gibi yetiştirmesi için emir verdiğini, hep benimle konuştu ve itirazlarımı daima dikkate aldı. Sârab’ta yine bir kanama geçirip son nefesini verdiği akşam Taçlı’yı anmış ve Gülizar Begüm ile bu yüzden tartışmışlardı. Henüz otuz sekiz yaşındaydı. (s.365-366)

34. Taçlı

Taçlı vefat eder ve vasiyeti üzerine Kamber onu kimsesizler mezarlığına defnettirir. Kamber Taçlı’nın mezarı başında iken yıldız kesesindeki taşları mezarın üstüne boşaltır ve kesenin delik olan yerinde bir beze yazılmış olan not bulur. Notta Kamber’in Şah İsmail’in ağabeyi Şih Ali’nin oğlu olduğu yazılıdır. Kamber karmaşık duygular içindeyken yanına bir şair gelir. Kamber bu şaire Taçlı hakkında bilgiler verir, Taçlı’nın en fazla kimi sevdiğini söyler. Kamber, şairin ağzından

“Kıyamet gününde hor ve kederli kalkmamaya and olsun” sözünü duyunca şaşkına döner. Çünkü bu ant Taçlı ile Ömer’in birbirlerine karşı verdikleri sözdür. Kamber emin olabilmek için şaire ismini sorar. Şair ise kendini Tebrizli Selil olarak tanıtır. Selil, Taçlı ile Ömer’in hikâyesini dinledikleri ve hikâyeden sonra birbirlerine yemin verdikleri âşığıın adıdır.

Babaydar, Kamber’den ayrıldığı gün ona yıldız kesesini iyi saklaması söyler. Kamber yıldız kesesinde ne gibi bir sırrın olduğunu bilmez. Ta ki Taçlı’nın mezarı başındayken yıldız kesesindeki yıldızları Taçlı’nın mezarına dökene kadar. Kamber gerçek kimliğini şu şekilde öğrenir:

Kesemin astarında ne olabilirdi? Hıçkırıklarına ara vermeye çalışarak astarı sonuna kadar yırttım. Elimde bir küçük bez parçası vardı. Ve üzerinde de bir yazı:

“Babacım! Erdebil sultanı Şih Ali’nin tek oğlu olduğunu ve henüz bir yaşındayken Akkoyunlu Ebih Sultan’ın Erdebil’de babanı öldürdüğü vakit annen Hatice Begüm’ün çıldırdığını sana nasıl söyleyebilirdim ki?”(s.368)

Roman boyunca şahsen karşımıza çıkmayan Ömer, isim değiştirmiş olarak Taçlı’nın mezarı başında karşımıza çıkar. Kamber, bunca zaman merak ettiği Ömer’i şu şekilde tanıır:

İncimi neden ayırdığının hesabını sormalyıldım! Hissettirmeden yanına doğru yürüdüm. Yaklaştığım an onun bir şeyler mırıldandığını fark ettim. Duymak için biraz daha yaklaştım:

“Kıyamet gününde hor ve kederli kalkmamaya and olsun!”

Kararlı şekilde tekrarlayıp durduğu bu cümleyi duyunca yere düşecek gibi oldum. Kendimi toparlamam ancak birkaç dakikayı buldu. Zihnim allak bullaktı. Olabilir miydi? Gerçekten olabilir miydi? (s.381)

“Şair can adın neydi senin?”

Şair, önce duymadı. Duymak istemedi. Neden sonra başını çevirip cevap verdi:

“Selil, Tebrizli Selil!..” (s.382)

3.4.4. Tema

Şah&Sultan romanında ana tema Sünnilik-Kızılbaşlık çatışmasıdır. Ancak bu tema aşk ve sevgi temalarının gölgesinde kalır. Roman boyunca sevgiyi arayan bir çocuğu görürüz. Romanda din, aşk ve sevgi temalarından başka yardımcı temalar da yer alır. Romandaki yardımcı temalar savaş, ölüm, arayış, şiir ve müziktir.

Aşk: *Şah&Sultan* romanında aşk teması geniş yer tutmaktadır. Ömer ve Bihruze, Selil ile Selma'nın aşk hikâyesini dinledikleri gün birbirlerine aşk yeminleri etmişlerdir. Bihruze ömrünün sonuna kadar Ömer'i unutamaz. Sultan ve Şah ise Taçlı namı Bihruze'ye âşık olur. Aşka inanmayan Tacizade dahi Taçlı'ya âşık olur. Sultan Mısır seferinde iken bir cariyenin ona âşık olması ve kalbi bu aşka dayanamayarak Sultan'ın huzurunda ölmesi de cariyenin aşkıdır. Romanda Kamber ile Taçlı arasında sık sık aşk ve sevgi konusunda bahisler geçer.

Sevgi: Taçlı aşk ve sevginin ayrı şeyler olduğunu söyler. Aşk tek bir şeye aitken birden fazla varlık sevilebilir. Taçlı, Şah'ı, Sultan'ı, Cafer Çelebi'yi ve hatta Kamber'i de sever; ama hiçbirine âşık olmaz. Zaten romanın temelinde sevgiyi arayan bir çocuğun -Kamber'in- düşüncelerine çokça yer verilir. Kamber, Babaydar'ın sevgiye yürümesini söylediği andan itibaren yaşadığı olaylardan hareketle sevginin ne demek olduğunu anlamaya çalışır. Onun bazen bir dokunuş, bazen sevgiliden gelen bir haber, bazen eşit olma gibi birçok tanımını yapar.

Savaş: Olaylar iki hükümdar arasında geçtiğine göre hükümdarların devletine devlet katma emelleri vardır. Şah ve Sultan da ilerleyeceği yönde, birbirlerini engel olarak görür. Osmanlı ile Safevi Devleti arasında yapılan Çaldıran Savaşı da sultanların önündeki engelleri kaldırabilme amacıyla yapılır. Çaldıran Savaşı romanın gidişatını değiştirmesi açısından önemlidir. Bu savaştan sonra Sultan, savaşı kazanarak topraklarına toprak katmanın yanı sıra Taçlı gibi bir güzelliği de esir olarak alır. Taçlı'nın esir olması Şah'ı derinden etkiler ve bir daha da kendini toparlayamaz. Romandaki savaş teması sadece Çaldıran ile sınırlı değildir. Şah'ın Şeybani Han ile yaptığı savaş, Sultan'ın Mısır seferinde Tomanbay ile olan savaşı, Timur ile Yıldırım Bayezit arasındaki savaş da romandaki diğer savaş temalarındandır.

Ölüm: Sultan, Belgrat üzerine sefere çıkarken Edirne yakınlarında ölür. Sultan'ın ölümü Taçlı'yı derinden sarsar. Sultan'ın, Cafer Çelebi'yi boğdurarak öldürtmesi, Şah'ın iç kanama geçirerek ölmesi, Hüseyin Can'ın savaş meydanında kendi kardeşi Hüseyin'i öldürmesi, savaşta birçok kişinin ölmesi, Taçlı'nın bütün olanlardan sonra kendini kaybedip sonrasında da ölmesi romandaki diğer ölüm temalarıdır. Şah'ın Sünnileri öldürtmesi ile Sultan'ın Kızılbaşları öldürtmesi bu ikisi

arasında çıkan savaşın kıvılcımlarıdır. Şah'ın, annesi Alemşah Begüm'ü öldürtmesi, Sultan'ın da babasının ölümüne sebep olması ikisinin de Taçlı'nın gözünden düşmesine neden olur.

Arayış: Romanda birden fazla varlık aranmaktadır. Kamber'in sevgiyi araması romanın temelini oluşturur. Romanda, Ömer'in aranması da söz konusudur. Hem Şah hem de Sultan Ömer'i arar. Şah, Ömer'in öldürülmesi için aratırken Sultan, Ömer ile Taçlı'nın kavuşması için Ömer'i aratır. Romandaki bir diğer arayış teması da Taçlı'nın Tebriz sokaklarında çocukluğunu aramasıdır.

Din: Sultan ve Şah'ın savaşabilmesi için bir bahane bulmaları gereklidir. Çünkü iki Müslüman devletin birbirine karşı savaşı doğru değildir. Şah'ın ülkesinde Sünnilerin canına kıyılıp mallarının ellerinden alınması, dini emirlerin değiştirilerek başka ibarelerin kullanılması, Sultan'ın fetvalar çıkararak Kızılbaşların dinden saptığını, onları öldürmenin caiz olduğunu söylemesine sebebiyet verir. Şah'ın önceleri şeyh olarak bilinmesi, cem ayinleri düzenlemesi, Sultan'ın Çaldıran Savaşı dönüşünde askerleri ile beraber Miraç Kandili'ni dualarla geçirmesi, gittiği yerlerde türbeleri onarması veya türbe yaptırması romandaki dini temalardır. Din teması karşımıza Kızılbaş- Sünni çatışması şeklinde karşımıza çıkar.

Şiir: Şah Taçlı için şiirler yazar. Ona olan aşkını, hasretini şiirler ile dile getirir. Şah önceleri Hitayî mahlasını kullanırken Çaldıran Savaşı'ndan sonra Hataî mahlasını kullanmaya başlar. Sultan Selim'in de şair kimliği bulunmaktadır. Selimî mahlasını kullanan Sultan da Taçlı'ya şiirler yazar. Sultan kendisine âşık olan cariyeye de bir şiir yazar. Ayrıca Şah ile mektuplaşmaları sırasında ona da şiirler gönderir. Cafer Çelebi de Taçlı için şiirler yazanlardan biridir. Şah ile Sultan satranç oynarken Emir Naki'nin ayak vererek Sultan ile şiir yarışına girdiğini ve romanın sonunda da Ömer'in Nahcevan'dan gelen Tebrizli âşık şair olduğunu görürüz.

Müzik: Romanda yer alan diğer bir tema da müziktir. Bihruze tokmak adı verilen delikli bir çalgı aleti çalmaktadır. Yapılan toplantılara katılan Bihruze buralarda ve canının sıkıldığı zamanlarda bu tokmağı üfler. Şah'ın yazmış olduğu şiirler de bir ezgi eşliğinde müritleri arasında dolaşır.

3.4.5. Şahıs kadrosu

Roman, kalabalık bir şahıs kadrosuna sahiptir. Fakat bu şahıs kadrosundan bazı şahıslar öne çıkar. Öne çıkan şahıslar, beraberinde gelen şahısları da bir nebze kendi kaderine ortak eder.

Romandaki karakterlerin özellikleri durumun niteliğine göre verilir. Kişilerin fiziksel özellikleri ayrıntılı şekilde tasvir edilir. Kişiden söz edilirken onun hangi özelliği baskın geliyorsa veya diğer şahıslar tarafından nasıl biliniyorsa o şekilde verilir. Şahıslar, anlatıcının bakış açısına göre şekillenir.

Karşımda üç kişi vardı. İki pek heybetli, üçüncüsü pek çirkindi. Çiçek bozuğu, sarı çapar bir yüz ve yumru patlıcana benzeyen burnunun iki yanında kaş yerinde neredeyse birer şerit gibi duran beyaz kıllar. Bakmakla bakmamak arasında açık duran, fazla da açılmadığı için rengi belli olmayan gözler ise insanı ürkütüyor.(s.268)

“Tacizade çirkinden de çirkin idi ama kalbini güzelden de güzel gördüm.”
(s.269)

Şah İsmail: Romanda karşıt güç olarak niteleyebileceğimiz karakterdir. Küçük yaşta şahlığını ilan eder ve çevresine birçok insanı toplar. Şah, halkının gözünde adeta bir Mehdi'dir. Kızılbaşların lideri olan Şah, Tebriz ve Bağdat'taki Sünnilere ağır işkenceler yapar, onların mallarını ve canlarını alır. Binlerce Sünni Kızılbaşlığı reddettiği için yağ kazanlarında can verir. Şah'ın böyle davranmasının sebebi Sünniliği ortadan kaldırmaktır. Sünni Uzun Hasan'ın kızı Alemşah Begüm, Şah'ın annesidir. Annesinin Sünni olması ve kendisini eleştirmesi nedeni ile Şah, annesini de öldürtür. Abisi Şih Ali'nin oğlu Kamber'i ilerde kendisine rakip olmaması için hadım ettirerek hanımlarının hizmetine verir.

Şah İsmail, Şehzade Selim'i Batı Anadolu'ya doğru ilerlemede bir engel olarak görür ve zamanla Şehzade Selim ile arasındaki gerginlik artar. Saltanatı ele geçiren Sultan Selim ile Şah İsmail arasında Çaldıran Savaşı gerçekleşir ve Şah bu savaşta kaybeder. Taçlı Hatun'u savaş meydanında bırakarak oradan kaçar. Bundan sonraki hayatında Çaldıran'ın bir hata olduğunu her fırsatta dile getirir, Taçlı'yı orada bırakmanın pişmanlığını ömür boyu yaşar. Çaldıran'dan sonra eski heybeti kalmaz, dünya işlerinden uzaklaşmaya başlar, teselliyi içkide arar. Çok fazla içmesi nedeni ile henüz otuz sekiz yaşındayken mide kanaması geçirerek vefat eder.

Şah, sanata önem veren bir kişiliğe sahiptir. Önceleri Hitayî mahlası ile şiirler yazarken Çaldıran'dan sonra Hataî mahlası ile şiirler yazar. Cem ayinlerinde de musikinin olmasına özen gösterir. Sultan ile mektuplaşmaları sırasında Sultan'dan gelen mektuplardaki sanatsal değerlere hayran kalarak devletinin bu noktada geri kalmasına üzülür.

Şah'ın fiziksel özelliklerine gelince gençlik yıllarında bıyıkları henüz terlemeye başlamış, nur yüzlü bir delikanlıdır ve yüzünde peçe ile dolaşır. Daha sonraki yıllarda yüzündeki peçeyi çıkarır ve sakalsız burma bıyıklı olarak dolaşır. Taçlı'dan aldığı inci tanesini de kulağına küpe yaptırarak takar.

Sultan: Romanın ana kahramanıdır. Birtakım olumsuz davranışlarda bulunmasına rağmen Şah gibi nefsinin düşünmez. O, ülkesinin geleceğini düşünür. Kızılbaşları öldürtmesinin, babasına isyan etmesinin, Çaldıran Savaşı'nı yapmasının altında yatan neden ülkesini Şah İsmail tehlikesine karşı korumaktır.

Sultan da tıpkı Şah gibi gözünü budaktan esirgemeyen bir kişiliğe sahiptir. Askerleri, Sultan'dan cesaret almaktadır. Sultan'ın bir diğer özelliği ise devletin bekası ve selameti için en sevdiği insanları bile öldürtmekten çekinmemesidir. Sultan, duygudan ziyade akıl ile hareket etmektedir. Taçlı Hatun'u sevmesine rağmen onu kendine almaz, Cafer Çelebi'ye verir. Ordusunun gözünü korkutmak, isyanlarının önüne geçmek için ya birilerini öldürtür ya da onların huzuruna çıkararak bir konuşma yapar.

Babasının yerine tahta çıktıktan sonra çok kısa zaman içinde devletin sınırlarını geliştirir ve halkın daha rahat bir biçimde yaşamasını sağlar. Fakat babasının bedduası tutar, şîr-peñçe hastalığına yakalanarak vefat eder.

Fiziksel özelliklerine gelince tıpkı Şah gibi burma bıyıklı ve sakalsızdır. Sultan da Taçlı'nın inci küpesini kulağına takar. Sultan küpe olarak sadece bu inci küpeyi takmaz. Tebriz'e derviş kılığında giderken bir halka küpe takar bir de Mısır seferi dönüşünde esirlerin takmış olduğu bir küpe takar.

Kamber Can: Şah İsmail'in abisi Şih Ali'nin oğludur. Kamber, Şah'ın yeğeni olduğunu Taçlı'nın mezarı başındayken yıldız kesesini açtığı anda içindeki

nottan öğrenir. Kamber küçük yaşta Şah'ın yanına getirilir ve sarayda yaşamaya başlar. Ergenlik dönemine girdiğinde ise hadım ettirilerek Şah'ın hanımlarının hizmetine verilir. Daha sonra Taçlı'ya hediye edilerek sadece onun hizmetini görür. Taçlı'nın en yakın arkadaşı, sırdaşı ve hizmetçisi olur. Roman boyunca sevgiyi arayan Kamber, olayları kendi çerçevesinden değerlendirerek okuyucuya aktarır.

Hüseyin Can: Şehzade Selim, Trabzon'da sancakbeyi iken dört bir yandan genç yiğitleri toplayarak onlara konuşma yapar. Teke ilinden gelenler arasında Hüseyin de vardır. Hüseyin ön saflarda yer tutar. Şehzade'nin bozulan düzen ve yaklaşan Çocuk Şah tehlikesinden söz etmesini dinlerken "Yürü Sultan Selim, meydan senindir!" diye bağırır. Bu olaydan sonra Sultan onu musahibi olarak yanına alır ve kendine sırdaş yapar. Hüseyin'in tek derdi vardır, o da ikiz kardeşi olan Hasan'dır. Hasan ise Şah'ın yanına gidip onun nökerleri arasına katılır. Çaldıran Savaşı'nda Hüseyin ikiz kardeşini öldürünce bunun vicdan azabını yaşar ve onun yerine geçerek bir süre Hasan olarak yaşar. Şah ölene kadar onun yanında kalır ve ona hizmet eder.

Aka Hasan: Hüseyin'in ikiz kardeşidir. Şah'ın kendisine talip çağırıldığı dönemde Şah'ın yanına gidip ve onun nökerlerinden biri olur. Şah onu kendine yakın bulur ve sırdaş yapar. Şah, bir şey yapacak olduğunda ona da fikrini sorar olur. Hasan, Çaldıran Savaşı'nda kardeşi Hüseyin'in tabancasından çıkan kurşunla ölür.

Gülizar Begüm: Şah'ın ilk eşi ve oğlu Tahmasb'ın annesidir. Henüz on üç yaşında iken Şah ile evlenip, onu çok sever. Şah'ın Gürcü kızları cariye olarak alması, Taçlı'ya şiirler yazması ve Taçlı ile evlenmesi Gülizar Begüm'ü kıskançlık krizlerine sokar. Gülizar Begüm güzel olmasının yanı sıra iyi kılıç kuşanabilen ve at sürebilen biridir. Şah, Çaldıran'da savaş meydanını terk ederken Gülizar Begüm ile Tahmasb'ın da oradan uzaklaşmalarını sağlayıp yanında götürür.

Bihruze (Taçlı Hatun): Şah onun güzelliğine vurulup onu kendisine eş olarak alır. Ona şiirler yazar ve Taçlı ismini verir. Taçlı'nın dillere destan bir güzelliği vardır. Uzun kirpikleri, zümrüt yeşili gözleri, uzun boyu onun dikkat çekici özelliklerindedir. Aynı zamanda müziğe ve okumaya da merakı vardır. Hüzünlendiği zamanlarda tokmağını çıkararak ona üfler.

Bihruze beraber okuduğu ve çocukluğunu beraber geçirdiği Ömer'e âşıktır. Ömer'e verdiği söz nedeni ile Şah ile evli kaldığı zaman içinde araya kılıç koyarak uyur. Bu şekilde kıyamet günü hor ve kederli kalkmamış olacaktır. Çaldıran'da Şah'ın kendisini bırakmasına çok içerler, Sultan öldükten sonra Şah'ın Tebriz'e dönme davetini reddeder.

Sultan da Taçlı Hatun'u çok sever fakat Şah'ın eski karısı olduğu için onu kendisine almaya ar eder. Tacizade Cafer Çelebi ile Taçlı'yı evlendirir. Cafer Çelebi'nin ölümünden sonra bir an olsun Taçlı'nın başını boş bırakmaz, bir şekilde onun ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır.

Alemşah Begüm: Sünni Uzun Hasan'ın kızı ve Şah İsmail'in annesidir. Oğlunun Sünnileri öldürtmesi, nökerlerinin Sünni kızların namusuna hanel getirmesi, Sünnilerin mallarını almasına ses çıkarmaması nedeni ile oğlunu hanımlarının yanında eleştirir. Bunun üzerine Şah da annesini öldürtür.

Sultan Bayezit: Selim'in babasıdır. Romanda Bayezit hakkında fazla bilgi verilmez. Selim, Edirne yakınlarında iken babasına karşı gelerek onu ittirir. Bundan sonra da babasının yerine tahta geçer. Bayezit oğlunun böyle davranmasına çok üzülür ve onun şîr-pençeler elinde can vermesini söyleyerek oğluna beddua eder.

Doğan Alp Gazi: Sultan Selim'in sadık askerlerinden biridir. Şekil olarak Sultan Selim'e benzemektedir. Bu nedenle Sultan'ın başı derde girecek olursa Doğan Alp burma bıyık takarak Sultan'ın yerine geçecektir.

Babaydar: Kamber Can sekiz yaşına kadar Babaydar'ın yanında kalır. Babaydar ona tarım işlerini öğretir ve sevgiyi aramasını söyler. Kamber de Babaydar'ın bu isteğini yerine getirerek hayatı boyunca sevginin peşinde koşar.

Ömer: Tebriz sokaklarında Bihruze ile oynar ve birlikte ders görür. Selma ve Selil hikâyesini dinledikten sonra Ömer ve Bihruze birbirlerine aşklarını ilan eder, kıyamet gününde hor ve kederli kalkmamaya yemin ederler. Ömer o gün Bihruze'ye işlenmemiş bir inci tanesi verir. Ömer, romanın sonuna kadar karşımıza çıkmasa da diğer şahıslar onun hakkında konuşurlar. Romanın sonunda Tebrizli Âşık Selil olarak

Bihruze'nin mezarı başında karşımıza çıkarak Kamber'den Taçlı hakkında bilgiler alır.

Emir Naki: Şah'ın adamlarındandır. Şah ile derviş, satranç oynarken saraya gelir ve onların oyunlarına bakarak ayak düşürür. Derviş ile şiir atışması yapar ve kazanır. Sultan Çaldıran'ı kazandıktan sonra valilik vermek için onu aratır fakat Çaldıran'da öldüğünü öğrenince daha öce söz verdiği valilik görevini ona veremez.

Tacizade Cafer Çelebi: Sultan Selim'in nişancısıdır. Çaldıran zaferinden sonra Sultan, Taçlı'yı Cafer Çelebi ile evlendirir. Cafer Çelebi şiirler yazan ve aşka inanmayan biridir. Sultan ona Taçlı gibi bir güzelliği vererek ona "Var o halde, Taçlı'ya tahammül eyle. Ve zinhar âşık olma!" der. Cafer Çelebi Taçlı'yı çok sever, ona şiirler yazar fakat hiçbir zaman ona dokunmaz. Taçlı, Cafer Çelebi'nin iyiliklerine teşekkür etmek ister ama onun çirkinliğini düşündükçe yanına gitmekten vazgeçer. Kitapta Cafer Çelebi'nin çirkinliği şu şekilde tasvir edilir:

Çiçek bozuğu, sarı çapar bir yüz ve yumru patlıcana benzeyen burnunun iki yanında kaş yerinde neredeyse birer şerit gibi duran beyaz kıllar. Bakmakla bakmamak arasında açık duran, fazla da açılmadığı için rengi belli olmayan gözleri vardır. (s. 268)

Kadir Beşe: Cafer Çelebi'nin emrinde çalışan biridir. Önceleri Kamber'e kötü davranırken Cafer Çelebi'nin emriyle Kamber ve Taçlı'nın korumalığını yapar.

Lele Hüseyin: Şah'ın dünya işlerini düzenleyen kişidir.

Dede Abdal: Şah'ın tarikat işlerini düzenler. Şah'a hediye olarak gelen kızları Şah önceleri kabul etmese de Dede Abdal'ın etkisi ile onları kendine cariye olarak alır.

Emir Zekeriya: Başarılı bir devlet adamıdır. Şah'ın Sünni olan halkı zorla Şiileştirmesinin doğru olmadığını, başka çareler arayarak Şiileştirme politikası uygulanmasını söylemesine rağmen onun düşüncesi kabul görmez. Simya, cifr, fal ve remil gibi işlerle de uğraşır. Çaldıran'da Şah'ı kurtarmak için kendisinin Şah olduğunu söyleyerek dikkatleri üzerine çeker ve Şah'ın kaçmasına fırsat tanır. Çaldıran Savaşı'nda ölür.

Hemdem Paşa: Sultan'ın sevdiği devlet adamlarından biridir. Safevi Devleti'nin üzerine sefere çıkıldığında askerler çok zor koşullar altında kalınca

Hemdem Paşa'yı Sultan'ın yanına göndererek geri dönme talebinde bulunmasını isterler. Hemdem Paşa bu isteği Sultan Selim'e iletince Sultan onun kellesini kestirerek askerlere yollar ve onların daha fazla söylenmesinin önüne geçer.

Şair: Şah'a bahar kasidesi sunar. Övgü dolu sözlerden sonra Safevi Devleti'nin Akkoyunlu'nun devamı olduğunu ima etmesi Şah'ın hoşuna gitmez. Şair, Şah'ın annesinin Akkoyunlu Sünni Uzun Hasan'ın kızı olduğunu söyler ve tarihe de Sünni annenin Kızılbaş oğlu olarak geçeceğini de söyler. Şah bunun üzerine şairi öldürtür. Annesinin varlığından da rahatsız olmaya başlar.

Şahkulu: Osmanlı Devleti'nde isyan çıkararak Teke ilinden Kütahya'ya kadar ilerler. Geçtiği kasabalarda yağma yapar, Sultan Bayezit'in ölmediğini ve üzerine ordu gönderdiği duyunca Şah'tan yardım ister. Şah onun düşüncesizce hareket etmesine sinirlenir ve ona yardım göndermediği gibi Teke ilini de Şahkulu'nu da gözden çıkarır.

Kalender Çelebi: Nahçevan'dan müritleri ile Şah'ı ziyarete gelen bir mürşittir. Şah ona halifelik vererek kendi üzerindeki velayeti ortadan kaldırır. Bundan sonra Kızılbaşların şeyhi Kalender Çelebi olur.

Dukaginzade Ahmet Paşa: Sultan'ın veziridir. Çaldıran seferi dönüşünde yollarda asayiş sağlaması için onu dört yüz ihtiyat yeniçerisiyle önden gönderir.

Helvacı Askari: Şah, Çaldıran Savaşı'ndan sonra Tebriz'de kalan yükte hafif pahada ağır eşyalarını almak için görevlendirdiği eski valisidir.

Div Ali Bey: Tokat Rumularındandır. Savaşta çoğunluğu kadınlar ve çocuklar olan ihtiyat birliğinin başına görevlendirilir. İhtiyat birliğini korurken ölür.

Div Ali Sultan: Çaldıran'da ölen Emir Zekeriya'nın yerine tayin edilir ve bundan sonra Şah'ın devlet işlerini o yönetir.

Bozoklu Derviş Ahmet: Şah İsmail üzerine sefere çıkan Osmanlı ordusu hakkında Şah'a bilgiler veren kişidir. Kendisi de Kızılbaş olan Ahmet, istediklerinde Osmanlı ordusundaki Kızılbaşların Şah'ın tarafına geçeceğini söyler. Bu, aslında Selim'in uyguladığı bir plandır. Ahmed hem Şah'ı bulacak hem de kendisine

inandırarak savaş meydanına çıkmasını sağlayacaktır. Bu şekilde Sultan da askerleri de Şah'ı ararken yollarda perişan olmayacaktır.

Şeyhülislam Zembilli Ali Cemali Efendi ile Müftü Nurettin Sarı Gürz: Selim'in emri ile Kızılbaşlar hakkında fetvalar çıkarır. Kızılbaşlar'ın Şah'ı ilah edindiği, dini değiştirdiklerini ileri sürerek Şah'ın devleti üzerine sefere çıkmanın caiz olduğunu söyler.

Nur Ali Halife: Kızılbaş oymakları arasında dolaşarak Şah'ın propagandasını yapar. Sultan onu yakalattığında öldürmeyerek Şah'a iletmesi için bir mektup verir.

Özbek Hükümdarı Şeybani (Şebek) Han: Şah Özbekistan üzerine sefere çıkarak Şeybani Han'ın topraklarını alır. Bununla da yetinmeyip Şeybani Han'ı öldürür ve onun kafatasından başta kendisi olmak üzere nökerleri de şarap içer.

Cariye: Sultan, Mısır seferine çıktığı sırada Şam'da konaklarken oda hizmetini gören cariyedir. Bu cariye, Sultan'ı görür görmez ona âşık olur ve derdini söylemek için onun huzuruna çıktığında kalbi dayanamayarak Sultan'ın huzurunda can verir.

Norm Karakterler: Şah'ın nökerleri, Sultan'ın askerleri, hancı, handa bulunan diğer şahıslar, Tahmasb, Şehzade Süleyman, halk, Ömer'in babası inci taciri Osman Alp, Bihruze'nin babası Şii Afşar Sultan Ali Mirza, Şah'ın cariyeleri Gürcü kızlar, cem ayinlerindeki dervişler, Zağarcıbaşı Berenduk, Karagöz Paşa, Sultan'ın nişanlısı Benli Hatun'u örnek olarak verebiliriz.

Arzu Edilen Nesne: Sultan'ın isteği cihan hâkimiyetine sahip olmaktır. Şah ise batıda güçlü ve düzenli bir devlet olan Osmanlı'nın başkentini ister. Bu nedenle Şah ile Sultan'ın çıkarları çatışır ve bir savaş meydana gelir. Şah bu savaşı kaybederek isteğine ulaşamaz. Sultan bu savaşı kazansa da cihan hâkimiyetine erişmeden ölür. Diğer arzu edilen nesne ise Taçlı'dır. Sultan, Şah, Ömer, Cafer Çelebi ona âşık olur ve Kamber de adeta ona kul olur. Kamber, Taçlı'nın yanında bulunarak isteğine kavuşsa da Taçlı'ya âşık olanlar ona sahip olamaz. Taçlı hem Şah hem de Cafer Çelebi ile evlense de asla onlarla birlikte olmaz. Sultan ise onu

sevmesine rağmen Şah'ın hanımı olduğu için gurur yaparak Taçlı'yı kendisine almaz.

İskender Pala diğer romanlarda olduğu gibi bu romanında da şahıslara takma isimler verir. Taçlı'nın gerçek ismi Bihruze'dir ve Taçlı ismini ona Şah verir. Şah Şeybani Han'ı da Şebek Han olarak anar.

3.4.6. Zaman

Roman, bir tarihi roman özelliği göstermektedir. Şah İsmail ile Yavuz Sultan Selim'in iktidar mücadelesinin yanı sıra hayatlarını da anlatması romana tarihi bir nitelik kazandırır. Ayrıca romanın her bölümünün başında olayların geçtiği tarihin bulunması romanın tarihi roman olma özelliğini destekler. Roman başlarındaki tarihler ve anlatıcının belli olması romanı biyografik romana da yaklaştırır. Romanın son sayfalarında da bir tablo içinde Şah İsmail'in ve Sultan Selim'in etkinlikleri kronolojik zaman sırasına göre verilir.

“Eylül 1507” (s.95)

“4 Ağustos 1514” (s.168)

“5 Eylül 1514” (s.257)

Ayrıca romanda sabah, akşam, yıl, gün, gece, seher vakti gibi zaman ifadeleri de geçmektedir.

“Çaldıran Sahrası'na ikinci vakti gelebildik.”(s.198)

“Gece çok yorgun geçeceğe benziyor, lakin Sultan'ın yeniçerilerinin bizden daha yorgun olduklarını biliyoruz.” (s.199)

“Şiddetli bir humma geçirdiği gecenin sabahında yazdığı bu mektuptan sonra üç gün yaşadı.” (s.302)

“Ilık yaz akşamlarında, meşe dallarının yaprakları arasından göz kırpan yıldızlara doğru uçup gittiğimi düşünmek, tekdüze ömrümün en heyecanlı eğlencesi haline gelmişti.” (s.1)

3.4.7. Mekân

Şah&Sultan romanında olaylar Tebriz’de İsmail’in şahlığını ilan etmesi ile başlar. Şah İsmail’in izlediği devlet politikası Şehzade Selim’i rahatsız eder. Bu sırada Trabzon’da bulunan Selim, etrafındaki askerleri toplayarak onlara bir konuşma yapar. Böylece romanda olaylar Trabzon’a kayar. Romanda geçen mekânlar sadece Tebriz ve Trabzon ile sınırlı değildir. Savaş nedeni ile ismi zikredilen yerler de vardır. Bu yerlerden özellikle Çaldıran Sahra’sı romandaki olayların gidişatını değiştirmesi açısından önemlidir. Romanda ismi geçen mekânlar şunlardır:

Erdebil: Şah’ın Erdebil’e gelmesi coşku ile karşılanır. Burada şahlığını ilan eder. Kamber, Babaydar ile Erdebil’de yaşar. Kamber için Erdebil vatandır. Şah vefat ettiğinde de Erdebil’e defnedilir.

Trabzon: Şehzade Selim’in sancağıdır. Şahzade burada askerlerini toplayarak devletin gidişatı ve babası hakkında bilgiler vererek babasının artık sultanlık yapamadığını söyler. Saltanatı devralmanın vaktinin geldiğini askerlerine bildirir. Sultan, musahibi ve can yoldaşı olan Hüseyin ile burada tanışır.

Tebriz: Şah Tebriz’i aldıktan sonra burada adeta Sünnileri katleder, onları yağ kazanlarına attırır. Tebriz, Safevi Devleti’nin başkentidir. Şah burada bir yalancı cennete benzeyen Heşt Behişt Sarayı’nda yaşar. Şah, Taçlı ile bu sarayda tanışır ve ona âşık olur. Şah bundan sonra Taçlı’nın aşkıyla yanar, karısını ve çevresindeki diğer insanları bu aşk derdi yüzünden kırar. Kamber de burada hadım edilir ve yine burada Taçlı’nın emrine verilir.

Uzun Hasan Camii: Sünni camii olması nedeni ile Şah burayı kapatıp silah ambarı olarak kullanır. Sultan şehzadelik zamanlarında Tebriz’e gelerek Şah ile satranç oynar, Şah’ı yendiği için de Şah onun göğsüne bir sille vurur. Bu silleinin özrü olarak da derviş kılığındaki Sultan’a zümrüt kaşlı altın bir yüzük verir. Sultan bu yüzüğü Uzun Hasan Camii bahçesine gömer. Tebriz’i aldıktan sonra da bu camide Sultan adına hutbe okunur. Sultan bu camiye gömdüğü yüzüğü savaşta yararlık gösteren Osman Ağa’ya hediye eder.

Ucan Yaylası: Şah, Sultan'ı ve askerlerini bezdirme politikası oynarken Taçlı ve Kamber'i Ucan Yaylası'na gönderir. Daha sonra Şah ve beraberindekiler de buraya gelerek harp divanı kurarlar ve savaş hakkında konuşurlar.

Çaldıran Sahrası: Burası Şah için bir hezimet iken Sultan için bir zaferdir. Bu sahrada Şah ve Sultan arasında savaş yapılır ve bu savaşta galip gelen Sultan olur. Bu savaşta Şah, Taçlı'yı burada bırakarak onun esir düşmesine neden olur. Bundan sonra Şah, Çaldıran'ı her hatırladığında bunun bir hata olduğunu dile getirir. Ayrıca Hüseyin de bu sahrada ikiz kardeşi Aka Hasan'ı öldürür ve bunun acısını yıllarca içinde taşır. Bu savaştan sonra da kardeşi Hasan'ın yerine geçerek Şah'ın yanında yer alır.

Acıçay: Çaldıran Savaşı'nda esir düşenlerin geceledikleri yerdir. Burada Kamber ile Taçlı aşk, sevgi üzerine yine sohbet ederler.

Teke İli: Hasan ve Hüseyin'in baba ocaklarıdır. Burada yaşayan birçok halk Kızılbaş'tır. Sultan Bayezit'in öldüğünü düşünen Şahkulu ve adamları burada isyan çıkarır, Sünnilerin canına kıyıp mallarını ellerinden alır. Sultan'ın ölmediğini ve isyanı bastırması için üzerlerine birlik gönderildiğini öğrenince de Şah'tan yardım talep eder. Şah ise Osmanlı ile yürüttüğü siyaseti bozduğu için ona yardım etmez ve Teke ilini de gözden çıkarır.

Erzincan: Şah'ın ilk yerlerinden biridir. Halkın çoğunun Kızılbaş olması Şah'a olan sempatiyi artırırken, Sultan'a olan düşmanlığı da çoğaltır. Kızılbaş talipler burada Şah'tan keramet göstermesini isterler. Sultan'ın askerleri burada çok zor zamanlar geçirir. Sultan'ın askerleri su bulamamaları diye su kuyuları zehirlenir, askere erzak satılmaz ve askerlere bezdirmek için daha birçok şey yapılır. Çaldıran Savaşı dönüşünde buradaki Kızılbaşların yaptıklarına karşılık tımarları ellerinden alınır.

İstanbul: Sultan'ın ülkesi olan Osmanlı Devleti'nin başkentidir. Çaldıran Savaşı sonrasında Sultan, Taçlı'yı da buraya getirir. Taçlı, eşi Cafer Çelebi'nin ölümünden sonra Tebriz'e dönmez, buranın yaşamına uyum sağlar. İstanbul'u seven Taçlı burada kimsesizler mezarlığına defnedilir.

Şam: Sultan Selim'in Mısır seferine çıktığında uğradığı yerlerden biridir. Burada iken Muhiddin Arabî'nin mezarını buldurarak ona bir türbe yapılmasını sağlar. Yine burada iken oda hizmetini yapan cariye, Sultan'ı görerek ona âşık olur. Sultan'ın huzuruna çıkınca da kalbi dayanamayarak ölen cariye ile Sultan bir süre göz göze bakışır. Sultan bu dünyadan, cariye ise berzah âleminden bakar. Sultan, cariyenin defin işlemi bizzat bulunur ve çevresindekilere gerçek aşkın bu şekilde olduğunu dile getirir.

Sina Çölü: Sultan'ın Mısır seferine çıktığında geçmek zorunda olduğu çöldür. Sultan ve askerleri bu çölden geçerken büyük zorluklarla baş etmek zorunda kalır. Bir gece aslanların saldırısına uğrarlar ve Sultan'ın cesareti sayesinde bu beladan kurtulurlar.

Edirne: Şehzade Selim, Edirne yakınlarına gelerek burada babasına isyan eder ve babasının bedduasını alır. Sultan, Macaristan seferine çıkacağı sırada Edirne yakınlarında rahatsızlanır ve burada vefat eder.

Bağdat: Şah İsmail Bağdat'ı savaş yapmadan alır. Şah'ın nökerleri, burada birlik beraberlik içinde yaşayan Kızılbaş ve Sünnilerin huzurunu bozar. Sünnilerin evlerine baskın yaparlar. Sünnilerin mallarını, canlarını ve hatta namuslarını da alırlar. Sünni âlimlerin türbelerine de türlü türlü hakaretler yaparlar.

3.4.8. Anlatıcı ve bakış açısı

Şah&Sultan romanında ben anlatıcı ve gözlemci bakış açısı mevcuttur. Anlatıcı ben olmasına rağmen olaylar dört farklı şahsın ağzından aktarılır. Bunlar Kamber Can, Hüseyin Can, Hasan Can ve laedridir. Anlatıcı olayları aktarırken sadece ben anlatımı kullanmaz. Ben anlatıcının yanı sıra biz ve o anlatıcılarına da yer verir. Eserde yer alan anlatıcılar kendi içinde bulunduğu durumu kendi bakış açısına göre değerlendirir. Roman bölümlerinin başında o bölümü kim anlatacaksa aşağıdaki örnekte olduğu gibi önce anlatıcının adı zikredilerek olayları anlatan kişi okuyucuya önceden haber verilir.

Aldı Kamber:

Çaldıran Sahrası'na ikindi vakti gelebildik. Karşı tepelerin yamacında Osmanlı'nın beyaz sarıkları ve keçe külahları akşam karanlığında görünmez olasıya kadar onların sayılarını merak edip durduk. (s.198)

“Aldı Can Hüseyin:

Şah, uyluğundaki mızrak yarası ile kolundaki kurşun yarasının acılarının biraz hafiflediğini söylüyor. (s.224)

“Aldı Kamber:

Kalbim duracak gibi atıyor. Az evvel Sultan'ın bostancıağası saray mührüyle mühürlenmiş el büyüklüğünde gümüş bir zarf getirdi.” (s.345)

Romanın bazı bölümlerinde ise hâkim bakış açısı kullanılır. Kısaca romanda, tek bir anlatıcı ve bakış açısı ile sınırlı kalınmayarak çoklu anlatıcı ve bakış açısı kullanılır. Aşağıdaki örnekte hâkim bakış açısı yer almaktadır.

“Taçlı bu soruma çok şaşırılmış gibi görünmedi. ‘İsmail Şah!’ vurgusundaki sebebi merak ettiğimi anladı. Zihninde fikirler oluşmuş durumdaydı.” (s.251)

Romanda geçen diyaloglarda anlatıcı, birinci tekil şahıs olan ‘Ben’dir.

“Beni çok korkuttun! Üç gün oldu kendine gelmeni bekledim?”

“Üç gün mü? Üç gündür yatıyor muydum?”

“Hem de kan kaybederek.” (s.241)

3.4.9. Dil ve üslup

Yazar kısa cümleleri ve soru cümlelerini sıklıkla kullanır. Romanın dili gayet sadedir. Zağarcıbaşı, bostancıağası gibi farklı meslek isimleri bulunmasının sebebi ise romandaki olayların yaşandığı dönemdeki etnik ve kültürel yapıdan kaynaklanır. Yazar diğer romanlarında olduğu gibi bu romanında da şiire yer verir. Sultan Selim'in de Şah İsmail'in de şair kimliğinin olması yazarın şiire yer vermesinde etkili olur. Yazar her bölümün başına ya Şah'a ait ya da Sultan'a ait şiirlerden bir tane koyar.

Romanda dikkati çeken bir husus da yazarın anlatıcıları bölüm başlarında söylemesidir. Romanda anlatıcıların bildirilmesindeki üslup Dede Korkut Hikâyeleri'ndeki üslubu anımsatmaktadır.

“Kamber yine soyladı, bakalım ne soyladı.” (s.267)

“Hasan Can söze girdi, bakalım ne soyladı.” (s.317)

3.5. Od

3.5.1. Romanın kimliği

Od bir başlangıç ve üç bölümden oluşmaktadır. Her bölümün içinde alt bölümler yer alır. 359 sayfadan oluşan romanın ilk 20 sayfasını başlangıç 21-128 arasını birinci bölüm 129-278 arasını ikinci bölüm 279-359 arasını da üçüncü bölüm oluşturur. Eser Molla Kasım ile başlar. Molla Kasım medrese eğitimi görmüş olması dolayısıyla son zamanlarda çıkan tarikatlara ve şeyhlere tepkili olan biridir. Bir gün yolda giderken bir şahıs gelir ve Molla'nın eline bir tomar sıkıştırarak bunu okumasını söyler. Molla Kasım okumaya başlayınca içinde dine uymayan şiirlerin olduğunu düşünerek tomarların bir kısmını nehre atar bir kısmını da ateşe atarak yakar. Molla Kasım bu şekilde okumaya devam ederken “ Derviş Yunus bu sözü/ Eğri büğrü söyleme// Seni sığaya çeker/ Bir Molla Kasım gelir” dizeleri Molla'yı derinden etkiler ve yok ettiği şiirlerin üzüntüsünü hafifletmek için Derviş Yunus'un dergâhına katılıp onu anlatan bir roman yazmak ister. Böylece Yunus Emre'nin anlatıldığı *Od*, oluşmaya başlar. Kasım, Yunus Emre'yi anlatan bir roman yazmasının sebebini şu şekilde açıklar:

Adım Kasım. Talebelik yıllarımdan kalma lakabımla bana Molla Kasım derler. Hayatım boyunca hep çok şeye sahip olmayı değil, az şeye ihtiyaç duymayı istemişimdir. Zenginliğim ilim yolundan olsun diyerek ilmin peşine düşenlerdenim. Şimdi anlatacağım şeyleri yaşamamış olsaydım, Bizim Yunus'u anlatan bu kitap size ulaşmayabilir, bunun yerine Bizim Yunus'un iki bin kadar şiirini okuyor olabilirdiniz. Evet, ben suçluyum!.. Kendimi Yunus'a adanmış biri olarak bu suçumu affettirebileceğimden de şüpheliyim. Çünkü bütün yazacaklarım bir zamanlar yırtıp attığım veya ırmağa attığım bir tek şiirin bir tek mısraı bile etmez. O şiirler ki Yunus demişti, elbette onların tek bir mısraı benim bir cilt dolusu sayıklamalarımın bedeldir. (s.1-2)

3.5.2. Eserin yazılış amacı

İskender Pala, Yunus Emre hakkında roman yazma fikrini aklına getiren ve yazma konusunda kendisini ikna edenin aziz kardeşi ve oğlu olduğunu söylemektedir.

Ancak Pala, insanların kendilerine rehber edinecek şahısları bulmakta güçlük çektiğini söyler. Tarihimizde ise hayatıyla bize rehberlik edecek birçok şahıs yaşamıştır. Bunlardan biri de Yunus Emre'dir. Aslında Pala'nın *Od*'u yazma nedeni budur. Fakat ona ilham veren ve onu teşviklendiren Sabri Koz ile Pala'nın Alperen Ahmed'dir.

“Yunus hakkında bir roman fikrini ilham ile beni ikna eden aziz kardeşim Sabri Koz ve sevgili oğlum Alperen Ahmed'e;” (s.vii)

3.5.3. Olay örgüsü

Od romanının konusu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm Rençber başlığını taşımakta ve alt başlıklarda sırasıyla İbrahim, Temür Alp, Satı Nine, Sitare, Hacı Bektaş, Aslanlı Hünkâr, Samuel, Alamutlu, Sitare adını taşımaktadır. İkinci bölümün başlığı Derviş adını taşır. Bu bölümün alt başlıkları ise Tapduk Sultan, Çelebi Faruk, Mevlâna Hüdavendigâr, Samuel, Padişah, Avare, Abdallar, Aslanlı Hünkâr, Ana Bacı, Samuel, Yunus-ı Gûyende, Çelebi Faruk, Baybars adını taşımaktadır. Üçüncü bölüm Işık adını taşır ve bu bölümün alt başlıkları da Zahir Baba, Samuel, Çoban, Samuel, Geyikli Baba, Turakçın, Samuel olarak nitelendirilir. Yazar olaylar arasındaki geçişi alt başlıklarda yer alan kişilerin hayatları ve kendi hayatına etkisine göre sağlar.

3.5.3.1. I. bölüm

RENÇBER

İbrahim

Bu bölümde Bizim Yunus, başından geçenleri Molla Kasım'a anlatır. Çekikgöz, köyü basar ve önüne ne gelirse yakıp yıkar. Ateş toplarından biri de Yunus'un evinin üzerine düşer ve içerde karısı Sitare, oğulları İbrahim ve İsmail de vardır. Yunus, İbrahim ve İsmail'i kucaklayarak dışarı çıkarmak ister ve onları kucakladığında İbrahim'in vurulduğunu görür. İbrahim'i Satı Nine'ye ulaştırıp iyileştirmek isterken yolda iki Çekikgöz'ün saldırısına uğrar ve kendine geldiğinde İbrahim'in soğuk, cansız bedeniyle karşılaşır. Yunus, Ucasar'ın baskına uğramasını şu şekilde anlatır:

Her şey uçan ateşlerin gelişiyle başlamıştı Molla Kasım. Bugünkü kadar soğuk bir gündü. İbrahim Sitare'nin kucagında uyuyordu. Bozkırın dondurucu ayazını boğan o dehşetli sıcaklığı hissettiğim vakit, kıyamet kopuyor sanmıştım. Kulaklarım uğulduyor, gümbürtünün şiddetinden beynime tekrar tekrar güller düşüyordu. Ne ben ne çocuklarım ne de Ucasar'da başka bir kimse böyle bir şiddetli sesi o güne kadar duymuş değildik. İlk aklıma gelen şeyi yaptım. Çılgık çılgıca bağışmakta olan İbrahim ile İsmail'i kucakladığım gibi yataktan fırladım. Elimde bi ıslaklık hissettim. Kan olmalıydı. O sırada eşim yatağın içinde tostoparlak olmuş, kirman gibi dönüyor, cırpınıyordu. Var gücümle bağırdım:

“Sitare!.. “Sitare!.. Çabuk kaç, dışarı, dışarı!..”

İki göz odadan ibaret evimizin bacasını yıkarak her yana dağılan ateş parçaları elbisesini tutuşturmak üzereydi. (s.23-24)

Temür Alp

Bu bölümde Ucasar, Çekikgöz'ün baskınına uğrar ve Çekikgöz önünde ne varsa yakıp yıkar, köyü yağmalar. Elli hanelik köyden, çoğunluğunu yaşlılar ve çocukların oluşturduğu yirmi bir kişi kalır. Yunus'u öldü sandıkları için ona bir şey yapmazlar. Yunus kendine geldiğinde Sivrihisar'ın kuzeyinde Sarıcaköy'e gitmek için hazırlıklar yapar ve geri kalan insanları toplayarak yola çıkarlar. Geri kalanlar acılı, hüznü ve umutsuz olarak yolculuğa başlar. Temür Alp Ata çok geniş tarih bilgisine sahip bir bilgedir. Yol boyunca beraberinde bulunduğu insanların dikkatini dağıtmak için tarihten söz eder. Satı Nine de ara sıra masallar anlatır. Yol devam ederken bir çıkmaza girilir. Artık kimse Temür Alp Ata'nın anlattıklarıyla ilgilenmez olur ve yokuş çıkılmazsa kurda kuşa yem olma veya uyunursa bozkırın soğukunda donarak ölme tehlikesi vardır. Tam bu sırada Elif'in -Sitare- İbrahim'e ağıtı herkesi dalgınlığından uyandırır ve herkes yokuşu çıkmak için gayretle çabalar.

Yunus, Temür Alp Ata hakkında okuyuculara şu bilgileri verir:

Benim gençliğimde bir Temür Alp Ata yaşamıştı buralarda Molla Kasım. Bilge Temür Alp Ata. Ucasar'daki felaketten sonra Sarıcaköy'e geliyorduk. Yol uzun zaman çoktu. “Rum toprağında zaman çürümez oğul!” diye başlamıştı anlatmaya, derin bir iç geçirerek, sonra kağnımızın tekerleğinden çıkan iniltiye benzeyen geniz sesiyle devam etmişti; “birinin çıktığını diğeri söker, yok eder çünkü. Atam Arslan Alp'in Malazgirt'ten sonra bu topraklara verdiği ruhtur ki ışık ışık iman, demet demet huzur olup yayılmış. Ne ki Oğuz'un çocukları da bu topraklara gelince birbirlerine düşmeye başlamışlar. (s.28-29)

Satı Nine

Yunus ve beraberindeki kişiler Yunus'un ata yurdu Sarıcaköy'e gelir. Yunus beraberinde getirdiği insanlara, barınabilmeleri için kerpiçten ev yapma telaşındadır.

Fakat Sarıcaköy de pek güvenli bir yer değildir. Aynı zamanda kıtlık burada da kendini gösterir. Yunus'un çocukluk arkadaşı Sahip Perende, Hacı Bektaş'ın ününü duyar ve oraya gidenlerin zelil olmayacağını öğrenir. Yunus'a da birlikte gitmek için teklif eder ve Yunus'un da kendileri ile gelmesi için evlerin yapımına yardım eder. Satı Nine ve Temür Alp bir gece Yunus'un kapısını çalıp Yunus'a kendilerini burada sahipsiz bırakmamasını söyler ve bunun üzerine Yunus gitmekten vazgeçer. Köyde Çekikgöz'ün haricinde insanları öldüren Müslüman mezarlarını açıp cesetleri dışarı çıkaran harami çetesinin korkusu da vardır.

Haydi, sen de gel!.. Hacı Bektaş derler bir kâmil mürşid var imiş. Ona gideriz... Ocağında kimse horlanmaz, dergâhında kimse mahrum bırakılmazmış... Eli vergili, dili sevgili, yüreği merhametli bir er imiş. Sencileyin güçlü kuvvetli yiğitlere de itibar da edermiş. Haydi, bizimle gel!... (s.46)

“Bütün bunlar yetmezmiş gibi iki ay evvel Sivrihisar'da bir harami çetesi türedi. Dil bilmez, vahşi, kanlı ve zalim bir çete. Kudüs'ten geri püskürtülen Haçlı şovalyelerinden olduğu söyleniyor.” (s.54-55)

Sitare

Bu bölümde Yunus'un Elif'e ilk görüşte âşık olması ve onunla evlenmesi anlatılır. Aynı zamanda yoksulluktan ve açlıktan bitap düşmüş Sarıcaköy'ün Çekikgöz'ün baskınına uğraması, Temür Alp Ata ve otuz üç kişinin öldürülmesi, Aslanlı Hünkâr Hacı Bektaş'tan erzak yardımı ve Yunus'un dergâha daveti de bu bölümde yer alır. Aşağıdaki alıntıda Yunus'un Elif'i görmesi ve ona âşık olması yer alır.

Henüz on dokuz yaşındaydım ve onu kuzuları olatırken görmüştüm. Bir hırsız gibi yanına yaklaşmış ve Ucasar'ı, Ucasar'da Emin Ağa'yı sormuştum. Ne olduğunu anlayamadım. Göz yumup açıncaya kadar boğazımda bir hançer hissettim. Kimdi bu kız, Melik Gazi'nin zaman aşımında unuttuğu bir cengâveri mi? Ne yapmıştı da gözümün önündeyken birdenbire sırtımdan kavrayıp boğazıma hançeri dayayıvermişti. Gerçekten kimdi bu kız? Bir kuzu çobanı mı yoksa bir Selahaddin fedaisi mi? Gözleri bozkırın kuraklığını dindirecek kadar engin, saçları, her bir telinde bin umut örülmüş gibi zincir zincir. Ya has bahçede bir gül fidanı, yahut toz boran içinde bir kardelen. Şaşırdım... (s.57)

Ucasar gibi Sarıcaköy de Çekikgöz'ün baskınına uğrar.

“Biz Haçlı'nın tapınakçılarını yahut Bizans'ın soğuk nefesini beklerken, bir gece ansızın Çekikgöz geldi. Kar yağıyordu ve uçan cehennem ateşi tıpkı Ucasar'daki gibi her yanı birdenbire sarıverdi.” (s.63)

Yunus, Aslanlı Hünkâr'ın yanına özel olarak davet edilir.

Veda sırasında, Kara Burak bana Aslanlı Hünkâr'dan özel bir haber getirdiğini fısıldadı. Denilmiş ki:

“Yunus adını duyduk ve bildik. Dost dîvânında herkes nasibini alırken o da burada olsun isteriz. Hele çekinmesin gelsin!” (s.66)

Hacı Bektaş

Bu bölümde Yunus, Hacı Bektaş'ın dergâhına gider ve giderken de eli boş gitmemek için dağdan topladığı yemişleri de beraberinde götürür. Yunus'un niyeti Aslanlı Hünkâr'dan Sarıcaköy'deki insanlar için buğday talep etmektir. Yunus dergâhta dervişlerin yaşam tarzlarını görür ve onların durağan yaşamının kendine göre olmadığını söyler. Buna rağmen onların sözleri çok hoşuna gider. Yunus, Aslanlı Hünkâr'ın karşısına çıktığında ona yemişlerinden ikram eder. Aslanlı Hünkâr, Yunus'a her yemiş için nefes vermeyi teklif eder. Yunus nefes istemedikçe Aslanlı Hünkâr nefes sayısını artırır; fakat Yunus yine de buğday ister. Sonunda Aslanlı Hünkâr, Yunus'un dileğini yerine getirir ve ona buğday çuvalları, kağı ve iki öküz vererek iki muhafızla Yunus'u köyüne yollar. Yunus köye geldiğinde köyü haramiler basmıştır ve Yunus'un karısı Sitare'yi de öldürmüşlerdir. Sitare, İsmail'i kuyuya sakladığı için İsmail sağ kalır. Yunus, dervişlerin yaşam tarzını anlatırken şu cümleleri kullanır:

“Ne var ki sohbetler dışında buradaki hayattan sıkılmadım desem yalan olur. Bütün dünyaları asa, destar, kemer hırka, tesbih ve ibrikten ibaret. “Hû... Hû!.. biterse “Ya Hay... Ya Hû!..” o da bitince yine Hay, yine Hû...” (s.71)

Yunus ile Aslanlı Hünkâr arasında geçen şu konuşmalar Yunus'un kendini bekleyen gözler nedeni ile bir an önce erzak alıp köyüne dönmek istediğini gösterir.

İsmail ile Sitare'nin hasreti gözümde tütüyordu:

“Sizden buğday isterim hünkârım!”

“Bırak şimdi buğdayı, alıcının her biri için sana bir nefes verelim, ister misin?!”

“Sizin, efendimiz, sizin nefes dediğiniz, acep bizim nasip bellediğimizle bir midir?”

“Muradın karın doyuracak nasip ise kolay, illa ki nefes ile olmak, işte o gönül doyurur ve çok sabır ister.” (s.77)

“Yunus!.. Cömertliği artıralım; bu sefer yemişinin her bir çekirdeğine on nefes verelim!..

Aslanlı Hünkâr

Yunus, oğlu İsmail'i Satı Nine'ye emanet ederek Aslanlı Hünkâr'ın yolunu tutar. Yolda dervişliğin kendisine göre olup olmadığını sorgulayıp durur. Aslanlı Hünkâr'ın kapısına gelince oradan geri çevrilir ve Tapduk yolunu tutması söylenir. Yunus, Tapduk yolunu tutar tutmasına da yine aklından türlü düşünceler geçer. Allah'ın dostluğundan sürülmüşse, Tapduk da onu geri çevirirse... Bu tür düşüncelerle yola devam ederken Kayseri'de bir kervanla karşılaşır. Hacca gitmekte olan bir şahıs Sarıcaköy diye bir yerin kalmadığını baskından kurtulanların da meçhule karıştığını söyler.

Yunus, Aslanlı Hünkâr'ın kapısından çevrilince tekrar yollara düşer. Ancak Tapduk kapısı yollarındayken oğlu için yolunu değiştirir.

“Söyledik şaşkın Yunus, elbette söyledik. ‘Gayrı o nefes de mümkün değildir; biz o kapının anahtarını Tapduk eline verdik. Varsın nasibini ondan alsın!’ buyurdular.” (s.86)

Tapduk yollarını bulmak üzere Kayseri'den geçtiğim vakit, Sivrihisar'dan gelmekte olan bir kervana rastlamışım. İçinden her türden, her yaştan, her ırk ve inançtan insan vardı. Kimisi kaçıyor, kimisi gizleniyor, kimisi bulmaya çalışıyordu. Ben de arıyordum. Hacca gitmekte olan Ucasarlı bir ihtiyara rastladım. Keşke hiç rastlamasaymışım. Anlattıklarına göre, Sarıcaköy diye bir yer kalmamış. Büyük alevler her şeyi kül ederken birkaç kişi köyden kaçabilmiş, ama kaçabilenlerin kim oldukları meçhulmüş. (s.90)

Samuel

Bu bölümde İsmail esir pazarında bir tavuk ve on yumurta fiyatına bir işkence ustasına satılır. Arn Usta İsmail'i kendine köle olarak alır ve ona oğlu gibi davranarak Samuel ismini verir. İsmail'in adı artık Samuel'dir. Arn Usta Samuel'e işkencenin inceliklerini öğretir. Arn Usta ateist olduğu için Samuel'in de Allah'a inanç duygusunun yok olması noktasında ona telkinlerde bulunur. Bunun sonucunda Samuel Allah'ın varlığı konusunda şüpheye düşer.

“Bir tavuk ile on yumurta karşılığında beni satın alan ‘Ustam’ın, -kendisine böyle dememi istiyor- beni getirdiği çığıllıklarla dolu bu izbe ve soğuk harabe duvarların dışına çıkmam yasak.” (s.95)

İsmail, Arn Usta'nın telkinleri sonucu Allah'ın varlığını sorgular duruma gelir. Yaşadıkları, onu bir yaratıcının olup olmadığı konusunda şüpheye düşürür.

Eğer ninemin dediği gibi Tanrı beni görüyor ve duyuyor olsaydı, ona yalvardığım vakit beni korurdu. Üstelik babamın kalbinden benim sevgimi silen de O'ydu. Babam O'nun her şeyi bildiğini, kulu dua edince dileğini kabul edeceğini söylemişti. Ama ne kaçırılırken, ne esir pazarında satılırken ve ne de bu cellathanedeyken o bana hiç cevap vermedi. Eğer bir Tanrı var ise, neden beni duymuyordu? Duymuyor ise, bütün yetkinliklere sahip olduğu görüşü koca bir yalandı. (s.106)

Alamutlu

Yunus İsmail'in yaşadığını öğrenir. Onu bulmak için yollara düşer ve bir handa konaklar. Konakladığı gece handa iki cinayet işlenir. Cinayeti işleyenler İsmaililerin reisi Şeyh Rüknett'in intikamını almak için orada bulunan dazlak abdallardan iki ışık derviş kılığındaki fedailerdir. Bu dervişler cinayeti nasıl işlediklerini handa bulunan diğer insanlara anlatması için Yunus'a anlatırlar. Yunus hancıya ve Çekikgöz'ün askerlerine cinayetin işlenişini anlattıktan sonra bu dervişlerin peşine düşer. Onları bulduğunda da oğlunu bulmaları için onlardan yardım ister. Bir süre bu iki derviş ile gezinen Yunus, sonra onlardan ayrılır. Onlardan ayrıldıktan sonra Geceyi, kabristanda bir mezarın içinde geçirir. Uyandığında etrafına bakınır ve düşüncelere dalar. Sitare'yi çok özlediğini fark eder. Sitare'nin hayali karşısına çıkar ve Yunus'u bir köyün yakınlarına götürür. Sitare'nin hayali Yunus'a ilk gördüğü kişiyi rehber edinmesini söyler.

Yunus, oğlunu bulabilmek için handa cinayet işleyen dervişlerin peşine düşer. Onların peşine düşmesini şu şekilde açıklar:

Duyduklarımdan sonra titredim. Dervişler gittikten sonra olup biteni hancıya ve Çekikgöz'ün askerlerine anlattım. Sonra hızla handan ayrılıp dervişlerin peşine düştüm. Bir suikastçıyı yüz binlik bir ordu içinde yıllar sonra bile bulabiliyorlarsa, elbette bir çocuğu da, İsmail'imi de bulabilirlerdi. (s.113)

“Bana acıdıkları için mi, yoksa hakkaniyetten yana olmak kastıyla mı bilmiyorum; yardım etmeyi taahhüt ettiler. Belki de şeyhlerinin adı İsmail olduğu içindi, bilemedim.” (s.114)

“Yanağımdaki ıslaklığı silmek üzere elimi kaldırdığımda bir şeyi fark ettim. Sitare birkaç adım önümde yürüyordu” (s.119)

Yine anladım ki Sitare benim için bir rehber, Sitare bir yoldu. Sitare benim doğru yolumdur. Bu yolun sonu nereye varacak bilmiyordum, ama nereye varırsa varsın

Sitare'den geçmeyecektim. Dudakları, bozkırda bir günbatımının çekiciliğiyle kıpırdayasına kadar ardından gittim:

“Sen artık şu görünen köye var Can Yunus... İlk karşılaşacağın kişiyi kendine rehber edin. Söylediklerinden şüpheyeye düşme” (s.120)

Sitare

Yunus bir camiden çıkarken kendine gelir. Camiden çıkarken bir el Yunus'un bileğini kavrar. Onu evine götürür. Tek odalı kerpiç evde Yunus'a tereyağında pişmiş yumurta ve sıcak somun ikram eder. Yunus yemeğini yerken onu bileğinden kavrayan köylü, bir hikâyeye anlatır. Hikâyede bir sevgilinin aşğın diyarından kaçması, sonra ayrılığın takatine dayanamayarak aşğına kavuşmak için yollara düşmesi, kapısından kovulmak veya öldürülmek pahasına aşğına doğru gitmesi yer alır. Yunus hikâyeyi dinlerken kendinden geçer ve köylünün gönüller sultanı dediğinde Yunus'un gözünde asası olan biri canlanır. Sevgilinin diyarı denildiğinde de Yunus'un gözünde bir dergâh belirir. Hikâyeyi anlatan köylü bugünün Mevlit kandili olduğunu söyleyerek bu nedenle bu hikâyenin Yunus'a anlatıldığını söyler. Yunus kendine geldiğinde kendini cami duvarında büzülmüş yatar halde bulur. Ortalıkta ne köylü ne de ev vardır. Yunus kendini çağırın bir fisiltı duyar.

3.5.3.2. II. bölüm

DERVİŞ

Tapduk Sultan

Bu bölümde Yunus, Tapduk Sultan'ın kapısına gelir. Dergâhta Tapduk Sultan'ın huzuruna çıktığında köylünün hikâyeye anlatırken 'gönüller sultanı' dediği zaman gözünün önünde beliren kişi olduğunu görür. Yunus'a burada Çekikgöz olan Abakay derviş rehberlik eder. Abakay derviş bitkilerle uğraştığı için Yunus da bitkiler hakkında az çok bilgi sahibi olur. Yunus dergâhta odun taşımakla görevlendirilir. Yunus dağdan odun taşıdığı müddetçe yaş ve eğri odun dergâha getirmez. Dergâhta okumayı söker ve biraz biraz kafiye düşürmeye de başlar.

Çelebi Faruk

Bu bölümde Yunus, çelebiler ile oğlu İsmail'i bulmak için yola çıkar. Yunus çelebiler ile yola çıktığında Konya'ya gidene kadar anlam veremediği bazı şeylerle

karşılaşır. Çelebilerin ne zaman aralarından ayrılıp ne zaman aralarına katıldığını bir türlü anlayamaz. Ayrıca yanlarında taşıdığı sandığın içinde de ne olduğunu çok merak eder. Yunus ve çelebiler Konya'ya geldiklerinde Sultan Mesut'un huzuruna çıkarlar ve ellerindeki sandığı sultana takdim ederler. Sultan Mesut sandığı açtırır. Sandığın içi altınla doludur ve içinde bir de kâğıt vardır. Kâğıdı okuyan Sultan, Çelebi Faruk'tan başından geçen hikâyeyi anlatmasını ister. Faruk'un oğlu Lokman Kur'an öğrenmeye gittiğinde Kur'an'ı öğrenir ve hatmeder. Hoca, Kur'an hediyesi istediğinde Faruk Allah kelamı diye Kur'an'a hürmet ederek elindeki en kıymetli eşyası olan sakalık yaptığı atını verir. Atını veren Faruk işsiz kalır. Babası Faruk'a çok kızar ve sürekli çıkışır. Uzun süre iş bulamayan Faruk oturduğu evi satılığa çıkarır. Evi Tapduk Sultan alır ve oturması için tekrar Faruk'a verir. Faruk'a üst üste rüyasında başının altını kazması söylenince kalktığında evi kazmaya başlar. Evin altında bir kuyu ve çuvalın içinden getirdikleri bu sandık çıkar. Faruk mülk Tapduk Sultan'ındır diyerek sandığı Tapduk Sultan'a getirir. Babasına da bir avuç altın verir ve babası onları terk eder. Bundan sonra Faruk ve oğlu Lokman Beşe dergâhta yaşamaya başlar. Tapduk Sultan, da ülke sultanımıza aittir diyerek sandığı sultana gönderir. Sandığın içindeki altınların üzerinde Türkçe beyitler işlenmiştir ve bu altınların Faruk'a ait olduğu yazılmaktadır. Çelebi Faruk altınları geri kabul etmeyince Sultan Mesut bu altınları fakir halka dağıtır.

Mevlâna Hüdavendigâr

Bu bölümde Yunus, Faruk Çelebi ile birlikte Konya'da Mevlâna'nın vaazına katılır. Yunus, Mevlâna'nın vaazından çok etkilenir. Mevlâna, sohbeti bitince Faruk Çelebi ile Yunus arasında saf tutar ve Yunus'tan Tapduk kokusu aldığını söyler. İmam namaz kıldırdıktan sonra Yunus ile Mevlâna arasında sohbet başlar. Mevlâna Yunus'a kafiye düşürmesini söyler. Birlikte kafiye düşürürler. Yunus o güne kadar şiir söylemek arzusu duymamışken bundan sonra şiire ilgi duyar. Mevlâna Yunus'la yaptığı sohbet sırasında artık sitareden geçip şemsi bulmasını söyler.

Konya'dan ayrılırken Yunus'un kafası yine meşguldür. Kalbinde Mevlâna Celaleddin'in irfanı ve aklında oğlu İsmail vardır.

Samuel

Bu bölümde Samuel işkence konusunda ustalaşır ve hatta Şaman çatalı denilen bir işkence aleti geliştirir. Hâlâ Allah'ın varlığını sorgular vaziyettedir. Bir yandan Allah'ın var olduğuna inanır; fakat diğer yandan da yaptığı işin vebalinden korktuğu için Allah'ı inkâr yoluna sapar.

Alamut fedailerinden biri işkence odasına getirilir. Samuel ona işkence yapar ve bu kişi Samuel'e babasının onu aradığını söyler. Samuel bu adama inanmaz. Bu fedai arkadaşının da yardımı ile işkenceden kurtulur ve Samuel'i de kaçırarak oradan ayrılırlar.

Aşağıdaki paragrafta Samuel'in Allah'ın varlığını sorgulaması yer alır.

İşkence tezgâhında yatan mahkûmların parçalanmış kaslarındaki grift yapıyı, vücut denilen insan varlığının mükemmel tasarımını inceledikçe bir yaratıcının olması gerektiği çıkarmıyor değilim. Hele bedendeki kemiklerin birleşimlerini, organların çalışma sistemlerini düşündükçe bir Allah'ın var olduğuna hükmediyor ve yaptığım işi bana onun takdir ettiğini sanıyorum. Sonra da O'ndan korkmaya başlıyorum. Var olduğu fikrinden de korkuyorum; yok olduğu fikrinden de... Var ise yaptığım işten korkuyorum; yok ise yapılan işlerden korkuyorum. (s.176)

Samuel ile Alamutlu fedailer arasında yer alan aşağıdaki konuşmada Samuel, babasının kendini aradığını öğrenince şaşkına döner. Çünkü yıllarca babasının kendini bırakıp gittiğini düşünmüştür.

“Baban Ulukışla'da seni arıyordu Samuel!”

“Hı?!..”

“Baban, diyorum, Ulukışla'da, Kayseri'de, Konya'da seni arıyordu.”

“İt soyu!. Sen babamın adını ağzına nasıl alırsın?!”

“Babana çok benzemişsin, seni tanıdım; yalnız huyun ona pek benzemiyor.”

“Hâlâ konuşuyor köpoğlusunu! Ben şimdi seni susturmasını bilirim!”

Babamdan bahsetmesi sinirlerime dokunmuştu. Elim ayağıma dolaştı. Sanki zayıf tarafımdan yakalanmışım. Peki ama işkence aletleri benim elimdeyken alay ve istihza ile bu adam ne yapmaya çalışıyordu. (s.180-181)

Padişah

Bu bölümde Yunus 'bilmem' zikrine devam eder. Mevlâna'nın, kendine söylediği yıldızdan geç artık güneşe bak sözü aklına takılır ve sonunda güneşe bakınca yıldızın

kaybolmayacağını, güneşin her şeyi aydınlattığını anlar. Mecnun'un da yaptığı gibi Leyla'dan Mevlâ'ya ulaşma yoluna nail olur.

“Tapduk Sultanım'ın dediği gibi ‘ben’ demekten kurtuldum. Kim bir şey sorarsa ‘Bilmem!’ dedim. ‘Bilmem’ zikrinin içinde ben zamiri olduğu için mi nedir, bilmezliğin ağırlığını da bilmedim.” (s.185)

Bunun bir merhale olduğunu ise çok daha sonra keşfettim ve güneşe bakınca yıldızımı görebileceğimden şüphe duymayarak yaşamaya başladım. Yıldızımı güneş ile değişmemiş, bilakis güneşin cazibesinde yıldızımdan ışık almıştım. Muhtemelen Mecnun da Leyla'dan Mevla'ya yükselirken böyle olmuştu. (s.188-189)

Yunus'un bilmezlik zikri devam ederken Yunus dağda bir padişahla karşılaşır. Padişah Yunus'a bir kese altın teklif eder. Yunus altını kabul etmez ve Tapduk Sultan'ın kapısında nice insanların dağlara taşlara altın ol dediğinde altın olduğunu söylediğinde padişah ve yanındakilerin dağlar ve taşların altın olduğunu görür. Yunus dağ dağ olmalı, taş da taş deyince o insanlar her şeyin normale döndüğünü görünce biri hariç diğerleri korku içinde oradan uzaklaşır. Yunus peşine takılan kişiyi dergâha götürür ve gelen kişi başlarından geçeni Tapduk Sultan'a anlatır. Bu sırada Faruk Çelebi gelir ve Mevlâna'nın vefat haberini verir.

Avare

Bu bölümde Yunus'a odun toplamak ağır gelmeye başlar. Üstelik Tapduk Sultan'ın da kendisine nasip vermediğini, diğer dervişlerin mana katarında yol alırken kendisinin bir şey öğrenmeden zamanını geçirdiği noktasında da dem vurur. Tapduk Sultan, Yunus'u odunculuktan alıp sakalığa verir. Uzak mesafeden su taşıyan Yunus'un sırtı yara olur. Abakay Derviş yaralara dokununca yaraların derinliğine şaşırır ve diğer dervişlerin ‘Yunus, Tapduk Sultan'ın kızına vurulmuş, bu nedenle bunca ağır işlere katlanır.’ sözünün doğru olup olmadığını Yunus'a sorar. Abakay Derviş, Tapduk Emre'nin huzuruna çıkar ve Yunus'un görevini değiştirmesini ister. Tapduk Emre, Abakay'a sitemli bir cevap verir. Bunun üzerine Yunus sessiz sedasız dergâhtan ayrılarak Sarıcaköy'e gider.

“Tapduk Emre'nin katında ben ne idim? Bir derviş mi; bir oduncu mu? Durmadan odun taşıyan bir adamdan nasıl bir dervişlik beklenebilirdi ki? Ömrüm tükeniyordu ve galiba ziyandaydım.” (s.199)

“O güne kadar fakara derişlere odun taşımıştım, bundan böyle su taşımam buyuruluyordu. Deriş muratsız olurdu, öyle kabullenmiştim.” (s.201)

Abdallar

Yunus bu bölümde yolda iki abdal ile karşılaşır. Onların peşine takılır ve onlarla beraber zaman geçirmeye başlar. Her akşam bir abdal dua eder ve gökten inen bir sofraya kurulur. Üçüncü gün abdallar dua etme sırasının Yunus’a geldiğini söyleyerek nimet ihsan edilmesi için ondan Allah’a duada bulunmasını isterler. Yunus istemeyerek abdalların dediğini yapar ve duadan sonra dört ayrı sofraya kurulur. Abdallar nimeti Allah’tan isterken Tapduk Emre’nin kapısında odunculuk yapan Yunus’un adını söyleyerek istediklerini Yunus’a söyleyince Yunus yaptığı yanlışın farkına varır. Odunculuk yaparken halden hale yükseldiğinin, su taşıyarak da günahlarından arındığının farkına varır. Dergâhtan kaçar gibi ayrıldığı için de çok pişman olur.

Aslanlı Hünkâr

Yunus dergâhtan ayrılmanın pişmanlığı içindedir. Mana âleminden madde âlemine gelmiş gibi hissetmektedir kendini. Dergâha dönmeye yüzü yoktur ve bunun için önce Aslanlı Hünkâr’a gidip onun sözlerine göre Tapduk Emre’nin kapısına gitmeye karar verir. Sulucahöyük’e gittiğinde Aslanlı Hünkâr’ın sefere gittiğini öğrenince oradan ayrılır. Tapduk Emre’nin kapısına kimseden izin almadan yalnız başına gitmeye karar verir.

Yunus, pişmanlığını Molla Kasım’a anlatırken şu cümleleri söyler:

Pişmanlık kadar insana yakışan bir hal tanımadım ben Molla Kasım. Düşün ki ateşe atılmış yanıyor, ama her yanış bir kere daha temizliyor seni. Tam öyle bir zaman... Düşünsene; bir kapıya ikinci defa gitmek, kaçığın, terk ettiğin yere geri dönmek... (s.220)

“Yazık ki Tebessüm Sultan bir hafta evvel seyahate çıkmış. Abdal Musa ve Hatuncuk Ana ile görüştüm. Aslanlı Hünkâr’ın şeyh Edebalı ile sohbetler etmek için bir hafta evvel Konya’ya doğru yola koyulduğunu söylediler.” (s.226)

“Beni oraya birinin göndermesine gerek yoktu. Bütün küstahlığımla, bütün utanmazlığım ve elbette bütün çaresizliğimle varıp ayağına yüz sürmek, gerçek gurbeti değilse bile mecaz olan gurbeti bitirmek için kendimle anlaştım.” (s.227)

Ana Bacı

Yunus dergâha geldiğinde derviş arkadaşlarının hücumu ile karşılaşır. Akşama kadar, Yunus içeri girmek istedikçe arkadaşları daha şiddetle karşı çıkar. Ayağına yediği tekme neticesinde eti yarılmış ve aşık kemiği görünmeye başlamıştır. Yunus içeri giremez, dışarıda baygın düşer. Gece Abakay Derviş Yunus’un yanına gelir. Onlar konuşurken Ana Bacı yaklaşır ve Tapduk Sultan’ın namaz için kalktığında kapısı önünde paspas olmasını Yunus’a söyler. Tapduk Sultan, üzerine bastığında ‘Hangi Yunus?’ derse buradan gitmesini, ‘Bizim Yunus mu’ derse de kendini affettirmesini söyler. Yunus eşiğin önüne yatar ve Tapduk Sultan ‘Bizim Yunus mu?’ der. Sonrasında da dergâhta ne öğrendiğini sorar. Yunus da dört kaideyi öğrendiğini söyler. Sıra eksik kalan beşinci düstura gelir.

Ayağım artık sızlamıyordu ama üzerime büyük bir ağırlık çökmüş gibiydi. O sırada başımı tutan elin tanıdık kokusunu hissettim. Beni gönül gözüyle bulmuş olmalıydı:

“Abakay?”

“Benim Yunus’um, kardeşim” (s.234)

“Kulaklarıma inanamadım. Duyduğum ses Ana Bacı’nın sesiydi. Tapduk Sultan’ımın muhterem eşi, dervişlerin anası, Ana Bacı’nın sesi.” (s.234)

Aşağıdaki alıntılarda Yunus’un dergâhta öğrendiği dört düstur yer almaktadır.

“Böylece iyiliği seçtim. Sizden dervişliğim ilk dostum iyilik oldu. O beni hiçbir vakit yalnız bırakmadı” (s.239)

“Sonunda Sitare’mi alana ben de canımı satmayı uygun buldum ve gönlümü yalnızca O’na adadım; Sitare’mi güneşe kattım, mecazdan ve hayalden geçip O’nun aşk oduna, hakiki aşkın oduna yöneldim.” (s.239)

“Her hatayı kendimde aradım. Böylece nefsimle bir savaş başlattım.” (s.240)

“Hakça bölüşmeyi ve başkasının hakkını almamayı kendime düstur edindim. Boğazımdan haram lokma girmedi ve assı ziyandan geçtim.” (s.240)

“Gidişin o vakit yüreğimizi dağlamıştı; gelişin elbette eziyet ile oldu. Şimdi naçar beşinci düstura geldik; eksik kalan beşinci düstura...” (s.240)

Samuel

Alamutlu fedailer Samuel’i Sulucakarahöyük’e yakın bir yere bırakırlar. Babasına vermesi için de atın terkisine biraz hediye koyarlar. Samuel Sulucakarahöyük’e gider fakat orada Hacı Bektaş ile karşılaşmaz. Oradaki dervişlere kendine benzeyen birini sorduğunda kimse öyle birini tanımadığını söyler. Yalnızca bir ihtiyar Taybuga diye birinden söz eder; fakat onun da yaşı yaklaşık seksenlerdedir. Babası olsa olsa kırk yaşındadır. Dergâhtan ayrılır ve bir mağarayı kendine ev edinir. Bir kurt yavrusu mağaraya gelir. Bundan sonra atı Hasret, kendisi ve kurt yavrusu Gökışık vardır.

Evet, Samuel, şu karşıki köy Sulucakarahöyük’tür. Var orada Hacı Bektaş’ı bul. Sana benzeyen birini sor; beş yıl kadar önce buralara uğramış, de. Bu kapıdan sana nasip vardır. Sen cellat olacak çocuk değilsin, unutma... Var git, yolun açık ola, babanı bulunca selamımızı söylemeyi ve hediyelerimizi vermeyi ihmal etme! Kim olduğumuzu anlayacaktır!.. (s.241)

Köye vardığımda kader bana fazla cömert davranmadı. Hacı Bektaş ile göz göze bile gelmedik. “Bana benzeyen birini tanıyan var mı?” gibi boş bir soruyla herkesin bakışlarına muhatap olmak da işime gelmedi. Alamutluların bir isim hatırlamıyor olmalarına daha çok üzüldüm. (s.243)

“Bir de Taybuga diye bir ismi sayıkladı. “Taybuga kimdir?” diye sormadım bile. Zaten “arkadaşım” dediğine göre hatırladığı kişi en azından seksenlik biri olmalıydı. Babam olsa olsa kırkına yeni basmıştır.” (s.244)

“Göreme yakınlarında kendime bir mağara edindim. İçinde tasvirler olan, bir zamanlar Hıristiyan keşişlerin kullandıkları mağaralardan biriydi bu.”(s.246)

“Hasret’in -atıma bu adı koydum- sırtına atlayıp, mağaradan ayrıldığımda kurt yavrusu da peşime takıldı. Ne kadar kovduysam gitmedi. Artık üç can olmuştuk” (s.247-248)

Yunus-ı Gûyende

Yunus, Tapduk Sultan tarafından affedildiği için dergâha gelir ve burada ilim öğrenmeye başlar. Dergâhta Yunus’un adaşı vardır ve bu kişi şiir söylediği için Yunus-ı Gûyende lakabı ile tanınır. Yunus yaşadığı sıra dışılığı bu kişi ile paylaşır. Tapduk Emre ile Yunus arasında karşılıklı bakışmaya dayalı bir iletişim başlar. Bu

durum diğ er dervişlerin hoşuna gitmez ve Yunus'un Tapduk Emre'nin kızında gözü olduğu için Tapduk Emre'nin Yunus'la konuşmuyor dedikodusu dergâhta yayılır.

Çelebi Faruk

O yıl bozkıra büyük bereket gelir. Maddi bereketin yanında manevi olarak da bir ferahlama olur. Çekikgöz'ün çoğu İslam ile tanışınca düşmanlık ve şiddet de azalır. Dergâha Horasan erenlerinden kırk pir gelir ve bunlardan biri Yunus'a dikkatlice bakar. Zikir başlar ve pirlerin sohbeti dinlenir. Tapduk Sultan zikir çekerken Yunus-ı Gûyende'ye nutuk veya nefes vermesi için seslenir ve Gûyende'den ses çıkmayınca Yunus'a dönerek hazinenin kilidinin açıldığını söyler. Yunus zikir bitene kadar şiir söyler ve sonrasında kendinden geçerek bayılır. Kırklar giderken nefesinin daha kuvvetli olması için Yunus'a dua eder. Onlar çıkmadan Faruk Çelebi gelir ve yanında getirdiklerini Tapduk Sultan'a verir. O da fakirlere dağıtılması için Faruk Çelebi'nin getirdiklerini kırklara verir. Yola çıkan kırklardan biri geri dönerek Yunus'u Taybuga adında birine benzettiğini söyler. Burada, Tapduk Emre, Mevlâna'nın Yunus için ne söylediğini Çelebi Faruk'a sorar. Yunus duyduğu sözlere hayret eder ve sonrasında kuyuya düşer.

Baybars

Yunus kuyudan çıkarıldıktan sonra doksan dokuz gün zatürree rahatsızlığı yaşar ve bu dönemde inzivaya çekilip hep dua eder. Doksan dokuzuncu günün sonunda Tapduk Sultan artık yürüme vaktinin geldiğini söyleyerek Yunus'un başka diyarlara gitmesini ister. Artık Yunus bir mürit değil de bir mürşittir. Tapduk Sultan daha önce asa olarak kullandığı söğüt dalından yapılan igsiyi ocaktan alarak fırlatır. Yunus'tan onu bulmasını ve bulduğu yere de dikmesini ister. O, orada yeşillenecek ve Yunus onu bulduğu yerde irşada başlayacaktır. Yunus igsiyi bulmak için yollara düşer ve onu Sarıcaköy'de, Elif'i kaybettiği yerde bulur.

3.5.3.3.III. bölüm

IŞIK

Zahir Baba

Yunus Saracaköy'e yerleşir ve oradaki evleri tamire başlar. İlk misafiri tuzağa düşmüş bir karabaş olur ve onu tedavi eder. Sonra bir dağ keçisi gelir. Yaralı dağ keçisini de tedavi eder. Karabaşa Durak, keçiye de Marale adını verir. Evlerden birine ilk yerleşenler ise ihtiyar bir nine ile torunudur. Nineye merhemler yaparak onun iyileşmesini sağlar. Sonrasında civar köylerden de şifa için gelenler olur. Onlara hem maddi olarak şifa verir hem de manevi anlamda irşad vazifesini yapar. Marale öldükten sonra hareketsiz kalmanın doğru olmayacağını düşünerek yollara düşer. Birçok yeri gezer. Zahir Baba'nın tekkesine gider ve bir süre orada kalır. Zahir Baba zenginlikten sıkıntı duyan bir ahi erenlerindedir. İçinde sakladığı sırrı Yunus'a açar. Yunus'un dedesi Taybuga ile arkadaş olduğu için Yunus'un ailesi hakkında bildiklerini Yunus'a anlatır. Tekkede kaldığı sırada Tapduk Sultan'ın ölüm haberi gelir. Zahir Baba'yı da kaybetmenin vereceği üzüntüden de korkarak tekkeden ayrılır.

Samuel

Samuel babasına bir mektup yazarak bu mektubu üç nüsha ettirir. Üç farklı kişiye vererek babasını bulduklarında ona vermelerini söyler. Fakat mektuplar babasını eline ulaşmaz. Samuel mektubunda Moğol süvarilerinin elinden kurtardığı çocuklardan, babasız büyümenin zorluğundan, keskin nişancılarından Cuci'nin gördüğü bir dervişi Samuel'e benzettiğinden, çetesi ile beraber hayatta kalabilmek için bozgunculuk yaptıklarından söz eder.

Samuel ve çetesi bir esir kafilesini ellerinden geçirir. Kadınlarla savaşırlar ve dört esir alırlar. Esirlerden üçü çete üyelerinden üçünün gönlünü çeler ve onlar Ankara kalesine yerleşirler. Sabine adında bir esiri de yanlarında getirirler. Yerlerini bildiği için serbest de bırakmadıkları için Samuel Sabine'yi kendine eş olarak alır. Sabine, Samuel'i istemediği için Karanfil Beşe ile kaçır. Kaçarken Gökışık'ın ayağını koparır ve hazineleri de çalarlar.

Samuel mektubunda babasına sitem dolu sözler sarf eder. Babasız büyümenin zorluklarını şu şekilde dile getirir:

Sen bilemezsin, orman insanın üstüne kapanınca ne kadar ürkütücü olur; bilemezsin, çünkü sen hiç benim yanımda, ormanda olmadın... Ormanda delikanlı da olsa insanın bir babaya ihtiyacı olduğunu sen hiç bilemezsin; çevreni saran güvensizlik içinde nasıl çırpınır insan, nasıl korkar, bilemezsin... (s.297)

Yoldaşlarımın hepsi otuzuna yaklaşmış gençlerdi, o güne kadar hiç kadınlarla savaşa tutuşmamıştık. Gerçi onlara pabuç bırakmadılar ama aralarından gönüllerini bırakanlar oldu. Kaleye girdiğimizde Türk ve Rum kızlarından kimseyi bulamadık. Yanlış haber almış, yanlış baskın düzenlemiştik. Yine de eli boş dönmedik. Kadınlarla savaşınca esirleriniz de kadın olur; kader bize dört esir verdi. (s.303)

Çoban

Yunus tekrar yollara düşer. Anadolu bereket içinde, tabiat bütün güzelliği ile kendini göstermektedir. Maddi imkânlar artıkça insanların manevi alanlara olan ilgisi azalır. Fakat Erzurum Ilıcası'nda Akoğlan çetesi, Çamlıbel'de ise Samuel'in çocuk çetesi huzuru bozar.

Mamafih eski soğuk nefeslerin yerlerine başka haramiler türemedi değil. Erzurum Ilıcası'nda "Akoğlan" ve serseri avanesinin, Çamlıbel'de ise "Çocuk Eşkiya" diye bilinen Samuel Çetesi'nin yaptıkları tevatür gibi her yerde anlatılıyor. (s.308)

Yunus yolda giderken yağmura tutulur ve köpeği Durak ile birlikte bir çobanın sayasına sığınır. Yunus çobanın sürüyü toplamasına yardım ettikten sonra çobanla birlikte oturup sohbete başlar. Çoban koyunları ile sohbet ettiğini söyler ve Yunus'un ilahilerinden birini söyler. Yunus ilahilerinin dağdaki çobana bile ulaşmasından mutlu olur ve Allah'a şükreder.

Samuel

Samuel ve çetesi yaşlanmaya başlar. Çete, Tapınak şövalyeleri ile sürekli bir çatışma halindedir. Samuel, bir yandan Tapınak şövalyeleri ile uğraşırken bir yandan da Karanfil Beşe'den intikam alma hırsı içindedir. Karanfil Beşe, Alamut İsmaililerine katıldığı için ondan intikam almayı biraz ertelemek zorunda kalır. Samuel, babasını bulup yüzleşebilmek için Sarıcaköy'e gitmek ister ve giderken yolda dinlenirler. Kızanlarından biri bir türkü söyler ve Samuel dâhil oradakilerin hepsi bu türküyle hüzünlenir. Çete üyelerinin hepsi bir aile özlemi kurar.

Geyikli Baba

Yunus, Geyikli Baba'nın tekkesine gidip ondan feyz almak ister. Dağ taş aştıktan sonra tekkeye gelir. Burası küçük ama kalabalık bir yerdir. Dervişler günlük işleriyle uğraşır. Yunus, Geyikli Baba ile görüşmek ister fakat Geyikli Baba dolu bir şerbet kâsesi gönderir. Yunus da kâsenin içine gül yaprağı koyarak geri gönderir ve tekkede istenmediğini düşünerek uzaklaşır. Gönül diliyle Geyikli Baba ile söyleşirler ve sonra Yunus Tekkeye geri döner. Geyikli Baba ile sarılırlar ve gönül diliyle söyleşmeye devam ederler. Galu Bela'dan ve insanın ölmediğinden, ölenin hayvan olduğundan söz ederler. Yunus bir sonraki bahara kadar Geyikli Hasan Baba'nın yanında kalır. Kış ortasında Durak'ın iki yavrusu olur ve birini Tursun Fakı'ya verir. Durak ölünce Topak -Durak'ın yavrusu- Yunus'a alışsın diye Yunus düzlüğe iner. Yunus Keşiş Dağı'ndan ayrılırken Geyikli Baba Yunus'a Turakçın'ı rehber olarak verir. Yolculukları sırasında Tapduk makamına uğrarlar. Tapduk makamının hemen yanı başında Şeyh Abdürrezzak Efendi'nin de ruhuna Yasin okurlar. Oradan ayrıldıklarında da bir dervişle karşılaşırlar. Bu derviş Çelebi Faruk'tur.

Turakçın

Yunus ve rehberi Turakçın gezmeye devam ederler. Birçok yere uğrarlar. Topak da onları yalnız bırakmaz. Topak havlamaya başlar. O sırada Yunus daha önce oradan geçtiklerini ve Sakarya Suyu kenarındaki çeşme başında Turakçın ile Tapınakçılar arasındaki vuruşmayı hatırlar. Turakçın burada eşkıyalık yapan Tapınakçılardan birini elindeki sopası ile ikiye ayırır ve üç tanesini de çeşitli yerlerine vurmak suretiyle öldürür.

Turakçın'ın Sakarya Suyu kenarında daha önce karşılaştıkları Tapınak şövalyelerine karşı gösterdiği keramet Yunus'un ağzından şu şekilde anlatılır:

Tapınakçıların her biri Turakçın ile ayrı alay ederken ben hayretler içindeydim. Şövalyeler benim gördüğümü görmüyorlardı. Ayakta duran arkadaşlarının belinden aşağıya kanlar sızmaya başlamıştı da farkında değillerdi. Onların kahkahaları göklere çıkarken Turakçın sopasının ucuyla adamın kafasına bir fiske dokundurdu. Adam ortadan bölünmüş kavak misali devrildi. Bu sefer şaşırma sırası onlara geçti. Hepsi fırlayıp kılıçlarına sarıldılar. Ben de Turakçın'ın yanına, omuz beraber durup tekbir getirdim. Kılıcı eline alan duraklamaya başladı. Sonra eski kahkahalar yerini küfürlere bıraktı. (s.342)

Samuel

Samuel ve arkadaşları Porsuk Çayı kenarındaki çeşme başında beklerken Bozışık'ın uluması onları tedirgin eder. Karşıdan iki derviş ve havlayan bir köpek geldiğini görürler. Onları Alamut Haşhaşileri zannedip saldırıya geçerler. Turakçın gelen kişiyi elindeki sopası ile öldürür. Bunun üzerine Samuel, Turakçın'ı boğazından ok ile yaralar ve Samuel'in arkadaşı da Turakçın'ın ayaklarını keser. Yunus bu durumu görünce dayanamaz. Turakçın'ı kurtarma umuduyla ayağa kalkar ve at kişnemesi duyar. Arkasına döndüğünde bir ışık demeti gözüne vurur ve o günden sonra bir daha görmez.

Molla Kasım

Bu bölümü Molla Kasım anlatır. Molla Kasım, Yunus'un yazdığı şiirleri yok etmenin pişmanlığını yaşadığı için Yunus'un hayatını yazmak istediğini söyler ve olaylara kaldığı yerden devam eder. Yunus Turakçın'ı kaybettiği yerde oğlu İsmail'i bulur. O gün baba ile oğul arasında şiddetli bir tartışma yaşanır. İsmail'in, birkaç saat süren tartışmanın ardından babasına olan kını azalır. İsmail, Yunus ve İsmail'in çetesi Sarıcaköy'e giderler. Alamutluların verdiği mücevherler ve çete iken kazanılan paralar ile burada zaviye yaparlar. Yunus'un ilk müritleri oğlu ve oğlunun arkadaşları olur. Yunus, oğluna evlenmesini söyler ve İsmail evlenerek Yerce'ye yerleşir. Eşkivalıktan kazandıklarını da Yerce halkına harcar.

Yunus'un son günleri Sarıcaköy'de geçer. Sekerât-ı mevt anında zaviyeye çok fazla kişi toplanır. Ziyarete gelen yedi dervişten biri Yunus Emre'ye kaç şiir yazdığını sorar. Bunun üzerine Yunus da sevgiliye gönderilen hediye saymanın yakışmayacağını söyleyince dervişler cübbeleri altındaki tesbihlerin iplerini koparırlar.

“Hey azizler azizi Yunus Emrem! Şiirleriniz?!..

Sevgili için söylenmiş sözlerdir, Sevgili'ye hediyedir.

Kaç adettir hiç bilir misiniz?” (s.359)

“Sevgiliye gidecek hediye saymak yakışık almaz, öyle değil mi?”

O sırada dervişlerden yedi tanesinin de, birbirlerinden habersiz, cübbelerinin içinde gizliden gizliye çekmekte oldukları tesbihlerin iplerini koparıverdiklerini çok sonradan öğrendim. (s.359)

3.5.4. Tema

Od adlı roman Yunus Emre'nin hayatını anlattığı için biyografik özellik gösterir. İskender Pala, bu eserinde Yunus Emre'nin hayatını kurmaca bir üslupla anlatır. Pala, *Od*'da Yunus Emre'ni romanından başından geçenlerden hareketle farklı temalara yer verir. Eserde en fazla yer edinen tema tasavvuftur. Yunus Emre'nin derviş olması ve tasavvuf kaidelerini öğrenmesi ve öğretmesi açısından tasavvufa sıklıkla yer verilir. Tasavvuftan başka *Od* romanında yer alan diğer temalar aşk, sevgi, ayrılık, arayış ölüm, tarih ve savaştır.

Tasavvuf: Romanda tasavvufi unsurlar geniş ölçüde yer tutmaktadır. Tabii Yunus'un da tekkede bulunması, dervişlik eğitimi alması, nefsin terbiye etmesi göz önüne alınca ve özellikle de romanımızın bir Yunus romanı olduğu düşünülünce de temalar arasında tasavvufun ön planda bulunmasından doğal bir şey yoktur. Vahdet-i vücud anlayışından başlayarak nefsin mertebeleri, dervişlerin eğitimi, sohbetleri, tasavvuf düşüncesi içinde yer almaktadır. Romanda Hacı Bektaş-ı Veli, Mevlâna Celaleddin, Tapduk Emre, Zahir Baba, Avşar Baba, Geyikli Baba gibi şahısların bulunması ve bunların halkı irşad etmesi göz önüne alındığında tasavvuf, romanın vazgeçilmez temalarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aşk: *Od*'da hem ilahi aşk hem de beşeri aşk mevcuttur. Beşeri aşk ilahi aşka geçiş için bir aracı durumundadır. Yunus karısı Elif'i -Sitare- çok sevmektedir. Şeyhin kızı dahi olsa ondan başka bir kadına bakmamaktadır. Mecnun'un Leyla'da Mevla'yı bulması gibi Yunus da Sitare'de Güneş'i bulmuştur.

Sevda, Yunus'um, sevda!..”diye devam etti sonra, gözlerinden iki damlanın süzülüğünü gördüm. Parmağımı uzattım, silmek için. Yüzünü kaçırdı, boynuma sarıldı. Sımsıkı. İçimde o günden sonra tutuşan ateştir ki, beni hâlâ yakıp yandırmaktadır. Sitare o gün içime öyle bir güzelliğin sevdasını koydu ki, bütün yaratılmışların aşkını derleyip toparlak etseler, onun yanağında bir ben etmezdi. (s.62)

“Tapduk Sultan'ın kızına vurulmuşsun da bunca ağır işlere bunun için katlanırmışsın.

Hayır!.. O günü yaşamış olmayı hiç istemezdim. Keşke Allah canımı alsaydı da Sitare'nin adı üstüne ad söylenmeseydi?" (s.202)

“Sonunda Sitare’mi alana ben de canımı satmayı uygun buldum ve gönlümü yalnızca O’na adadım; Sitare’mi güneşe kattım, mecazdan ve hayalden geçip O’nun aşk oduna, hakiki aşkın oduna yöneldim.” (s.239)

Sevgi: Yunus’un oğluna, Tebessüm Sultan’a, arkadaşı Abakay Derviş’e, şeyhi Tapduk Emre’ye, Mevlâna’ya, Turakçın’a, Çelebi Faruk’a, Geyikli Baba’ya ve tüm insanlara karşı sevgisini romanda açıkça görürüz. Yunus’un özünde insan sevgisi vardır. Yunus, sadece insanlara değil hayvanlara ve yaratılmış her varlığa karşı sevgi duyar.

Ayrılık: Yunus önce arayış teması çerçevesinde baba yurdu Sarıcaköy’den ayrılarak babasını bulmak için yollara düşer. Çekikgöz’ün Ucasar’a saldırması sonucu buradan da ayrılmak zorunda kalır. Yanındaki insanlara yiyecek bulabilmek için ailesinden ayrılarak Sulucakarahöyük’e Hacı Bektaş’ın yanına gider. Aslanlı Hünkâr’ın yanında sakalık yaparken oradan da ayrılarak Anadolu’ya, gezmeye çıkar.

Arayış: Yunus babasını bulmak için yollara düşer ve bu şekilde bir arayış başlar. Daha sonra kendi oğlunu kaybeder. Oğlu babasını bulmak için babası da oğlunu bulmak için diyar diyar gezerler. Samuel, Karanfil Beşe’yi bulmak için de arayış içindedir.

Ölüm: Moğol baskını ve çeşitli çetelerin insanlara saldırması sonucu birçok insan hayatını kaybetmiştir. Yunus’un köyüne Çekikgöz’ler saldırmış ve bu saldırı sonucunda Yunus oğlu İbrahim’i kaybetmiştir. Daha sonra Yunus baba ocağı dediği Sarıcaköy’e gelmiş ve burada da bir baskın sonucunda karısı Sitare’yi kaybetmiştir. Yunus, Turakçın ile çıktığı yolda Samuel çetesine rastlamış ve Turakçın ile çete arasındaki mücadele sonucu oğlu gibi bildiği Turakçın’ı kaybetmiştir.

Tarih: Romanda genel olarak tarihi bilgileri Temür Alp Ata’nın ağzından dinliyoruz. Ucasar’dan Sarıcaköy’e giderken Temür Alp Ata beraberindeki insanları oyalamak için üzerinde yaşadıkları toprakların tarihini Türklerin eline geçtiği Malazgirt Savaşı’ndan başlayarak içinde buldukları ana kadar anlatmıştır.

Savaş: Romanın anlatıldığı tarihte Anadolu Moğol -Soğuk nefesliler, Çekikgöz- saldırısına uğramıştır. Anadolu Bey'leri ile Çekikgöz arasında şiddetli bir savaş geçmektedir ve Çekikgöz Anadolu'da insanlara kan kusturmaktadır. Moğol saldırısı sonucunda Anadolu'da düzen bozulmuş ve çeşitli çeteler ortaya çıkmıştır. Bunlar da yine Anadolu'da yağma yapmakta, insan öldürmektedir.

3.5.5. Şahıs kadrosu

Roman Yunus Emre'nin hayatını anlatması açısından biyografik roman özelliği taşımaktadır. Romanın başkahramanı Bizim Yunus'tur. Yunus'un sevgi insanı olması, bütün varlıkları sevmesi açısından *Od*'da karşıt karakter diyebileceğimiz karakterler yoktur. Fakat Yunus dervişliğe soyunmadan önce karşıt karakter olarak niteleyeceğimiz kişi ve kişilere örnek olarak Çekikgöz, soğuk nefesliler, haramiler ve Tapınak şövalyelerini örnek verebiliriz. Özellikle Çekikgöz, karısını ve oğlunu öldürmesi, oğlu İsmail'i kaybetmesi açısından Yunus'un düşmanıdır.

Yunus bir ben arayışına girmiştir. Burada arzu edilen nesne insan-ı kâmil mertebesine erişmek, yani nefsin yenmektir. Bu hususta kahramana yardımcı olan şahıslar Aslanlı Hünkâr Hacı Bektaş, Tapduk Sultan, Derviş Abakay, Çelebi Faruk, Mevlâna Hüdavendigâr, Sitare, Turakçın gibi şahıslardır.

Bizim Yunus: Romanın başkahramanıdır. Olaylar onun başından geçer. Babasını bulmak için yollara düşer. Bu arayış esnasında âşık olur ve evlenir. İki çocuğu olan Yunus'un küçük oğlu Çekikgöz'ün köyü basması sonucu ölür. Çekikgöz'den kaçmak ve hayatını devam ettirebilmek için beraberindeki insanları da alarak tekrar yollara düşer. Yunus'un hayatı Tapduk Sultan'ın dergâhına gidince değişir. Orada uzun süre dergâha odun taşır ve daha sonrada sakalık yapar. Yunus odun bulmak için dağa gittiğinde farkında olmadan dünya dertlerinden uzaklaşır ve dervişlik erkânını öğrenir. Yunus bu dergâhta insan-ı kâmil mertebesine ulaşır ve şeyhi tarafından kendisine sefer verilir. Şeyhinin igsisini bulduğu yerde tebliğ görevine başlar. Yunus aynı zamanda kayıp olan oğlu İsmail'i bulmak için elinden geleni yapar. İsmail ile Sakarya Suyu yakınlarında karşılaşırlar ve İsmail'i yanında tekkeye götürür. Yunus, İsmail'i evlendirir ve İsmail'in üç çocuğu olur. Yunus'un son zamanları eşini kaybettiği Sarıcaköy'de geçer. Sevgiliye kavuşmadan önce

şiiirlerinin sayısı sorulduğunda sevgiliye gönderilen hediyelerin hesabının yapılmayacağını söyleyerek vefat eder. Yunus kerametler gösteren bir derviş olmanın yanı sıra çok güzel şiirler yazan bir şairdir.

Yunus'un fiziki özelliklerine gelince esmer, kara gözlü ve kemerli burnu bulunan biridir. Dedesi, babası ve oğlu da bu özellikleri ile Yunus'a benzemektedir.

Molla Kasım: Yunus'un şiirlerini yok ettiği için suçluluk duyan ve bu nedenle Yunus'un hayatını kaleme alan kişidir. Medrese eğitimi aldığı için son zamanlara ortaya çıkan baba ve dede gibi namlarla tarikat kuran kişileri sevmemektedir. Yunus'u da bu kategoriye alıp onun şiirlerini çoğunu İslam'a aykırı bularak yok etmiştir.

Sitare: Yunus'un eşidir. Asıl adı Elif olmasına rağmen yıldız anlamına gelen bu ismi ona Yunus verir. Yunus'un ilk hocasıdır da diyebiliriz. Yunus aşkın ne olduğunu, âşğın hallerini, dünyanın dengesinin maneviyat ve madde adına nasıl değiştiğini hep ondan öğrenir. Yunus'un, maddi aşktan manevi aşka geçişi Sitare sayesinde olur. Sitare, manevi aşka geçişte araç vazifesi görür.

Sitare evin tek çocuğı olduğu için erkek gibi yetiştirilir. Koyunları otlatır, iyi kılıç kuşanır ve dövüşür. Ölmeden önce birkaç Çekikgöz'ü öldürür ve namusunu korurken can verir.

İsmail: Yunus'un oğludur. Satı Nine'ye emanet ettiği oğlu esir pazarına düşer ve burada bir işkence ustasına satılır. Ustası ona Samuel ismini verir. Samuel, işkence adına ne varsa Arn Usta'sından öğrenir. Arn Usta ona babalık yapar. Samuel'e Tanrı'nın olmadığını söyleyerek dini anlamda onu ateist olma yönünde etkiler. Alamtulu fedailer Samuel'i zindandan kaçırınca geri dönemeyen Samuel bir çete kurarak hayatını haramilik yaparak kazanmaya başlar. Babasının kendisini bırakıp gittiğini düşünerek ondan nefret eder. Babası ile karşılaşana kadar çete reisi olarak hayatına devam eder. Babası ile karşılaştıktan babasına olan kinini unuttur. Sonra helal yoldan geçimini temin eder ve normal insanların hayatı gibi hayat sürer. Evlenir ve üç çocuğı olur. Ayrıca Yunus'un oğlu olmaktan da gurur duyar.

Temür Alp Ata: Yunus'un Ucasar'dan tanıdığıdır. Bilge bir kişiliğe sahip olan Temür Alp Ata'nın tarihi konulardaki bilgisi çok iyidir. Ucasar'dan Sarıcaköy'e gidene kadar beraberindeki insanları oyalamak için tarihten söz eder. Sarıcaköy'de uğradıkları bir baskın sonucu hayatını kaybeder.

Satı Nine: Yunus'un Ucasar'dan tanıdığıdır. Bitkilerden çeşitli ürünler yaparak insanların sağlığına kavuşmasında yardımcı olur. Ucasar'dan Sarıcaköy'e giderken masal anlatarak beraberindeki insanları oyalamaya çalışır. Yunus eşini kaybettikten sonra İsmail'i ona emanet eder. Satı Nine yaşlı olduğundan saldırganlara karşı gelemmez ve İsmail'i almalarına karşı koyamaz.

Kara Burak: Aslanlı Hünkâr'ın halifesidir. Yunus'un köyüne erzak getirmiş ve Yunus'u tekkeye davet etmiştir.

Alamutlu Fedailer: Yunus bu fedailer ile handa karşılaşır ve onların iz sürme yeteneğine hayran kalır. Bir süre beraber yolculuk yapan Yunus onlardan ayrılırken oğlu İsmail'i bulurlarsa onu Sarıcakarahöyük'te Aslanlı Hünkâr Hacı Bektaş'ın tekkesine getirmelerini söyler. Fedailerden biri yıllar sonra zindana düşer ve orada İsmail'i -Samuel- görür. Zindandan kaçarken de İsmail'i de kaçırlar ve Aslanlı Hünkâr'ın tekkesine yakın bir köye bırakırlar.

Arn Usta: İsmail'i esir pazarından satın alan işkence ustasıdır. Gençliğinde manastırdan bir kızı sever ve bu kız kendisinden hamile kalır. Bunu öğrenen rahibeler kıza işkence ederler ve doğan çocuğu da öldürürler. Bu olaydan sonra Arn Usta dine ait her şeyden nefret eder ve Tanrı'nın olmadığını savunur. Bu noktada da İsmail'i etkileyerek Allah'ın varlığı noktasında İsmail'i şüpheye düşürür.

Sahip Perende: Baba dostudur. Sarıcakarahöyük'te Yunus'un beraberinde getirdiği insanlara ev yapmasında yardımcı olur. Yunus'u da alarak Sarıcakarahöyük'e gitmek ister fakat Yunus gelmeyince yalnız giderek Aslanlı Hünkâr Hacı Bektaş'ın dergâhında derviş olur.

Aslanlı Hünkâr Hacı Bektaş: Sulucakarahöyük'te dergâhı olan baba erenlerden biridir. Çekikgöz'ün baskınına uğrayan köylere yardım gönderir. Yunus tekkeye erzak almak için gider ve giderken de eli boş gitmemek için dağdan yemiş

toplar. Aslanlı Hünkâr yemişlere karşılık nefes teklif eder. Yunus nefes teklifini kabul etmez ve erzakları alarak köyün yolunu tutar.

Tapduk Sultan: Yunus'un şeyhidir. Yunus dergâha gelerek Tapduk Sultan'ın yanında derviş olur ve nefis mertebelerini geçerek insan-ı kâmil mertebesine ulaşır. Tapduk, şeyh olma yolunu Yunus'a gösteren kişidir. Yunus şeyhiyle gönül diliyle konuşur. Şeyh ile Yunus arasındaki dostluk diğer dervişler tarafından kıskanılmaya başlar.

Abakay Derviş: Yunus'un hücre arkadaşıdır. Tapduk Sultan, Yunus'u eğitmesi için ona emanet eder. Çekikgözlerden biri olması nedeni ile Yunus ilk önce onu soğuk bir şekilde karşılar; fakat daha sonra ona kalbi ısınır. Gözleri görmemesine rağmen bitkileri kokularından çok iyi tanımakta ve onlardan ilaç ve zahir yapmaktadır. Yunus, Abakay Derviş sayesinde hangi bitkinin neye iyi geldiğini öğrenir ve daha sonraları bu bilgisini insanlara Allah'ı anlatmada kullanır.

Faruk Çelebi: Yunus'un dergâhtaki arkadaşlarından biridir. Parada pulda gözü olmayan yiğit bir insandır. Yunus'un, oğlunu bulmak için yola çıktığı Larende yolunda Yunus'la beraber yolculuk yapar. Yine Mevlâna'nın sohbetine beraber katılırlar ve Mevlâna, Yunus hakkındaki düşüncesini Faruk Çelebi'ye söyler.

Lokman Beşe (Paşa): Faruk Çelebi'nin oğludur. Dergâhta Kur'an bilmeyen dervişlere Kur'an-ı Kerim'i öğretmektedir.

Ana Bacı: Tapduk Sultan'ın eşidir. Yunus dergâhtan kaçıp geri dönmesinin ardından dergâha kabul edilmez. Ana Bacı, geceyi dergâhın dışında geçiren Yunus'un yanına gelerek onun kapının eşiğine yatmasını sağlar. Bu şekilde şeyhi Yunus'un üstüne basar ve bastığında eşine Bizim Yunus mu der. Şeyhin Bizim Yunus mu demesi ardından Yunus dergâha kabul edilir.

Şeyhin Kızı: Romanda fiili şahıs olarak görmemekteyiz. Yunus'u kıskanan diğer dervişler Tapduk Sultan'ın Yunus'a ağır işleri vermesi ve onunla konuşmamasını Yunus'un şeyhin kızına âşık olmasına bağlar.

Mevlâna Hüdavendigâr: Konya'da yaşayan ve halka dini noktada vaazlar veren biridir. Yunus ve Faruk Çelebi, Mevlâna'nın cumaları verdiği ikindi vaazına

katılır. Mevlâna, Yunus'un yanına gelerek namazı Yunus ve Faruk Çelebi'nin arasında kılar ve namazdan sonra Yunus'la sohbet eder. Yunus ile beraber kafiye düşürür. Yunus bundan sonra şiire ilgi duymaya başlar. Yunus'a yıldızı bırakıp güneşe bakmasını söyleyerek ilahi aşka erişmede ona yol gösterir.

Yunus-ı Gûyende: Dergâhta şiir söyleyerek cemaati coşturan kişidir. Yunus kalbinden geçenleri bu kişi ile paylaşmaktadır.

Sultan Mesut: Konya'da sultanlık yapmaktadır. Çelebi Faruk'un bulduğu altınlar Tapduk Sultan'ın emri ile Sultan Mesut'a gönderilir. Altınların üzerinde Türkçe yazılan beyitlerde altınların Faruk Çelebi'ye ait olduğu yazılıdır. Bunun üzerine Sultan Mesut altınları almak istemez. Faruk Çelebi de altınları almaz. Sonuçta altınlar ihtiyaç sahiplerine dağıtılır.

Kâtip: Sultan Mesut'un kâtibidir. Altınların üzerindeki yazıyı okuyamayan Sultan Mesut, kâtibini çağırarak altınların üzerindeki yazıyı ona okutur.

Vekilharcı: Sultan Mesut ve Faruk Çelebi altınları almayınca ihtiyaç sahiplerine dağıtılması kararı çıkar. Vekilharcı ihtiyaç sahiplerinin listesini çıkararak altınları onlara dağıtır.

Horasan Erenlerinden Kırk Pir: Dergâha gelirler ve akşamında sohbet cemaati kurulur. Yunus-ı Gûyende söylemesi gereken yerde şiirini söylemez ve bunun üzerine Tapduk Sultan, Yunus'a şiir anahtarının verildiğini söyleyerek onun şiir söylemesini ister. Yunus'un şiirinden kırk pir dâhil oradaki herkes etkilenir. Pirlerden biri Yunus'u Taybuga'ya benzettiğini söyler ve bunun üzerine Tapduk Sultan, Yunus'un dedesi ve babasının bu kapıdan geçtiğini, bu nedenle de kendisine Bizim Yunus dediklerini söyler.

Taybuga: Yunus'un dedesidir. Demirci ustası olan Taybuga Anadolu'ya gelen erenlere yardımcı olmuştur. Onların farklı şehirlere yerleşmesini sağlayan çelebilerden biridir.

Dağdaki İki Abdal: Yunus dergâhtan sessiz sedasız kaçtıktan sonra dağda iki abdalla karşılaşır ve beraber kalırlar. Abdallar başıboş bahçelere bakar ve nimetlerini de dua ile sağlarlar. Yunus, abdallardan Tapduk Sultan kapısında

odunculuk yapan Yunus adına kendilerine nimet ihsan edildiğini öğrenince oradan uzaklaşarak tekrar dergâhın yolunu tutar.

Geyikli Baba: Yunus'un yolculuk sırasında yanına gittiği kişilerden biridir. İki yıl kadar onun yanında kalır. Burada Geyikli Baba rahatsızlandığında onun yerine sohbetleri yapar.

Turakçın: Gözleri iyi görmeyen Yunus'a rehber olması için Geyikli Baba tarafından görevlendirilen dervıştır. Yunus, Turakçın'ı oğlu gibi sever ve onunla birçok yere gider. Turakçın din düşmanlarına karşı elindeki asayı kılıç gibi kullanan cengâver bir dervıştır. Samuel ve çetesinin saldırısına uğradıklarında Samuel ile göz göze gelince onun Yunus'un oğlu olduğunu anlar ve Samuel'in attığı oktan kurtulma imkânı varken bunu yapmaz. Samuel'in okuyla yaralanan Turakçın'nın ayakları çetenin başka bir üyesi tarafından kesilir. Yunus Turakçın'ı kaybettiği yerde oğlu İsmail'i bulur.

Zahir Baba: Avşar Baba'nın halifesidir. Zenginlikten dert yanan ve bu nedenle de dergâhtaki malların tamamını dağıtan biridir. Zahir Baba ne kadar dağıtırsa Mevlâ da ona o nispette bereket ihsan etmektedir.

Cuci: Samuel'in çete üyelerinden biridir. Samuel'in babasını aradığını bilen Cuci, Bozışık'a taş atan derviş'i Samuel'e benzetir ve bunu ona söyler. Sakarya Suyu yakınlarında aynı olay gerçekleşince saldırdıkları kişinin Samuel'in babası olduğunu anlar; fakat onu geç uyardığı için Samuel, yaşlı dervişin yanındaki Turakçın adlı diğer derviş'i öldürür.

Kaysar Alp: Yunus'un babasıdır. Fakat romanda etkin karakter olarak görememekteyiz. Yunus'un macerası babasını bulmak için yollara düşmesi ile başlar.

Çekikgöz: Romanda Çekikgöz ile tabir edilen aslında Moğol askerleridir. Onlar Anadolu'ya gelerek köylere baskın düzenler ve buralarda yaşayan çok sayıda insanı öldürürler. Onlar Anadolu halkı tarafından korkulan, şerrinden Allah'a sığınılan kişilerdir. Yunus'un karısını, çocuğunu ve yakın arkadaşlarını öldürmeleri dolayısı ile onları romandaki hasım taraf olarak nitelendirebiliriz.

Tapınak Şövalyeleri: Kiliseden kaçan ve geçimini haraç keserek ve yağma yaparak sağlayan haramilerdir.

Soğuk Nefesliler: Bunlar da yine halkın gözünde korkulan, uzak durulması gereken haramilerdendir.

Karanfil Beşe: Samuel Çetesi'nin en küçüğüdür. Samuel'in esiri ve kadını olan Sabine ile kaçar. Kaçarken de hazineden çalar ve Gökışık'ın ayağını kırar.

Norm Karakterler: Romandaki norm karakterlere ise yolculuk sırasında karşılaşılan kişiler, han sahibi ve handaki diğer kişiler, köylüler, dervişler, işkencehanede işkence gören kişiler, Mevlâna'nın vaazını dinlemeye gelenleri örnek olarak verebiliriz.

Hasret, Gökışık ve Gökışık'ın yavrusu Bozışık'ı Samuel'e; Marale, Durak, Durak'ın yavrusu Topak da Yunus'a yoldaş olması dolayısı ile roman karakterleri arasına alabiliriz.

Romanda Elif'e yıldız anlamına gelen Sitare, Moğollara göz yapılarından dolayı Çekikgöz, İsmail'e Hristiyan kökenli olan sahibi Samuel ismini koymuş ve Hasan Baba'ya da Geyikli Baba lakabı verilmiştir.

3.5.6. Zaman

İskender Pala, *Od* adlı romanı Ekim 2011'de yazmıştır. Romanın anlatım tarihi ise Yunus'un babasını bulmak için evden çıktığı tarihten başlayarak 1320 yılına kadar – ölümü- olan süreyi kapsamaktadır. Yunus Emre gerçek hayatta yaşamış bir gönül insanı olması dolayısıyla romanın anlatıldığı tarih ile gerçek tarih örtüşmektedir. Romanın başlangıç kısmında Molla Kasım 1320 yılında Yunus'un şiirlerini yok etmenin pişmanlığı içindedir. Yok ettiği şiirleri geri getiremeyeceğini bildiğinden hatasını telafi etmek için Yunus'un hayatını anlatan bir roman yazacağını bildirir ve bu şekilde de romanı yazmaya başlar.

“1320, herhangi bir gün:

Yok edilen şiirler - Turakçın Baba'nın mezarı – yerde mahlûklar, suda balıklar, gökte melekler – ben iken benlikten kurtulmak – Bizim Yunus” (s.1)

Romanın birinci bölümünde Yunus Molla Kasım'a başından geçenleri anlatırken köylerine Çekikgöz'ün saldırdığı tarihten başlar ve ara ara geriye dönüşler yapar. Bölümün sonu Yunus'un, Tapduk yolunda bir rehber ile karşılaşp onunla akşamladıktan sonra bir cami duvarında uyanması ile bitmektedir. Bu bölümde kesin tarihler yerine sabah, akşam, bir yıl, mevsim isimleri gibi müphem zamanlar kullanılır.

“Ben o vakit on altı yaşındaydım. Babamdan hiç haber gelmiyordu. Yapayalnız kalmıştım. Eğer yaşıyorsa o savaşa mutlaka iştirak eder, diye düşünüp onu aramaya çıktıydım.” (s.37)

“Sarıcaköy'e sonbahar ayrılıklarla gelirdi.” (s.47)

“Hatta belki o yılın en bitkin gecesiydi. Toprağa gömdüğümüz tahıllar tükeneli iki hafta olmuştu.” (s.63)

Gözlerimi açabildim. Hayret!.. Caminin duvarı dibinde büzülmüş yatıyordum. Elimde hâlâ sıcak ekmek ve tereyağı kokusu vardı. Çevreme bakındım. Kimse olmadığı gibi bir yol, akşam girdiğim tek odalı kulübe de yoktu. Bir rüya değildi, işte karnım da toktu. (s.127)

İkinci bölüm Yunus'un Tapduk Emre'nin dergâhına gelmesi ile başlar. Yunus dergâha temmuz ayına denk gelen kurban bayramının ilk günü gelir. İkinci bölümde Konya'ya Sultan Mesut'un padişah olduğu, Türkçenin Karamanoğlu Mehmet Bey tarafından ilan edildiği tarih, Mevlâna'nın vefatı gibi gerçekte yaşamış kişiler veya gerçekleşmiş olaylar yer almaktadır. Bunların haricinde birinci bölümde olduğu gibi ikinci bölümde de gün, yıl sabah, akşam, kuşluk vakti gibi zamanlar bulunmaktadır.

“O gün kurban bayramının ilk günüydü, temmuz sıcağında kurban olmaya dergâhına varmıştım.” (s.132)

“Beşinci aydan sonra yalnızca “bilmem” zikrine devam ettim.” (s.140)

“Çünkü Konya'da Sultan Mesut, sanki Çekikgöz'ün valisi gibi davranıyordu.” (s.154)

“Demek iki ay evvel Tapduk Sultan'ım, Mevlâna Hüdavendigâr'ın cenaze merasimine katılmıştı.” (s.196)

“Mehmet Bey altı yıl evvel Türkçeyi resmi dil ilan etmiş.” (s.275)

“Dergâhtan sessiz sedasız ayrıldım, kaçarcasına ve kimseyle muhatap olmadan... Üç gün geçti, hâlâ tozar yürür vaziyetteyim.” (s.197)

Üçüncü bölüm Yunus’un Sarıcaköy’ü imar etmesi ile başlar. Yunus Sarıcaköy’de bir süre kaldıktan sonra yollara tekrar çıkar. Yazar diğer bölümlerde olduğu gibi bu bölümde de gün, ay, yıl, sonra... gibi tabirler kullanmanın yanı sıra önemli olayları aktararak okuyucunun tarihi kendisinin bulmasını sağlar. Fakat üçüncü bölümün son iki kısmının başında zaman belirtilir.

“Altı ayda Urum ile Şam’ı aştım, yukarı illeri kamu dolaştım.” (s.285)

“Ertesi yıl Niyazabad’a, Avşar Baba’yı ziyarete gittim. Meğer on iki yıl evvel, benim bir cahillik ile Tapduk Sultan dergâhından kaçıp gittiğim yılın baharında vefat etmiş.” (s.287)

Selçuki sarayında Gıyasettin Mesut’un yerine kardeşinin oğlu III. Alaattin Keykûbat tahta geçmişti. Sonra Kubilay Han’ın öldüğünü duyduk. Ertesi yıl Niğde’de, Ortaköy’de kışladım. Kayılardan Osman’ın beyliğini kurduğu yıld. (s.310)

“Moğol Gazan Han’ın vefatı yılında –Allah ona rahmet eylesin- Karahisar Sandıklısı’nda bereketli günler geçirdik. Ertesi yıl Tapduk Sultan’ımın manevi eşliğinde, Nallıhan’da kışladık.” (s.335)

“1315, Ağustos:

Gökışık yavrusu Bozışık – bir çeşme başında – Samuel ile yoldaşı Cuci – iki cephe: derviş ile çete reisi; kurt ile karabaş; baba ile oğul, taş atan âmâ ve asasını kılıç sanan derviş – ölüm – gerçek” (s.344)

“1320, herhangi bir gün.” (s.353)

“Çünkü babası Bizim Yunus vefat ettiğinde Sarıcaköy’den Yerce’ye nakledeleli bir yıl olmuş.” (s.357)

3.5.7. Mekân

Roman genel itibari ile Anadolu’da geçer. Kahramanımızın arayış teması dolayısı ile roman çok geniş bir alana yayılır. Romanın kahramanı Bizim Yunus’u, Ucasar’da

tanımakta ve çeşitli nedenlerden dolayı onu Sarıcaköy, Sulucakarahöyük, Larende, Konya, Sakarya, Niğde, Kayseri, Niyazaband, Antep, Erzurum, Keçiborlu, Rum illeri, Şam, Tebriz, orman, dağ, gibi farklı yerlerde görürüz.

Ucasar: Ucasar Yunus'un hayatında çok büyük öneme sahip bir mekândır. Karısı Elif -Sitare- ile burada tanışmış ve oğlu İbrahim'i de yine burada kaybetmiştir. Bu nedenle Ucasar, Yunus'un hayatında derin izler bırakır.

Yunus, Ucasar'da Çekikgöz'ün saldırısına uğradığı anı şöyle anlatır:

Bozkırım dondurucu ayazını boğan o dehşetli sıcaklığı hissettiğim vakit, kıyamet kopuyor sanmıştım. Kulaklarım uğulduyor, gümbürtünün şiddetinden beynime tekrar tekrar güller düşüyordu. Ne ben, ne çocuklarım, ne de Ucasar'da başka bir kimse böyle bir şiddetli sesi o güne kadar duymuş değildik. (s.23)

Yunus'un Sitare ile evlenmesi onun hayata bakış tarzını değiştirir. Sitare ona rehber olmuş ve sevgiyi, aşkı ilk onda bulur. Bu nedenle Sitare ile tanıştığı yer olan Ucasar ona sevimli gelir ve babasını aramayı bırakarak Ucasar'a yerleşir.

“O vakitler Emin Ağa, Ucasar'ın en varlıklı beyi, köy de neredeyse onu köyü sayılıyordu. Babama dair fazla bilgi veremedi, ama beni kendi evladı gibi kabullendi, bana Sitare'yi verdi. Sitare de bana sevgisini verdi.” (s.58-59)

Sarıcaköy: Yunus'un baba memleketi Sarıcaköy'dür. Ucasar, Çekikgöz'ün baskınına uğrayınca Yunus geride kalanları baba köyü Sarıcaköy'e getirir. Yunus Sulucakarahöyük'e gidince köy baskına uğrar ve çok sevdiği karısı Sitare'yi burada kaybeder. Oğlu İbrahim'in izini de yine burada kaybeder. Ayrıca Tapduk Emre'nin fırlattığı ıgsiyi de Sarıcaköy'de bulur ve burada insanları irşad etmeye başlar.

“Yıllar akıp geçti; Tapduk Sultan'ımın ıgsisini doğduğum yerde buldum, Sarıcaköy'de. Tam da Sitare'mi yitirdiğim yerde.” (s.277)

Sulucakarahöyük: Sulucakarahöyük, Aslanlı Hünkâr Hacı Bektaş'ın tekkesinin bulunduğu köydür. Yunus erzak istemek için buraya gelir ve Hacı Bektaş'ın nefes teklifini reddederek erzak ister. Buradan ayrılarak Sarıcaköy'e gittiğinde karısının ve köylülerin çoğunun öldürüldüğünü görür. Yunus birkaç kez Tebessüm Sultan olarak nitelendirdiği Hacı Bektaş'ı ziyarete gelir. Ayrıca Samuel -İsmail- de Alamutlu fedailer tarafında babasını bulması için buraya getirilir.

Romanın kahramanı Yunus'un vaktinin büyük çoğunluğu Tapduk Sultan'ın dergâhında geçer. Dergâh Yunus'un hayatında çok büyük etkiye sahiptir. Tapduk Sultan'ın yanında dervişlik adabını öğrenir, dünyadan soyutlanır, bir iç dinginlik kazanır. Yunus bu dergâhta bizim tanıdığımız Yunus olarak karşımıza çıkar. Tapduk Sultan Yunus'un nefsinin yenmesi için elinden geleni yapar. Yunus odun toplamak için dağa veya ormana gider ve burada kendini bulur. Çiçeklerle ve hayvanlarla gönül gözüyle konuşmaya başlar.

Eğer Tapduk kapısına gelmeseydim Allah'tan uzağa düşecek, bozkırda yitip giden insanlardan biri de ben olacaktım. Oysa burada parçalanmış, dağılmış, dökülmüş, her zerrede bir yele savrulmuş, her tarlaya bir harman olmuş ve yeniden derlenip toparlanmış, yeniden ekilmişim. Bu iki yıl, beni hakiki ben yaptı, içimdeki Yunus'u ortaya çıkardı. İrmak olup göle akmışken kendimi denizde hissediyor gibiydim. Eski çatışmalarım, ırmak ile göl arasındaki tereddütlerim denizde sükûn buluyordu. (s.145)

Larende ve Konya: Yunus, oğlu İsmail'i bulmak için Larende'ye doğru çelebiler ile birlikte yola çıkar. Larende'de oğlunu bulamaz ama Konya'da Mevlâna Celaleddin'in vaazına katılır ve onunla tanışır. Yunus'un yıldızdan geçip güneşi bulmasında Mevlâna'nın sözünün etkisi büyüktür. Mevlâna ile kafiye düşürmesi Yunus'un şiire karşı ilgi duyması açısından önem arz eder.

Günlerden Cuma idi ve Konya, Cuma günlerinde tam bir mahşer oluyordu. Her dinden ve her ırktan yığın yığın insan çarşıda pazarda birikiyor, bedesten ve at pazarı dolup taşıyordu. Mevlâna Hüdavendigâr'ın ikinci vaazları da bir o kadar kalabalık oluyor, herkes akın akın İplikçi Camii'ne geliyordu.

Larende'ye büyük bir heyecan ile gitmişim. İsmail'ime, şu dünyadaki en büyük hasretime kavuşmaktı umudum. (s.189)

Göreme: Göreme'de Samuel bir mağarada geceler ve buraya gelen bir kurt yavrusunu yanına yoldaş eder.

“Göreme kayalıklarında kendime bir mağara edindim. İçinde tasvirler olan, bir zamanlar Hıristiyan keşişlerin kullandıkları mağaralardan biriydi bu.”(s.246)

Yunus igsiyi bulabilmek için Konya, Antep, Halep, Engürü, Konya, Karamanoğlu diyarı, Kayseri gibi yerleri gezmiştir.

Yunus halkı irşad görevini sürdürebilmek ve oğlunu aramak için de diyar diyar dolaşmıştır.

“Altı ayda Urum ile Şam’ı aştım, yukarı illeri kamu dolaştım. Tebriz’den Nahçıvan yoluyla Gah’a gittim. Oncallı köyünde Tapduk derler erenlerden bir pir var imiş. Tapduk Sultan’ımın adına hürmeten ziyaretine vardım.”(s.285)

Sakarya Suyu: Sakarya Suyu’na yakın bir çeşme başı, kahramanımızın yıllardır aradığı oğlunu bulması açısından önem arz etmektedir. Yunus burada oğlunu bulmuştur ama oğlu gibi sevdiği Turakçın’ı kaybetmiştir.

“Birden fark ettim ki biz Kula’ya giderken de aynı bu yol üzerinde, Sakarya Suyu’na yakın bir çeşme başında, bir bölük zalimler ile karşılaşmıştık.”(s.340)

Dağlar ve ormanlar Yunus’un odun taşıması, kuru ve doğru odun bulabilmek için vaktini burada geçirmesi açısından önemlidir. Yunus dağlarda kendini bulmaktadır. Samuel açısından da ormanlar hayatta kalma mücadelesi verilen ürkütücü yerlerdir.

İsmail babasını bulduktan sonra iç çekişmelerinden kurtularak Allah’ın varlığını kabullenir. Sonrasında da Yerce adlı bir yerden arazi alarak buraya yerleşir. Babası adına küçük bir tekke yaptırır ve onun yolundan gitmeye özen gösterir.

3.5.8. Anlatıcı ve bakış açısı

Romanda kahraman anlatıcı bakış açısı kullanılmakla beraber yer yer hâkim bakış açısı da kullanılmaktadır. Yazar olayları, olayı yaşayan kahramanın ağzından verir. Kahraman bakış açısındaki anlatıcılarımız ise Yunus, Samuel ve Molla Kasım’dır.

Aşağıdaki paragraf Yunus’un ağzından anlatılır.

Şehre varırken, yanımdaki çelebilerin üçü de kılık değiştirdiler. Han kapısından bir tacir, bir seyis ve bir kâhya ile birlikte girdim. Çok geçmeden hücremizin kapısına vuruldu. Gelen adam Arapça konuşuyordu. Kıyafetinden saraylı olduğunu tahmin ettim. (s.153)

Aşağıdaki paragrafta Molla Kasım’ın pişmanlığı kendi düşünceleri ile okuyucuya aktarılır.

Her bilenden ziyade bilen bulunur. Bunu tecrübeyle öğrendim. Her şeyi bildiğimi zannettiğim zamanlar da artık geride kaldı. Ne var ki, eski bilgiçliğim ağır bir bedel ödememe sebep oldu ve bu yüzden tarih benim adıma “her şeye karışan çokbilmiş bir ukala” olarak kaydetti. (s.1)

İsmail’in çektiği sıkıntılar dolayısı ile Allah’a dua etmesi şu şekilde aktarılır:

“Her gece aynı dua ile uyudum: “Allah’ım, ey Allah’ım!.. Varsan, Bir’sen ve beni duyuyorsan ya babamı bana getir ya beni ona gönder!” Yıllar geçti ve Allah beni duymadı.” (s.172)

Romanda yer alan diyaloglar da dikkatimizi çekmektedir. Bu diyaloglarda anlatıcı şahsın kendisi yani birinci tekil şahıs olan ‘Ben’dir.

“Derviş. Nerden gelirsin; yabancı mısın, yalancı mısın?”

“Bedenime bildik, özüme yabancıyım.”

“Tapduk Sultan’ımın igsisini ararım”

“İşte bak sen yalancısın! Kim bir igsi arar ki?”

“Hak izin verir ben ararım” (s.275)

3.5.9. Dil ve üslup

Yazar, ağırlıklı olarak kısa cümleler kullanır. Fakat kısa cümlelerin yanı sıra uzun cümleler ve soru cümlelerine de yer verilir. Roman kahramanının kendi kendine olayları anlamaya çalışması ve bu konuda kendine sorular sorması soru cümlelerinin daha çok bir iç çözümleme şeklinde olmasına neden olur.

Eserde bulunan uzun cümleye örnek olarak şunu verebiliriz.

“Rum toprağında zaman çürümez oğul!” diye başlamıştı anlatmaya, derin bir iç geçirerek, sonra kağnımızın tekerleğinden çıkan iniltiye benzeyen geniz sesiyle devam etmişti; “birinin çıktığını diğeri söker, yok eder çünkü. (s. 28)

Genel itibari ile romanda sade dil kullanılır. Tasavvufi konular nedeniyle Arapça ve Farsça kelimelerin kullanılması ve tasavvufi terimlere yer verilmesi romandaki bazı yerlerde dili ağırlaştırır. Aşağıda yer alan asa, destar, kemer hırka, tesbih kelimeleri dervişlerce çokça kullanılan terimlerdir. Ya Hay ve Ya Hû da dervişlerin çokça zikrettiği Allah’ın isimleridir.

“Ne var ki sohbetler dışında buradaki hayattan sıkılmadım desem yalan olur. Bütün dünyaları asa, destar, kemer hırka, tesbih ve ibrikten ibaret. “Hû... Hû!.. biterse “Ya Hay... Ya Hû!..” o da bitince yine Hay, yine Hû...”(s.71)

Aşağıdaki paragrafta nefes ve nutuk Tekke- Tasavvuf edebiyatı şiir türleridir.

Tapduk Sultan'ım ellerini göğşe açarak yüksek sesle “Ya Hay!” ism-i celalini çekiyordu. Bütün dervişler onunla birlikte tekrara başladılar. Böyle durumlarda Gûyende'nin bir nutuk veya nefes okuması âdet olmuştu. Fakat Gûyende hiç orali değildi. Tapduk Sultan'ım elleriyle onu aradı, buluşunca da fısıldadı: (s.161)

Yazar, romanı bölümlere ayırmış ve her bölümü de önemli olay ve kişiler göz önünde bulundurularak alt bölümlere ayırmıştır. Bu romanda diğerlerinden farklı olarak başlıkların altına o bölümdeki temaları ve kişileri de eklemiştir. Bölüm başlarında yer alan epigraflar okuyucunun o bölüm hakkında bir izlenimde bulunmasını sağlamıştır.

“1320, herhangi bir gün:

Yok edilen şiirler - Turakçın Baba'nın mezarı – yerde mahlûklar, suda balıklar, gökte melekler – ben iken benlikten kurtulmak – Bizim Yunus”(s.1)

3.6. Efsane

3.6.1. Romanın kimliği

Barbaros Hayrettin Paşa'nın anlatıldığı aşk ve kahramanlık konulu bir eserdir. Eserde giriş, gelişme ve sonuç bölümüne ek olarak gemici dili eklenmiş ve eser toplam 379 sayfadan oluşmuştur. Asıl olay ilk 370 sayfada verilmiştir. Olaylar çeşitli bölümlerden oluşmaktadır. Geri kalan dokuz sayfada gemici dili ile ilgili bir sözlük yer almaktadır. Yazar bölümleri ayırt etmek için başlık metni koymak yerine olayların geçtiği yılları bölüm başlığı olarak vermiştir.

Giriş bölümünde Hızır Reis'in ailesi ve denizlere açılmaya başlamasından söz edilir. Sonra da romanın yazılma sebebi açıklanır.

Kostantiniyye'yi alan Fatih Mehmet Han'ın –Allah ona rahmet eylesin- iş becerir sipahileri arasında güç ve endamıyla ünlü bir kahraman iken Midilli'ye yerleşen kumral güzeli Yakup Ağa, adadaki Rum kızlarının güzellikte en müstesnasıyla evlenmiş ve üçer yıl arayla dört oğulları olmuştu. Çocukların hepsi iri ve kara gözlere ve anneleri gibi dalgalı kızıl saçlara sahiptiler. (s.2)

O, Yenicevardalı sipahi Yakup Ağa'nın Midilli'de doğan oğlu Hızır idi ve Akdeniz'de efsaneler alıp satmaya başlayınca rüzgâr ekenlere kadırgalarından fırtınalar gönderecek, zulümlere kılıcıyla son verecek ve bütün dünyada adını Reis diye andıracaktı, Barba Rossa Hızır Hayreddin Reis. (s.5)

Romanın yazılış amacını Sidi Alkala şu şekilde açıklar:

Ben, Sidi Alkala, nam-ı diğer Seyyid Muradi, yıllarca ve yıllarca sonra, her şeyi gördükten, görmediklerimi de görmüş gibi dinledikten sonra onun hikâyesini bütün

ayrıntısıyla anlatabileceğim günler geldiğinde yine böyle bir teşrin akşamıydı ve haşmetli sultan Grand Seignior Kanuni Süleyman Han hazretleri –Allah mülkünü ebedi kılsın- Hızır Reis’i huzuruna çağırıp, ‘Bak a Hayreddin Lala’m!’ demişti, ‘Yaz!.. Evvelce olan işler, eski tarih kitaplarında nasıl yazıldı ise sen de öylece yaz. (s.5)

Gelişme bölümünde Barbaros’un Sidi Alkala ile karşılaşması, dostlukları, Alkala’nın sevdiği kızın yaşadıkları, bunların çevresindeki kişiler, Hızır’ın Cameyma ile evlenmesi ve çocuğunun olması, Oruç Reis’in öldürülmesi, Hızır’a sancakbeyliği verilmesi, halkının ona ihanet etmesi üzerine Kadirkale’ye çekilmesi, denizlere tekrar dönmesi, büyük bir zafer kazanması yer almaktadır.

Gelişme bölümünde altı düğüm halkası okuyucunun ilgisini canlı tutmaktadır. Bunlardan birincisi Sidi Alkala’nın sırrı ve yemininin ne olduğu, ikincisi heykellerin neyi anlattığı, üçüncüsü Doria ile Barbaros arasındaki mücadelelerin sonucunun ne olacağı, dördüncüsü Seyyid Muradi’nin Gırnata Emirliği’ni tekrar kurup kuramayacağı, beşincisi âşıklarımız Saint Alkala ile Billure’nin kavuşup kavuşamayacağı, altıncısı da muhafızları kimin öldürdüğüdür.

“Sırlarım ile yeminim arasına yine bir kış geliyordu. İlk teşrinin son günü, metruk hisara gidip Billure’yi beklemeliydim.” (s.181)

“Zafer akşamında herkes eğlenirken hüznlenen yalnızca ben idim. Mücahitlerimle sureta eğlenmeye devam ediyordum ama aslında içim burkuluyordu. Hızır Reis istediğini almıştı. Peki ya ben, ben istediğimi alabilecek miydim?”(s.350)

Sonuç bölümünde Seyyid Muradî’nin Billure ile evlenmesi, bir çocuklarının olması ve Hızır Reis’in vefat etmesi anlatılır. Heykellerin sırrı da sonuç bölümünde açıklanır.

“Bilhassa helalleşme faslında herkesin samimiyeti dikkatimi çekti. Hayreddin Paşa sevilerek yaşamıştı.”(s.356)

3.6.2. Eserin yazılış amacı

Romanın içinde eserin yazılış amacına yer verilmiştir. Padişah Kanuni Sultan Süleyman, Hızır Reis’ten dönemindeki olayları yazmasını istemiş, Hızır da padişaha Seyyid Muradî’nin yazmasını önermiştir. Eserin yazılmasındaki asıl amaç denizlerde ve karalarda ne olduysa eksiksiz ve yanlışsız bir şekilde anlatılmasıdır. Kitabın giriş

bölümünde de Akdeniz söz konusu olunca milletlerin Akdeniz tarihine bakışı yer almaktadır. İskender Pala milletlerin Akdeniz tarihine bakışını anlatmak için Erlne Bradfor'un *Padişah'ın Amiralisi: Barbaros Hayreddin* adlı eserinde yer alan şu cümlelere yer verir:

(Akdeniz tarihi söz konusu olduğunda) İngilizler tarafsız olmaya çalışırlar ama pek beceremezler. İspanyolların hatırı sayılır bir dürüstlüğü vardır ama güçlü bir dinsel önyargıları da vardır. İtalyanlar gerçekleri bir sis perdesi gibi kullanırlar. Fransızlar düpedüz yalan söylerler. Amerikalılar ve Ruslar kendi tarihlerinin önceki dönemlerle pek ilgilenmezler. Ama Akdeniz'in tarihi önemlidir; çünkü tüm Batı kültürü bu denizden ve onu çevreleyen topraklardan çıkmıştır. Akdeniz havzasının kültürünü ve teknik gelişmelerini tamamen Avrupalı görmek, elektriğin yalnızca pozitif olduğunu, negatif olmadığını savunmak kadar aptalcadır. Dünyanın bu bölümünde yükselen bütün kültürlerin hikâyesi, Doğu ile Batı arasındaki ilişkinin en şiddetli burada hissedilmesi gerçeğine dayanır.

Efsane adlı romanda ise eserin yazılış amacını Seyyid Muradi şu şekilde açıklar:

Ben, Sidi Alkala, nam-ı diğer Seyyid Muradi, yıllarca ve yıllarca sonra, her şeyi gördükten, görmediklerimi de görmüş gibi dinledikten sonra onun hikâyesini bütün ayrıntısıyla anlatabileceğim günler geldiğinde yine böyle bir teşrin akşamıydı ve haşmetli sultan Grand Seignior Kanuni Süleyman Han hazretleri -Allah mülkünü ebedi kılsın- Hızır Reis'i huzuruna çağırıp, "Bak a Hayreddin Lala'm" demişti, "Yaz!.. Evvelce olan işler, eski tarih kitaplarında nasıl yazıldı ise sen de öylece yaz. Yaz çünkü sen her şeyi hatırlıyorsun, zihnin çok kuvvetli. Böylece benim zamanımda denizlerde ve karalarda ne olmuşsa, eksiksiz ve fazlasız, yalansız ve hatasız ortaya çıksın! Sonraki nesillerimiz bundan ibretler alsın, yol yordam gözetip iş yürütsün. Karlos Kral'ın yaptıklarını ve benim yaptıklarımı, ikimizin arasında senin yaptıklarını yaz." demişti.... Efrenci 1542 yılının teşrinlerinde, bütün hikâyeyi bitirdiğimde, beyaza çekmesi bir ay sürdü. Yazdıklarımı da siz, Barbaros Hayreddin Paşa ile başımızdan geçenlerin yalnızca belli başlı kısımlarını okuyacaksınız. Bir tarihin doğru anlaşılabilmesi için gerekli olan kısmını. (s.5-6)

3.6.3. Olay örgüsü

1511

Bu bölümde Hızır'ın ailesi hakkında bilgi verilir. Ayrıca Sidi Alkala'nın namı diğer Seyyid Muradi'nin, Barbaros'un hikâyesine kendi hikâyesini de katarak anlatmasının nedeni açıklanır. Sonrasında da Hızır'ın iki barça ile ticarete girişmesi ve korsanlarla olan savaşı anlatılır.

Romanın yazılış amacını Sidi Alkala şu şekilde açıklar:

Ben, Sidi Alkala, nam-ı diğer Seyyid Muradi, yıllarca ve yıllarca sonra, her şeyi gördükten sonra onun hikâyesini bütün ayrıntısıyla anlatabileceğim günler geldiğinde yine böyle bir teşrin akşamıydı ve haşmetli sultan Grand Seignior Kanuni Süleyman Han hazretleri -Allah mülkünü ebedi kılsın- Hızır Reis'i huzuruna çağırıp, "Bak a

Hayreddin Lala'm!" demişti, "Yaz!.. Evvelce olan işler, eski tarih kitaplarında nasıl yazıldı ise sen de öylece yaz. Yaz çünkü sen her şeyi hatırlıyorsun, zihnin çok kuvvetli. Böylece benim zamanımda denizlerde ve karalarda neler olmuşsa, eksiksiz ve fazlasız, yalansız ve hatasız ortaya çıksın! Sonraki nesillerimiz bundan ibretler alsın, yol yordam gözetip iş yürütsün. Karlos Kral'ın yaptıklarını ve benim yaptıklarımı, ikimizin arasında senin yaptıklarını yaz." demişti. (s.5)

1511

Bu bölümde Beatrix -Billure- ile Saint Alcala'nın tanışması, Billure'nin Müslüman olduğunu öğrenen Alcala'nın Ojeda ile birlikte Beatrix'i uyarması, Beatrix'in Müslüman kimliği dolayısı ile ölümü bile göze alması, sonrasında kimliğinin ortaya çıkmaması ve bulunduğu yerden uzaklaşması için yapılan plan anlatılır.

Beatrix'in Müslüman olması bulunduğu yer açısından tehlikelidir. Saray hizmeti için bir hizmetli alınacağını öğrenen Ojeda, Beatrix'i kurtarmak için Alcala ile şöyle bir plan kurarlar:

Alcala, oğlum, dün bir tehlike belirdi. Kral Fernando saray hizmetleri için on kadar genç kız istemiş. Yarın kralın özel kâhyası ile kadınefendisi gelip öğrencilerle tek tek görüşülecekmiş. Beatrix ile akşamdan beridir konuşuyoruz. Muhtemeldir ki her öğrencinin kim olduğu, nereli olduğu, saray için ne zaman ve nasıl satın alındığı yeniden incelenecektir. Bunu göze alamayız. Karar verdik, Beatrix bugün buradan ayrılmak için bütün hazırlıklarını yapacak. Öğleye doğru hep birlikte bir gezintiye çıkacağız. Sen onu bir müddet saklanacağı bir yere götüreceksin ve ilk fırsatta Halkulvâd veya Tunus'a gitmesini sağlayacaksın. Ben de burada onun yokluğunu örtmeye çalışacağım. İnşallah kısa zamanda şansınıza bir Müslüman kadırgası veya firkatesi rast gelir de... (s.34-35)

1512

Bu yılda Saint Alcala, Andrea Doria'nın gemisinde esirdir ve bu gemide forsacılık yapar. Andrea Doria ile Hızır Reis'in gemileri arasında yani sülünler ile şahbazlar arasında bir savaş çıkar. Bu savaşta galibiyet Hızır Reis Barba Rossa'nın olur. Barba Rossa, Doria'nın ganimetlerine el koyar. Bu gemide forsa olan Saint Alcala, Hızır Reis'e harita ve pusula bilgisi olduğunu söyler. Barba Rossa onun bilgisini sınadıktan sonra onu hürriyetine kavuşturur ve onu kendi özel haritacısı yapar.

"Artık Şahbaz ile sülünlerin temas vaktiydi." (s.47)

Çünkü usturlap ile beni sınava tâbi tutmaktan vazgeçip önüme haritalar serdi. Şafak aydınlanasıya kadar haritalar üzerine konuştuk. Akdeniz'i avucumun içi gibi bildiğimi öğrenmekten memnun oldu. Sabah namazından sonra da bana özgürlük ıtkınamemi verdi. Sonra da kendi özel haritacısı olmamı emretti. (s.54)

1512

Beatrix'i korsanlar esir alır ve bakire olduğu için ona dokunmazlar. Çünkü papalık manastır için bakire kızlar aramaktadır. Beatrix uzun deniz yolculuğundan sonra manastıra satılır ve burada rahibelik dersleri alır. Beatrix bu yolculuğunda uzun, can sıkıntılı günler geçirir ve susma orucu tutar. Onu manastırda konuşturmaya başlayan ise sonradan çok samimi dost olacağı Conradina'dır. Bu iki kız birbirlerine geçmişleri ile alakalı bazı şeyler söylerler.

Beatrix'in Conradina ile tanışması şu şekilde anlatılır:

Ama bir gün kendi yaşında biri geldi yanına. Mavi gözlü, kapkara saçlı ve pembe yanaklı bir kız. Cıvıl cıvıl, hayat dolu... Şakacı, konuşkan ve heyecanlı... Zeki ve fetan. Ona tasarılarını unutturacak şeyler yapıyor, taklitleriyle eğlendirmeye çalışıyor, güzel ve ilginç olaylar anlatıyordu. Adı Conradina idi ve Beatrix onu sevmiştir. Nihayet onun şakalarına gülmeye başladı, tanıştılar: (s.69)

Conradina, pazar günü vaaz isteyen ailelerin çocuklarına vaaz vermek için dışarı çıktığında ileride papa olmasına kesin gözüyle bakılan Flaronsa'nın yıldızı Medici ailesinden Muhteşem Lorenzo'nun oğlu Giuseppe onu kiraladığı konağa çağırır. Giuseppe, yazdığı Taxa Camerae maddelerini ona okur. Giuseppe ona bu maddelere bakire bir rahibe gözüyle bakmasını ve kendisinin de madde eklemesini söyler. Conradina bu maddeleri manastıra getirir ve Beatrix ile birlikte bir madde ekler. Oluşturulan bu maddeler Hıristiyanlık inançlarına terstir.

Beatrix, Conradina'yı sırdaşı olarak kabul eder ve onun Giuseppe'nin hazırladığı Taxa Camerae Hristiyanlık inançlarına terstir. Giuseppe'nin Conradina'dan isteği bu metne yeni maddeler eklemesidir. Conradina Giuseppe ile yaptığı görüşmeyi Beatrix'e anlatır. Beatrix bu durumu şöyle anlatır:

Çünkü sırdaşının dediğine göre papalık makamlarında 'Taxa Camerae' denilen bir metin hazırlanmaktaymış. Metnin ön çalışmalarını, ileride X. Leo adıyla papa olmasına kesin gözüyle bakılan Floransa'nın yıldızı Medici ailesinden Muhteşem Lorenzo'nun oğlu Giuseppe yapıyormuş. (s.86)

Beatrix ve Conradina'nın Taxa Camerae metnine ekledikleri madde şudur:

Kendi çocuğunu rahminden çıkararak yok eden annenin ve suça katkıda bulunan kocanın, her ikisini birden 17 libre 15 soldi ödemelidir. Kendisinin olmayan bir çocuğun kürtajını kolaylaştıranlar 1 pound eksik öderler. (s.89)

Maddeler kilisenin duvarına asıldığında Beatrix ve Conradina sürgün cezasına çarptırılır.

“Beatrix, o gece yazdıkları maddelerin iki ay sonra kilise duvarına asılan Taxa Camerae metninde yer aldığını görünce kendisinin manastıra ait olmadığını anladı.” (s.89)

1514

Hızır Reis Kaderkale’yi kendine karargâh yapar. Burası gemilerin saklanması için çok uygun bir yerdir. Hızır Reis, abisi Oruç Reis’i görmek için yola çıkar. Abisi ile birlikteyken korsanlarla bir savaş yaparlar. Bu savaşta oruç Reis kolunu kaybeder. Hızır Reis abisinin yarım kalan cengini tamamlar. Oruç Reis kardeşi Hızır’a Akdeniz’de çok güçlü olmasını ve Şehzade Selim’in ileride sultan olduğunda onun donanmasına girmesini söyler. Abi ve kardeş kazandıkları ganimetlerle beraber Tunus Sultanı’nın yanına giderler. Tunus Sultanı’ı onlara çok iyi muamalede bulur. Hızır Reis, Tunus Sultanı’nın misafirliğindeyken şarkı söyleyen bir kadın sesi duyar ve bu sestən çok etkilenir. Oruç Reis Tunus’tan ayrılırken papağanı Çinko’yu kardeşine emanet eder. Sonbaharda gemiler kızağa çekilirken Sidi, Hızır Reis’ten izin alarak Billure’yi kaybettiği yere gider.

“Kadirkale, Hızır Reis’in karargâhı idi. Ağasının sancağını yerinden kaldırdığı ama bir türlü yerine koyamadığı rüyayı ardı ardına görerek denize açıldığının üçüncü haftasında bulmuştuk burayı.” (s.90)

“Bu sözlerden sonra cenge onun bıraktığı yerden mecburen biz devam ettik. Akşama kadar can pazarı kuruldu ve nihayet deniz üzerinde sular duruldu, ölen öldü, yanan yandı, batan battı, kalan kaldı.” (s.94)

“Oruç Reis’in kolu iyileşirken Tunus Sultanı Muhammed’in bize gösterdiği itibar da arttı.” (s.100)

“Sonbahar gelip de gemiler kızağa çekilmeye başladığında İspanya’ya, Rahip Ojeda’nın yanına, sırlarımın içine ve elbette Billure’yi beklediğim hisara gitme zamanımın geldiğini fark ettim.” (s.106)

1516

Prens Karlos, Tudor hanedanına mensup olan dükün teklifini kabul ederek onun şatosuna gelir. Dükün büyük emeklerle hazırladığı eğlence programına, muhafızın ölüm haberi gelmesi ile gölge düşer. Saint Alcalá bu davette müzik grubunda yer alan bir görevlidir. Prens davetteyken dedesinin ölüm haberi gelir ve babası daha önceden öldüğü için Prens artık kral olur.

“Gece çok hızlı başlamıştı. Carlos, bütün bunların kendisini etkilemek için hazırladığını ve Tudor dükünün yemek ikramına sıra gelesiye kadar başını döndürmek istediğini düşünüyor olmalıydı.” (s.112)

“O gece veliaht Carlos, İspanya tahtının sahibi olacağını ve ‘V. Karl’ adıyla ertesi gün büyük bir mirasa konarak üç devletin topraklarına hükmedeceğini bilmiyordu.” (s.118)

Saint Alcalá, Dejan Ojeda ile görüşüp, onunla konuşur. Daha sonra da Billure ile saklandıkları metruk hisara gider. Macellan ile tanışır. Hızır’a forsa yazılmak isteyen biriyle tanıştığında Hızır’ın yeni bir seyir kâtibi edindiğini duyunca buna çok üzülür. Barba Rossa’nın yanına gidebildiğinde ise Hızır Reis onu sevgiyle kucaklar ve ona baba olduğunu söyler. Hızır Reis, Sidi’ye evlendiği bayanın Tunus Sultanı’nın yanındayken sesini çok beğendiği Cameyma olduğunu söyler.

“Kırk yaşını aşkın bir erkeğin ilk babalık sevincini benimle paylaşmasından anladım ki beni unutmamış ve hâlâ itibar ediyor.” (s.125)

1518

Conri ve Beatrix, Bohemya’ya sürgüne gönderilirken Dorio ile Barba Rossa’nın arasında bir savaş çıkar. Barba Rossa bu savaşta galip gelir. Beatrix düşesin bebeği Anne’yi kurtarmak için yanan oku çekmeğe çalışır. Oku yerinden kıpırdatamadığı gibi ellerini de yakar. Conri, düşes ile kıyafet değiştirir ve beraberindeki hizmetçiler ile iki rahibeyi serbest bırakması için Barba Rossa’dan ricada bulunur. Daha sonra biriktirdiği paralarla yanındakileri satın alır. Üç muhafız onları karaya indirmekle görevlendirilir. Muhafızlar karaya inince Conri’ye tecavüz ederler. Beatrix de kendisine saldıran adamdan kurtulmak için ona para teklif eder. Bu arada Saint

Alkala'nın çizdiği haritayı da üzerinden düşürür. Beatrix kurtulmak için çaba sarf ederken imdadına düşes için gelen korsan tacirleri yetiştir. Barba Rossa'nın muhafızlarının ellerinden kurtulduktan sonra Düşes Maria, Beatrix'den Anne'nin dadılığını yapmasını ister.

Rossa'nın adamları paçavrayı nasıl bir yağa batırdılarsa, her damla alev tahta zeminde yeni bir avuç yangına dönüşüp yayılıyordu. Conradina çocukları dışarı çıkardı. Sıra dumanların arasında kalan beşikteki bebekteydi. Zavallının çığlıkları gitgide yükseliyordu. Düşes şoktan çıkmış, büyüyerek bebeğini saran alevlerin karşısında çırpınıyordu. Beatrix, alevlerin içinde büyük bir kararlılıkla çabalıyordu. (s.137)

“Beatrix, Conradina'nın soğukkanlılığına ve zekâsına her zaman hayranlık duyardı ama bu sefer daha çok imrendi. Çünkü o hengâmede, artık hangi planın peşinde ise, elbiselerini çıkarmış, düşese giydirmeye çalışıyordu.” (s.140)

“Adam elbisesinin önünü yırtmak üzereydi. Birden belinden bir şeyin düştüğünü gördü. Bir parşömendi bu. Beatrix'i bırakıp düşen parşömeni aldı. Üzerinde şekiller ve çizgiler vardı.” (s.150)

Bekâret kemerindeki altınları vermeyi, ama yine saldırırsa tıpkı annesi gibi canına kıymayı aklına koyup kararlı adımlarla ilerledi. Adam, “Yeter gittik!” deyip onun önüne geçtiği sırada sendeledi. Birden bacağına tutmaya çalışmış ama üzerine yığılıvermişti. Beatrix'in son gördüğü şey, adamın bacağına saplanmış bir oktan fişkıran kanlar idi. (s.152)

1519

Barba Rossa Hızır Reis, gördüğü rüyalara göre hareket eden biridir. Rüyasında yere düşen sancağı kaldıramadığını görünce abisi Kanca'nın başına bir şey gelmesinden korkup ve onu uyarması için Sidi'yi abisi Kanca'nın yanına gönderir. Sidi, Tlemsen'e gittiğinde geç kaldığını görür. Kanca öldürülmüş ve denize düşen cesedi bulunmuştur. Kanca'yı öldürenler onun ölümünü ispatlamak için başını kesip İspanya kralına göndermeyi düşünür. Sidi, bir camiye gidip oradaki Kanca'nın ölümünden pişmanlık duyan şeyhlerle konuşur. Onlardan cesedi kaçırma noktasında yardım ister. Şeyler bizzat yardıma bulunamayacaklarını ancak kırk kürekçi ayarlayabileceklerini söyler. Sidi bir plan hazırlar. Ceset, İspanya kralına gönderilmek üzere gemiye konular. Sidi, Oruç Reis'e olan saygısından dolayı onun donanmasındaki kanca işaretli gemiyi kaçıtır ve cesedi Hızır Reis'e teslim eder. Gemide akşamki eğlenceden kalan birkaç hayat kadını vardır. Sidi bu kadınları Tunus'a götürmesi için ceplerini altınla doldurduğu kürekçilere teslim eder ama

içlerinden masum yüzlü olanı, Sidi'nin toraklarında yaşayanı, beraberinde götürür. Sidi, Aladule isimli bu bayanı Hızır Reis'e hanımının işlerinde yardımcı olması için verir.

Hızır Reis rüya görür, rüyalarını yorumlar, yorumları doğru çıktıkça da rüyalarına daha fazla sığınır. Babası ve ağabeyi Kanca bu rüyaların başkahramanları idiler. Ona ne yapması gerektiğini rüyalarında söylerler, o da uyanınca aynısını yapardı. Ama bu seferki rüya biraz daha farklı olsa gerek ki yanından ayrılırken bana son olarak, "Sidi Can, yere düşen sancağı evvelce yerine koyamıyordum, bu sefer hiç kaldıramıyorum! Ağama yetiş, dikkatli olsun!" demişti. (s.157)

Tlemsen'in ulu camisi sayılan Cami-i Kebir'e gittim. Burada merhuma kıymaktan dolayı istiğfar eden, pişmanlık duyan şeyhlerle karşılaştım. Niyetimi açtım. Bana bu işin tehlikeli olduğunu söylemekle birlikte Oruç Reis'in hatırına kırk hamlacı –kürekçilere böyle diyorlardı- bulabileceklerini söylediler. (s.161)

"Dikkatle yüzüne baktım efendimiz. Çehresinde bir masumiyet gördüm sanki. Yüreğim ezildi, aldım getirdim." (s.163)

Hızır, abisinin başına gelenler dolayısı ile yedi gün konuşmaz. Sidi ile satranç oynarken deniz cenginde ele geçen haritaları incelemek gerektiğini söyler. Haritalar geldiğinde Sidi, Billure için çizdiği haritayı bu haritalar arasında görünce baygınlık geçirir.

"Hayal gördüğümü, Billure'nin heykelleri üzerine konuşmaktan dolayı zihnimin beni aldattığını falan düşündüm. Hayır, hayal değildi, gözlerim de beni yanıltmıyordu. İşte, dokunabiliyordum. Bu benim kendi haritamdı." (s.169)

1519

Bu yılda Hızır Reis'e Padişah Sultan Selim hediyeler gönderir. Sultan Selim, Hızır'a Hayreddin, Oruç Reis'e de Nasreddin lakabını verir. Oruç Reis hayatta olmadığı için Hızır ona gönderilen sorguç ve kılıcı kadırgaya astırır. Piri Reis ile Muslihiddin Reis, Oruç Reis'e Sultan'ın hediyelerini sunduktan sonra kadırgalardan birine bizzat Hızır'ın binmesini ister. Sultan Selim, onu kendi devletinde bir sancakbeyi ilan eder.

Karlos Kral, Hızır'a mektup gönderir ve ona gözdağı verir. Hızır da mektuba başka bir mektupla cevap verir. Hızır Reis de Cezayir'deki bütün şeyh ve muratıbları toplar ve Sultan'ın fermanı ile Cezayir sancakbeyi olduğunu ilan eder.

Dediğine göre sultan, bir vakitler Şehzade Korkut'a yaslanan Oruç ve Hızır kardeşleri çoktan affetmiş, iki kardeşin Haçlı denizlerinde İslam adına yaptıkları cihatlarla gıpta

edip rahmetli Oruç Reis'e 'Nasreddin (dinin yardımcısı)', Hızır Reis'e de 'Hayreddin (dinin hayırlı evladı)' diye lakap biçip hilatler göndermiş. (s.176)

Cemayma ve Aladule'nin hazırladığı salon uğurlu gelmişti. Akşam salona korsan reisi olarak giren Hızır Reis, gecenin sabaha evrilen saatlerinde Osmanlı cihan devletinin hizmetinde bir bey olduğunu, Cezayir'e sancakbeyi olduğunu düşünüyordu. (s.178)

1521

Sidi, İspanya'dan gelir. Geldiğinde Hızır Reis'i hayata küskün bir vaziyette bulur. Hızır'ın güvendiği Cezayir ona ihanet etmiştir. Hızır da bu ihanetin üzerine savaşı kaybetmiş ve Kadir kale'ye çekilmiştir. Sidi onu tekrar denizlere döndürecek kişinin Andrea Doria olduğunu farkındadır ve bu noktada Hızır'ı kışkırtmaya çalışır.

“Cezayir halkı sözlerinde durmadı Sidi. Murabıtlar, şeyhler, Arap beyleri ve Berberi kabile reisleri, Tlemsen ve Tunus beyleri, üzerimize İspanya'yla birlikte asker çıkardılar. Meğer Cezayir Türkleri hiç sevmemiş!..” (s.182)

1522

Sidi, Hızır'ın yanına geldiğinde bütün kış boyunca yaptıklarını ona anlatır. Sidi Madrid'e gider. Orada kralın Müdeccen ve Moriskalara yaptığı zulmü görür, Billure'yi bulmak için iz sürer. Billure'yi bulmak ümidiyle Bohemya'ya gider. Cleves'te bir haritacının yanında çalışır. Cleves'ten ayrılacağı gün bir çocuk gelerek ondan yıllar önce Billure için çizdiği haritanın aynısını çizmesini ister. Ertesi gün bu çocuk bir sepet dolusu gül içinde ısırılmış üç elma ile gelir. Bunun üzerine Sidi ayrılmaktan vazgeçip kışı burada geçirir.

“Kral Karlos da Müslüman kıyımını yeniden başlatmış durumdaydı.”(s.196)

“Küçük bir bilgi kııntısı umarak Cleves Dükü John'un iri göbekli kâhyasına tam 21 gün pusula hazırlamayı ve 21 gece usturlap okumayı bile öğrettim.” (s.203)

Hızır ile Sidi konuşurken Doria mektup ile birlikte bir anfora gönderir. Bunun üzerine Hızır da Doria'ya gönderilmek üzere bir kılıç hazırlanmasını ve kabzasına da mücevherler konulmasını ister.

“Hızır Reis, Çiko’nun kafesine bir kelle şeker fırlattı. Tercümesini yaptığım sözlere öfkelenmediğini, bilakis Doria’nın mektuba yansıyan öfkesine sevindiğini anladım. Sonra sırlı anforayı eline alıp bana gösterdi.” (s.213)

1528

Anne, on bir yaşına gelir. Beatrix ona Sultanlar ve Krallar dersi anlatırken o sürekli Şehzade Alkala’dan söz açar. Hatta o Bohemya’ya geldiğinde Beatrix’in onunla neden görüşmediğini sorar ve Beatrix’in görüşmeme nedenini ise olumlu karşılamaz.

“Dadı bana sincabım deme artık, bak on bir yaşına geldim.” (s.215)

“Anlaştık meleğim! Gel şöyle yanıma otur. Sultanlar ve Kralların hangisinden başlayalım.”

“Şehzade Alkala’dan.”

“Şehzade Alkala’nın anlatılacak bir hikâyesi yok Anne!.. Üstelik gerçek bir sultan veya kral bile değil. Senin için ve benim için bir hayalden ibaret.” (s.216)

1530

Hızır Reis’in sakin hayatı biter ve denizlere tekrar döner. Üstelik İspanya valisine karşı bir zafer kazanır. Aydın Reis de başka bir seferden gelirken yanında esir olarak Andrea Doria’nın oğlunu getirir. Hızır Reis onu misafirperver bir şekilde karşılar. Onu Kral Karlos’a hediye etmek üzere leventlerinden bazılarını görevlendirir. Sidi, Billure’den kalan heykelleri bu adamın elinde görünce ondan bir haber alma ümidi ile Doria’nın oğlunu teslim etme görevini kendi alır.

“Hızır Reis’in Cezayir’den çıkıp giderken ne kadar üzülüğünü görenler, Cezayir’i fethettiği zaman da o derece sevindiğine şahit oldular.” (s.228)

Takdim edeyim Reisi Babam. Bu genç, Doria kaptanın yegâne oğlu, yasak aşkının meyvesi Giovanni Doria’dır. Vesayetini üzerine almış ve himaye etmiştir. Yanındaki de onun kâtibî ve yardımcısıdır, Türkçe bilir. Babası İspanyol donanmasıyla Karlos Kral’ı götürürken bu Giovanni’yi de beş beylik kadırgasıyla Akdeniz’de sizden haber alması için bırakmış, tutup getirdik. (s.234)

“İspanya kralına gönderdiğimiz heykellerden sarı olanını, Billure’min sonbaharını, o çantanın içinde gördüm.” (s.240)

1530

Sidi, İspanya kralının huzuruna çıkar ve Giovanni'yi ona verir. Orada Doria da vardır. Doria, İspanya kralından oğlunu özgür bırakmasını ister. Kral Carlos, Doria'nın oğlu karşılığında Hızır'ın oğlu Hasan'ı Doria'dan ister. Sidi oradayken, yıllar önce Carlos daha tahta geçmeden önce Tudor dükünün evindeki eğlencede müzik çalan gencin o olduğunu hatırlar ve onun şimdi Hızır'a hizmet etmesinden memnun olmaz. Giovanni de Alcalá'nın isteği üzerine Hızır Reis'in karala gönderdiği heykellerin sırrını bulup bulmadığını krala sorar. Giovanni'nin bu sorusu kralı daha da öfkelenendir.

Sidi, kralın izin verdiği müddet içinde ülkede kalabilecektir. Bu süre zarfında Saint Alkala, Billure'nin izini bulur. Dükün evine gittiğinde Conri ile karşılaşır. Conri önce ona kızar, ardından da Beatrix'in Anne'nin dadısı olarak onunla birlikte İngiltere'ye gittiğini söyler.

1533

Sultan, Hızır Reis'i İstanbul'a çağırır. Bunun için hazırlıklar yapılır ve Hızır Reis Oğlu Hasan'ın güvenliği için ona gemide bir bölme yaptırır ve yolculuğunu burada tamamlamasını ister. Yolculuğa çıkacakları gün güvertede maymunların gözcülük yaptığı yerde asılmış bir cesetle karşılaşır. Bu ceset gayr-i Müslimlerden birinin cesedidir ve Sidi onun öldürülmesini İstanbul'a giderken kurban edilen bir koç gibi yorumlar. Hızır Reis İstanbul'a vardığında padişah ile görüşür daha sonra da Halep'e geçip oğlunu Vezir Pargalı İbrahim Paşa'ya emanet eder.

1534

Saint Alkala, Billure'yi bulur ve onun yanına gider. Billure ile konuşur ancak Billure'yi almadan geri dönmek zorunda kalır. Çünkü Billure ona gitmesini ve kurtulduğu zaman gelmesini söyler. Alkala, Conradina ile konuşur. Ondan öğrendiğine göre Billure Alkala'nın asıl kimliğini ve kızıl ceketlileri öldürenin kendisi olduğunu bildiklerini öğrenir. Alkala Endülüs emîrinin son varisidir.

1536

Alkala yirminci muhafızı öldürmek için planlar yapar. Onun Kıbrıs'ta olduğunu öğrenir ve tuz tüccarı sıfatıyla oraya gidip bu adamdan tuz satın alır. Parasını ödemek için de onu gemiye çağırır. Alkala bu adamı öldürür ancak kendisi de Kral Carlos'un tuzağına düşer. Kral Karlos'un adamları Alkala'yı esir alır ve ona işkenceler yaparlar. Hızır Reis de Alkala hakkındaki gerçeği öğrenir ve geç kalmadan ona yardım etmek için harekete geçer. Alkala'yı kurtarır. Hekimler Alkala'dan ümidi keserler. Hızır Reis ise zamanında abisinin kolunu tedavi eden hekimi bulup getirtir ve Alkala'nın tedavisini ona yaptırır. Bu sırada Aladule de Alkala'nın iyileşmesi için elinden geleni yapar, kendini onun hizmetine verir. Alkala iyileşir ve Hızır Reis'e kendisi hakkındaki gerçekleri anlatır.

Hızır'ın oğlu Hasan babasının yerine Cezayir'e sancakbeyi olur, Hızır Reis de Sultan'ın emriyle Osmanlı donanmasına kaptan-ı derya olur.

“Kıbrıs'ta başıma gelenleri düşündüm. Yaşamaktan umut kestiğim anları hatırladım. Neler olmuştu? Burası Hızır Hayreddin Paşa'nın konağıydı. Buraya nasıl gelmiştim? Hareket etmek istiyordum, kımıldayamıyordum.” (s.293)

İlk hamlesiyle birlikte Sultan Süleyman'dan bir ferman geldiğini, kendisini İstanbul'a çağırıldığını söyledi. Meğer Hasan bu sebeple gelmiş, paşa rütbesiyle Cezayir sancakbeyi olacakmış. Hazırlıklar bitmiş de Cuma günü yola çıkacakmış bile. (s.310)

1537

Alkala, Billure'nin kapısına tekrar gider. Billure onu yine geri çevirir ve aşktan başka her şeyden kurtulup öyle gelmesini söyler. Alkala, Gırnata'da emirlik kurmak için harekete geçer. Bunun için paraya ihtiyacı vardır. Babasının sakladığı altınlar aklına gelir ve yoldaşları ile onu almaya gider. Gittiğinde altınların yerinde kum tanecikleri vardır ve orada Billure'nin yazdığı bir not bulur. Alkala, Billure'nin bu altınlardan nasıl haberi olduğunu ve niçin aldığını bilmez. Merakını yenmek için Billure'nin yanına gider ve ona sebebini sorar.

“Gırnata'ya gitmeye karar verdim. Kar yolları kapatmadan yetişmeli, kış boyunca Müdeccenleri teşkilatlandırıp baharda bir ateş yakmalı, istiklal bayrağını hazır etmeliydim.” (s.316)

Baktım, tekrar baktım. Çıldıracaktım. Sandık yoktu. Gırnata Emirliği'nin altınları yerinde yoktu. Geride kalan boşluğun tam ortasında kumlar vardı. Sarı kumlar. Dikkatimi çekti. Bu kumları tanıyordum. Billure'nin kaybolduğu gün üzerine kalp çizdiği kumlardı. (s.319)

1538

Alcala, yeni bir devlet kurmak için zar zor topladığı üç yüz kişi ile denizde ilerlerken Barbaros Hayreddin Paşa ile karşılaşır. Alcala, ona katılacağı seferde yardım eder. Preveze'de yapılan savaşta Kaptan Doria'yı ağır bir hezimetle uğratan Hayreddin Paşa hem inancına göre gaza ve cihat düsturunu yerine getirmiş hem de abisinin intikamını almış olur. Savaştan sonra Alcala ile Barbaros'un yolu tekrar ayrılır. Alcala karaya yaklaşınca beraberindekiler Barbaros'un Alcala'ya -Seyyid Muradi-Gırnata Emirliği kurarken ihtiyaçlarını karşılaması için verdiği altınları Alcala'nın mürettebatı ganimet olarak kendilerine verilmesini ister. Alcala, Gırnata Emirliği'ni birlikte kurmak istediği insanların böyle bir zihniyet taşımadıklarını görünce onlara altınları dağıtır. Kendisi de küçükken babasının kendini sakladığı yere, metruk hisardaki gizli yere, gider. Burada bütün gece ağlar ve dua eder. Sabahleyin dışarı çıktığında karşısında Billure'yi bulur.

1546

Barbaros Hayreddin Paşa vefat eder. Barbaros Hayreddin Paşa, leventler ve halk İskenderiye'den gelen taşların yanında fazla vakit geçirdiği için türbesinin oraya yapılmasını vasiyet eder. Barbaros'un cenazesi taşınırken akıl almaz iki olay gerçekleşir. Birincisi denizin sularının taşması, ikincisi de suların ters istikamette akmasıdır.

Barbaros Hayreddin Paşa'nın cenazesinde meydana gelen olağanüstü durumu Seyyid Muradî şu şekilde anlatır:

Evet, bütün gözler Boğaziçi'nin sularındaydı. Az evvel köpüren dalgaların sakinleşmesi yeni bitmişti. Şimdi de Boğaz sularının tersine doğru aktığını görüyordum. Sanki Barbaros'un cenazesini donanması değil de sular taşıyor gibiydi. (s.358)

Seyyid Muradî, oğlunun beş yaşına geldiğini ve babası öldürüldüğünde kendisinin de beş yaşında olduğunu fark edince oğlu Yusuf'a Barbaros Hayreddin Paşa'yı ve kendi hikâyesini yazdığı kitabı okumaya karar verir. O gün eve gittiklerinde Billure'nin kardeşi Yusuf da ziyaretlerine gelir. Billure herkesi bir

araya toplayıp bu hüznü günün kederini dağıtmak için Rahip Ojeda'nın kendisine verdiği heykellerin sırrını açıklar. Yusuf, dayısına babasının kendini neden şehzadem şeklinde sevdiğini sorar ve Billure de bunun cevabını babası Seyyid Muradî'nin açıklamasını söyler. O da Kanuni Sultan Süleyman'ın isteği üzerine yazmış olduğu kitabı okumaya başlar.

“Yusuf'un, Paşa Dede'sinin hatıralarından daha fazla dikkatini çekecek bir konuyu açmıştı Billure. Üstelik beni de heyecanlandırmıştı. Çünkü o güne kadar heykellerin ne dediklerini -bütün merakıma rağmen- bana hiç anlatmamıştı.”(s.366)

“Gözler bana çevrilmişti. Evet, oğluma neden şehzade dediğimi açıklamanın, benim başaramadığımı, yarım bıraktığımı onun başarması için yüreğinde bir ateş yakmanın zamanı gelmişti.” (s.369)

3.6.4. Tema

Aşk: Eserde Barbaros Hayreddin Paşa'nın hayatını yer almasına rağmen Barbaros Hayreddin Paşa'nın hayatından ziyade Billure ile Seyyid Muradî'nin hayatları ve aşkları daha ağır basmaktadır. Billure saf ve temiz bir aşka inanmaktadır. Bu nedenle kendisini bulmak için hayatını bile tehlikeye atan Alkala'yı kapısından iki defa geri çevirmiştir. Ona göre Alkala aşktan başka her şeyden kurtulduğunda kendisini almaya gelmelidir. Alkala da Billure'ye duyduğu aşk nedeniyle Aladule'nin kendisine karşı yaptığı bütün iyiliklere, onun kendisini sevdiğini bilmesine ve Hızır Reis'in de ikisini birbirine yakıştırmasına rağmen Billure'den bir an olsun vaz geçmemiştir. Romanın düğüm noktalarından biri de Alkala ile Billure'nin birbirlerini bulması ve bulduktan sonra kavuşması üzerine kuruludur.

Hızır Reis de Cameyma'ya âşık olur ve onunla evlenir. O da karısına duyduğu aşk nedeni ile Conradina'nın bütün dişiliğine rağmen ondan uzak durur.

Arayış: İskender Pala'nın romanlarında arayış kalıbına çokça rastlanır. Bu romanında da iki sevgilinin birbirini bulmak için yaptığı yolculuklar ve çektiği sıkıntılar yer alır. Ayrıca romanda Hızır Reis'in savaşta kaybettikten sonra Kadirkale'ye çekilmesi üzerine Kaptan Doria'nın onu araması da yer almaktadır.

Hızır Reis abisi Oruç Reisi ve İlyas'ı denizde kaybetmiştir. İlyas ticaret öğrenmek için sefere çıktığında korsanlar tarafından öldürülmüş, Oruç Reis'i de Doria öldürmüştür.

Savaş: Eser denizci olan Barbaros Hayreddin Paşa'nın hayatını anlattığı için savaşlar karada değil denizedir. Korsanlar ile yapılan mücadeleler, Doria ile Hayreddin Paşa arasındaki savaşlar dikkate şayandır. Eserde üzerinde durulan en büyük mücadele ise Preveze Deniz Savaşı'dır. Barbaros bu savaşı kazanmakla Akdeniz'i Osmanlı toprağına bağlamıştır.

Esir Ticareti: Eserde köleliğin olduğu dönemler anlatıldığı için esir ticareti de serbest bir şekilde yapılmaktadır. Billure'yi korsanlar metruk hisarda bulduklarında onu kiliseye satmıştır. Saint Alkala da yine korsanların eline düşmüş ve Hızır Reis'in bulunduğu gemiyi alasıya kadar Doria'nın esiri olarak kürek çekmiştir.

Din: Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasında bir iktidar mücadelesi bulunmaktadır. Önceden Gırnata Emirliği Hıristiyanlar ile iyi geçinirken Kirli İsabell başa geçtikten sonra Müslümanlara ve Yahudilere baskı yapılmıştır. Müslüman ve Yahudilerin canlarına, mallarına ve namuslarına saldırmışlardır. Bunların bir kısmı dinlerini değiştirmiş, ölümden kurtulmuş ama İspanya'da düşkün hayatlar yaşamaya başlamışlardır. Hıristiyanların aldığı yerlerde din değiştirme konusunda halka baskı yaptığı görülürken Osmanlının fethettiği yerlerde halka dinen baskı yapmadığı eserde dikkatimizi çeken unsurlardan biridir.

Alkala muhafızları öldürmeye başlayınca Kral Karlos da buna karşılık Müslüman halka yaptığı baskıyı artırmıştır. Ancak Alkala'nın öldürdüğü muhafızlar dinleri için değil de fethedilen yerlerde halka çok zulüm yaptığı için öldürülmüştür. Alkala'nın annesini ve babasını öldürenler de bu muhafızların içinde yer almaktadır.

Dini Kimlik Bunalımı: Yaşanılan şartlardan dolayı insanlar kimliklerini saklamaya çalışmışlardır. Özellikle de Müslümanların kimliği ortaya çıkarsa ölümle burun buruna gelmektedir. Billure'de bu nedenle Türk ve Müslüman olmasına rağmen yıllarca Beatrix olarak yaşamını sürdürmüştür. Kiliseye satıldığında da bir

rahibe olmuştur. Müslümanlık hakkında çok az şey bilmesine rağmen annesinden öğrendiği duayı gizli gizli yapmaktadır.

Rahip Mateo da Billure'nin başına gelen kimlik bunalımını yaşayanlardan biridir. Müslüman olmasına rağmen bir rahiptir. Alkala'nın yeminini gerçekleştirebilmesi için ona yardım etmiştir.

Saint Alkala aslında Gırnata Emiri'nin oğludur. Ancak Gırnata düştükten sonra Decan Ojeda onu yanına alıp onun saray okulunda büyümesini sağlamıştır. Alkala, Barbaros Hayreddin Paşa'nın yanına gidene kadar Müslüman olduğunu kimseye söylememiştir.

Romadaki **hatırlatma hatası** ise Alkala Müdeccen olduğunu Hızır Reis'e söylemiştir; ama ilerleyen sayfalarda Hızır Reis'in Alkala'nın Müdeccen olduğunu söylediğinde Alkala, Hızır Reis'in bunu bilmesine çok şaşırmıştır.

“Adım, efendimiz Sidi Alcala'dır. Endülüs'ten bir Müdeccenim. İstanbul'dan Hıristiyanlar'ın kaçtığı yıllardaydı, atalarım da İspanya'dan kovuldular....” (s.52)

“Ben hiçbir gün ona Müdeccen olduğumu söylememiştim. Müslüman gibi abdestim namazım yoktu üstelik .” (s.165)

3.6.5. Şahıs kadrosu

Bir hayat hikâyesini anlatan eserde Barbaros Hayreddin Paşa üzerinden farklı hayatlar da anlatılmıştır. Barbaros Hayreddin Paşa'nın ailesi, çevresi, kazandığı zaferleri ve yenilgileri, nasıl bir kişiliğe sahip olduğu, görevleri seyir kâtibi olan Seyyid Muradî'nin bakış açısıyla anlatılmıştır.

Romanda Barbaros Hayreddin Paşa'nın daha önemli yer tutması gerekirken onun şahsiyeti seyir kâtibi olan Sidi Alkala ile onun sevdiği kız Billure'nin gölgesinde kalmıştır. Okuyucu Barbaros Hayreddin Paşa'dan ziyade Alkala ile Billure'nin durumunu merak etmektedir.

Başkahraman: Barbaros Hayreddin Paşa'dır. Yakup Ağa'nın en küçük oğludur. Babasının deniz yasağına rağmen babası ölünce denizlere açılmıştır. O da abisi gibi öncelikle korsan olarak denizlerde gezmiş sonra da Selim Han'ın fermanı

ile Cezayir'e sancakbeyi olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman da onu İstanbul'a çağırarak donanmasının başına geçirmiştir. Böylece de Osmanlı Devleti'nin kaptanıderyası olmuştur. Savaşlarını gaza ve cihat düşüncesi ile yerine getirmiş ve dini, nefsinin üstünde tutmuştur. Tek bir kadını sevmiş ve onunla evlenmiştir.

Sevdiği insanlar için tehlikeleri göze alabilmektedir. Tatlı sert bir şekilde emrindeki insanları komuta eder. Kimseyi gücendirmeden işini halletmeye çalışır. Hayreddin Paşa'nın bir özelliği de rüyalarına göre hareket etmesidir. Ona göre rüyaları kendisine yol göstermektedir.

Fiziki özelliklerine gelince de babası gibi iri kara gözleri vardır. Annesinin saçları gibi de kızıl saçları vardır. İnsanlar tarafından Kızıl Sakal olarak bilinmektedir. Kaşları da fırça gibidir. Eserde Barabaros'un özellikleri anlatılırken kardeşleri ile fiziki özelliklerinin aynı olduğu şu şekilde anlatılır:

Kostantiniyye'yi alan Fatih Mehmet Han'ın -Allah ona rahmet eylesin- iş becerir sipahileri arasında güç ve endamıyla ünlü bir kahraman iken Midilli'ye yerleşen kumral güzeli Yakup Ağa, adadaki Rum kızlarının güzellikte en müstesnasıyla evlenmiş ve üçer yıl arayla dört oğulları olmuştur. Çocukların hepsi iri ve kara gözlere ve anneleri gibi dalgalı kızıl saçlara sahiptiler. (s.2)

“Bana bebeğin annesini anlattı sonra. Cameyma'yı.” (s.125)

“Onun merhametini bilirdim, ama artık gözü de yaşıyordu.” (s.305)

“Hayreddin Paşa'nın iş yönetmek hususunda ta ne kadar tatlı sert davrandığını biliyordum.” (s.336)

Yardımcı Karakterler: Başkahramanın emeline ulaşmasında onun yanında olup ona yardım eden şahıslardır.

Oruç Reis: Hızır Reis'in abisidir. İlk olarak Oruç Reis denizlere açılmış ve kardeşi Hızır'ın da peşinden gelmesine vesile olmuştur. Cebre'de kolu kesilmiş ve kesilen kolunun yerine kanca takılmıştır. Bu nedenle adı Kanca olarak da bilinmektedir. Hızır Reis abisi Oruç Reis'i ve babasını rüyalarında görmekte ve onlar kendine yol göstermektedir. Bu nedenle Hızır rüyalarına göre hareket etmiştir.

Saint Alcalá: Saint Alkala, Sidi Alkala ve Seyyid Muradî gibi isimlerle tanınmaktadır. Asıl adı Seyyid Muradî'dir. Gırnata Emirliği'nin düşmesinden sonra

Decan Ojeda onu himayesine almış ve herkese kendi oğlu olarak tanıtmıştır. İspanya'da saray okulunda büyümüş ve burada tanıştığı Billure'ye âşık olmuştur. Bundan sonra yemini ve aşkı arasında bocalamalar yaşamıştır.

Hızır Reis'in haritacısı ve seyir kâtibidir. Hızır Reis onu kendi oğlu gibi görmüş ve ona birçok yardımda bulunmuştur. Sidi de Hızır Reis'e bulunduğu yerlerdeki siyasi durumlar hakkında raporlar vermiş, birçok konuda onu bilgilendirmiştir. Ayrıca Hızır Reis'in tercümanlığını da yapmıştır.

Saint Alcala birden fazla dili konuşabilmektedir. Bu sayede gittiği yerlerde sıkını çekmemiştir. En fazla da İspanya'da bulunmuş ve yemininin gereğini yerine getirebilmek için savaşta insanları katleden yirmi muhafızı öldürmekle işe başlamıştır. Billure'den önceki en büyük amacı Gırnata Emirliği'ni yeniden kurmaktır. Bu isteğini yerine getirememiş ama Billure'nin istediği gibi saf bir aşka sahip olmuştur.

Billure: Yazköy'de küçük bir çocukken esir alınmış ve satılmıştır. Decan Ojeda onun zekâsını keşfedince onu yanına alarak saray okuluna getirmiştir. Burada eğitim görürken Alcala ile ders çalışmaya başlamış ve Arapça öğrenirken Müslüman kimliğini ortaya çıkarmıştır. Saraya hizmetli alımı için okula görevlilerin geleceği zaman Alcala, Billure'nin kaçmasına yardım etmiştir. Fakat onu metruk hisardayken kaybetmiş ve yıllarca onu aramıştır.

Billure korsanlar tarafından esir alınmış, Cenova'da kiliseye satılmış ve burada rahibe olarak yaşamaya başlamıştır. Aldığı bir ceza nedeni ile Bohemya'ya gönderilmiştir. Yolculuk esnasında Cleves Dükü'nün kızı Anne'yi ateşte yanmaktan kurtardığı için onu Anne'nin dadısı yapmışlardır.

Billure de Alkala'yı aramıştır. Onun Bohemya'ya geldiğini duyunca ona kavuşmak yerine uzaktan bakmayı yeğlemiştir. Alkala kendisini bulunca da onun gerçek kimliğini öğrendiği için aşktan başka her şeyden kurtulmasını söylemiş ve ancak o zaman onunla gideceğini söylemiştir.

Rahip Decan Ojeda, Billure'ye altından yapılma üç heykel vermiş ve bunlardan birinin diğerinden farklı olduğunu söylemiştir. Çok zeki bir kız olan Billure bu heykellerin sırrını çözmüştür.

Billure'nin uzun sarı saçları ve çakır gözleri vardır. Onun fiziksel özelliği Türk kimliğini saklamasına yardımcı olmuştur.

“Manastırda onu Balkanlar'dan savrulmuş bir kız olarak bildiler. Uzun sarı saçları ile çakır gözleri ona bakanları fazla da yanıltmıyordu.” (s.83)

Cameyma: Hızır Reis abisi Oruç Reis ile Cerbe'de bir galibiyet elde etmişler ve daha sonra Tunus sultanı Muhammed'in misafiri olmuşlardır. Bu misafirliği esnasında Hızır Reis şarkı söyleyen bir kadın sesi duymuş ve bundan çok etkilenmiştir. Daha sonra adı Cameyma olan bu kadın ile evlenmiş ve onu çok sevmiştir.

Aydın Reis: Hızır Reis'in emrindeki reislerden biridir. Hızır, bu reisine çok güvenir ve bazı seferlere onu gönderir. Aydın Reis de onun bu güvenini boşa çıkarmamak için elinden geleni yapmaktadır.

Aladule: Eskiden düşkün bir hayat yaşarken Alkala onu gemide bulup Hızır Reis'in huzuruna getirmiştir. Cameyma'ya hizmet etmesi için onu Hızır Reis'e vermiştir. Aladule burada eski kimliğini tamamıyla unutmuş, Cezayir halkı tarafından sevilen biri haline gelmiştir. Alcala'ya âşık olmuş ve onun kendisini seveyeceğini bile bile o yaralandığında kendini onun hizmetine adanmıştır.

Conradina: Beatrix'in en yakın arkadaşıdır. Cenova'da sıkı dost olan ikili Bohemya'ya birlikte gönderilirler. Deli dolu olan Conradina yerinde duramayan ve kilisenin kurallarına karşı gelen bir yapıdadır. Rahibe olmayı da zaten istememektedir. Yolculuk sırasında düşesin kılığına girmiş ve Hızır Reis'le düşes kimliğiyle konuşmuştur. Biriktirdiği paralarla Hızır Reis'den rahibe kılığındaki düşes ile Beatrix'i satın almıştır.

Alkala'nın muhafızları öldürdüğünü öğrenmesine rağmen Beatrix'in Alkala'ya duyduğu sevgi nedeni ile onu ele vermemiştir.

Anne: Cleves Dükü'nün kızıdır. Heykellerin sırrını Kral Karlos'a açıklayan kişidir. Beatrix'e olan sevgisi nedeni ile Beatrix, Alcala ile evlendiğinde onları bir yıl boyunca saklamıştır.

Kart Karakterler: Karşıt güçler de diyebiliriz. Ana karakterin karşısına çıkarak onun emeline ulaşmasını engelleyen kişilerdir. Karşıt karakterler ile başkahramanın emelleri genellikle birbiriyle çatışır.

Andrea Doria: Hızır Reis'in kendine rakip olarak gördüğü en büyük şahsiyetlerden biridir. Doria, kendini deniz Tanrısı Posseidon ile özdeşleştirir. Gerçekten de Hızır ile savaşacak güçte ve zekilikte biridir. İspanya kralı adına çalışan Doria, Oruç Reis'in ölümüne neden olmuştur.

Billure'yi kaçıran korsanlar da Doria'nın adamlarıydı. Alcala da Doria'nın esiri olmuş ve onu esaretten Hızır Reis kurtarmıştır.

Kutsal Roma Cermen İmparatoru Kral Karlos: Küçük yaşına rağmen siyaset bilgisi ve olayları çözme becerisi kuvvetlidir. Kral olması dolayısı ile çok kibirlidir. Müslümanlardan nefret etmekte ve onlara sayısız cefalar çektirmektedir. Ölen muhafızların acısını Müslümanlardan çıkarmıştır. Muhafızları öldürenin de Saint Alcala olduğunu öğrenmiş ve ona tuzak kurmuştur.

Osmanlının sınırlarını ilerletmesini ve Hızır Reis'in Akdeniz'de nam salmasını hazmedememiş ve onu yenmek için söz veren Doria'yı donanmasının başına geçirmiştir.

Norm Karakterler: Eserin olay halkasında bir değişiklik yapmayan, özellikleri ayrıntılı olarak verilmeyen karakterlerdir. Eserdeki norm karakterlere örnek olarak Hızır Reis'in emrinde çalışan reisler, leventler, Cezayir halkı, zulüm gören Müslüman ve Yahudiler, hayat kadınları ve korsanlar, gemilerdeki esirler, Alcala'nın adamları, forsaları verebiliriz.

3.6.6. Zaman

Eserde olayın yaşanma zamanı 1511-1546 yılları arasındadır. Anlatıcı kahramanların geçmişleri hakkında bilgiler vermek için geriye dönüşler yapmıştır.

Eserde en fazla geçen mevsim ise birinci teşrindir. Bu ay da ekim ayına karşılık gelir. Saint Alcala bu ayın son günü Billure'yi kaybettiği için her yıl aynı günde ve aynı yerde onun gelmesini bekler. Ayrıca her teşrin ayında Gırnata Emirliği'nin düşmesinde görev alan muhafızların hilal damgalı cesetleri bulunur.

Eserin yazılma zamanı ise Ocak 2013'tür.

Alkala, Billure'den ayrıldığı zamanı Barbaros Hayreddin Paşa'ya anlatırken şu cümleleri kullanır:

“Geçen yıl Endülüs'te beraber saklandığımız, nefesinin nefesime karıştığı bir hisardı efendimiz!.. Birinci teşrinin son günüydü...” (s.59)

3.6.7. Mekân

Romanda bir denizcinin hayatı anlatıldığı için mekân olarak Akdeniz'e kıyısı bulunan yerler seçilmiştir. Ayrıca tarihte yaşamış bir şahsiyet anlatıldığı için onun doğumundan itibaren yaşadığı, gördüğü yerler ve çevresindeki insanların da yaşayıp gördüğü yerler eserdeki mekânlarımızı oluşturur.

Akdeniz'e kıyısı bulunan Gırnata Emirliği, Endülüs Devleti, İspanya Krallıkları, Balear Adaları (Kadirkale, Kevsere, Cuhudluk, Mayorka), Cezayir, Tunus, Sicilya, Cerbe, Tlemsen, Preveze, İstanbul eserdeki belli başlı yerlerdir.

Hızır Reis Midilli'de doğmuştur. Cezayir'e sancakbeyliği yapmış, Akdeniz'de irili ufaklı birçok adayı kendine bağlamıştır. Tunus'da Cameyma ile tanışmış ve onunla evlenmiştir. Preveze'de de Osmanlı Devleti adına büyük bir galibiyet kazanmıştır.

Cezayir'de sancakbeyliği yaparken halkı kendisine ihanet ettiği için hayata küsmüş ve Kadirkale'ye çekilmiştir. Burası onun sığınak yeridir. Burada keşfettiği bir yer sayesinde kadirgalarını buraya saklayabilmekte ve gerektiğinde de çıkarabilmektedir. Bu durumu Hızır Reis ve adamlarından başka kimse bilmediği için hayalet gemiler masalı ortaya çıkmıştır. Kadirkale'ye Kederkale, Kaderkale gibi isimler de takmışlardır. Hızır'ın burada evi de bulunmaktadır.

Hızır Reis'in en sevdiği dostu Seyyid Muradî ise Gırnata Emirliği'ndendir. Babası ve sevdiği insanlar İspanya Kralı tarafından öldürülmüştür. Bu nedenle onlardan nefret eder ama kimliğini gizleyerek burada yaşamak zorundadır. Decan Ojeda onu yanına aldığında o henüz beş yaşındadır ve saray okulunda büyür. Saray okulunda öğrenim görürken Beatrix ile tanışır.

Eskiden Gırnata Emirliği'nde yer alan Malaga, Seyyid Muradî'nin ailesini kaybettiği yerdir. Metruk hisar diye adlandırdığı yerde ailesi zalimce katledilmiştir. Bu metruk hisarda Billure ile kalırken ona âşık olduğunu fark etmiştir. Yine bu metruk hisardayken Billure'yi kaybetmiş ve çizdiği harita sayesinde Billure'nin buraya geleceğini düşündüğü için birinci teşrinin son günü buraya gelerek Billure'yi beklemiştir. Billure ile kavuştuğu yer de yine metruk hisardır.

Hızır Reis abisi Oruç Reis'i Tlemsen'de kaybetmiştir. Abisi bir komplonun kurbanı olmuştur.

Kıbrıs, yirminci muhafızın kaçtığı yerdir. Seyyid Muradî oraya gidip yirminci muhafızı öldürmüştür ancak kendisi de İspanya kralının kurduğu tuzağa düşerek esir alınmıştır. Esareti sırasında ağır işkencelere maruz kalmıştır.

Bohemya, Billure'nin hayatının bir kısmını geçirdiği yerdir. Düşes Maria'nın kızı Anne'ye dadılık yapmış ve Anne'yi kendi kızı gibi sevmiştir. Heykellerin sırrını da ilk ona söylemiştir. Alkala, Billure'yi ilk olarak Bohemya'da bulmuş ama onu yanında götürememiştir.

Billure, metruk hisardan kaçırıldıktan sonra korsanlar onu Cenova'ya götürmüşler ve bir kiliseye satmışlardır. Billure artık burada Betrix adıyla bilinen bir rahibedir. Beatrix, buradaki hüznü günlerini biraz olsun ona unutturan Bohemyalı Conradina ile arkadaş olmuştur.

Padişahlar, Hızır Reis'i huzuruna davet ettiği zaman İstanbul karşımıza çıkmaktadır. Son olarak da Hızır Reis kaptanıderya olunca İstanbul'a yerleşir ve vasiyeti üzerine Deve Meydanı denen yere cenazesi defnedilir. Midilli ve Gırnata'da başlayan hayatlar İstanbul'da son bulur.

“Bu kitapta İstanbul, Gırnata, Madrid, Roma ve Akdeniz; aşk diliyle kuşatıldı. Akdeniz, aşk kaleminin haritasıyla yeniden çizildi. Kılıç kılıca, cevher çeliğe çarptı, varlık da yokluğa.” (s. arka kapak)

3.6.8. Anlatıcı ve bakış açısı

Eserde yer alan olaylar, eser kahramanlarından olan Seyyid Muradî'nin ağzından anlatılır. Bu nedenle *Efsane*'de kahraman bakış açısı kullanılır. Yer yer hâkim bakış açısı da kullanılmakla beraber eserde kahraman bakış açısı hâkimdir. Kahraman bakış açısına bağlı olarak da anlatıcı da birinci tekil şahıs olan 'Ben' anlatıcıdır.

Eserde yer alan kahraman bakış açısına aşağıdaki paragrafi örnek olarak verebiliriz.

“Bunu mecaz anlamında mı söyledi, yoksa gerçekten ayaklarındaki zincirleri çıkarmaya çalışan forsaların haline acıdığı için mi, kestiremedim. Hiçbir şey hatırlamıyordum. Kolumda şiddetli bir ağrı vardı.” (s.47)

Eserde yer alan hâkim bakış açısına bir örnek olarak aşağıdaki paragrafi verebiliriz.

Beatrix, “İşte benim Conri'm!” dedi içinden. “Özgürlüğü için biriktirdiği bütün altınları başkalarının özgürlüğü için feda etmekten çekinmiyor.” Barba Rossa'ya Türk olduğunu söylemekten işte o anda vazgeçti. Çünkü Conri'nin yaptığı şu fedakârlık, vicdan terazisinde onun uğruna harcanacak iki ömür ederdi. (s.147)

3.6.9. Dil ve üslup

Yazarın diğer eserlerine göre bu eserinde eksilteli cümlelere daha çok yer verilmiştir. Eserde basit cümlelerden ziyade türemiş ve birleşik cümleler kullanılmıştır. Soru cümleleri ise kahramanların iç konuşmalarında ve diyaloglarda daha çok karşımıza çıkmaktadır.

“Ateş kayığı ha?”

“Efendimiz, tarla kuşları geceleri az görür ve çok uçamazlar. Bu gece bir ateş kayığıyla Doria'nın donanmasına kadar gidip orada hepsini serbest bırakacağım.”

“Sonra?”

“Tarlakuşu çok güzel ses taklit eder efendimiz. Özellikle de ıslık sesini.”

“!?!..”

“Şu duyduğunuz silistre sesleri var ya efendim, hani şu tiz sesler?”(s.334)

Eserde uzun diyaloglar da karşımıza çokça çıkmaktadır. Bazı karakterler de kendi ağız özellikleriyle konuşturulmaktadır.

“... Adamın cevabı, ‘kandırzaksın beni? Seni kilise aziftesi!’ demekten öte bir de şiddetli tokat oldu.” (s.151)

Eserde gemici terimlerine çokça yer verilmiştir. Zaten kendisi de eskiden Deniz Kuvvetleri Komutanlığı’nda görev yaptığı için gemici terimlerini çok iyi bilmektedir. Yazar eserindeki terimlerin çokluğu nedeni ile kitabın arkasına gemici dili diye bir bölüm eklemiştir. Aşağıdaki paragrafta altı çizili kelimelerde gemici terimlerine yer verilmiştir.

Kolumu o dalgınlık esnasında küreğin palasına çarptığımı hatırladım. Sonra bazı Müslüman forsaların da benim gibi davrandıkları geldi gözümün önüne. Yine de arkamızdaki çektirilerin gitgide yaklaşımları forsa taifesinin işi yavaşlatma arzusundan değil, çektirilerin rüzgârlı havalarda başardalardan daha hızlı hareket ve daha üstün manevra kabiliyetine sahip olmasındandı. (s.48-49)

Yazarın bu eserinde de hikâye anlatımı ile karşılaşmaktayız. Bu hikâyelerin bir kısmı da tabii ki aşk adına söylenmiş hikâyelerdir.

Divan edebiyatını sevdiren adam olarak bilinen İskender Pala, diğer eserlerinde divan şiirinden örnekler verirken bu eserinde nazım olarak türkülere yer vermiştir. Bunun sebebi ise diğer eserlerinde divan şairleri kahramanlar içinde yer almış ve kahramanlar genellikle seçkin ve bilgili kişilerden oluşmuştur. Bu eserde edebiyattan uzak bir kaptanın hayatı ve çevresindekiler kahraman kadrosunu oluşturmuştur. Oluşturulan kadro da halkın içindeki kesimden meydana geldiği için eserde halk edebiyatı nazım biçimi olan türküye yer verilmiştir.

Sahile vardığımda kulağımın içinde Hızır Reis’in sorusu çınliyordu, dışında ise Osmanlı donanmasında daha sonra çok söyleneceğini sandığım güzel bir türkü:

Deniz üstünde yürürüz

Düşmanı arar buluruz

Öcümüz komaz alırız

Bize Hayreddinli derler (s.272)

Eserde dikkatimizi çeken bir diğer unsur da roman kahramanlarının birden fazla isim kullanmasıdır. Sebebine gelince kahramanların bir kısmı içinde bulunduğu

durum nedeni ile kimliğini saklamak zorunda kalmış, bir kısmı birbirlerine karşı samimiyeti sonucu isim kısaltmaları yoluna gitmiş, bir kısmı da padişahın verdiği unvanlardan dolayı padişahın verdiği unvanı ve ismi kullanmıştır.

Billure, Beatrix ismini, Seyyid Muradî Saint Alkala, Saint Alcala, Sidi Alkala isimlerini, Hızır Hızır Reis, Barba Rossa Hızır Reis, Barbaros Hayreddin Paşa isimlerini, Conradina Conri'yi, Kral Karlos V. Charles, Şarklen, Kral Karl, Carlos gibi isimler kullanmıştır.

Eserde yer alan betimlemeler ve tasvirler sayesinde okuyucu anlatılan dönemin özelliklerini daha iyi kavrayabilmekte, yapılan açıklamalar ile de okuyucunun kafasındaki soru işaretleri çözüme kavuşmaktadır.

“Kendisi misk ü amber kokuyordu ve salon gül suyuyla yıkanmıştı. Yok edilen Endülüs'te âdet böyleydi.” (s.273)

Eserde karşılaştırmalara da yer verilmiştir. Alkala, Billure'ye duyduğu aşkın gücü ile Conradina'nın Billure'ye olan dostça bağlılığın gücünü, aşkı ile yemini arasındaki çatışmanın hangisinin üstün geldiğini ölçüp tartmış ve ikilemler içinde kalmıştır.

“Aramızda bir sessizlik oldu. O sırada Billure'yi Conradina'nın sevdiği kadar sevemediğimi düşündüm.” (s.290)

Eserde metinlerarasılık da yer almaktadır. Şeyh Galip'in yazdığı Hüsn ü Aşk Mesnevi'sindeki 'Diyar-ı Kalb'den söz edilmiştir. Diyar-ı Kalb sevgiliyi aramaya gidilen yerdir. Billure ile Seyyid Muradî de haritada işaretli bu yerde birbirlerine kavuşmuştur.

“Değil elbette efendimiz! Haritanın en altına 'Diyar-ı Kalb' yazmıştım. Tam ortasına da mavi, sarı ve kahverengi üç heykel resmi çizmiş, heykellerin ortasını bir siyah nokta ile işaretlemiş ve kenarına ok çıkılarak 'Süveyda' demiştim.” (s.60)

3.7. Mihmandar

3.7.1. Romanın kimliği

Mihmandar adlı roman 383 sayfadan oluşmaktadır. Romanın ilk bölümünde bir menkıbe anlatılır. Roman Hz. Muhammed'in hicreti ile başlar ve Ebu Eyüp'ün evinde misafir olması ile devam eder. Ebu Eyüp sevgililer sevgilisini misafir ettikten sonra onun hayatını kendi hayatına rehber edinerek yaşamaya başlar. Gelişme bölümünde Arap orduları ile Konsantinapolis'in orduları arasında geçenler, Ebu Eyüp'ün sefere katılması, askerleri cesaretlendirmesi, kırk hadis rivayet etmesi ve ölümü anlatılmaktadır. Sonuç bölümünde ise Konsantinapolis'e tekrar düzenlenen sefer ve bu seferde Arap ordusunun yenilmesi anlatılmaktadır. Yazar son bölümden sonra günümüz tarihine dönmekte ve bir babanın sünnet olan oğlunu dua etmesi için Eyüp Sultan Türbesi'ne getirmesini anlatmaktadır. Baba, oğluna burada Eyüp Sultan'ın hayatını anlatır. Ankara İl Gazetesi'ne göre eserin ana temasını Ebu Eyyub'un cehd ve gayreti ile İstanbul'un kuşatması oluşturmaktadır.

3.7.2. Eserin yazılış amacı

Kimliklerin ön plana çıktığı günümüzde insanların iyi bir kimliğe sahip olması için geçmişten kahramanları tanıması gerektiğini düşünen yazar *Mihmandar*'ı yazma sebebini de buna bağlamaktadır.

Mihmandar'da Eyüp Sultan Hazretleri'ni (Hz. Halid bin Zeyd Ebu Eyyub El-Ensari) yazmasının sebebini ise O'nu insanlara tanıtmak olarak açıklayan Pala "Çağımızda artık kimlikler ön planda. Herkes ben kimim demeye başladı. İyi bir kimliğe sahip olmak istiyorsak eğer geçmişten kahramanlar tanımamız lazım. Bu nedenle Eyüp Sultan'ı anlattım." dedi. Konuşmasında tarih yazmanın zorluğuna da değinen Pala, böylesi önemli zatları kaleme almanın bir yazar için adeta mayınlı arazide dolaşmak olduğunu ifade etti. Öldükten sonra da kitaplarını okuyanın kendisine dua etmesini istediğini de kaydeden Pala, "Bu nedenle bir yazar, tarihi bir olayı anlatırken en ufak bir yanlış yapmamalı. Yoksa vebali büyük olur." dedi. (Dokuz Sütun gazetesi 21.03.2014)

3.7.3. Olay örgüsü

Menkıbe

Bu bölümde Tübbâ Dürrü isimindeki bir melik Mekke'ye gider. Mekke'nin ileri gelenleri kendilerini karşılamadı diye sinirlenir ve duyduğu öfke nedeni ile hastalanır. Veziri Samul de bir hekim getirir ve hekim de, hastalığın sebebinin

öfkeden olduğunu söyler. Melik iyileştikten sonra Yesrib adı verilen bir yere gelirler ve orada çok güzel bir koku algılarlar. Melik bu kokunun sebebinin sorunca Samul de Son Nebi'nin burada oturacağını söyler. Samul ve beraberindeki bazı kişiler Melik'ten izin isteyerek burada kalırlar. Melik de bir evin yapılmasını ve bir sandığın içine mektup konulmasını emreder. Yapılan bu evde Son Nebi'nin ikamet edilmesi istenir. Mektupta da Tübbâ Düru'nun ağzından yazılan Son Nebi'nin risaletini kabul ettiği bildirilir. Yapılan bu evde önce Samuel, ardından da onun soyundan gelenler oturur. Bunlardan biri de Hz. Muhammed'in mihmandarı olan Ebu Eyyûb'tür. İskender Pala *Efsane*'de yer alan menkıbeyi *Hikâye-i Ebû Eyyûb*, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar Bölümü, nr. 4032'den almıştır. Menkıbe'de Melik Tübbâ'nın, algıladığı kokunun sebebinin öğrenince ev yaptırması şu şekilde anlatılır:

Bunun üzerine Melik, âlimlerinden kırkı için birer ev yaptırmış ve her birine birer de cariye vererek birçok mal bağışlamıştır. Temelini taş ile ördüğü bir evi de, gelecek olan son Nebi için yaptırıp şöyle vasiyette bulunmuş:

O muhterem zât Mekke'de peygamber olup da memlekete hicret buyurduğu vakit, bu hanede ikamet eylesin. (s.11-12)

İkinin İkincisi İle İki Cihanın Birincisi

Bu bölümde Hz. Ebûbekir ile Hz. Muhammed'in Mekke'den hicret ederken karşılaştığı sıkıntılar ve bir mağarada konaklamaları anlatılmaktadır. Hz. Ebûbekir, Son Nebi'yi ve hicretlerini şu cümlelerle anlatır:

Evet, o peygamberdi ve benim dostum, arkadaşım. Peygamber olarak yüksek vahiylerin sözcüsü; arkadaş ve kul olarak da herkesten daha mütevazı bir yaratılışın temsilcisiydi. Kuşça yüreğinin her ayrılıkta nasıl titrediğini, Mekke'den giden her mümin için âdeti serçe kanatlarıyla çırpındığını görebiliyordum. Sevr Mağarası'nda geçirdiğimiz üç gün boyunca, gözünde yaşlarla dönüp dönüp geride bıraktığı şehrine bakışı ve Yesrib'i bir umudun adı olarak tekrarlayıp durması yüreğimi burkmuştu. (s.16)

Dehşet Saçmaya Gelen Dehşete Düşünce...

Abdullah Bin Uraykıt, Hz. Muhammed ile Ebubkir'i Yesrib'e ulaştırmakla görevli rehberdir. Uraykıt Müslüman değildir ve yolda Hz. Muhammed'in bazı mucizelerine şahit olur. Sürâka ise Hz. Muhammed ve Ebûbekir'in başlarına iki yüz deve ödül verildiğini duyunca onları aramaya çıkar. Uraykıt'ın öğrencisi olunca da alınan tedbirlere rağmen Hz. Peygamber'in ve yanındakilerin yerini bulur. Uraykıt, Hz. Muhammed'in yanına kötülük yapmak için gelince, atı kuşlara saplanır ve oradan

çıkamaz. Dehşet saçmak için gelmişken kendisi dehşete düşer ve ne yapacağını bilemez halde öylece kalır. Sürâka, Hz. Muhammed'den dua ister ve ancak bu şekilde saplandığı kumdan çıkar. Sürâka, öğrencisi Uraykıt'ın atının kuma saplanmasını şu şekilde anlatır:

Sürâka cümlesinin gerisini getiremedi. Atı birden duruverdi. Yürümesi için sağrılarını mahmuzladığı hâlde at kıpırdamıyor, bilakis onun her mahmuz vuruşunda ayakları kuma biraz daha gömülüyordu. Ebûbekir ile ben şaşkındık. Ama yolcumuz hiç öyle görünmüyordu. Sürâka alelacele atından atladı. Başına gelen şeyin heyecan ve korkusuyla ne yapacağını bilemez hâldeydi. İlerlemek istedi. Fakat adım atamıyordu. Hareket ettirmek istediği her hamlede ayaklarının dizlerine doğru bir parça daha kuma gömüldüğünü gördü. Olanlara inanamıyordum. Muhammed mutlaka bir peygamber olmalıydı. (s.40)

Diller Tutulmuş, Ağızlar Susmuş...

Hz. Muhammed Yesrib'e gelir. Onun gelmesini bekleyen Yesrib'li Müslümanlar ile daha önceden hicret edenler için o gün adeta bir bayramdır. Millet, sokağa dökülür ve Hz. Muhammed'i karşılamaya gider. Zeyd Bin Hâlid -Ebû Eyyûb- da atı olmadığı için yaya olarak karşılamaya gider. Diğer Müslümanlar gibi Ebû Eyyûb da Hz. Muhammed'in kendisine misafir gelmesini ister. Ancak Hz. Muhammed, devesi Kusvâ'nın kendisini nereye götürürse orada ikamet edeceğini söyler ve devenin yularını bırakarak yola devam eder.

Yoksuldular, Kimsesizdiler, Gurbetteydiler...

Kusvâ, Ebû Eyyûb'un evine geldiğinde durur ve Hz Muhammed, çulhacılık yapan Ebû Eyyûb'un evine misafir olur. Misafir olduktan sonra Ebû Eyyûb'un atalarının isimlerini söyler ve kendisine emanet edilen mektubu da getirmesini ister. Evde korunmak için nesilden nesile saklanan bir sandık vardır ve mektup da bu sandığın içinden çıkar. Hz. Muhammed'in misafir olarak geldiği bu ev Melik Tübba'nın Hz. Muhammed otursun diye yaptırdığı evdir.

Hz. Muhammed burada kaldığı müddet içinde Yesrib'in adını Taybe olarak değiştirir ve daha sonra burası Medine olarak anılmaya başlanır. Mekke'den gelenlere Muhacir, Medine halkına da Ensar der ve aralarında ahret kardeşliği kurar.

Hz. Peygamber'in Yesrib'in ismini değiştirme nedeni şu şekilde anlatılır:

“Yesrib ‘bozgunculuk, fesat çıkarma’ gibi anlamlar içeriyordu. Kendi kokusunu verdikten sonra ‘Hoş, güzel’ demek olan Taybe adını koydu.” (s. 77)

Bizans’ın En Ziyade Korktuğu Adam

Armeniakon theması, özgürlükleri için Bizans’a başkaldırır. Halîfeden yardım talep etmek için Armeniakon kumandanı gelir. Bizans elçisi olarak da Andreas gelir ve bu themaya yardım etmemesini Halîfeden ister. O dönemde halife olan Muâviye bu iki elçiyi de dinler ve sonra Bizans’a yardım etme karşılığında yüklü bir vergi ister. Bizans’ın elçisi bu duruma çok sinirlenip salonu terk eder. Halîfe de Andreas’ın hareketinden gururu incindiği için Armeniakon themasına yardım etmeyi kabul eder. Muaviye, elçisi Kallinikos’a Arrmeniakon themasına Halîfe’nin yardım edeceğine dair her iki dilde bir mektup hazırlar.

Muâviye bir halife olarak çok kibirlidir. Kendisine karşı yapılan bir saygısızlığı kaldıracak yaratılıştta olmadığı ve askerî güçlerinin kuvvetli olması nedeniyle halkını bir maceraya atmaktan çekinmez. *Mihmandar*’da bu durum şöyle anlatılır:

Andreas’ın bu küstah tavrı kadar, izin almadan salonu terk edip gitmesi de öfkemi tepeme çıkarmaya yetmişti. Adamlarımın önünde böyle bir hakaret dayanılır şey değildi. O gün salonumda misafir bulunan Dağfel bin Hanzala’ya karşı düşük düşmeyi de hazmedemedim. O oğlumun hocasıydı ve bana bir varis yetiştirmesini istiyordum. Onun bu hâli görmüş olmasından esef duydum ve Andreas’ın arkasından bir müfreze gönderip cezasını vermeyi istedim ama konuşmalara şahit olan ashâbdan insanların önünde bunu yapmam, halifelüğimin sorgulanması anlamına gelirdi. İçimden bu cüretkârlığı karşılıksız bırakmamaya and içtim. Sergious’a yardım etmeyi ilk o anda aklımdan geçirdim ve sonu macera olacak bir kararı, Kallinikos’un iki dilde hazırladığı mektubu bu duyguyla mühürledim: (s.97)

“Velhasıl Kallinikos, Ben İslâm’ın halîfesi Muâviye’yim ve şimdi Bizans’ın en ziyade korktuğu adam benim. Bunu bir zafere dönüştürmek istiyorum.” (s.101)

Bizans’ın Derin Devletine Hizmet İçin...

Kallinikos’un kızı Genna -Eudoksia- küçük yaşta Bizans’a götürülür ve orada eğitilerek Dişi Ejderler adı verilen bir gruba dâhil olur. Eudoksia’yı Andreas yetiştirir ve derin devletin üyelerinden biri haline getirir. Eudoksia’nın ilk cinayeti Armeniakon theması kumandanı Sergious’tur. Şimdiki görevi ise düzmece imparator olan Mezezius’u öldürmektir.

“Kayser’in Başşehrine Ulaşacak İlk Müslüman Ordu Cennete Girecektir”

Halîfe bir savaş meclisi toplar. Meclis toplantısında Ömer oğlu Abdullah, Halîfe’ye yanlış yolda yürüdüğünü, ordunun Bizans’a sefere çıkmak için uygun olmadığını söyler. Halîfe de Kutlu Nebi’nin “Kayser’in başşehrine ulaşacak ilk Müslüman ordu cennete girecektir” hadisini nakleder. Ömer oğlu Abdullah da savaşın kaçınılmaz olduğunu görür ve Halîfe’nin buyruğunu yerine getirmek zorunda kalır.

Ömer oğlu Abdullah, Halîfe’ye savaşta ashâptan da birilerinin sefere katılıp orduyu manevi yönden desteklemesi gerektiğini söyler. Ömer oğlu Abdullah’ın kastettiği kişi ise Mihmandâr-ı Rasûlullah Ebû Eyyûb Ensarî’dir.

Ömer oğlu Abdullah’ın Muâviye’ye bu savaş için yeterli güce sahip olmadıklarını söyleyince Muâviye’nin cevabı buna karşılık Ömer oğlu Abdullah’ın söyledikleri şunlardır:

Asla! Ben babanın arzusundan öte hayallerimi gerçek etmiş adamım! Hz. Peygamber ‘Kayser’in başşehrine ulaşacak ilk Müslüman ordu cennete girecektir.’ Buyurduktan sonra, baban elbette Allah’ın adını Bizans’ın bağına kazımak isteyecektir!

“Babam belki bunu isterdi ama aynı zamanda tedbirini de beraber düşündürdü. Sen ise, Ömer oğlu Abdullah’ın dediği gibi yirmi bin mümini ölüme göndermekten bahsediyorsun! Bana öyle gelir ki sen on yıl evvel Sıffin’de yarım kalan işi tamamlamanın peşindesin!” (s.116)

Bir Silah İcat Etmek

Halîfe meclis dağıldıktan sonra Kallinikos ile ayrı bir görüşme yapar ve Bizans hakkında ondan bilgi alır. Kallinikos evine doğru giderken geçmişini düşünür. Geçmişte abası Bizans’ın kumandanlarından Dextus ile bir anlaşma yapmıştır. Kallinikos’un babası savaşlarda kullanmak için bir silah üretecektir. Bu işi de herkesten gizli olarak yürütür. Oğlu Kallinikos’a da zehir yapmayı öğretir. Kallinikos’un laboratuarda çalışması sırasında patlama meydana gelir ve babasının gözleri kör olur. Baba da yıllardır bu patlamanın peşindedir ve oğluna patlamanın nedenini buldurur. Kallinikos barut yapmayı başarmıştır ancak bir süre sonra Dextus’a bu yeterli gelmez. Dextus Kallinikos’un babasını tehdit eder. Kallinikos huzurlarının kaçmaması için silah icadına kendisinin devam etmesine razı olur. Ancak bir süre sonra Dextus, Kallinikos’un eşi Oxy’i kaçıtır. Silahı icat ettiği gün

Oxy’i bırakacağıın söyler. İlerleyen yıllarda da Genna’yı Bizans’a getirtir. Böylece Kallinikos’u karısından ve kızından ayırmış olur.

Yıldızlar Başka Bir Kıyıda Doğmak İçin Batarlar

Halîfe Bizans’a göndermek için bir ordu hazırlar ve yaklaşan kış şartlarına rağmen orduyu sefere göndermeyi ertelemez. Ordu cihat için yola çıkar ve yolda Armeniakon theması komutanı Sergious’un mektubu ulaştıramadığı haberi gelir. Daha sonra da Malatya’da kaldıklarını dile getirirler. Sefere çıkan ordudan kötü haberler gelmesine rağmen Halîfe cihat meclisini toplamaz. Son olarak ordunun çiçek ve veba hastalığından kırıldığını duyunca savaş meclisini toplamak zorunda kalır. Yezîd ordunun bu haline aldırılmaz, şarap ve kadın kendisinde olduğu sürece ordunun umurunda olmadığını anlatan bir gazel söyler. Onun bu gazeline ve davranışına bütün halk tepki gösterir. Halîfe, Yezîd’in de savaşa iştirak edeceğini bildirir. Halîfe, Ebû Eyyûb’un da savaşa katılması için Yezîd’in de içinde bulunduğu bir grup gönderir. Ebû Eyyûb’un oğlu, babasını cihat fikrinden döndürmek için çok çabalar ancak Ebû Eyyûb da Peygamber sünneti olması ve Kur’an’da da cihadı emreden ayetler olması nedeni ile Bizans’a sefere çıkmayı kabul eder. Eyyûb, babasının yaşlı olması nedeni ile arkadaşı Abdullah Müzenî’nin oğlu Hamed’in Ebû Eyyûb’a bakması için arkadaşından izin ister. Hamed de Ebû Eyyûb’un ağzından kırk hadis öğrenme karşılığında sefere katılacağını belirtir.

Baharın ilk günleriyle birlikte ordunun vebadan kırılı kırılı Kalkedon’a vardığı haberi geldi. Üstelik vebadan hariç bir de çiçek belası çıkmış ve asker tıbbî imkânsızlık içinde kıvrılmaktaymış. Halk bunlar için dua edip ağlarken sokakları ve meydanları bir gazel terennümü doldurdu. Yezîd’in söylediği bir gazeldi bu ve içinde geçen bir beyit, halkın beynini tepesine sıçratmaya yetmişti:

“Hiç umurumda değil ne çektikleri/ Askerlerin, Kalkedon’da humma ile çiçekten/ Deyr-i Murrân’da Ümmü Gülsüm yanımda/ Halılar üstünde şarap içmek varken”(s.149)

Eyyûb’un oğlu babasını sefer fikrinden döndürmek için çok uğraşır fakat babasından şu sözleri duyduktan sonra bu fikrinden vazgeçer.

... Oğul, unutma, yıldızlar, başka bir kıyıda doğmak için batarlar ama şehitler daima nur içinde yatarlar! Sevgilim, Konsatntiniyye için müjdeler vermişken, o müjdeye ermeyeyim mi oğul; onunla özlem gidermeye cennete girmeyeyim mi oğul? (s.154)

Sevgiliye Hizmet Edene Hizmet Etmek...

Ebû Eyyûb Mekke'ye gelir ve Halîfe'nin atadığı valiler hakkında Halîfe'ye şikâyetle bulunur. O güne kadar Halîfe'nin karşısına çıkıp hatalarını yüzüne açıkça söyleyebilen kimse olmamıştır.

Halîfe farklı düşüncelerin yer aldığı siyasi ortamda karışıklığın giderilmesi için kesin çözüm bulur. Bizans'a gönderdiği orduya ek olarak iki seriyye daha göndermeye karar verilir. İlk seriyyede askerin manevi açıdan beslenmesi ikinci seriyyede de ek kuvvetin gönderilmesi amaçlanır. İlk seriyyede Ebû Eyyûb da bulunmaktadır. Hamed de onun peşinden gidecek ve hizmetini görecektir.

Sonunda Halîfe halka irad ettiği bir Cuma hutbesinde her şeyi kestirip attı ve Kalkedon'daki askere yardım için iki redif kuvveti hazırlanacağını, bunlardan birincisinin azami 200 kişilik bir seriyyeden oluşacağını ve Kostantiniyye önündeki askerin maneviyatını desteklemek üzere yola çıkacaklarını; arkadan gelen ikincisinin ise Armeniakon themasının göndermediği miktarda mücahid içereceğini ve asıl savaşı bunların yapacağını söyledi. (s.168)

Toros Dağlarındaki Son Geçitte...

Eudoksia diğer dişi ejderlerle birlikte bir suikast için yola çıkar. Yirmi iki muhafızın yanında korunan on bir kadından biri olarak bu yolculukta yerini alır. Yolda giderken üyelerden Talia ile aralarındaki dostluk pekişir. Yolculukları sırasında Eudoksia flüt çalarken iki üveyik gelir ve onu dinlemeye başlar. Önce onları öldürmeyi düşünse de sonradan bu fikrinden vazgeçer. Erkek üveyiği biri yaralar ve Eudoksia onu tartakladıktan sonra üveyiği tedavi eder. Dişi üveyik de gelir ve başlarında dönmeye başlar. Üveyikler onlardan kaçmazlar.

Eudoksia ve diğerlerinin görevi Arap ordusuna tuzak kurmak ve aralarından Emîr ile Ebû Eyyûb'u esir olarak almaktır. Dişi Ejderler işleri bittikten sonra beraberindeki muhafızları da öldüreceklerdir.

Efendi Andreas "Hazırlanın!" dedi. "Yarın yola çıkıyorsunuz." On bir bakireden oluşan "Dişi Ejderler" ve yanımızda İmparatorun özel birliğinden yirmi iki asker. Kara kışın şiddetini arttırdığı kısa günlerde uzun bir yolculuk... Görünüşte biz saraya mensup asil kadınlar, diğerleri de muhafızımız olacaklardı. Bize kalsa muhafız kılığındaki bu adamlar yalnızca ayak bağıydı. Görevimiz basit bir tuzaktan ibaretti çünkü: Hagarenoi ve Smailitaiların teşkil ettiği Arap ordusunun önünden gelmekte olan iki yüz kişilik bir kafileyi tuzağa düşürüp yok etmek... (s.175)

Daha On Arşın Ötede İken Düşmanı Alevlere Boğabilirim

İlk seriyye yolculuğuna devam eder ve yolda çok sıkıntı çekerler. Keçiborlu yakınlarına geldiklerinde bir mağarada konaklarlar. Ebû Eyyûb da mevsim şartlarından etkilenir ve çok kötü üşütür. Seriyyedeki diğer kişiler onu ziyarete gelip onunla sohbet ederler. Kallinikos da Ebû Eyyûb'a ayrı bir sevgi duyar ve çalışmasının arta kalan zamanlarında onunla vakit geçirir. Ona, yapacağı bir silahtan bile söz eder. Yine bir gün Kallinikos yardımcılarını da alıp çalışmaya gider. Bir müddet sonra bir patlama ve sarsıntı olur. Işığın geldiği yöne koşanlar ateşler içinde can veren kadın erkek karışık bir grup insan görürler. Üstelik bu ateşler suyun üzerinde yanmakta ve yanına yaklaşan canlılara da sıçramaktadır. Kallinikos da aklını kaçırmış bir vaziyette tek bir kelime sayıklar. O da, kızının ismi Genna'dır.

Harraka: Alevden Bir Irmak!..

Kallinikos deli gibi hareket etmeye devam eder. Üç gün sonra İznik'e varıldığında Ebû Eyyûb, Kallinikos'u çağırmasını söyler. Ebû Eyyûb ona dua eder ve Kallinikos kendine gelir. Kendine geldiğinde icat etmeye çalıştığı silahtan, kızından ve karısından bahseder. O feci gecede kızını da yaktığını söyler.

Kallinikos'un kendine geldiğini gören Zübeyr bin Abdullah da esir kızın konuşmalarını tercüme etmesi için Kallinikos'dan ricada bulunur. Kallinikos esir kızını görünce sevinçten farklı farklı hareketler yapmaya başlar. Bu kız Kallinikos'un kızı Genna'dır. Baba ile kız arasında bir süre dalaşma meydana gelir. Kallinikos kızına şefkatle yaklaşırken kız babasına saldırır.

Esir kız Ebû Eyyûb'un hastalığına iyi gelecek bazı bitkiler getirir ve Ebû Eyyûb'un öksürüğü kesilmese de dermanı yerine gelir.

Kalkedon'a İki Yüz Melek İnmişti

Konstantinopolis'te yaklaşan Paskalya bayramı nedeni ile hazırlıklar yapılır. Patrik Thomas rüyasında iki yüz meleğin ülkelerine gelirken Arapların arasına katıldığını, yapılan azgınlıklardan ve günah işlemelerden vazgeçilmezse o meleklerin Konstantinopolis'e gelmeyeceğini söyler. Bir gece halk gümbürtü ile uyanır. Karadeniz'den kopan buz kütleleri Kostantinopolis'e doğru gelmiş, evleri ve

çevresindeki her şeyi yerle bir etmiştir. Denizde ilerleyen buz kütleleri Arap gemilerinin olduğu yere doğru gitmemiş, Kostantinapolis gemilerinin olduğu yerde gemileri de harap etmiştir. Halk bu olaydan sonra gelen iki yüz meleğin Araplara yardım ettiğini anlar ve tövbe etmeye başlar.

Özel birliğin imha edildiği haberi halkta tedirginlik yarattı ve imparatorun yüz çevirmeye başladılar. Bu yetmiyormuş gibi ulu patrik Thomas da Ayasofya'daki haftalık vaazında dehşetli kehanetlerde bulundu. Rüyasında iki yüz kadar meleğin, şehirler kraliçesi Kostantinapolis'e gelirken vazgeçip Kalkedon'daki Arapların arasına karıştığını gördüğünü, bunun sebebinin de halkın azgınlıkları olduğunu, eğer birlik olup karşı sahilde bekleyen bedevileri denize dökmezlerse şehrin lanetleneceğini söylüyordu. (s.229)

“Kışın şiddetiyle oluşan buz kütleleri Bosphorus'tan Marmara'ya akıyor, akarken de birbirlerine çarpıp korkunç sesler çıkararak parçalanıyorlardı.” (s.231)

Bizans Surları Önünde Sonbahar Rüzgârları

Ebû Eyyûb'un da içinde bulunduğu seriyye Kalkedon'a ulaşır. Burada bir yıl önce sefere çıkan Arap ordusu ile buluşurlar. İkinci emîr Afvoğlu Süfyan bir yıl boyunca başından geçenleri anlatır. Veba salgınından da bahseder. Ebû Eyyûb savaşta galibiyetin gecikmesini ve veba salgınının nedenini üç faktöre bağlar. Bunlar da kul hakkı, necislik ve sünneti terk etmektir. Ebû Eyyûb uzunca bir dua eder. Süfyan da daha sonra emîrlik görevini Yezîd'e devreder.

“Ebû Eyyûb veba salgınının nedenini sorulan sorular karşılığında şu şekilde cevaplar:

Eyyûb'un babası! Az evvel vebanın ve yenilginin üç sebebinden birinin kul hakkı olduğunu buyurdunuz ama diğerlerini lütfetmediniz” (s.255)

“Buraya gelirken ordu helâlarının yanından geçtim. Belki o nahoş kokuyu siz de duymuşsunuzdur. O koku yalnızca bizi değil, muhtemelen huddam melekleri de buradan uzak tutuyor” (s.255)

“Üçüncü sebep?” dedi Emîr, “Üçüncü sebep ne ey Rasûlullah'ın mihamdârı?”

Sünneti terk etmektir elbette. Herkes kendini yoklasın, ne kadar sünneti terk ediyorsa başarısızlığı o kadar artacaktır. “ (s.256)

Dişi Ejderler İle Erkek Aslan...

Genna esir olarak günlerini geçirirken babasını öldürmek için planlar kurar. Dişi Ejder olarak görevi de Emîr ile Ebû Eyyûb'u kaçırmaktır. Bu nedenle kaçmayı denemez, esir olarak kalır. Genna, babasını öldürme fikri devam ederken babası ile yaptığı konuşmada annesinin yaşadığını ve babasının onu kurtarmak için çalıştığını öğrenince bu fikrinden vazgeçer. Müslümanlar Haliç'i geçer ve çatışma Ayvansaray'da devam etmeye başlar. Genna bir Hıristiyan askerinin yanarak can vermesini görünce Müslümanlardan intikam almak için flütünü çıkarır ve aşçı kadınların yanında flüt çalarken oraya gelen askerleri zehirli iğnelerle öldürmeye başlar. Daha sonra da neden sıradan askerler yerine önemli kişileri öldürmediğini düşünür. Genna, amacı için esir olmaya devam ederken Efendi Andreas'a yaşadığını ve Arapların elinde esir olduğunu bildirmek için bir not yazıp üveyiğini ona gönderir.

Babamı bu fikrinden vazgeçirmek mi, yoksa şu yanan askerinin intikamını almak üzere teşvik etmek mi gerektiğine karar vermeden askerinin yanışını seyrettim ve ilk kez yanağımın ıslandığını hissettim. Bütün bedeni gözümün önünde kömürleşti. Onu kurtarmak için hamle eden bir başka askerinin de Müslüman oklarıyla yere yıkıldığı an kararımı verdim, her gün bir Müslüman öldürerek o askerinin intikamını alacaktım. (s.273)

Genna, Efendi Andreas'a şifreli bir mektup göndermesini şu şekilde anlatır:

Efendi Andreas çok zeki biriydi. Dişi ejder kelimelerini görür görmez suikastçılardan birinin sağ olduğunu anlayacaktı. İçlerinde okuma yazma bilen yalnızca Talia ile ben var idim. Erkek kelimesinin Konstantinapolis'te asker anlamında kullanıldığını bana o öğretmişti. Bu ayrımı ona Talia yerine beni düşündürecekti. Arslan ise çölde yaşardı. Bütün bunları yan yana getirince en güvendiği dişi ejderi Eudoksia'nın çölden gelen Müslüman ordusu içinde olduğunu anlar ve elbette önce Müslümanların elindeki Bizanslı esirleri araştırmakla işe başlardı. (s.276)

Güzel Cennetlerde Güzel Dostlarla Buluşmak

Bu bölümde aylardır geçilmeye çalışılan hendeğin üzerine köprüler kurularak hendek geçilir. Müslüman askerler içeri girdiğinde Bizans askerleri ile çarpışır ve çekilmeye başlayan Bizans askerlerinin üzerine daha fazla gitmenin canilik olacağını düşünerek kılıçlar kınlarına sokulur. Ancak Bizans'ın hilesi ile karşı karşıya kalırlar. Bizans askerleri lağım açmışlar ve askerlerini oradan çıkarıp Müslümanların surlardan içeri girmesine müsaade etmemişlerdir. Kallinikos esir olan kızının diyeti olarak Müslümanlara yol gösterir. Bizans'ın açtığı hendeklerin ağzına duman çıkaran otlar yığılmasını ve bu otların yakılmasını söyler. Sonra da ateşlerin dumanını

körükleyerek Bizans askerlerinin üzerine doğru gitmesini sağlayan düzenek kurar. Daha sonra da ateş topları ile yeri belli olan karargâhlar ateşlenmeye başlar.

Eudoksia'nın Efendi Andreas'a gönderdiği pusulayı Hamed yakalar ve onu Emîr'e götürür, o da okuması için Kallinikos'a vermesini söyler. Hamed Eudoksia'nın hareketlerinden şüphelenir. Özellikle de onun bulunduğu yerdeki askerlerin esrarengiz şekilde ölmesi Hamed'in Eudoksia'yı izlemesine neden olur.

Ebû Eyyûb çok rahatsızlanır ve seriyyedeki herkes onunla helalleşmeye gelir. Durumu kötüye gidince Hamed, Emîr'i çağırır. Emîr, Ebû Eyyûb'a bir isteği olup olmadığını sorar. Ebû Eyyûb, Peygamberin bir hadisini naklettikten sonra ölünce kendisini Bizans'ta aşılana kadar götürmelerini, atının terkisine bağlamalarını, atı nerede durursa kendisini oraya defnetmelerini vasiyet eder. Fazla zaman geçmeden de ruhunu teslim eder.

Mesih Adına Kasem Ederim Ki...

Kallinikos, Dextus'un yanına gider ve Greguvar'ı bulmayı başardığını söyler. Daha önceden Dextus'la yaptığı anlaşmaya göre silaha karşı karısını geri alacaktır. Dextus, Oxy'nin bedbin halini düşününce Kallinikos'ın onu bu halde görünce silahı vermekten vazgeçeceğini düşünerek Oxy'nin öldüğü yalanını söyler. Kallinikos da karısı yoksa silahın da olmayacağını söyler. Dextus bunun üzerine Kallinikos'u karalın yanına götürür ve ona Kallinikos ile yaptığı anlaşmadan söz eder. Kallinikos kızını veya karısını almadan silahı vermeyeceğini söyler. Kızı da Müslümanların elinde esirdir ve ertesi gün idam edilecektir. Efendi Andreas da Kallinikos'a karısının yaşadığını ancak kızının öldüğünü söyler. Kallinikos'un kafası karışır. O anda Müslüman askerler tarafından tekbir sesleri gelir. Yeri kazan Müslümanlar oraya bir şey gömdükten sonra dua etmeye başlar. Müslümanların yaptığı davranış ve dualar Bizans askerlerini şaşkına çevirir. Kral orada ne olduğunu öğrenmek için Dextus'u gönderir. Dextus, Emîr ile görüşür. Oraya Peygamberin mihmandârının defnedildiğini öğrenir ve Emîr'e ahmak olduğunu söyler. Çünkü Müslümanlar gittikten sonra bu mezarı açıp köpeklerin önüne yem olarak koyabileceklerini söyler. Emîr bu söze çok sinirlenir ve çok sert tepki verir. Sonra da mezarı koruma görevini

Dextus'a verir. Böyle bir tepki ile karşılaşacağını sanmayan Dextus şaşkına döner. Sonra da yemin ederek bu mezarı koruyacağını söyler.

Yirmi Yıl Birikmiş Ne Kadar Söz Vardı Konuşacak...

İmparator, Oxy'i Kallinikos'a verir. Genna da Müslüman olduğu için canı bağışlanır. Sonunda Genna, Oxy ve Kallinikos bir araya gelir. Genna canını kurtarmak için Müslüman olur ama anne ve babası ise istedikleri için İslamiyeti seçerler. Anne ve baba kızlarının gerçekten Müslüman olması için Hristiyanlık ve Müslümanlık arasında karşılaştırmada bulunurlar ve kızlarına İslamiyetin evrensel bir din olduğunu anlatmaya çalışırlar. Genna ise anne ve babasının bunca dil dökmesine rağmen İslamiyeti tam olarak benimsemez.

“Anne!.. Üzerime gelme lütfen!.. Canımı kurtarmak için Müslüman olmuş gibi Şehâdet Kelimesi'ni söyledim diye hemen mümin olmadım ben. Olsaydım, Ebû Eyyûb, Muhammed'in ‘Şayet siz günah işlemeyecek olsaydınız, and olsun ki Allah, günah işleyecek başka bir topluluk yaratır ve (tövbe edip af dilediklerinde) onları bağışlardı.’ Dediğini nakledince, nefis sahibi bir insanı tanımlayan o muhteşem tasviri öğrenince Müslüman ve mümin olurum. Ama ellerimde bunca kan, yüzümde bunca kir var iken...” (s.324)

Kostantiniyye'de Salih Bir Kul...

Hamed yaralanır ve yanındaki mücahitlere bir şeyler anlatmaya çalışır. Bizans ile yapılan savaş devam ederse yenileceklerini anlarlar. Bu sırada Bizans da barış görüşmeleri yapmak istemez. Her iki taraf da savaşın bitmesini istediği için barış görüşmeleri çabuk biter. Müslümanlardan beş yüz kişi gitmeden önce Kostantiniyye'yi görmek ister ve içeri alınırlar. Daha sonra Müslüman orduları geldikleri yoldan Dımaşk'a geri dönerler. Hamed, Ebû Eyyûb'un kabrini koruma görevini yeni Müslüman olmuş bir aileye bırakmanın pişmanlığını yaşar.

Beş yıl sonra Halife Bizans'a tekrar sefer düzenleneceğini bildirir ve Hamed de bu sefere katılır. Hamed Bizans yakınlarına varınca Ebû Eyyûb'un kabrini ziyarete gider. Ebû Eyyûb'un kabrin yanına bir ev yapılmış ve Hamed'in kabri ziyaret etmesi için bu evde yaşayanlardan izin alması gerekmektedir. Kapıyı çaldığında rahibe kıyafeti içinde bir kız kapıyı açar ve sonradan Kallinikos gelir. Kallinikos başından geçenleri Hamed'e anlatır. Ailesi ile kavuştuktan sonra Grejuva'nın formülünü elde edebilmek için Dextus ve Andreas'ın, ailesine yaptığı zulmü anlatır. Andreas Kallinikos'u kaçırmış ve ona işkence yapar. Kallinikos

işkencelerin ardından bayılır ve kendine geldiğinde kendini kızı Genna'nın dizi dibinde bulur. Andreas ve adamları ise öldürülür. Kallinikos'un ortada olmadığı sürede ise Dextus da Oxy'e işkence eder ve işkencelere dayanamayan Oxy vefat eder. Genna da bütün bu olaylara rağmen flüt çalmaya devam eder. Dextus'un evinde düzenlenen partiye Genna da katılır ve ertesi gün Dextus ölür. Dextus'un ölümünden sonra Genna flütünü ateşe atar. Daha sonra da çekip gider. İki hafta önce denizden bir kadın cesedi çıkarılır ve bu kadının kıyafetleri Genna'nın kıyafetlerine benzemektedir. Kallinikos başından geçen olayları Hamed'e anlattıktan sonra Grejuva'yı icat ettiğine pişman olduğunu söyler.

Müslüman askerler Bizans'ın Öfkesi adlı bu silahla başa çıkamayacaklarını anırlar. Kallinikos da kısa zaman sonra vefat edince Hamed burada kalarak Ebû Eyyûb'un kabrini koruma görevini üstlenir. İslam orduları tekrar geldiğinde savaşa iştirak eden Hamed Bizans'ın Öfkesi adı verilen ateşe maruz kalır ve yaralanır. Emîr'e vasiyeti ise kendini Bizans surlarının altına defnetmeleridir. Emîr'in neden Bizans'ı karşıdan gören tepeye değil de surların altına sorusuna cevap olarak da Hz. Peygamberin bir hadisini naklederek cevap verir.

“Emîr hazretleri. İnşallah bugün surlardan girersiniz. Ebû Eyyûb'dan, Rasûlullah'ın bir gün *'Kostantiniyye'de kalenin yakınında Salih bir kul defnolunacaktır!'* dediğini duymuştum. Umarım ki Ebû Eyyûb'dan sonra bir Salih kul da ben olayım.” (s.360)

Ve Sonrası...

Bir baba sünnet olan oğlunu Ebû Eyyûb'un türbesine dua etmesi için getirir. Oraya gittiklerinde oğluna, İstanbul'u fethetmek için yola çıkan Fatih Sultan Mehmet'in Bizans yakınlarına geldiklerinde hocası Akşemseddin'den Ebû Eyyûb'un kabrini bulmasını istediğini söyler. Ebû Eyyûb'un kabri bulunca Sultan Mehmet, Ebû Eyyûb için bir türbe yaptırır. Akşemseddin orada bir dua yapar ve dua sonrası galeyana gelen askerler iki gün içinde Bizans'ı fethederler. Bizans fethedildikten sonra da Fatih Sultan Mehmet önce Eyyûb Sultan'ın kabrinin oraya bir cami yaptırır.

Eyyûb Sultan'ın İstanbul'a defnedilmek istemesinin diğer bir sebebi ise İstanbul'un sonradan hilafetin merkezi olacağını bilmesidir. Nitekim Yavuz Sultan Selim ile birlikte halîfelik makamı Osmanlılara geçer.

3.7.4. Tema

Savaş: Kostantiniyye ordusu ile Müslümanlar arasında yapılan bir savaş vardır. Bu savaşta Müslümanlar şehri dışarıdan kuşatır Bizans ise savunma konumundadır. Her iki taraftan da çok sayıda asker ölür. Müslümanlar kendi askerlerine şehit nazarı ile bakmakta ve buraya Peygamberin hadisine mazhar olmak için geldiklerini dile getirirler. Bizans ile yapılan bu ilk mücadelede ne Müslümanlar ne de Bizans kazanır. Karşılıklı anlaşma yapılır. Beş yıl sonra Müslümanlar tekrar Bizans üzerine asker gönderirler ancak Bizans Öfkesi denilen silah nedeni ile ilerlemeyemezler. Bu nedenle geri dönmek zorunda kalırlar. Eserde üçüncü bir kuşatmadan da söz edilir. Bu kuşatmada Hamed şehit olur. Eserin sonunda ise Sultan Mehmet'in Bizans'ı fethettiği anlatılır.

Din: Eserde dinî olarak hâkim olan unsur Hıristiyan-Müslüman karşılaştırmasıdır. Müslümanlar Hz. Muhammed'in hayatını ve hadislerini kendilerine rehber edinmişler ve Kur'an'ın emirlerini de yaşamlarına uygulamışlardır. Hıristiyanlar ise Hz. İsa'ya indirilen İncil'e inanmaktadır. Hıristiyanlar Müslümanların aksine inandıkları kitapta yer alan emirleri uygulamamakta ve sapıklık içinde yaşamaktadır. Genna esir olarak kaldığı sürede kendi askerleri ile Müslüman askerlerini kıyaslar. Daha sonra da can korkusu ile Müslüman olur, gerçek manada Müslüman olamaz.

Eserde dinî unsurlardan Peygamberin kırk hadisi de yer almaktadır. Ebû Eyyûb'un sahabelerden olması, Hz. Muhammed'i evinde ağırlaması ve davranışlarını Hz. Muhammed'i örnek alarak sergilemesi onu Müslümanlar arasında önemli bir konuma getirir.

Bilim: Eserde bilimle ilgilenen en önemli kişi önceleri Kallinikos'un babası iken sonradan Kallinikos olur. Müslümanlar için önemli olan Kur'an ve sünnettir. Kallinikos ise karısına ve kızına kavuşmak için Dextus'un istediği silahı icat etmek zorundadır. Bunun için çalışmalar yapar. Farkında olmadan yirmi yılını bu çalışmalara harcar ve sonunda kızı ve karısına kavuşmak için icat etmeye çalıştığı silahı bulur. Formülünü de yalnızca imparatora verir. Adını Grajuva olarak koyduğu bu silah imparator tarafından geliştirilir ve Bizans Öfkesi olarak kullanılmaya

başlanır. Bu Bizans Öfkesi, Müslümanların Bizans'ı ikinci ve üçünü kuşatmalarında onların başarısız olmasına neden olur.

Hastalık: Müslümanlar ilk kuşatma esnasında veba ve çiçek hastalığına yakalanırlar. Bu nedenle ordu güçsüz düşer ve birçok asker hastalık nedeni ile şehit olur.

Ölüm: Savaşın olduğu yerde ölümlerin olması kaçınılmazdır. Savaşlardan başka ölümlerin yaşandığı yerler de vardır. Eudoksia sahte imparator Mezezeus'u, Dextus'u, Andreas ve askerlerini, Müslüman askerlerinden birkaçını da öldürür. İlk cinayeti onu çok etkiler. Daha sonra ise öldürürken hiçbir şey hissetmez.

Yolculuk: Eserin başındaki menkıbede Tübbâ ile askerleri Mekke'ye gelirler. Medine'den geçerken bir kısmı burada kalıp ev yapar. Eserde yer alan bir sonraki bölümde Hz. Muhammed'in Hz. Ebubekir ve rehberleri Uraykıt ile birlikte yaptığı yolculuktan söz edilir. Bu, Hz. Muhammed'in hicretidir. Hz. Muhammed'in, dinini daha rahat yaşayacağı ve anlatacağı bir ortama yaptığı göç anlatılmaktadır. Eserde yer alan bir başka yolculuk teması ise Müslümanların sefer için Dımaşk'tan Çıkıp Kostantiniyye'ye kadar gelmesidir.

Aşk: Yazarın diğer eserleri ile bu eserini kıyasladığımızda *Mihmandar*'da beşeri aşktan ziyade ilahî aşk teması üzerinde durulmaktadır. Müslümanlar Hz. Peygamber'i çok severler. Ona olan sevgileri nedeni ile sahabeleri de çok sevmişlerdir. Ebû Eyyûb'un Hz. Peygamber'i evinde misafir etmesi bütün Müslümanların Ebû Eyyûb'u diğer Müslümanlara göre daha da önemsemelerine neden olur.

Beşeri aşk olarak Kallinikos'un karısı Oxy'e duyduğu aşktan söz edebiliriz. Kallinikos karısını kurtarabilmek için yıllarını harcar ve kendisinden istenilen silahı icat eder. Karısının öldüğünü duyunca bunca yıl icat etmek için uğraştığı silahı Dextus'a vermez. Bu haberin yalan olduğunu duyunca da kim karısını getirirse silahın formülünü ona vereceğini söyler. Karısına kavuştuğunda ise onu hâlâ eskisi gibi sevdiğini görür.

Hatırlatma hatası: Eudoksia'nın ilk cinayeti Elçi Sergious'tur. Daha sonra Eudoksia ilk cinayetinden söz ederken sahte İmparator Mezezius olduğunu söylemektedir.

“Sergious hançerimin altında son hırıltılı nefesini verdiğinde kendimi kötü hissettim. İlk cinayetim, ilk görevimdi. Başarıyla tamamladığım için mutlu görüldüm, ama içimde derin bir keder oluşmuştu.” (s.109)

“Gerçekten de Siragusa'dan geri dönerken çok şeyi yeniden düşünmüş ve kararlarımı ona göre vermeye and içmişim. Düzmece İmparator Mezezius benim ilk cinayetimdi ve bütün yol boyunca bunu zihnimden atamamışım.” (s.179)

3.7.5. Şahıs kadrosu

Romadaki karakterler daha çok dinî kimlikleri ile karşımıza çıkmaktadır. Bunlar Hıristiyanlar ve Müslümanlar veya Müşrikler ve Müslümanlar şeklindedir. Bunlardan başka arada kalanlar da vardır. Kallinikos ve ailesi arada kalanlar gurubundadır. Kallinikos, uzun süre Müslümanların arasında yaşadığı için Hıristiyan olmasına rağmen Müslümanlar gibi davranmaktadır. Oxy ise Dımaşk'tan götürülürken Müslüman bir kız ile tanışır ve onun yaşayış tarzı ve inancına hayran kalır. Onun hareketlerine bakarak İslâmiyetin gerçek din olduğuna hükmetmeye başlar. Karı koca birbiriyle kavuştuktan sonra din değiştirerek evrensel din olarak inandıkları İslâmiyeti seçerler. Kızları Genna ise can korkusu ile din değiştirir ama ellerinde onca insanın kanı varken kendini Müslümanlığa layık görmez.

Hz. Muhammed: Son Peygamber'dir. Mekke'de indirilen İslâm dininin elçiliğini yapmaktadır. Mekke'deki zulüm nedeni ile Medine'ye hicret etmiş ve gittiği her yere insanlık götürmüştür. Başına gelen hiçbir musibette şikâyet etmemiş ve hep Allah'a tevekkül etmiştir. Müslümanlar arasında çok sevilmiştir. Onunla aynı dönemde yaşayan Müslümanlara sahabe denilmiş ve bu insanlar diğer Müslümanlardan daha çok ilgi ve alaka görmüştür. Onu göremeyen Müslümanlar ise onu görenlerin yanında bulunmak ve ondan Peygamber ile ilgili bilgiler almak istemişlerdir.

Ebû Bekir: Peygamber'in birlikte hicret ettiği dostudur. Sevr Mağarası'nda birlikte kalmışlar ve Kutlu Nebi'ye bir kötülük erişmesin diye sabahlara kadar uykusuz kalmıştır. Kutlu Nebi için canını dahi verebilecek kadar onu sevmektedir.

Hz. Ali: Kutlu Nebi hicrete gitmeden önce ondan kendi yatağına yatmasını istemiştir. O da Hz. Muhammed'in yatağına yatmıştır. Müşrikler Muhammed'i öldürmek için geldiklerinde yatakta Muhammed'in amcaoğlu Ali ile karşılaşmışlardır.

Uraykıt: Rehberdir. Ebû Bekir hicret için gerekli olan develeri ondan kiralamış ve yol rehberliği yapmasını istemiştir. Uraykıt Müslüman olmamasına rağmen verdiği sözde duran güvenilir bir inandır. Hz. Muhammed'in başına konan yüz deve ödülüne hiç müsamaha göstermemiş ve çölün zorlu şartlarına rağmen yanındakileri gideceği yere kadar sağ salim ulaştırmıştır.

Zeyd bin Halid: Oğlu Eyyûb nedeni ile Ebû Eyyûb olarak da anılmaktadır. Zaten roman onun hayatı üzerine kurgulanmıştır. Ebû Eyyûb çulhacılık yaparak geçinen fakir biridir. Kutlu Nebi Medine'ye göç ettiğinde onun evinde misafir olarak kalmıştır. Kutlu Nebi'yi evinde misafir olarak ağırladığı için Müslümanlar arasında önemli bir yeri vardır. Yaşı sekseni aştığı zamanda Bizans üzerine sefere çıkılacağını duyunca o da sefere katılmıştır. Savaşmak için pek gücü yoktur. Sefere katılmasındaki amaç Peygamber'in hadisine mazhar olmak ve ileride halîfeliğin merkezinin İstanbul olacağını bilmesidir. Ebû Eyyûb'un sefere katılması harap ve bitap düşen Müslüman askerlerine umut olmuştur. O askerlerin arasında gezerek onlara cesaret vermiştir. Akşamları başına toplanan askerlere dualar etmekte ve onlara Kutlu Nebi hakkında bilgi vermektedir. Eserde Ebû Eyyûb'tan Peygamber'in ağzından nakledilen kırk hadisi öğrenmekteyiz.

Ümmü Eyyûb: Ebû Eyyûb'un hanımı Fâtıma'dır. Peygamber'in kendi evlerinde misafir olması için dualar etmiş, Peygamber'in bindiği devesi Kusvâ'nın evlerinin önünde diz çökmesini istemiştir. Bu duası kabul olmuş ve Kutlu Nebi onların evinde misafir olmuştur.

Muaviye: İslâm'ın halîfesidir. Hz Ali ile arasında hilafet savaşı yaşanmış ve Muaviye kazanmıştır. Muaviye bürokrasi konusunda çok maharetlidir. İsteddiği şey

kendi aleyhine de olsa onu lehine çevirebilecek kadar keskin bir zekâyâ sahiptir. Oğlu Yezid'in kendisinden sonra başa geçmesi için ön hazırlıklar yapmaktadır. Bizans üzerine ordu göndermenin imkânsız olduğu söylenen savaş meclisinde kendisine karşı çıkanlara galebe çalmış ve meclisten savaş kararının çıkmasını sağlamıştır. Görünüşte orduyu cihat için sefere göndermektedir ancak, onun asıl istediği Bizans'ın zenginlikleridir.

Muaviye bir yere vali atarken öncelikle onun vasfına değil akrabalık derecesine bakmaktadır. Devletin ileri gelenleri Muaviye'nin akrabalarından oluşmaktadır. Ebû Eyyûb onun Medine'ye atadığı vali Mevran'dan şikâyetçi olmuş ve onun değiştirilmesi gerektiğini söylemiştir. Çünkü Mevran peygamber sünnetine muhalif hareketlerde bulunmakta ve Medine halkına kötü davranmaktadır. Halîfe ise kendi atadığı bu validen şikâyetçi olunmasından rahatsız olmuş ve Ebû Eyyûb'a siyasi bazı nedenler söyleyerek onu görevinden almamıştır.

“Velhasıl Kallinikos, Ben İslâm'ın halîfesi Muâviye'yim ve şimdi Bizans'ın en ziyade korktuğu adam benim. Bunu bir zafere dönüştürmek istiyorum.” (s.101)

“Gel gelelim Halîfe çok kurnazdı, siyaseti iyi bilirdi ve her zaman, her şeyi kendi istediği şekilde yönlendirirdi.” (s.119)

Ömeroğlu Abdullah: Hz. Ömer'in oğludur. Halk tarafından çok sevilmekte ve sözlerine riayet edilmektedir. Halîfe savaş meclisi topladığında onu da çağırılmaktadır. Abdullah, Halîfe'ye Bizans üzerine gönderecek kadar gelişmiş bir ordunun olmadığını, böyle bir şey yapacak olursa bu askerleri bile bile ölüme götürmek olduğunu söylemiştir. Halîfe ise onun bu sözüne pek aldırmış etmemiş ve Bizans üzerine sefere çıkılacağını bildirmiştir.

Ömeroğlu Abdullah “Kendini yücelten alçaltır, kendini alçaltan yüceltir.” Derken aslında Halîfe'nin içini görmüş, devamında da cihad meclisinin düğümünü koparmıştı. O zaten her zaman isabetli şeyler konuşurdu. Halîfe, çevresindeki yöneticiler haricinde zaman zaman onu ve Hâlid oğlu Eyyûb'u meclise çağırır, fikirlerini alırdı. Bilhassa Abdullah'ın sözlerine değer verir, hem kendisinden çok çekinirdi. Ona yapılan bütün makam tekliflerini, geri çevirmişti. Suffe ashâbından olmanın saygınlığını, Hudeybiye'de Hz. Peygamber'i korumuş olmanın şerefini taşırdı. Dürüstlük ve hakkaniyetle anılır, bunun için Halîfe bile kendisine itiraz edemez, söylediklerini dinlemek zorunda kalır, başkalarından farklı yaşardı. Her şeyini Kutlu Nebi'ye benzetirdi. (s.118-119)

Hamed: Bekir'in oğludur. On altı yaşında iken babası onu İslâm'a hizmet etmesi için Halîfe'ye bağışlamıştır. Hızlı koştuğu için ona Altın Çekirge demişlerdir. Gümüş adını verdiği bir şahini de bulunmaktadır. Hamed ulaklık görevinde bulunmaktadır. Ebû Eyyûb sefere çıktığında ise görevi Ebû Eyyûb'a bakmak ve onun ihtiyaçlarını karşılamaktır. Peygamber'i gören ve yaşamını ona benzetmeye çalışan insanlara saygı duymakta ve onlara yakın olmak istemektedir. Ebû Eyyûb ile sefere çıkmayı kırk hadis öğrenmek şartı ile kabul etmiştir.

Sefere çıkan ilk seriyyede yer alan Hamed, Ebû Eyyûb'a çok bağlanmış ve onun rahatsızlığı nedeni ile çok üzülmüştür. Onu korumak için geceleri uykusuz kaldığı zamanlar bile olmuştur. Ebû Eyyûb vefat edince her şeyini kaybeden biri gibi olmuş sanki yaşama gayesini kaybetmiştir. Bizans'a düzenlenen ikinci seferde geri dönmemiş Ebû Eyyûb'un mezarını başında kalmıştır.

Ben Sevgililer Sevgilisi Nebi'yi göremeyen o bahtsızlardan biriyim. Onu görenleri kendime sevgili edinmekten öte bir bahtiyarlık tanımadım hiç. Bir ay evvel, Ramazan orucunun Fıtır Bayramı'nda on altıma girdim. Çok hızlı koştuğum için babam geçen yıl beni Halîfe'ye hediye etmişti. Elbette İslâm'a hizmetim dokunsun diye. Halife de bana özel ulaşı ve sırdaşı olma şerefini bağışladı. Bir şahinim var ve onunla vakit geçirmeyi severim. Arkadaşlarım Kâsiyun Tepesi'nde gidip şahinimi uçururken dünyayı unuttuğumu söylerler. Adını Gümüş koydum. Gerdanında parlak sîm nakışları andıran tüyleri olduğu için. Kolumdan onu saldıgım istikamete benden evvel uçar, eğer tedirgin edici veya tehlikeli bir hâl görürse derhâl geri dönüp beni uyarır. Arada sırada benim için güvercinler, keklıklar yakalar ve bazen de bir kaya kovuğuna saklanıp iki gün beni meraktan çatlatır. Dımaşk halkı bana "Altın Çekirge" diyor. Hızlı koştuğum ve sekiz arşın atlayabildiğim için. Oysa ben "Gümüş Şahin" demelerini tercih ederdim. Adım Hamed. Abdullah Müze'nin torunu Hamed. (s.122-123)

Amir oğlu Ukbe: Bizans üzerine çıkılan seferde emîrdir.

Avf'ın Oğlu Süfyan: Bizans üzerine çıkılan seferde ikinci emîrdir.

Kâsiyun Dağı'dan esen rüzgârların Dımaşk sahrasındaki kumları savurduğu günlerde – ki bezirgânlar ve kervancılar bu zamanda Anatoliakon topraklarına kar yağmaya başladığını söylüyorlardı- ordunun hazırlıkları bitmiş, bir Cuma günü, Amir oğlu Ukbe ile Avf'ın oğlu Süfyan, sefer dualarından ve kurbanlardan sonra yerden toz kaldıran cengâverlerin fetih umutlarını, Dımaşk sahrasında, sancağının arkasında sürükleyip götürmüşlerdi. (s.145)

Yezid: Halîfe'nin oğludur. Şaraba düşkünlüğü ile tanınmaktadır. Hıristiyan kökenli insanlarla gezmekte ve şiirler söylemektedir. Askerlerin veba ve çiçek hastalığına yakalandığını öğrenince onların hastalığını umursamadığını belirten bir şiir yazmış ve bu, halkın sabrını taşırmıştır. Babası da onu sefere göndereceğine yemin etmiş ve Ebû Eyyûb'un bulunduğu seriyyede Bizans üzerine göndermiştir.

Muaviye bu şekilde oğlunu halkın gözünde yüceltecek ve halife olmasını sağlayacaktır.

Kallinikos: Dımaşk'ta Halife'nin tercümanlığını yapmaktadır. Karısı ve kızı elinden alınmıştır. Onlara kavuşmak için Dextus'un istediği silahı icat etmek zorundadır. Bunun için yirmi yıl uğraşmış ve sonunda da formülü bulmayı başarmıştır. Önceleri Hıristiyan olan Kallinikos sonradan Müslüman olmuştur. Yaptığı çalışmalar nedeni ile ona Tekinsiz Kâfir, Koca Büyücü gibi isimler de takılmıştır.

Çünkü Kallinikos Dımaşk'ın Bizanslı yerlilerinden idi ve Halife'ye hem tercümanlık, hem danışmanlık yapardı. Tabii icat etmeye çalıştığı harraka –o buna “Azgın Ateş veya Seyyal Ateş” diyor- ile ilgilenmekten vakit kalınca. Çünkü onu ne zaman çağırmaya gitsen birtakım tozlar ve sıvılar ile bir potada karışımlar hazırlar, kaynatır, çökeltirken bulurdum. (s.119)

Oxy: Kallinikos'un eşidir. Daha kızı küçükken Dextus tarafından kaçırılmış ve bir ayazmaya bırakılmıştır. Kızına kavuşacağı güne kadar konuşmamaya yemin etmiş ve yirmi yıl boyunca birkaç dua cümlelerinden başka bir şey söylememiştir. Ayazmada Dextus'un kızına annelik yapmaktadır. Kızına kavuştuktan sonra da Müslüman olmuştur.

Genna: Kallinikos'un kızıdır. Efendi Andreas onu kendi istediği şekilde yetiştirmiştir. Efendi Andreas ona Eudoksia ismini vermiştir. Gizli bir örgüt olan Dişi Ejder üyelerinden biridir. Özel bir silah tasarlamıştır. Flütüne yerleştirdiği zehirli iğne sayesinde istediği kişiyi öldürebilmektedir.

Babasının kendini terk ettiğini düşündüğü için ona öfke duymakta ve onu öldürmek için fırsat aramaktadır. Esir olarak kaldığı sürede babasını yakından tanımış ve onu öldürmekten vazgeçmiştir.

Ailesine kavuştuğunda olayların nasıl gerçekleştiğini öğrenmiştir. Babasını kaçırıp işkence eden efendisi Andreas ve yanındakileri öldürerek babasını kurtarmıştır. Sonra da annesinin ölümüne neden olan Dextus'u öldürmüş ve ortadan kaybolmuştur.

Pulcheria: Dextus'un kızıdır. Koyu bir Hıristiyandır. Bizanslıların dinden uzaklaşmalarını hazmedememiştir. Babası Dextus'un Emîr'e, Ebû Eyyûb'un kabrini

koruyacağını söz verdiğini duyunca sinirlenmiş ve kabri kazıp cesedi çıkarmak istemiştir. Kabre ilk kazma vuruşundan sonra hastalanıp yere düşmüştür. Baygınlığı sırasında bir rüya görmüştür. Rüyada, bir su ile yıkandıktan sonra arınacağını görmüştür. Kallinikos ona mezarın yanından çıkan bir pınardan su dökerek ayıltmıştır. Bu olaydan sonra Pulcheria Müslüman olmuş ve mezarı korumaya başlamıştır.

Dextus: Kallinikos'un hayatını cehenneme çeviren yüzbaşıdır. Önce Kallinikos'un babası ile anlaşma yapmış onun gözleri kör olunca da Kallinikos'un çalışmaları devam ettirmesini istemiştir. Silahın daha çabuk bitmesini sağlamak için Oxy'i kaçırmıştır. Ülkede askerleri kontrol eden, şehrin güvenliğini sağlayan koyu bir Hıristiyandır.

Efendi Andreas: Eudoksia'yı istediği şekilde yetiştirerek onu kurduğu gizli örgütün bir üyesi yapmıştır. Bu örgüt derin devlet için çalışmaktadır. O da ihtirasları için yaşayan bir insandır. Formülü elde etmek için Kallinikos'u kaçırmış ve bunun sonucunda da yetiştirdiği biri tarafından öldürülmüştür.

Dişi Ejderlerin diğer üyeleri, Müslüman askerler, Bizans askerleri, Medine halkı, Dimaşk halkı eserde yer alan fon karakterlerdir.

3.7.6. Zaman

Eserin yazılma zamanı 2014'tür. Olayda geçen vak'a zamanı ise Hz. Muhammed'in Mekke'den daha sonra ismi Medine olarak değiştirilen Yesrib'e hicreti ile başlar. Hicret 12 Eylül 622 tarihinde başlar. 1 Mayıs 674 tarihinde olaylar son bulur. Yazar günümüz tarihine gelerek bir babanın ağzından İstanbul'un fethini ve insanların Eyüp Sultan türbesine verdiği önemi anlatır.

Eserde konu başlıklarının yanı sıra sol kısımda tarihlere ve mekânlara yer verilmektedir. Bu nedenle biz olayların hangi tarihte veya yılda yaşandığını bilmekteyiz. Ayrıca olayların geçtiği yeri de bilmekteyiz.

“Önce müşriklerden ayrılmak, sonra Müslümanlara katılmak...” Herkesten istediği işte buydu. Görünüşte birincisi vatandan ayrılmak, ikincisi ise gurbette yaşamak demektir ama o tam tersini söylüyor, “İslâm her yerde bizim vatanımız olacak!” diyordu. On üç yıllık sabrın meyvesini, yıllarca süren baskı ve eziyetlerin sonunu bekliyorduk. Ona inananlar Habeşistan'dan bu yana durmadan bir yerlere göçmüşler, herkes kendi

hicretini yaşamıştı. Bu sefer bir arada olacağımız için heyecanlıydık. Yesrib bunun için bize kucak açmıştı. Ve Mekke'den çıkıp Yesrib'e giderken kötülüklerden iyiliğe, çirkin huy ve alışkanlıklardan insaniyete; yalpalayan şahsiyetlerimizden dosdoğru olmaya göç ettiğimizi düşünüyorduk.(.15-16)

“Kostantinapolis, üç gün sonra (24 Mart 669?)” (s.227)

“Eyüp Sultan Camii avlusu, bugün tam da şu saatlerde...” (s.363)

Olaylar anlatılırken gece, teheccüt vakti, beş yıl sonra gibi zaman zarflarına da yer verilmiştir.

“Uykuların yatakları terk ettiği o gecenin sonuna doğruydum.” (s.229)

Olaylar anlatılırken kahramanlar geri dönüşler yaparak başından geçen olayları da anlatmışlardır. Kallinikos kendisi bebekken Sasani Devleti'nin zayıflamasını ve babasının göç etmesini geriye dönüş tekniğini kullanarak şu şekilde anlatır:

Ben henüz bebekmişim ve bir zamanlar büyük ihtişamlı hüküm süren Sasani Devleti, içerideki anlaşmazlıklar ve dışarıdan Müslümanların tazyiki yüzünden zayıflamış. İlme ve sanata değer veren Şehinşah Yezdgird, İrânşehir'deki sarayında hizmet gören bilim ve sanat adamlarını himaye edemez hâle gelince de babam, “Kendi yurdumda bilimden uzak yaşamaktansa, Bizanslılar arasında ilmî çalışmalarına devam ederim.” Diyerek Damascus'a göçüp ikinci İmparator Kostans ve vali Silvanus'un himayesine girmiş. (s.126)

3.7.7. Mekân

Yazar her başlıktan sonra sayfanın sol kenarına yer ve zaman hakkında bilgi vermektedir. Bu sayede okuyucu hangi olayın nerde ve ne zaman geçtiğini bilmektedir. Yazar mekânları sadece bölüm başlıklarında bildirmekle kalmamış bölüm içinde yer alan olaylarda da mekân isimlerini belirtmiştir.

Olaylar İstanbul'un fethinden önce yaşandığı için yer isimlerinin günümüzdeki kullanımı verildikten sonra dipnot düşülerek o günkü ismi de belirtilmiştir.

Olaylar Mekke'de başlar ancak Mekke hakkında fazla bir şey söylenmez. Sevr mağarasında ise Hz. Peygamber ile Ebubekir'in saklanması anlatılır. İki dost mağarada müşriklerden saklanırken onların içinde bulunduğu mağaranın önüne örümcek ağ örür ve bir güvercin de yuva yapar. Bu olayların bir gün içinde

gerçekleşmesi bu iki kutlu insanın Allah tarafından korunmasının neticesidir. Bu nedenle Sevr Mağara'sı geniş mekânlar arasında yer almaktadır.

Sevr Mağarası'nda ilk sabahımızdı. Mekke'de puta tapınan ne kadar katil, hırsız, hayırsız ve uğursuz var ise ödülü almak için silahlanıp atlanarak peşimize düşmüşler. "Bereket versin," demişti oğlum Abdullah, "hemen hepsi sizi Yesrib istikametinde, Dimaşk yoluna paralel güzergâhlarda arıyorlar. Şimdi yola koyulursanız, tam zamanıdır. (s.21)

"Güneş Mekke'yi aydınlatmaya başladığı sırada asıl yolcunun yüzünü gördüm ve kâhinlerden duyduğum gibi dikkatle inceledim. Peygamber olduğunu söylüyordu ama herkes gibi bir insandı işte." (s.27)

Hz. Peygamber Mekke'den Yesrib'e -Medine- hicret etmiş ve Yesrib halkı tarafından çok sevilmiştir. Yesrib'in manası bozgunculuk çıkarmak olduğu için şehrin adını değiştirerek şehre Taybe adını vermiştir. Burada bulunduğu süre içinde hicret edenlere 'Muhacir' yerli halka da 'Ensar' diyerek bu iki grubu birbiriyle kardeş yapmıştır. Şehrin cahiliye döneminden kalma alışkanlıklarını bertaraf etmiş ve insanlar huzur içinde yaşamaya başlamıştır. Medine'de kaldığı sürede Ebû Eyyûb'un evinde misafir kalmıştır.

Hicret olayı anlatıldıktan sonra olaylarda zaman atlaması yapılarak Muaviye dönemine gelinmiştir. Bunun sonucu olarak da mekân da değişmiştir. Olaylar İslâm ülkesinin başkenti olan Dimaşk'ta yaşanmaya başlamıştır. Halîfe olan Muaviye kendisine gelen iki elçiyi dinledikten sonra Bizans üzerine sefer düzenlemeye karar vermiştir. Oğlunu halkın nazarında yüceltmek için de oğlunu da sefere göndermeyi düşünmektedir. Bunun için herkes tarafından sevilen Ebû Eyyûb'un da sefere katılmasını istemiştir. Ebû Eyyûb'u ikna etmek için Medine'ye gidilmiştir. Ebû Eyyûb da peygamber ahlakı ile yaşayan biri olduğu için cihat sözünü duyar duymaz kabul etmiş ve Dimaşk'a gelmiştir.

Medine: Hz. Peygamber'in Mekke'deki baskılardan kaçarak geldiği şehirdir. Burada Mekke'dekinin aksine rahat bir şekilde İslâmı yaşamış ve insanlara da rahatça anlatmıştır. Burası İslâmın gelişmesini sağlayan kutlu bir şehirdir.

O geldikten sonra Yesrib'de hayatlar farklılaşmaya başladı. Zamana hükmeden kin ve öfke, zeminde barış ve esenliğe dönüştü. Ebû Eyyûb "Bu daha başlangıç..." diyor ve onun topyekûn bütün hayatı dönüştürmeye geldiğini söylüyordu. Nitekim önce beldemizin adını değiştirmekle işe başladı. Yesrib "bozgunculuk, fesat çıkarma" gibi anlamlar içeriyordu. Kendi kokusunu verdikten sonra "Hoş, güzel" demek olan Taybe

adını koydu. O gelmeden evvel sokaklarımızda da, evlerimizde de ilişkiler karmakarışıktı. Evs ve Hazrec kabilelerinin, Kurayza, Kaynuka ve Nadir Yahudilerinin, Yemenli Amelikahlıların, Kudaa veya İranlı insanların, kadınıyla erkeği, taciriyle esnafı, zenginiyle yoksulu, efendisiyle kölesinin birbirine kaş çatarak baktıkları emniyetsiz bir kasabaydı. (s.77)

Dımaşk: İslâm ülkesinin başkentidir. İnsanların huzur içinde yaşadığı yer olan Dımaşk'ta insanların dinî görüşlerine saygı duyulmaktadır. Kallinikos da burada yaşamakta ve ilmî çalışmalarını rahatça yapabilmektedir.

Damascus Çarşısı'ndan geçip تنها yolun sonuna geldiğimde güneş, evimin penceresinde son ışıklarını kırıyordu ve mahzende yardımcım, tıpkı emrettiğim gibi, simya kazanlarının başında zamanı unutmak üzere çıraları hazırlamış olmalıydı. Biraz sonra bugüne kadar yaptığım deneylerin en önemlisi için körüğe asılacaktım ve ona izin verip evine göndermem gerekiyordu. (s.137)

Halîfe Bizans üzerine sefere göndermek için büyük bir ordu hazırlamıştır. Artık olaylar Dımaşk'tan çıkıp Bizans'a doğru yön değiştirmektedir. Sefere çıkan ordu Malatya'da ciddi bir direnişle karşılaşmış ve Armeniakon themasının söz verdiği yirmi bin kişilik ordunun gelmeyeceğini öğrenmiştir. Bu nedenle Malatya İslâm orduları için dar mekândır. Daha sonra Halîfe'ye veba salgını olduğunu haber vermişler ancak Halife ilerlemeye devam etmelerini söylemiştir. Halîfe orduya destek olması için önce içinde Ebû Eyyûb'un da bulunduğu iki yüz kişilik bir seriyye ardından da savaşmaları için ek kuvvet göndermiştir.

Ebû Eyyûb, ona bakmakla görevli Hamed ve diğerleri yola çıkmıştır. Mevsim kış olduğu için çöl havasına alışkın olan seriyye zorluk çekmiş ve Ebû Eyyûb da yolda hastalanmıştır. Keçiborlu'ya geldiklerinde geceyi geçirmek için bir mağaraya girmişler ve korkunç bir gürültü duyduktan, arkasından da sarsıntı hissettikten sonra dışarı çıkmışlar ve etrafın yandığını görmüşlerdir. Kallinikos deney yapmak için gece dışarı çıkmış ve onun deney yaptığı yerde kadınlı erkekli bir grubun ateşler içinde yandığını görmüşlerdir. Bu ateş diğerlerinden farklı bir özelliğe sahiptir. Suyun üzerinde de yanmaya devam etmektedir. Ateşte yanan bu insanlar ise İmparatorun özel muhafızları ile Dişi Ejderler denen bir suikastçı grubudur. Bu yangından iki kişi sağ olarak kurtulmuştur. Biri muhafızlardan bir asker diğeri de Kallinikos'un kızı Eudoksia'dır. Bu yangın sayesinde seriyye kendilerine kurulan tuzaktan kurtulmuş oldu. Ancak Kallinikos ise akıl yetisini kaybetti.

İzmit'e gelindiğinde Ebû Eyyûb'un rahatsızlığı artmıştır. Yine de Allah için sefere çıktığı bu yolda halinden şikâyet etmeden ilerlemeye devam etmiştir. Ebû Eyyûb Kallinikos'u yanına çağırması ve ona dua etmiştir. Bu dua neticesinde Kallinikos kendine gelmiş ve geçmişine ait bazı olayları anlatmıştır. Anlattıkları arasında Keçiburlu'da çıkan yangında kızı Genna'yı da öldüğünü görmüştür. Kallinikos kendine geldikten sonra esir kızın konuşmalarını tercüme etmesi istenmiş ve kızı gördüğünde de bu kızın kendi kızı olduğunu söylemiştir. Gerçekten de bu kız Kallinikos'un kızıdır.

Kostantinapolis: Oxy'i kocasından ve kızından ayıran Dextus onu Kostantinapolis'e getirmiş ve silah icat edilene kadar da kocası ve kızına kavuşamayacağını söylemiştir. Oxy de kızı ve kocasına kavuşana kadar konuşmamaya yemin etmiştir. Kostantinapolis'te Ayia Menas Ayazması'nda Dextus'un kızına annelik yapmakta ve burada rahibe gibi yaşamaktadır. 669 yılında yaşanan kışta Kostantinapolis halkı büyük bir felaket atlatmıştır. Karadeniz'den kopan buz kütleleri geçtikleri yerleri yerle bir etmiş ve Bizans donanmasında tahribata neden olmuştur.

Blakhernai Triklinosu'nda kahvaltı yapan İmparator ile senatörlerin yanına Dextus Kallinikos'u getirmiştir. Dextus'un amacı Kallinikos'un kendisine söylemediği formülü İmparator'a söyleme olasılığının olmasıdır. İşler Dextus'un düşündüğü gibi gitmemiş Kallinikos kızı veya karısına karşılık formülü vereceğini söylemiştir. İmparator onun karısını bulmuş ve kızına kavuşmasını sağlamıştı. Bu nedenle Kallinikos formülü İmparator'a vermiştir. O da formülü geliştirip Bizans Öfkesi denen bir silah yapmıştır. Bu silah ikinci ve üçüncü Müslüman orduların kuşatmasında çok sayıda askerin şehit olmasına neden olmuştur.

Savaş kazanılmayınca İslâm orduları ile Bizans arasında anlaşma yapılmıştır. Anlaşma sonrasında beş yüz kadar Müslüman asker Kostantinapolis'i gezmek istemiştir. Onlar şehri gezerken oraya hayran kalmışlardır. Bizanslıların şehre Şehirler Kraliçesi demesini haklı bulmuşlardır. Burada Ayasofya'da namaz kılmışlardır. Müslümanlar için şehrin güzelliği ve zenginliğinden ziyade Peygamber'in bu şehre verdiği önem ve bu şehirle ilgili söylediği hadisler önemlidir.

Kostantinapolis, Müslümanlar için büyük önem arz etmektedir. Binlerce Müslümanın bu şehir için canını vermesinin ardında Hz. Peygamber'in bu şehir için söylediği hadis yatmaktadır.

Cosmadion: Seriyeye, daha önce gönderilen Müslüman askerlerine yetişmiştir. Onlar önce Zeytin Burnu sonra da Haliç'i geçmişler ve Cosmadion denen Otakçılar, Kâğıthane arasındaki bölgeye kadar gelmişlerdir. Cosmadion'da Bizans ile İslâm ordusu arasında şiddetli çatışmalar yaşanmıştır. İslâm orduları savunma konumunda olan şehirde surları yıkamamakta ancak, Bizans askerleri Müslüman askerlere ağır kayıplar verdirmektedir. Müslümanlar burada toprağını, evini terk eden köylülere zararlarının karşılığını ödemişlerdir. Genna burada esir olarak bulunduğu sürede öldürmeyi düşündüğü babasını yakından tanıma imkânı bulmuş ve onu öldürme fikrinden vazgeçmiştir.

Kallinikos kızına ve karısına burada kavuşmuş ve gerçek bir aile olmanın tadını burada yaşamıştır.

Hamed de üçüncü sefer sonrasında burada şehit düşmüştür.

Yirmi gün sonra Fedâle'nin deniz gücü gelince de askerleri Yedikule¹ açıklarından surların arkasına naklettik. Elbette Altın Boynuz'a giremezdik; haliç ağzındaki limanlarda dizi dizi gemileri bekliyordu. Zeytin Burnu'ndan² geçip Aziz Romanos Kapısı önlerinden ta Altın Boynuz Halici'nin ucuna vardık. Su ihtiyacımızı gidermek üzere Kâğıthane³ Deresi ağzına yerleştik. Önümüzde Cosmidion⁴ dedikleri bir arazi vardı ve burada savunma ve hücum hatlarımız için metrisler hazırladık.(s.248)

Kostantiniye Surlarının Önü: Müslüman askerler ile Bizans askerleri burada ateşli bir şekilde çarpışmaya devam etmektedir. Müslümanlar kazılan hendeği geçmek için ağaçtan köprüler yapmıştır. Onların ağaçtan köprü yapması biraz daha ilerlemelerini sağlamıştır. Bu dönemde iyice rahatsızlanan Ebû Eyyûb vefat etmiş ve vasiyeti üzerine o günkü savaş alanında atının terkisine bağlanıp atı nerede durursa oraya gömülmüştür. Defin işlemleri sırasında Müslümanlar yüksek sesle tekbir getirmiş ve her bir asker birer cengâvere dönüşmüştür. Onların bu halinden Bizanslılar ürkmüş ve hiçbir şey yapmadan öylece kalmışlardır.

¹ Trition

² Resium

³ Barbisos

⁴ Otakçılar'dan başlayıp Kâğıthane'ye kadar uzanan Eyüp arazisi

Sultan Mehmet Kostantinapolis'i fethetmiş ve buraya İstanbul denilmeye başlanmıştır. Burayı fethetmeden önce Eyüp Sultan'ın kabrini bulmuştur. Daha sonra ona bir türbe yaptırmıştır. Ülkeyi fethettikten sonra da Eyüp Sultan'ın kabrinin olduğu yere önce cami yaptırmış sonra da medrese, hamam, ev gibi imar çalışmaları yaptırmıştır. Bugün bu cami avlusunda çocuğu okula başlayanlar, sünnet olanlar, evlenenler, hastalar gelerek dua etmektedir.

Tebrikler ve Kelime-i Şehâdetler yükseldikçe yükseldi, bütün orduya yayıldı. Hendeği yeniden ele geçiresiye büyük bir coşkuyla cenk edildi. Kostantiniyye surları önünde hiç böyle bir gün yaşanmamıştı. Kılıcımı kınına koyup yüzüne baktığımda çehresinde mutlu bir tebessüm gördüm. Sevgili'ye kavuştuğundan mıydı; hendeğin yeniden alınmasından mıydı; Cebele kızının sevindirilmesinden miydi, anlayamadım. Gözyaşlarım ırmak olmuştu. Ne vakit ruhunu teslim ettiğini kestiremedim ama bir ara güneşin ışıklarında azalma oluverdiğini hissettim. (s.299)

3.7.8. Anlatıcı ve bakış açısı

Eserde kahraman anlatıcı bakış açısı kullanılmıştır. *Menkıbe ve Ve Sonrası...* başlıklarını taşıyan bölümler hariç yirmi bölüm bulunmaktadır. Bu yirmi bölümde hangi bölüm kimin başından geçmişse olaylar onun ağzından anlatılmıştır. *İkinin İkincisi İle İki Cihanın Birincisi* başlığını taşıyan bölüm Ebûbekir tarafından anlatılmıştır. *Dehşet Saçmaya Gelen Dehşete Düşünce...* başlığını taşıyan bölümü Abdullah bin Uraykıt, *Diller tutulmuş, Ağızlar Susmuş...* adlı bölümü Zeyd bin Hâlid, *Yoksuldular, Kimsesizdiler, Gurbetteydiler...* adlı bölümü Ümmü Eyyûb, *Bizans'ın En Ziyade Koktuğu Adam* adlı bölümü Halife Muaviye, *Bizans'ın Derin Devletine Hizmet İçin* adlı bölümü Eudoksia, *"Kayser'in Başşehrine Ulaşacak İlk Müslüman Ordu Cennete Girecektir"* adlı bölümü Hamed, *Bir Silah İcat Etmek* adlı bölümü Kallinikos, *Yıldızlar Başka Bir Kıyıda Doğmak İçin Batarlar* adlı bölümü Hâlid bin Eyyûb, *Sevgili'ye Hizmet Edene Hizmet Etmek...* adlı bölümü Hamed, *Toros Dağlarındaki Son Geçitte...* adlı bölümü Eudoksia, *Daha On Arşın Ötede İken Düşmanı Alevlere Boğabilirim* adlı bölümü Hamed, *Haraka: Alevden Bir Irmak!..* adlı bölümü Cuayl kızı Selma, *Kalkedon'a İki Yüz Melek İnmişti* adlı bölümü Pulcheria, *Bizans Surları Önünde Sonbahar Rüzgârları* adlı bölümü Avf oğlu Süfyan, *Dişi Ejderler İle Erkek Aslan...* adlı bölümü Eudoksia, *Güzel Cennetlerde Güzel Dostlarla Buluşmak* adlı bölümü Hamed, *Mesih Adına Kasem Ederim Ki...* adlı bölümü General Dextus, *Yirmi Yıl Birikmiş Ne Kadar Söz Vardı Konuşacak...* adlı bölümü Oxy, *Kostantiniyye'de Salih Bir Kul...* adlı bölümü Hamed, *Ve*

Sonrası... adlı bölümü de oğlunu sünnet ettiren bir baba dua etmek için Eyüp Sultan Camii avlusuna gelip burada dua ederken anlatmıştır.

Eserde yer alan anlatıcılar bazen birinci tekil şahıs anlatıcıyı “Ben” bazen de üçüncü tekil şahıs anlatıcıyı “O” kullanmışlardır. Ben anlatıcıya örnek olarak aşağıdaki paragrafı verebiliriz.

“Ebû Eyyûb anlatırken çevreme bakındım. Emîr de benim gibi dikkatle dinliyor ve gerçek mümin olmanın ruhunu kavriyordu.” (s.253)

O anlatıcıya örnek olarak aşağıdaki paragraf örnek olarak verilebilir.

Özel birliğin imha edildiği haberi halkta tedirginlik yarattı ve imparatorun yüz çevirmeye başladılar. Bu yetmiyormuş gibi ulu patrik Thomas da Ayasofya'daki haftalık vaazında dehşetli kehanetlerde bulundu. Rüyasında iki, yüz kadar meleğin, şehirler kraliçesi Kostantinapolis'e gelirken vazgeçip Kalkedon'daki Arapların arasına karıştığını gördüğünü, bunun sebebinin de azgınlıkların olduğunu, eğer birlik olup kış boyunca karşılıklı sahilde bekleyen bedevileri denize dökmezlerse şehrin lanetleneceğini söylüyordu. (s.229)

3.7.9. Dil ve üslup

Eserde konu başlıklarında dahi eksilteli cümlelere yer verilmiştir. Eserde birleşik cümleler ağırlıktadır. Diğer eserlerde olduğu gibi bu eserde de kahramanlar iç monolog yapmaktadır. Tiyatro tekniğinde kullanılan karşılıklı konuşmalara da yer verilmiştir.

Aşağıdaki paragrafta Genna, babasını öldürüp öldürmeme konusunda kararsızdır. Onun bu kararsızlığını biz iç konuşmasından öğreniyoruz.

Ebû Eyyûb adında birdenbire durdum. Onu öldürmeli miydim gerçekten? Şüphemin sebebi onu esir alıp götürme fikri değildi, hayır, adını anınca yüreğim bir hoş oluvermişti.... Peki ama Ebû Eyyûb'u neden öldürecektim? Kendi elimle merhem sürdüğüm, şefkatli bakışıyla ruhumu ısıttığım bu adamı sırf benim dinimden değildir diye öldürmeli miydim? Bu soru zihnimde başka bir soruyu tetikledi? Onu alıp Efendi Andreas'a götürmeli miydim? (s.274)

Eserde karşılıklı diyaloglar da dikkatimizi çekmektedir. Tiyatroya ait olan diyalogların anlatmaya bağlı metinlerde kullanılması esere ayrı bir canlılık vermekte ve eserin gerçekçiliğini artırmaktadır.

Yani insanlar yanan bir şeyi su ile söndürmeye çalışırken bilmeden ateşi çoğaltmış mı olacaklar? Sıvı ateşten ziyade zalim bir ateş bu!

Bulmaya çalıştığım şey tam da o işte?

Bu bir vahşet Kallinikos, bunu onlara vermeyeceksin değil mi?

Söz verdim. Oxy bende olduğunda Vahşi Ateş Dextus2ta olacaktı. Ama şimdi formülü imparatora vereceğim. O ailemi bana verdi diye. (s.323)

Eserde ilmî terim olarak Seyyal Ateş'in bulunmaya çalışılırken kullanılan malzemeler ve yapılan çalışmalar yer almaktadır. Müslümanlık ve Hıristiyanlıkla ilgili dinî terimler de yer almaktadır. Özellikle Kutlu Nebi'nin kırk hadisi eserde önemli bir yere sahiptir.

O sırada Ebû Eyyûb'un ağzından iki hadis daha kaydettim. Cengâverleri yüreklendirmek istediği sırada "Sevabın büyüklüğü musibetin büyüklüğüne göredir." diye nakletti, sonra da "Allah sevdiği topluluğu sıkıntılarla da imtihan eder." dedi. Bunun üzerine Emîr kararını ilerlemekten yana verdi. (s.198)

Eserde betimlemelere de yer verilmiştir. Anlatıcı betimleme yaparken fiziki betimlemelerin yanı sıra ruhsal betimlemeler de yapmıştır. Öyküleyici ve açıklayıcı anlatım biçimine de yer verilmiştir. Açıklayıcı anlatım biçiminde "çünkü, bu nedenle, vb." bağlaçlara yer verilmiştir. Aşağıdaki paragraflarda bir salonun ve üveyiklerin fiziksel açıdan betimlemesi yapılmıştır.

Kabul edildiğim ilk salon iki yüz adıma altmış adım ebadında, duvarları ve zemini mozaiklerle ince ince işlenmiş, göz alıcı renkler ve desenler taşıyordu. Duvarlarında Hıristiyan azizlerin ve meleklerin âdeta kendilerini fark ettirmek için yarıştıkları büyük resimler ile zemininde akantus yapraklarıyla çelenklenmiş beyaz manzaralar vardı. Burada dalgın bir zihin, beyaz ve köpüklü bir gölün üzerinde yürüdüğünü hissedebilirdi. (s.180)

"Erkek olanı çok süslüydü. Gerdanındaki rengârenk tüyler âdeta göz alıyordu ve kendinden emin bir gösteriş içindeydi. Dişi olan daha çelimsiz duruyordu ama daha hareketliydi." (s.185-186)

Aşağıdaki paragrafta Muâviye'nin ruhsal betimlemesine yer verilmiştir.

Ne var ki Halîfe de oyunu çok maharetli oynuyordu. Hangi amacı için kimi istihdam edeceğini iyi biliyordu. Zaten bu yüzden kimileri ona "Şam Şeytanı" lakabını takmışlardı. En aleyhine gelişen hadiselerden bile çıkar sağlamayı biliyordu. "Gadiruhum" hadisesi vesilesiyle babam ondan uzak durmayı tercih ediyor, resmiyet gözetiyor, o da bundan rahatsız oluyordu. (s.143)

Bu eserde Kutlu Nebi'yi evinde misafir etmiş bir şahsın hayatı anlatıldığı için aşk hikâyelerinden ziyade Peygambere duyulan sevgi ile Peygamber'in sünnetleri ve hadisleri yer almaktadır.

İslâm'ı kabul ettikten sonra hep merak ettim; bu kötü koku ile cennete girebilecek miyim diye. Rasûlullah'a bir tas çorba götürüp "Ey mübarek elçi, bir kabilem yok, siyah

bir derim var, kötü koktuğumu da biliyorsun, acaba ben de cennete girer miyim?” diye sordum. Genellikle elimden bir şey alanlar benden uzak durmaya özen gösterirlerdi, o böyle davranmadı. Mübarek başıyla soruma cevap verip beni sevindirdi ve çorbamı içti. O günden sonra üzerimdeki kötü koku gittikçe azaldı, yaptığım yemeklerin lezzeti arttı. (s.224-225)

Eserde sohbet üslubuna da rastlanmaktadır. Konu başlıklarının sonunda anlatıcı okuyucuya kendini tanıtmaktadır. Anlatıcı kendini tanıtırken okuyucu ile sohbet ediyor gibi konuşmaktadır.

“Ben mi? Mutlaka tanımışsınızdır; Altın Çekirge Hamed'im ben. Oğul Eyyûb'un ricası üzerine babam Abdullah Müzenî, beni Hâlid bin Zeyd Ebû Eyyûb el- Ensarî'nin Bizans seferi için yanına hizmetkâr verdi.” (s.173)

Eserde, günümüzde çokça yapılan bir dil yanlışlığı üzerinde durularak onun doğru yazımı hakkında da bilgi verilmektedir. Arapçada ebû kelimesi baba anlamına gelmektedir ve o dönemde erkekler isimlerini kullanırken ya ebû kelimesini ya da oğul anlamına gelen bin/ibni kelimesini kullanırlarmış. “Ebû Eyyûb” Eyyûb'un babası anlamına gelmektedir ve bu kullanım doğrudur. Ancak Eyyûb Sultan kullanımını yanlışdır. Aşağıdaki parçada bu kullanımın yanlışlığı hakkında bilgi verilmektedir:

“Ebû Eyyûb ile Eyüp Sultan aynı kişi mi babacığım?”

“İyi bildin şehzadem. Aynı kişi. Gerçek adı Hâlid. Oğlunun adı Eyyûb imiş.”

“O hâlde neden Hâlid Sultan diyoruz?”

“Bak bunu hiç düşünmemiştim. Haklısın, ona Hâlid Sultan demek lazım. Üstelik oğlu Eyyûb İstanbul'a hiç gelmemiş. Dahası da onun adını yanlış söyleyip Ebâ Eyyûb diyoruz! Doğrusu Ebû Eyyûb şeklinde olmalıdır.” (s. 366)

3.8. Leylâ İle Mecnun

3.8.1. Eserin kimliği

1999 yılında yazılan eser Leylâ ve Mecnun'u anlatan bir aşk hikâyesidir. Eserde bu aşk hikâyesi on dokuz bölümde anlatılmaktadır. On dördüncü bölümde Leylâ ile Mecnun'un aşk hikâyesi bitmektedir. Geri kalan on beş, on altı, on yedi, on sekiz ve on dokuzuncu bölümde hikâye kahramanlarının dilinden yazılmış olan Fuzûlî'ye ait gazel bulunmaktadır.

3.8.2. Eserin yazılış amacı

Yazar sunuş bölümünde günümüz gençlerin, tarihteki aşk kahramanlarını unuttuğundan, kültürümüzün oluşmasında etkisi olan aşk konulu mesnevilerin önemsenmemesinden yakınmaktadır. Yazar bu eseriyle gençlerin genlerinde var olan aşk tomurcuklarının yeşermesini amaçlamıştır.

Gerek üstat Fuzûlî'nin eseri, gerekse diğer Leylâ ile Mecnun'lar, asırlar boyunca Osmanlı coğrafyasının en ücra köşelerinde dahi her yaştan insan tarafından sevilerek okunmuş ve kültür alt yapımızın teşkilinde mühim bir rol oynamıştır. Oysa ki bugünün çocukları ne Leylâ ile Mecnun'u, ne Ferhat ile Şirin'i, ne Kerem ile Aslı'yı tanıyorlar. Yetişen nesillerimiz Çiçek Kız'lar, He-Man'ler, İskeletorlar, Action Man'lerin kültür bombardımanı altında heder olmaktadır. Kendi klâsiklerimizin bir çizgi filmini dahi yapamadık henüz.... Bizim, Türk şiirinin medar-ı iftiharı Fuzûlî'nin eserini esas alarak yaptığımız bu çalışma, o gayretlere yeni bir ilâveden ibarettir. Umarız Türk gençleri, bütün zamanların bu en büyük aşkını tanımakla, genlerinde hep var olagelen sevgi tohumlarını gönüllerinde yeniden yeşertecekler. (s.VIII)

3.8.3. Olay örgüsü

1. Bir Doğuştaki Dörtünlü...

Bu bölümde oğlunun doğduğunu öğrenen Mülevvaha'l-Âmirî çöllerden, karısının yanına doğru dörtünlüye gider. Çünkü yıllarca özlemini çektiği bir oğlu olur.

Evet! Bu kanatlanış, bir doğuşa idi. Bu uçuş bir ağlayışa idi. Yıllar yılı dualarla istenen bir çılgınlığa idi. Yakarışların isyana uzanacak uçurumunun başında bir göz yaşına, bir hıçkırıya... Süt kokuları ile kundağa giren bir bebeğe, dünyayı ilk gören bir nur heykeline. Aşkî asaletle büyüyecek bir kalp atışına, mana bahçesine dikilecek bir özge güle, söz ipliğine dizilecek nice parlak inciye...(s.2)

2. Ad Koydular Çocuğa: Kays...

Mülevvah'ın eşi Fatıma bir erkek çocuğu dünyaya getirir ve adını Kays koyarlar. Bu çocuk doğduğundan beri ağdı kesilmez ve hiçbir dadı onun bu ağlamasına çare bulamaz. Bir hilal kaşlı peri-peyker onu kucağına aldığı anda susar ve o kucağından indirdikçe tekrar ağlamaya başlar.

Kays'ın doğduğu gece Amiroğulları kabilesinden Mehdî b. Sa'd'ın çadırında da Mecnun'un diğer yarısı olacak olan Leylâ dünyaya gelir.

Ad koydular çocuğa: KAYS

Kırk gün sönmedi kazanların altı. Her çeşitten yemekler pişti. Yoksulların gönlü hoş oldu, açlar yedirildi, yalıncaklar giydirdi. Her bir kabilenin tebrikleri kabul edildi;

elçileri ağırlandı. Toy oldu kırk gün. Ama eyvah!.. Yüreklerin bir köşesi daima gamlı kaldı. Gören şaşkın, duyan şaşkındı; susmuyordu Kays. Ağlıyor, ağlıyordu. Bulutların yere ağladığı gibi ağlıyordu. Bilen yoktu sebebini bu ağlayışın. (s.6)

3. “2 Lam + 2 Ya = Leylâ

Bu bölümde Leylâ ve Kays okula başlar. Kays Leylâ’yı görünce ona vurulur ve çok zaman geçmeden Leylâ da Kays’a âşık olur. Bu iki âşığın aşkı anlaşılınca dedikodu yayılır ve annesi Leylâ’yı bir daha okula göndermez, ona eve kapanma cezası verir.

Aşk odu önce maşuka, andan âşık düşer derler. Çok geçmeden Kays ile Leylâ aynı kadehten aşk şarabı içtiler. İki tende tek can; bir kabukta çifte badem... Bir sır sorsa birisi Kays’a, ses ulaşır Leylâ’dan; kim Leylâ’ya seslense, cevap alırdı Kays’tan. İçli dışlı, senli benli. Kays’ın yanağı Leylâ’nın kitabı; Laylâ’nın adı Kays’ın tek yazısı: “2 lam + 2 ya = Leylâ” Gözüyle seslenir birisi; öbürü cevaplandırır kaşıyla. Onun göz bebeği, bunun gözü içinde. (s.11)

4. Mecnun-ı Leylî = Laylâ’nın Çılgını

Kays, Leylâ’yı görme umuduyla her sabah okula gider ancak onu göremez. Artık Leylâ’nın mektebe gelmeyeceğini anlayınca hali bir başka olur ve deli anlamına gelen “Mecnun” lakabıyla anılır olur. Aradan üç bahar geçer ve Kays sevdiğini göremez. Onun bu hâline üzülen arkadaşları gezintiye çıkmak için onu güçlkle ikna ederler. Kays arkadaşları ile gezintiye çıkar ama çölde karşısına çıkan bitkilerle, hayvanlarla konuşur. Çöldeyken Kays Leylâ’yı görür ve iki âşık çölde buluşurlar. Yaşadıkları sevince dayanamayan bu iki âşık kendinden geçer. Onların bu hâlini gören Arap kabilesinden diğer kızlar Leylâ’yı ayırtırlar ve oradan uzaklaştırırlar. Mecnun ise kendine geldiğinde Leylâ’yı göremez ve arkadaşlarına çölde yaşayacağını eve dönmeyeceğini söyler.

5. İllâ Leylâ, İllâ Leylâ

Amirî, oğlunun çöllerde başıboş gezdiğini duyunca oğlunu aramak için çöllere düşer. Sonunda oğlunu bulur. Mecnun perişan bir haldedir. Onu alıp eve götürmek istese de Mecnun gitmek istemez. Oğlunu eve götürebilmek için ona Leylâ’nın kendilerinde misafir olduğu yalanını söyler. Eve geldiğinde hem kendisi hem de hanımı, çocukları Kays’a nasihatte bulunur. Ancak Mecnun anne ve babasının söylediklerini pek umursamaz. O sadece Leylâ’yı ister. Kays, anne ve babasına aşk derdinden dolayı kendinden geçtiğini ve bu dertten de kurtulmak istemediğini şu cümlelerle anlatır:

Medar-ı varım anam, atam!.. Bilirim yanlış yoldayım. Bilirim, ahımın dumaniyla bulanmışım. Bilirim işim hoş değildir, ama iradem yoktur. Ben matlubum, talip değil. İstenenim ben, isteyen değil. Kudretim dizginleri elimden çıkmış. Aklim zayıf, aşkım üstün. Takdir böyle olunca neye yarar tedbir? Padişahlık dilenciye el verse, hiç dilencilikte ısrar mı eder? Doğuştan var olan, gayretle yok olur mu? Benim bildiğim, gül, diken olmaz; diken de gül. Su alçaklardan ayrılabilir mi? Yakmazlık elinde mi ateşin? Ebedî sevgi ezelde takdir edildiyse, bu kader kaza ile önlenir mi? Mumun hayatı ateştir, canı ateş. Onun hâli ateşle hoştur. Onu ateşten ayırmak isteyen, hayatının yok olmasını dilemiş olmaz mı? Yoksa anacığım, atacığı! Siz bunu mu istersiniz?.. Ben yolumda kararlıyım, sadakatımdan dönücü değilim. Söyleyin bana, var mı ki hiç âlemde Leylâ'dan gayrı?.. (s.26)

6. Mevlâ ile Leylâ Arasında...

Amirî oğlunun evlenerek kendine geleceğini düşünür ve Leylâ'yı babasından ister. Leylâ'nın babası da Kays'ın iyileştiği zaman Leylâ'yı ona vereceğini söyler. Amirî durumu oğluna anlatır, ama Kays'ın hâlinde bir değişiklik olmaz. Amirî oğlunu iyileştirmek için türlü hekimlere baktırır, büyüler yaptırır ama bir türlü Kays iyileşmez. Son olarak onu Ka'be'ye götürür ve iyileşmesi için dua etmesini ister. Mecnun iyileşmek yerine daha çok aşk derdine müptela olmak için dua eder. Amirî onun yakarışlarını duyunca oğlunun duasının kabul olacağını anlar. Kays'ın Ka'be'de ettiği dua şudur:

Ey noksandan, kusurdan ve ayıptan münezzeh olan ulu Allah'ım. Benim rızkım ve ruhumun gıdasını aşktan eyle. Şu aşkla dolu ulu mabet hakkı için, güneş doğup battıkça bana aşk derdi ver. Dünya ile birlikte var olan şu Kâ'be'nin temelleri gibi aşk binasının temellerini de benim gönlümde daim eyle. Her lahza, her an, her zaman aşk ile coşkumu arttır, özlemimi çoğalt. Aşk belâsıyla beni içli dışlı eyle ve bir an olsun beni o belâdan ayırma; ben var oldukça belâdan yüz çevirtme. Yalvardıkça ben belânın acısıyla, Sen ayırık belâlar vererek o acıyı unuttur. (s.31)

Geri dönüşte Mecnun içli bir ezgi söyler. Dağın da kendisi ile beraber söylediğini sanıp attan iner ve dağın yolunu tutar. Oraya gittiğinde aldandığını anlar. Bundan sonra çöllerde yaşamaya başlayan Mecnun avcının elinden bir ceylanı kurtarır. Ceylan ona bir yakınlık hisseder ve onun yanından ayrılmaz. Daha sonra da bir güvercini kurtarır. Güvercin de Mecnun'un yanından ayrılmaz. Ceylan ve güvercini Mecnun'un yanında gören diğer vahşi hayvanlar da artık ondan kaçmaz ve onun etrafına toplanır.

Güvercin de katılınca bu kabileye, başka vahşilerle de ünsiyet kurulur oldu. Kısa zamanda sahraların sakinleri tanıdılar Mecnun'u ve kendilerinden sayıp ona alıştılar. Çok zaman yanında olmayı tercih edenler hayli fazla idi. Âdeta, Mecnun dert mülkünün şahı; vahşiler de bu mülkün çerisi... (s.38)

7. Geceler, Ah Geceler

Mecnun çöllerde aklından sıyrılmışken Leylâ da çadırında çıldırmanın sınırına gelir. Kabilenin bütün güzelleri onu mutlu etmek için uğraşırken o çadırında uzleti yaşar. Özellikle gece olunca sevda ateşi onu yakıp yandırır. Bir gece mum ve pervane ile kendini kıyaslayıp aşkının mumdan da pervaneden de üstün olduğunu dile getirir.

“Çölde hayat böyle devam ederken, çıldırmanın sınırına gelmişti Leylâ, çadırında. Dert cevherinin o sedefi, ne rahat yüzü gördü; ne huzur duydu günlerce ve günlerce... Anasından, babasından bıkkın; aşınlarından uzak...”(s.40)

8. Ey Sevgili, Hani İnsaf?

Leylâ geceleri yıldızlarla, ay ile konuşmaya başlar. Onlardan sevdiğine haber götürmelerini ve onun zahmetlere girmemesini diler. Mektuplar yazar ve sahralara haykırır. Mecnun'da insaf olmadığını sevgilisi kendisi ise neden çöllerde dolaşıp sevdiğinin yanına gelmediğini söyler.

Leylâ sahrada dolaşırken avdan dönen İbn Selâm onu görür ve Leylâ'ya âşık olur. Leylâ'yı babasından istetir. Kızının gözünün önünde eridi gören baba bu evliliğe razı olur ve kızını İbn Selâm'a verir. Herkes bu izdivaç için sevinirken buna üzülen bir Leylâ bir de gaflet uykusunda olan Mecnun vardır. Mecnun da aşkını dizelere yazmaya başlamış ve Leylâ'nın ismi her tarafta anılır olur.

9. Zincir Deliye Gerekir...

Mecnun'un şiirleri yayılınca onun içli dizelerini okuyan Nevfel ona yardım etmek için sahralara düşer. Onu bulduğunda Leylâ'sına kavuşması için ona yardım edeceğini söyler. Önce söz ile olmazsa kılıç ile. Nevfel sözünü tutar. Leylâ'yı babasından istetir ama olumsuz yanıt alır. Sonra da Leylâ'nın obası ile savaşa tutuşur. Bir yanda Leylâ'nın orduları diğer yanda Nevfel'in... Mecnun yüksekçe yerden Leylâ için yapılan bu savaşı izlerken Leylâ'yı almak isteyen karşı tarafın askerleri için dualar eder. Nevfel bunu duyunca çok üzülür ve ondan dua etmemesini ister. Mecnun dua etmeyince Nevfel Leylâ'yı alır ama geri babasına teslim eder. Mecnun da sahralara geri döner.

Mecnun sahralarda gezerken ayağı zincirli bir köle ile çocuklarının rızkını kazanmak için yalan söyleyen bir adamla karşılaşır. Bu adama zincir deliye yakıştır diyerek köleyi azat edip kendisini zincire bağlamasını ister. Mecnun ayağı zincirli olarak Leylâ'nın yaşadığı obaya gider. Onun çadırının önüne gelir. Onun geldiğini gören Leylâ içindeki acıları açığa vurur. Mecnun da dizelere vurarak sultandan adalet ister ve zincirinden kurtulur.

Leylâ ve Mecnun'un buluşması etrafa çabuk yayılır. Dedikodu İbn Selâm'ın da kulağına gidince düğün hazırlıkları hızlanır ve Leylâ'yı gelin olarak alırlar. Leylâ İbn Selâm'a kendisi daha okuldayken bir cinin musallat olduğunu ve ona yaklaşan biri olduğunda her ikisinin de canını alacağı yalanını söyler. İbn Selâm bu yalana inanır ve çareler aramaya başlar. Leylâ'nın evlenme haberini Mecnun'a götüren Zeyd, Mecnun'un sitemle dolu şiirini Leylâ'ya iletir. Leylâ'nın yazmış olduğu mektubu da Mecnun'a götürür.

Mecnun dolayısı ile adlarının lekelendiğini ileri süren İbn Selâm'ın kabilesi Mecnun'u öldürme kararı alır. Amirî, oğlu için çıkan bu karara çok üzülür ve onlardan önce oğlunu bulmak için yollara düşer. Oğlunun yanına varır ve ondan kabilenin başına geçmesini ister. O sırada Mecnun'un kolundan kanlar fışkırmaya başlar. Bu durumdan korkan babasını sakinleştirmek isteyen Mecnun Leylâ'nın kan aldığını, ona bir şey olursa kendinde zuhur ettiğini, kendi üzülürse de Leylâ'nın üzüldüğünü söyler. Leylâ ve Mecnun adeta iki tende bir can olmuştur. Oğlunun başka hâle eriştiğini anlayan baba son olarak öldüğünde Mecnun'a arkasından dua etmesini, bu dünyadan göçerken arkasında bir veliaht bıraktığını insanların görmesini ister.

10. O, Yegâne Sığınak; O, Biricik Sevgili...

Birkaç zaman sonra Amirî vefat eder. Başsız kalan kabile yasa boğulur. Mecnun'u gören biri ona sitemde bulunur ve babasının ölümünü anmadığı için ona çok kızar. Babasının öldüğünü duyan Mecnun bu yabancından babasının mezarını sorar. Babasının mezarına varınca mezara kapanır ve dua etmeye başlar. Babasının ölümüne sebep olanın canını almasını ve ateşlerde yanmasını ister. Mecnun'un bu

ahı hemen kabul oldur ve İbn Selâm ölür. Mecnun'un babasının kabri başındayken ettiği dua şudur:

- Ey baş kaldırması günah; rızasını almak medar-ı cennet olan atam! Sen hayır söyledin; ben şer işledim. Sen iyiliğimi diledin; ben kötülüğüne sebep oldum. Yoksa bu yıkılış bana senden mi geldi? Yoksa İbn Selâm'ın, hakkımdaki kararı mı seni canından eyledi? Şimdi yücelerden yüce Allah'ım' kim sebepse babamın ölümüne; an karibüz-zaman durağını toprak, makamını nâr eyle!.. (s.67)

“Nitekim, can verdi İbn Selâm o an. Başka bir yerde, başka bir buutta, zehirli ilenç oku kalbinden vurmuştu İbn Selâm'ı.” (s.67)

11. Dost Yolunda Mecnun Yok, Leylâ Yok...

Mecnun babasının mezarını sulayıp yeşillendirdikten sonra yurduna döner ve onu orada Zeyd karşılar. Zeyd iki müjdeli haber iletir Mecnun'a. Bu iki müjdeli haberden biri Leylâ'nın mektubu diğeri de İbn Selâm'ın ölümüdür. Mecnun sevineceği yerde ağlar. Rakibi olan İbn Selâm sevgili yolunda canını vermiştir ve bu bir âşık için ne büyük bir saadettir.

Leylâ kocasının ölümü üzerine âdet olarak yas tutar. Ancak Leylâ'nın feryatları kocası için değil şimdiye kadar içinde sakladığı aşkı içindir. Leylâ baba evine geldikten sonra bir kervana katılır. Niyeti sahrada Mecnun'u bulmaktır. Kervana katılan Leylâ kervanla birlikte hareket etmeyip Mecnun'u bulmaya çıkar. Sahrada bir yabancı ile karşılaşır ve ona kim olduğunu sorar. O da Mecnun olduğunu söyleyince önce inanmaz ona. O güzeller güzeli sevgiliden eser yoktur. Mecnun Leylâ ile olan macerasını anlatınca onun Mecnun olduğuna inanır. Mecnun'a Leylâ'sının geldiğini, kendisinin Leylâ olduğunu söylediye de Mecnun onu tanımaz. Leylâ onun gerçek aşka tutulduğunu ve aşkında sadık olduğunu anlar. İki sevgili daha vedalaşamadan kervan çerisi gelerek Leylâ'yı oradan uzaklaştırır.

Uzun ağlayışlarıyla babasının mezarını sulayıp yeşerten Mecnun, ertesi gün yurduna dönünce, Zeyd'i kendisini bekler buldu. Yüzünde sevinç gördü. İki güzel haberi, iki muştusu vardı ona. İbn Selâm ölmüştü ve Leylâ'dan bir mektup taşıyordu. Zeyd: (s.70)

“Leylâ, İbn Selâm'ın ölümünü bahane edip ağlamaya, inlemeye başladı. Bu bir ferahlama idi, gizli gizli ağlamaktan usanmıştı artık. Töreye göre er ölür de kadın dul kalırsa bir yıl matem tutar, ağlardı. Leylâ için ne saadet!..” (s.71)

12. Leylâ Dünyaya Hoşça kal Diyende...

Kervancı, Leylâ'yı eve bırakır. Leylâ hiç umudu kalmamış halde eve gelir. Canını alması için Allah'a dua eder. Artık dünyada kendisini bağlayan bir şey kalmamıştır. Öleceğini anlayan Leylâ annesini çağırır. Annesine çöle yolu düşerse Mecnun'a kendisi için bağışlanmasını dilemesini ve kendi gittikten sonra onun da oraya tez vakitte gelmesini, gayrılarının olmadığı yerde Leylâ'sını bekletmemesini söylemesini ister.

13. Artık Bana Cism ü Can Gerekmez

Leylâ'nın ölüm haberini Zeyd, Mecnun'a iletince Mecnun ondan kabri göstermesini ister. Seher vakti kabrin başına geldiklerinde Mecnun önce mezarı sular, yeşertir ve sonrasında da canını alması için Allah'a yakarıшта bulunur. Mecnun'un duası kabul olur ve Leylâ'nın mezarı başında can verir.

Efsane âşık, gönlünün sırrını böylece açığa vurunca, Allah'ın takdiri uygun düştü. Ecel sürahisinden aşk meyini içti, sevgilisinin kabrini kucakladı ve canını kabre adak etti. Aşk şehidinin şehadeti ve son kelimesi sevgilisinin adı oldu: Leylâaaaa!... (s.88-89)

14. Bir Otağa İki Sultan

Mecnun'un öldüğünü gören Zeyd bir çığlık atar. Bu öyle bir çığlıktır ki duyanlar çığlığın geldiği yöne doğru giderler. Mecnun'un Leylâ'nın mezarı başında öldüğünü gören halk Mecnun'u da taze mezara defneder. Zeyd bu mezara komşu olur ve mezarın bakımı ile ilgilenir. Bu mezar adeta bir dilek taşı hükmüne döner. Bir gece Zeyd mezarın başında uyuyakalınca bir rüya görür. Rüyasında bir bahçe içinde iki ay parçası mutlu mesut bir ömür geçirmektedir. Bunların Leylâ ile Mecnun olduğunu söyleyen bir ses işitir.

15. Bu Gazel Mecnun Anası Dilindedir

Bu bölümde Fuzuli'nin bir gazeline yer verilmiştir. Gazelde Mecnun'un annesi Mecnun'a nasihatlerde bulunmaktadır.

“Cân verme gam-ı aşka ki, aşk âfet-i cândır

Aşk âfet-i cân olduğu meşhur-ı cihândır” (s.96)

16. Bu Gazel Mecnun Dilindedir

Mecnun’un Kâbe’ye gidince ettiği duanın yer aldığı bir gazeldir.

“Yâ Rab! Belâ-yı aşk ile kıl âşinâ beni

Bir dem belâ-yı aşktan kılma cüdâ beni” (s.97)

17. Bu Gazel Leylî Dilindedir

Bu gazelde Fuzuli, Leylâ’nın ağzından Mecnun ile kavuşmasını anlatmıştır.

“Yâr rahm etti meğer nâle vü afgânımıza

Ki kadem bastı bugün külbe-i ahzânımıza” (s.98)

18. Bu Gazel Mecnun Dilindedir

Mecnun Aşk derdi ile hoş olduğunu anlatmaktadır.

“Seni görmek müteazzir görünür böyle ki eşk

Sana baktıkta dolar dîde-i giryânımıza” (s.99)

19. Bu Gazel Mecnun Dilindedir

Mecnun’un aşk sarhoşluğu ile dünyaya ait şeylerden bihaber olduğu anlatılmaktadır. Ayrıca aşk derdinden hoşnut olanların içinde bulunduğu durumdan şikâyet etmemesi de anlatılmaktadır.

“Âh ü feryâdın Fuzûlî incidipdir âlemi

Ger belâ-yı aşk ile hoşnûd isen gavgâ nedir” (s.100)

3.8.4. Tema

Aşk: Öykünün temel konusu Leylâ ile Mecnun’un aşkı üzerine kurulmuştur. Mecnun’un daha doğuştan aşk derdiyle yanacağını bilmektedir. Nitekim mektepte

Leylâ'yı görmesi ve ona âşık olması sonucu dillere düşmesi ve Leylâ'nın aşkıyla çöllerde yaşamaya başlaması onun aşkının daha başlangıcıdır. Mecnun Leylâ için kendinden ve dünyadan geçmiş divane bir âşık olmuştur. Leylâ'nın da aşk konusunda Mecnun'dan aşağı kalır yanı yoktur. Mecnun aşkını sahrada vahşilerle paylaşırken Leylâ aşkını anlatmada ketum kesilmiş aşkını içinde büyütülmüştür. Anlatıcı Leylâ ile Kays'ın aşkının büyüklüğünü şu cümlelerle anlatır:

Aşk odu önce maşuka, andan âşika düşer derler. Çok geçmeden Kays ile Leylâ aynı kadehten aşk şarabı içtiler. İki tende tek can; bir kabukta çifte badem... Bir sır sorsa birisi Kays'a, ses ulaşır Leylâ'dan; kim Leylâ'ya seslense, cevap alırdı Kays'tan. İçli dışlı, senli benli. Kays'ın yanağı Leylâ'nın kitabı; Leylâ'nın adı Kays'ın tek yazısı: "2 lam + 2 ya = Leylâ" Gözüyle seslenir birisi; öbürü cevaplandırır kaşıyla. Onun göz bebeği, bunun gözü içinde. (s.11)

Mecnun Leylâ'yı çok sevmiş ve onu içinde yaşatmaya başlamıştır. Artık onun için cisimden bir Leylâ yoktur. O içindeki Leylâ'ya ulaşmıştır. Yani Mecnun Leylâ'dan hareketle Mevlâ'ya ulaşmış, ilahi aşka ermiştir. Bunu da çölde Leylâ yanına geldiğinde onu tanımamasından anlamaktayız.

Âşığı olgunluktan alıkoyar diye Mecnun, dış güzellikten, görünen âlemden kaçırdı başını böylece. Hayaliyle teselli bulduğuna, kavuşmayı istemedi gönü nedense. Belli ki kavuşma daha önce gerçekleşmişti, gerçek Dost'a, gerçekten Dost'a... Dost yolunda ben yok, sen yok; Mecnun yok, Leylâ yok. Mana ehli ötelere, enderundan maveraya, sivadan fênaya geçerken, bakar mı hiç suretin kuru güzelliğine? Anka, keklük avlasın, hiç olur mu? (s.79)

Şiir: Eser Fuzûlî'nin Leylâ vü Mecnun mesnevisi baz alınarak yazılmıştır. Fuzûlî'nin mesnevisinden ve aşk üzerine yazılmış gazellerinden hareketle eserde şiirin önemli bir yer tuttuğunu söyleyebiliriz. Ayrıca öyküde Mecnun'un aşk ateşiyle yandığı ve içindeki aşkı dizelere vurduğunu da görmekteyiz. İçli bir şahıs olan Nevfel Mecnun'un dizelerini okuyunca çok duygulanmış ve onları kavuşturmak için elinden geleni yapmıştır.

"Okudukça her beytini Mecnun'un, içi göynür; özü yanardı bu zavallıya."
(s.46)

3.8.5. Şahıs kadrosu

Eserin başkahramanları Leylâ ve Mecnun'dur. Zaten eser bu ikilinin birbirine duyduğu aşktan hareketle şekil almıştır.

Leylâ: Gece anlamına gelen Leylâ'nın gözleri de adı gibi karadır. Leylâ'nın güzelliği Arap kabilelerinde dillere destan olmuş ve onu gören İbn Selâm da gönlünü bu gece gözlü dilbere kaptırmıştır. Mecnun ise onun gözlerinde aşkı bulmuş ve Leylâ sayesinde Gerçek Dost'a ulaşmıştır.

Mecnun: Mecnun da fidan boylu, yakışıklı bir Arap beyidir. O babasının kendisine bıraktığı beyliği kabul etmemiş, aklından sıyrılmış bir şekilde çöllerde yaşamayı seçmiştir. Asıl adı Kays iken aşk ateşiyle yanıp aklını aşk odunda yakmış ve deli anlamına gelen Mecnun olarak çağırılır olmuştur. Çöllerde yaşamaya başlayınca fidan boyu bükülmüş, yüzleri kırışmış, vücudu yara bere içinde kalmıştır. Yani o yakışıklılığından eser kalmamıştır.

Eserde yardımcı karakter olarak Zeyd ve Nevfel'i görmekteyiz. Bunlar bu iki âşğın haberleşmesi için aracılık yapmış veya kavuşmaları için seferber olmuşlardır.

Zeyd: Mecnun'un dostudur. O da Zeynep adında bir kızı sevmiş ve ona kavuşmamıştır. Bu nedenle Mecnun ile kaderini bir tutmuştur. Zeyd Mecnun'a Leylâ'dan haber ve bilgi getirmektedir. Bu genç, âşıklar öldükten sonra onların mezarına komşu olmuştur.

Nevfel: Şiiri seven ve şiire olan düşkünlüğü kadar kılıca da mahir olan biridir. O söz ve kılıç ustasıdır. Mecnun'un şiirlerini okuduktan sonra onun haline çok üzölmüş ve onu sevdiğine kavuşturmaya yemin etmiştir. Bunun için önce çöllerde düşmüş ve Mecnun'u bulmuştur. Onunla konuştuktan sonra önce Leylâ'yı güzellikle babasından istemiştir. Sa'd kızını vermeyince ona karşı savaş açmış ve Leylâ'yı almıştır. Mecnun'un duasını öğrenince onun ermişlerden olduğunu anlamış ve Leylâ'yı babasına geri vermiştir.

Eserde yardımcı karakter diyebileceğimiz Amirî de bulunmaktadır. O Mecnun'un babası ve devletli bir Arap beyidir. Oğlunun durumuna üzölen Amirî onu aşk derdinden kurtarmak, sevdiğine kavuşturmak için elinden geleni yağımıştır. Oğlunun aşkının beşeri değil de İlâhi aşka eriştiğini görünce çaresiz onun çölde kalmasına razı olmuştur.

Eserdeki karşıt güç ise İbn Selâm'dır. O Mecnun'un rakibidir. İki delikanlı aynı varlığa tutulmuşlardır. İbn Selâm soy sop itibariyle önde gelenlerden temiz yaratılışlı biridir. Yalandan uzak olan bu âşık Leylâ'nın söylediği cin yalanına inanmış ve çare bulabilmek için diyar diyar dolaşmaya başlamıştır.

O asırlarda Arap ülkelerinde soy sop itibariyle sayılır, halkın önde gelenlerinden, kabilenin eşrafından yiğit bir er vardı: İbn Selâm. İkbâl doruğundan bu genç Hüma'sı, bir gün avdan dönerken sahrada Leylâ'yı gördü. Gönül doğanını uçurdu, aşk güvercinine av oldu. Suda civanın eridiği gibi eridi yüreği. (s.44)

Eserdeki bir başka karşıt güç olarak Leylâ'nın anne ve babası karşımıza çıkmaktadır. Annesi Leylâ'yı okuldan alıp ona ev hapsi vererek onu sevdiğinden uzaklaştırmış ve Kays'ın Mecnun olarak anılmasına neden olmuştur. Babası ise Kays'ın ailesine kızını vermek istememiş, kızını vermesi için Kays'ın delilik hastalığından kurtulmasını şart koşmuştur. Kays'ın iyileşmeyip çöllere düştüğünü görünce de kızını İbn Selâm ile evlendirmiştir.

Eserdeki fon karakterler ise Mecnun ve Leylâ'nın arkadaşları, Nevfel'in ve Leylâ'nın askerleri, mektepteki diğer kişiler, ihtiyar adam ve bir yabancısıdır.

3.8.6. Zaman

Eserde Mecnun'un doğumu birinci hicret yılı olarak verilmektedir. Hicretin 622 yılında yapıldığını bildiğimize göre eserdeki olaylar 623 yılında başlamaktadır. Mecnun'un kaç yaşında öldüğü hakkında eserde kesin bilgiler bulunmamaktadır. Bu nedenle eserdeki olayların başlangıç tarihini bilmemize rağmen bitiş tarihini bilmemekteyiz. Eserde zaman kronolojik olarak ilerlemektedir. Leylâ ve Mecnun'un doğumu, mektebe başlamaları, Mecnun'un çöllere düşmesi, Leylâ'nın İbn Selâm ile evlenmesi, Leylâ'nın ölümü, Mecnun'un ölümü ve Zeyd'in onların mezarını beklemesi eserde sırasıyla meydana gelen olaylardır.

Çekirgelerin sesleri ve kertenkelelerin ısıkları yeni yeni duyulmaya başlıyordu. Tebessüm dolu dudakları yavaş yavaş kapandı, şükür parıltılarıyla dolu gözleri usulca yumuldu. Koyu bir karanlığın kucağındaydı artık...

Yer: Necit Çölleri

Zaman: Birinci hicret yılı

Adı: Mülevvaha'l-Âmirî

Kimliği: Soylu Benî Âmir kabilesinin beyi (s.3)

Eserde zaman zarfları sıklıkla kullanılmıştır. Anlatıcı bir zamandan söz ederken ya zamanı bir olaya bağlı olarak belirtmekte ya da belirsiz zaman dilimi kullanmaktadır. Eserde gece kelimesi üzerinde de çok durulmaktadır. Geceler Leylâ için bitmek bilmeyen, içinde aşk ateşini yandıran bir zamandır. Gündüz kendini oyalayan veya aşkını belli etmemek için oyun yapan Leylâ geceleri kendiyile baş başa kalınca yıldızlara, aya, sahraya aşkını anlatmakta ve aşk ateşiyle eriyip bitmektedir.

“Hele gece olmaya görsün... geceler, ah geceler...” (s.40)

“Uzun ağlayışlarıyla babasının mezarını sulayıp yeşerten Mecnun, ertesi gün yurdunu dönünce, Zeyd’i kendini bekler buldu.” (s.70)

Üç bahar geçti Mecnun’un sevdası üstünden, güneşten kopmuş üç kara bulut gibi. Şöhretinin sınırları Arap kabilelerini aştı. Kimisi kıskandı onu, gıpta etti, ayıpladı; güldü kimisi. Dördüncü baharda birkaç vefalı ahbab geldi yanına Mecnun’un: “Üzülme” dedi biri, “Gül çağdır bu, gam yükünden kurtulma vaktidir. Gel bizimle, kırlara çıkalım, gülelim oynayalım.” (s.18)

3.8.7. Mekân

Leylâ ve Mecnun’da yer olarak Necit Çölleri’ni görmekteyiz. Necit Çölleri’nde avlanmakta olan Amirî oğlunun olduğunu duyunca çadırına gider. Amiroğulları’nın bir başka beyi olan Mehdî b. Sa’d’ın çadırında da Leylâ dünyaya gelir. Bu iki çocuk mektepte birbirlerini görür ve birbirlerine âşık olurlar. Divan edebiyatındaki aşk konulu mesnevilere baktığımızda birbirlerine âşık olacak çocukların mektepte karşılaştıklarını ve bu ilk karşılaşmada birbirlerine âşık olduğunu görmekteyiz. Bu nedenle mektep, ikilinin aşk odu ile yanmaya başlamasında ilk mekân olması açısından çok önemlidir. Çünkü ikilinin bundan sonraki hayatları çok farklı şekilde seyretmeye başlayacaktır.

Mecnun, Leylâ’nın aşkından çöllere düşmüştür. Gençlik ve olgunluk çağını çöllerde geçiren Mecnun burada vahşi hayvanlarla arkadaşlık kurmuş ve burada İlâhi aşka ulaşmıştır. Zaten eserin büyük çoğunluğu çöllerde geçmektedir. Geri kalan kısmı ise Leylâ’nın çadırında, Amirî’nin mezarı başında ve Leylâ’nın mezarında geçmektedir. Eserde Arap Kabilelerinin yaşadığı yerler hakkında da kısa bilgiler yer almaktadır.

3.8.8. Anlatıcı ve bakış açısı

Leylâ ve Mecnun, baştan sona ilâhi bakış açısı ile yazılmıştır. Anlatıcı kahramanlarının duygularından haberdardır. Onların nasıl bir karaktere sahip olduğunu, ileride başlarına ne geleceğini ve ne yapacağını önceden bilmektedir. İlâhi anlatıcı bakış açısına paralel olarak eserde üçüncü tekil şahıs “O” anlatıcı kullanılmıştır. Aşağıdaki paragrafta Leylâ’nın babasının kızının durumu karşısında yaşadıkları ilahi bakış açısı ile anlatılmıştır.

“Leylâ’nın günden güne kötüye giden hâli babasını endişelendirmekte, yüreğini dağlamaktaydı. Çiçeğinin ellerinde solduğunu görmek ona acı veriyordu.” (s.44)

3.8.9. Dil ve üslup

Yazar eserin konusunu bir mesneviden aldığı için mi bilinmez eserde şiir gibi cümleler kurmuştur. Eserde şiirsellik kendini yoğun şekilde belli etmektedir. Yazar şiirsel bir anlatımı yakalamak için mecaz anlamlara, benzetmelere, abartmalara sıklıkla başvurmuştur. Bu nedenle anlam biraz kapalı ve ağırdır. Anlamı ağırlaştıran bir diğer özellik de sıralı ve bağlı cümlelerin çokça kullanılmasıdır. Aşağıdaki paragraf sıralı cümle olmasının yanında süslü, sanatlı bir anlatıma da sahiptir.

“Mecnun bu habere öyle bir âh etti ki, dağlar ve sahralar inledi; gökler birbirine çarptı; şimşekler, yıldırımlar, fırtınalar, kasırgalar köpürdü.” (s.59)

Aşağıdaki paragrafta benzetmelere sıklıkla başvurulmuştur.

Bu bir seslenişti, seherde bülbül öter gibi. Bu bir çağlayıştı, dereler denize akar gibi. Bir atılıştı, fırtınalar sahile eser gibi. Bir vuslat, bir de özleyişti Cennet’te Kevser içer gibi. Bir susayıştı, eller duaya açar gibi ve bir çırpınıştı, toprak kendine çeker gibi. (s.34)

Eserde dikkatimizi çeken bir diğer unsur da karşılıklı konuşmalardır. Yazar karşılıklı konuşmalarda seslenme ünlemini sıklıkla kullanmıştır. Ayrıca bu eserinde konuşma metinlerini tırnak içinde vermektense ziyade konuşma çizgisi ile vermeyi yeğlemiştir.

-Kimsin? Yol azdırdık, buraları bilir, tanıy mısın?

-Ben Mecnun’um ve buralar yurdumdur.

Leylâ birden afalladı. Duyduklarına inanamadı. Söze devam etti:

-Ey yalancı ve kibirli kişi' haşal!.. Karga, ben bülbülüm diyemez; ejderha kelâmını karınca etmemeli! Haşal!..

-Sen Mecnun'un nişanını bilir misin? Nereden tanırsın o kaçığı?

- O peri yüzlüdür. Yanağı gönüller fetheder; boyu selvileri kıskandırır. Sense yasa bürünmüş bir delisin. Yüzün kırış kırış, boyun bükülü kalmış. O, saygındır; sen bayağısın.

-Âşıklar zelil ve bayağı olur. Safa ve saygınlık, sevilene yaraşır. (s.74-75)

Eserde noktalama işaretleri de sıradan noktalama işaretlerinden farklılık arz etmektedir. Örneğin yazar soru işaretiyle veya ünlem işaretiyle birlikte üç nokta işaretini de kullanmaktadır. Ayrıca noktalı virgül işareti yazarın çokça başvurduğu noktalama işaretlerinden biridir.

“Gündüz!.. Çölde gündüz!.. Ah gündüz; ve ah güneş! Hummalı dertler öğüten ömür törpüsü değirmen!.. Dünyada cehennemden bir nişane. Dakikaların bile daha uzun yaşandığı çile...” (s.2)

Kitab-ı Aşk adlı eserde yer alan Pervanenin Kanatlarında adlı hikâye Aşkname adlı eserde incelendiği için tekrar incelemeye alınmamıştır.

3.9. Aşkname

3.9.1. Şehnaz beste

3.9.1.1. Eserin kimliği

Aşkname adlı kitabın içinde yer alan öykü Ekim 2007 yılında Kapı Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Elli sayfadan oluşan öykü hazin bir aşk hikâyesini konu almaktadır.

3.9.1.2. Olay örgüsü

Olay, Hayal Banu'nun torunu olan Dilşeker'in seslendirdiği bir beste üzerine başlar. Dilşeker öğretmeninin öğrettiği bir besteyi çalmaya başlayınca Hayal Banu geçmişini hatırlar. Tanzimat Fermanı zamanında esir tacirlerinin eline düşen Hayal Banu İstanbul'a gelir. Yolculuğu sırasında Çıgal ile tanışır ve onunla sıkı bir dostluk kurar. Çıgal İstanbul'da satılır. Hayal Banu bundan sonraki yolculuğunda yalnız başına kalır. İstanbul'dan kalkan esir gemisi onları İngiltere'ye götürür. Yolculuk sırasında

Muhsin Çelebi ile tanışır ve ona âşık olur. Hayal Banu, Muhsin Çelebi ile İngiltere’de bir çiftlik ağasının hizmetkârlığını yapar. Çiftliğin sahibi ölünce varisi feodal düzenin bozulması sonucunda çiftlikte çalışanları küçük bedeller karşılığında özgürlüğüne kavuşturur. Muhsin Çelebi İstanbul’a dönerken Hayal Banu’yu cariyesi olarak kaydettirir. İstanbul’a döndüklerinde de onu yüksek bir fiyata satar. Hayal Banu’yu satın alan Mr. Cerpanter ona hizmetçilik yaptırmaz. Azınlıkların açmış olduğu okulda mürebbiyelik yapmasını ister ve Hayal Banu’nun esir bir cariye olduğunu kimse bilmez. Hayal Banu burada muallimlik yaparken Kıbrıs’tan öğrenciler ile şiir üzerine konuşmak için bir şair müderris iki günlüğüne gelir. Şairin kaldığı yer Hayal Banu’nun kaldığı eve yakın olması nedeni ile şairin yemeğini Hayal Banu hazırlayarak ona götürür. Şair, Hayal Banu’yu görür görmez ona âşık olur. Hayal Banu’ya ismini sorar ve o da bir şiir okuması karşılığında ismini lütfedeceğini söyler. Şair bunun üzerine Nigar Hanım’a ait olan bir gazel okur. Ertesi gün Hayal Banu okulda bayılır ve şairin hizmetine başka biri verilir. Hayal Banu bir haftayı yatakta geçirir. Okula döndüğünde şairden Hayal Hatun’a diye başlayan bir mektup alır. Hayal Banu da şaire bir mektup yazar ve içine annesinden kalan kolyeyi de koyar. Hayal Banu mektubun cevabını bekler; fakat yazdığı mektuba uzun süre bir cevap gelmez. Hayal Banu şairden haber alabilme umuduyla şiir meclislerinde dolaşmaya başlar. Aramaktan ümidini kestiği sırada Çıgal ile karşılaşır. Çıgal, evinde verdiği eşraf davetine Hayal Banu’yu da davet eder. Orada Hayal Banu’yu beğenen bir hanım onu oğluna ister. Hayal Banu şairden beklediği mektubu evliliğinin üçüncü gününde alır. Hayal Banu bu evlilikten istediği alakayı bulamaz. Kocasını eğlence meclislerinden gelmek istemeyen, aşktan anlamayan bir kişiliğe sahiptir. Hayal Banu mutsuzluluğunu doğacak olan çocuğu ile gidermeye çalışır. Hayal Banu, doğan çocuğa Mehmet İhsan ismini verir. Mehmet İhsan’ın birinci yaş gününde konakta mevlit verilir. Şair de Hayal Banu’yu aramak için İstanbul’a gelir ve onun evlendiğini duyar. Erzurumîzade Konağı’nın önünde iken içerden çıkan gence konakta ne olduğunu sorunca genç bir bebeğe mevlit verildiğini söyler. Bunun üzerine şair Hayal Banu’nun kendisine gönderdiği kolyeyi kutuya koyar ve kolyeyi Hayal Banu’ya gönderir. Şair emekliye ayrıldıktan sonra arkadaşının da telkinleriyle evlenir. Hayatının sonuna kadar karısının gönlünü hoş tutmaya çalışır, ona iltifatlar eder fakat Hayal Banu’yu unutamaz. Şair öldüğünde, vasiyeti üzerine cenaze namazı

Cihangir Camii'nde kılınır. Hayal Banu okunan saladan çok etkilenir ve cenazenin kime ait olduğunu öğrenince çok üzülür. Hayal Hatun'un bu acı gününü şenlendiren bir olay vardır. O da torunu Dilşeker'in, şairin öldüğü gün dünyaya gelmesidir.

Dilşeker şehnaz besteyi çalarak babaannesinin hatıralarını yaşamasını sağlar. Fakat babaannesinin bu hikâyesinden ne kendisinin ne de babasının haberi vardır. Babaannesinin şehnaz şarkı üzerine tuhaf davranması sonucu babasını çağırır. Hayal Banu hıçkırıklar içinde ağlama nöbetleri geçirir, odasına gidip kırmızı elbisesini giyer, ıtır sürünür. Yatağına uzanıp elini kolyesine götürerek gülümser. Hayal Hatun, torununun doğum günü olan şairin ölüm gününde bir davete hazırlanır gibi giyinir ve o gün vefat eder. Vefat ettiğinde elinde Şair Nigar Hanım'a ait olan bu şiir vardır. Dilşeker yıllar sonra Nigar Hanım'ı ziyaret ederek şiiri ne zaman yazdığını öğrenir. Bu şekilde Hayal Hatun'un hikâyesi ortaya çıkar.

3.9.1.3. Tema

Aşk: Eserde hâkim tema aşktır. Hayal Banu denizaşırı yolculuk yaptığında dilini bilmediği bu memleketlerde kendisine yardımcı olan Muhsin Çelebi'yi sever. Onun da kendisini sevdiğini düşünür ancak, Osmanlı Devleti'ne döndüklerinde Muhsin Çelebi'nin Hayal Banu'yu yüklü miktar paraya satmasının ardından Hayal Banu, Muhsin Çelebi'nin kendini sevmediğini anlar. Hayal Banu mürebbiyelik yaptığı sırada okula misafir olarak gelen şair ona gönlünü kaptırır. Hayal Banu da ona karşı farklı duygular besler. Ancak görüşme fırsatı yakalayamadıkları için bu iki âşık kavuşamaz.

Şiir: Okula gelen şair burada kaldığı sürede şiirler okur. Ancak eserde Hayal Banu'nun torunu şehnaz besteyi seslendirdiğinde Hayal Banu hatıralara dalar. Torununun terennüm ettiği bu parça şairin Hayal Banu'ya söylediği Nigar Hanım'a ait bir gazeldir.

Esir Ticareti: Hayal Banu zengin bir ailenin kızı olmasına rağmen kan davası sonucu esir tacirlerinin eline düşmüştür. Hayal Banu ile birlikte birçok esir İstanbul'a ve İngiltere'ye gibi farklı yerlere götürülüp satılmıştır. Tanzimat Fermanı ile kölelik kaldırılrsa da esir ticaretine devam eden kesimler de bulunmaktadır.

Yolculuk: Hayal Banu Erzurumizadeler'dendir. Kan davası sonucu önce Karadeniz'e oradan da İstanbul'a getirilmiştir. Burada birkaç gün kaldıktan sonra İngiltere'ye gitmiş ve orada hizmetçilik yapmıştır. Çiftlik sahibinin ölümünün ardından İstanbul'a gelmiş ve burada ikamet etmeye başlamıştır.

Şair de Kıbrıs'ta görevini sürdürmektedir. Azınlıklar için açılan okulda şiir sohbetleri yapmak için İstanbul'a gelmiştir. Burada Hayal Banu'yu gördükten sonra tatillerini burada geçirmeye başlamıştır. Emekliye ayrıldıktan sonra da İstanbul'a yerleşmiştir.

3.9.1.4. Şahıs kadrosu

Hayal Banu (Hayal Hatun): Hikâyenin kahramanı Hayal Banu'dur. Erzurum'da Bezirgân Abdi Ağa'nın biricik kızıyken kan davası sonucu Trabzon'a gelmiş ve esir tacirlerine satılmıştır. Deniz yoluyla İstanbul'a gelmiş ve bu yolculukta Çıgal ile tanışmıştır. Çıgal İstanbul'da satılmış kendisi de İngiltere'ye götürülmüştür. Yolculukta Muhsin Çelebi ile tanışmış, onu sevmiştir. Hayal Banu, Muhsin Çelebi ile birlikte bir çiftlik ağasının hizmetkârlığını yapmıştır. Çiftliğin sahibi ölünce hizmetkârlar küçük fiyatlar karşılığında özgürlüklerine kavuşmuştur. Muhsin Çelebi ile İstanbul'a gelen Hayal Banu burada sevdiği adam tarafından çok yüksek bir fiyata satılmıştır. Hayal Banu, Mr. Cerpanter tarafından satın alınmış ve azınlık okullarında mürebbiyelik yapması istenmiştir. Mürebbiyelik yaptığı yıllarda bir şair ile tanışmış ve şair ile birbirlerini çok sevmişlerdir. Şair, Hayal Banu'ya ondan ismini öğrenme karşılığında Nigar Hanım'a ait olan bir şiir okumuştur. Hayal Banu ilk görüşmeden sonra bir daha şair ile görüşmemiş, ona mektup yazmış fakat yazdığı mektubun cevabı evliliğinin üçüncü günü eline geçmiştir. Mutsuz bir evlilik yaşamış ve bu evlilikten bir oğlu olmuştur. Dilşeker isimindeki torunu hocasından öğrendiği şehnaz bir şarkıyı seslendirdiğinde Hayal Banu hayat hikâyesi hatırlamıştır. Hayal Banu bu şarkı ile kendinden geçmiş ve davete gider gibi hazırlanmıştır. Hayal Banu artık sevgiliye kavuşma vaktinin geldiğini düşünür. Torununun doğum günü ve aynı zamanda şairin ölüm yıldönümünde kendisi de vefat eder.

Hayal Banu muhteşem bir güzelliğe sahiptir. Şair onu gördüğünde yıllarca tasvirini yaptığı sevgiliyi karşısında bulmanın heyecanını yaşar.

Hayal Banu'nun fiziksel özelliklerini şair şu şekilde belirtir:

Şair... Çaresiz ve donakalmış... Hayatını şiire adanmış, onca gazel yazmış, gazelerde bıkmadan ve usanmadan hep kara gözlü, kara saçlı, kara kaşlı, kara benli, servi boylu, gül yanaklı, yay kaşlı ve ok kirpikli bir güzeli anlatıp durmuş, ama onun bir yerlerde yaşamakta olduğunu hiç düşünmemişti.(s.22)

Eserde Hayal Banu'nun esir düşmesi şu şekilde anlatılır:

Hayal Banu bu gemideki diğer esirlere benzemiyordu. Bunların çoğu anne ve babaları tarafından daha beşikten itibaren İstanbul'da paşa konaklarında ihtişam ve elmaslar içinde ömür geçireceklerine dair ninniler ve sözlerle büyütülerek esircilere satılan Kafkas çocukları iken o, Erzurum'da saray yavrusu Cevizli Konak'ın ağasının, Bezirgân Abdi Ağa'nın biricik kızı iken bir kan davası adına konağın kanlı katil hasımları tarafından yağmalanması sırasında kaldırılıp Bayburt yoluyla Trabzon'a getirilmiş, oradan da çok şükür ki kan davası namus davası olmadan yüksek paha ile esir tacirlerine satılmış ve kazara bu gemiye düşmüştü. (s.8)

Çıgal: Esir gemisinde Hayal Banu ile aynı salıncağı paylaşmıştır. İstanbul'a gelince burada satılır. Hayal Banu ile tekrar karşılaştıklarında iyi bir evlilik yapmış, eşraftan biri evlenmiştir. Hayal Banu'nun da eşraftan biriyle evlenmesini sağlamıştır.

Muhsin Çelebi: Hayal Banu esir gemisi ile İngiltere'ye giderken Muhsin Çelebi ile tanışmış ve onu çok sevmiştir. Hayal Banu ile birlikte İngiltere'de bir çiftlik ağasının hizmetkârlığında bulunmuştur. İngiltere'de kaldığı dönemde Hayal Banu ile yakından ilgilenmiştir. Çiftliğin sahibi ölünce hizmetkârlar özgürlüklerini satın almışlardır. Muhsin Çelebi ile Hayal Banu da özgürlüklerine kavuşunca İstanbul'a dönmüşlerdir. İstanbul'a döndüklerinde Muhsin Çelebi, Hayal Banu'yu çok yüksek bir fiyat karşılığında satmıştır.

Dilşeker: Hayal Banu'nun torunudur. On dokuzuncu yaş gününde hocasından öğrendiği güfteyi çalmaya başlayınca Hayal Banu geride bıraktığı hüznü aşk hikâyesini hatırlar. Torununun geçtiği bu şehnaz şarkı, âşık olduğu şairin kendisine okuduğu Nigar Hanım'a ait bir gazeldir.

Mehmet İhsan: Hayal Banu'nun oğludur. Hayal Banu'nun mutsuz geçen evliliğindeki tek neşe kaynağıdır.

Mr. Carpenter: Muhsin Çelebi'den Hayal Banu'yu satın almıştır. Hayal Banu'ya esir gibi davranmamış onu azınlık okulunda mürebbiye yapmıştır. Bundan sonra Hayal Banu'nun esir olduğu bilinmemiştir.

Şair: Kıbrıs'tan İstanbul'a gelmiş ve Hayal Banu'nun ders verdiği okulda şiir üzerine konuşmalar yapmıştır. Hayal Banu ona akşam yemeğini götürdüğünde karşılaşmışlar ve şair ilk görüşte Hayal Banu'ya âşık olmuştur. Ertesi gün Hayal Banu ile konuşmak istemiş fakat Hayal Banu'nun rahatsızlanması üzerine yemeğini başka biri getirmiştir. Şair giderken Hayal Banu'ya verilmesi üzerine bir mektup bırakmıştır. Hayal Banu da şaire bir mektup yazmış fakat mektubun cevabı uzun süre eline geçmemiştir. Şair İstanbul'a tayinini istemiş ama bir türlü tayini çıkmamıştır. Şair, iznini İstanbul'da geçirmek üzere gittiğinde Hayal Banu'nun evlendiğini öğrenmiştir. Bundan sonra bir süre derbeder hayat yaşamış arkadaşının tavsiyesi üzerine ileri yaşta evlenmiştir.

3.9.1.5. Zaman

Olayın yaşandığı zaman dilimi Birinci Dünya Savaşı'nın ilk yıllarına rastlar. Aslında içinde bulunulan zaman dilimi bir günlük hayatı konu alır. Ancak yazar geriye dönüşler yaparak olayın zaman dilimini genişletir. Hayal Banu torunu Dilşeker'in kaldığı şehnaz bestenin etkisiyle üççeyrek asır öncesini, esaret zamanını, hatırlar. Hayal Banu'nun anılara dalması nedeni ile romanda geriye dönüşlere sıkça rastlanır.

Akşam kandillerinin yandığı saatlerde... Birinci Harb-i Umumi'nin ilk karlara sapsanan ölüm ıssızlığı şehrin üstünde bir kabus heybetiyle dalgalanırken İstanbul'un karşı semtlerinden birinde, Cihangir'de, sekiz dönüm bağ bahçe içinde bir kanarya aşyanını andıran çitlenbik rayihalı Mehmet İhsan Efendi Konağı'nda, Erzurumîzadelerin biricik kızı Dilşeker, on dokuz yaşın verdiği cevval edayı, Floransa dibasından eteğinin desenleri kadar coşkulu bir kar sevincine dönüştürerek elindeki murassa tamburunu gösterip babaannesine,

- Haminneciğim, demişti, dün Cemil Bey Hocamızla şehnaz bir şarkı geçtik. Size çalayım ister misiniz?!.. (s.1-2)

Hayal Hatun şehnaz şarkının mısralarından yol bularak uzaklara, çok uzaklara gitmişti bile. Bu yolculuk, aşkın etkisiyle yıkılıp da virane olan ve bir daha tamir etmeye kimse bulamadığı gönlünün peşinde bir yolculuktan ve tam üç çeyrek asır öncesine uzanıyordu: (s.6)

Hayal Banu'nun esaret zamanları Tanzimat Fermanı'nın ilan edildiği döneme rastlamaktadır.

Kuşluk güneşi Boğaz'ı dolduran pusların arasından Babî'î'nin duvarlarına yansımaya başladığında payitaht, tarihinin en hareketli günlerinden birine daha hazırlandığının farkında değildi. Reaya, tebaa, yabancı misyon şefleri, gizli servis ajanları, devletlular, esnaf, memurîn, ta hamallara varasıya kadar Gülhane'yi doldurmuş, Mustafa Reşit Paşa'nın Alay Köşkü'nde okumakta olduğu hatt-ı hümayunun hayırlı düzenlemelerinin neler olacağını dinliyordu. (s.7)

Hikâyede geçen zamanlar kesin tarih bildirilmek yerine dönemin önemli özellikleri verilerek belirtilerek verilmiştir. Ayrıca gece yarısı, akşam, kuşluk vakti, yirmi yıl öncesi, üççeyrek asır öncesi gibi zaman zarfları da hikâyenin zamanını belirlemede etkilidir.

“Bir gece yarısı idi. Derin uykusundan sarsılarak uyandırıldı.”(s.12)

Ve beşinci mutlu yılda bir gün çatının direği yıkılıverdi. Kendilerine bir evlat muamelesi yapan çiftlik ağası ölüvermişti. İngiltere’de arazi sahiplerinin sanayileşen hayata yenik düştükleri, feodal düzenin yerini sanayi devriminin aldığı dönemdi.(s.15)

3.9.1.6. Mekân

Hikâyede geçen olaylar genel itibari ile İstanbul’un Cihangir semtidir. Mehmet İhsan Efendi konağında Dilşeker Şehnaz bir şarkı çalar. Burası eşraftan bir konaktır. Hayal Banu ömrünün çoğunu bu konakta geçirmiştir. Evlendikten sonra bu konağa gelmiş, mutsuz bir evlilik yaşamış, oğlu bu konakta dünyaya gelmiş ve torunu da burada doğmuştur.

Esir gemisi: Hayal Banu Erzurum’da Cevizli Konak’ın biricik kızı ile esir tacirlerine satılmış ve bu gemide Çıgal ile tanışmıştır. Daha sonra ise yine esir gemisinde Muhsin Çelebi ile tanışmıştır.

İngiltere: Hayal Banu ile Muhsin Çelebi İngiltere’de bir çiftlik ağasının hizmetkârlığını yapmışlardır.

Kıbrıs: Şair İstanbul’da işi bittikten sonra Kıbrıs’a dönmüştür. Kıbrıs’ta bulunan şair Hayal Hatun’u bulmak ve ona kavuşmak için İstanbul’a tayin istemiş fakat tayini gerçekleşmemiştir.

İstanbul: Hayal Banu İstanbul’un Cihangir semtinde Mehmet İhsan Efendi Konağı’nda oturmaktadır. Torunu ve oğluyla hayatını burada geçiren Hayal Banu torununun çaldığı Şehnaz beste ile kendinden geçer. Odasına gidip elbisesini giyer ve sevgiliye kavuşmak için hazırlık yapar. Hayal Banu şairin öldüğü gün kendi evinde vefat eder. Hayal Banu için İstanbul, İngiltere’de esir bulunduğu zamanlarda ulaşmak istediği bir emeldir. Bu emeline ulaşarak İstanbul’a gelmiş ve esaretten de kurtulmuştur.

3.9.1.7. Anlatıcı ve bakış açısı

Yazar üçüncü tekil şahıs “o” anlatıcıyı ve hâkim bakış açısı kullanmıştır. Yazar kahramanlarının düşüncelerini ve ileride ne yapacağını bilmektedir. Aşağıdaki paragraflarda hâkim bakış açısı ve o anlatıcı yer almaktadır.

Dilşeker okurken Hayal Hatun'un yorgun kalbi, duruverecek gibi oldu. Bir an odasına gitmek istediye de yerinden kımıldayamadı, sanki benliğini kuşatan hatıralar, bütün ağırlığıyla üzerine çökmüş, saçının her teliyle onu şarkıya bağlamakta, düğüm üstüne düğüm atmaktaydı. (s.6)

Hayal Hatun bir taraftan şarkıyı duyuyor, ama öte yandan gözünü açıp uyanamıyordu. Bedeni buradaydı, bunun farkına varıyordu, ama benliğini eskilerde bir zamanda, Tanzimat yıllarının Dersaadet sokaklarında kalakalmıştı. Uyanmak isteyip istemediğinden de emin değildi aslında. (s.18)

3.9.1.8. Dil ve üslup

Yazar hikâyeyi anlatırken geriye dönüşler yapmıştır. Uzun, açıklayıcı cümlelerin yanında kısa cümleler de kullanmıştır. Diyaloglar da hikâyede dikkatimizi çeken unsurlar arasında bulunmaktadır. İskender Pala, diğer kitaplarında olduğu gibi bu eserinde de şiire yer vermiştir. Ayrıca hikâye içinde hikâye anlatma Pala'nın en belirgin bir başka özelliğidir.

“- Beybabam, diyordu Dilşeker, günbatımından beri bu tebessümle kilitlenmiş, öyle yatıyor. Bilmedim ki ne yapayım?!..

-Karakazadeler Konağı'na haber gönderseydiniz a prenses; Yasef Efendi gelip muayene ederdi...

- Yine inat eder “Benim hekimlik işim yok!” deyip adamcağızı kovar diye korktum.” (s.17)

“Hikâye:

Sultanın kızına bir gariban âşık olmuştu. Sultan bunu duyunca âşıkı huzuruna getirip,

-Ya ülkemi terk eder gidersen, dedi, ya da kelleni vurdurtacağım, kararımı hemen ver.

Adamda civanmertlik yokmuş, düşündü, taşındı ve gitmeye karar verdi. Sultan ise adamın cevabını duyunca cellatları çağırttı. Vezir dedi ki:” (s.16)

Feryâd ki feryâdıma imdâd edecek yok

Efsûs ki gamdan beni âzâd edecek yok

Te'sîr-i mahbbetle yıkılmış güzel ammâ

Vîrâne dili bir dahi âbâd edecek yok (s.26)

3.9.2. Pervanenin kanatlarında

3.9.2.1. Eserin kimliği

Aşkname'nin 51-76 sayfaları arasında yer alan *Pervanenin Kanatları*'nda adlı eser 2008 yılında Kapı Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Eserin yazılış amacı hazin bir aşk hikâyesinden hareketle tarihin birlikteliklerini hatırlatmaktır.

3.9.2.2. Olay örgüsü

Ebubekir Kani Efendi sürgün olarak Limni Adası'na gönderilir. Yolculuğu sırasında gençliğini, nasıl âşık olduğunu, aşkı için nelere katlandığını düşünür. Sürgüne gönderildiği yer, sevdiği kadının doğduğu, çocukluğunu geçirdiği yerdir. Yaşı bir hayli ilerlemiş olan Ebubekir Efendi, Limni Adası'na geldiğinde orada sevdiği kadını görünce, yaşlılığın ve soğğun da etkisiyle kendinden geçer. Despina Anne onu misafirhaneye götürerek Ebubekir Efendi'nin kendine gelmesi için elinden geleni yapar. Despina Anne, sevdiği adamın yanında beklerken anılara dalar.

Ebubekir Efendi aslında Tokatlıdır. Hekimoğlu Ali Paşa'nın maiyetine katılarak İstanbul'a gelir. Dervişler arasında bir süre kalır ve dingin hayatın kendisine uygun olmadığını fark eder. Ona göre hayat geçmekte ve bunu en iyi şekilde değerlendirmek gerekmektedir. Kırk yaşına kadar hızlı bir hayat yaşar ve şairlikle de ilgilenir. Kendisine Kânî mahlasını vermiştir. Silistre'ye yolu düştüğünde divan kâtibi olarak görev yapmaktadır. Silistre'yi çok beğenen Ebubekir Efendi hızlı geçen hayatına dinginlik vermek için burada kalmaya karar verir. Voyvoda Alexander'ın özel sekreteri olur. Ebubekir Efendi Tuna kenarında bir güzel görür ve onun peşinden gider. Kızın geçtiği yolun üzerine yatarak ona âşık olduğunu söyler; ancak kızıdan olumlu yanıt alamaz. Kız ile beraber yürürken şairliğini de devreye sokarak kızın kalbini yumuşatmayı başarır. Kızın kim olduğunu, adını öğrenemez. Kızın güttüğü ineklerle beraber kilisenin kapısından girdiğini görünce bu aşkın umutsuz bir sonla biteceğini anlar. Yine de Tuna kenarında gördüğü o güzeli unutamaz, onun yolunu gözlemeye başlar. Ebubekir Efendi sevgilinin hayali ile gecelerini geçirmeye başlar. Günlerce kızın yolunu gözler ama sevdiği kız yerine on yaşlarında bir çocuğun buzağı ile birlikte kilisenin kapısından çıktığını görür. Çocuğun yanına yaklaşır ve ona kim olduğunu, adını sorar. Çocuk da Rahip

Petraki'nin oğlu Tiryandifal olduğunu söyler. O günden sonra sevgilisine gül anlamına gelen Tiryandafila ismini verir ve sevgiliyi hep bu isimle anar.

Ebubekir Efendi sevgiliden ayrı geçen günlerin hasretine dayanamayacak hale gelir. Bir gece mumun etrafında dönen pervane dikkatini çeker. Pervane yavaş yavaş ateşe yaklaşır. Ateşe çok yaklaşıncaya bir an duraklar, geriye çekilir gibi olmuş ama sonradan ateşe daha da yaklaşır. Tam ateşe kavuştuğu anda yanarak yere düşer. Ebubekir Efendi de kendini ateşe âşık olan pervaneye benzetir. O gece kendini büyük kilisenin kapısına zincirler ve Rahip Petraki'den kızını ister. Kıza aşkını itiraf ederken kesesinden bir avuç inci çıkarır ve kızın ayaklarının önüne bırakır. Rahip, kendini zincirleyen adamın yaşının kızına uygun olmaması ve özellikle de Müslüman olması nedeni ile ona kızını vermez. Ebubekir Efendi üç gün boyunca kilisenin kapısında zincirli olarak bekler.

Bu olaydan sonra Rahip Petraki'nin kızı ile Ebubekir Efendi'nin adı birlikte anılmaya başlar. Petraki kızının adının dillere düşmesinden rahatsız olur. Ebubekir Efendi'yi çağırarak dinini değiştirmesi karşılığında kızını ona vereceğini söyler. Ebubekir Efendi ise dinini değiştiremeyeceğini söyler.

Kız da gönlünü yaşlı şaire kaptırır. Bundan sonra Ebubekir Efendi kız için bir şiir yazar ve sevgiliden de her şiir için inci tanesiyle birlikte bir saç teli alır. İki sevgilinin haberleşmeleri bir süre bu şekilde devam eder. Kırkıncı şiir yazılır ama gönderilmez. Kırkıncı inci de bir türlü sahibini bulamaz. Ta ki Ebubekir Efendi'nin Midilli'ye sürgün gittiği günün sabahında Despina Anne'nin son nefesine kadar.

Petraki, kızı Despina'yı Limni'ye gönderir. Despina, Ebubekir Efendi'ye duyduğu aşka helal getirmemek için rahibe olmaya karar verir ve ömrünün sonuna kadar evlenmeyip kendini insanların iyiliğine adanır. Sevgilisinin gitmesi üzerine Ebubekir Efendi de Silistre'den ayrılır ve bundan sonra hiçbir güzele bakmaz. Şiirlerinde de aşk konusu yerine mizahi konulara yer verir.

Despina Anne sürgüne gönderilen yolcular arasında Ebubekir Efendi'yi tanır. Onu misafir odasına aldırır ve bütün gece boyunca başında bekler. Gece, sobaya atacak odunun kalmaması üzerine içeri soğur ve Despina Anne, sevdiği adam üşümesin diye kıyafetlerini yakar. Sabaha karşı da sevgilisinin üzerine abanır ve

kendi sıcaklığını ona vererek onun soğuktan ölmesini önlemeye çalışır. Sabahleyin Ebubekir Efendi kendine geldiğinde sevdiği kadının kendisi için ne yaptığını görür. Despina Anne sevdiği adamı yaşatmak için kendi canından vaz geçer. Sabahleyin Despina Anne'nin vücudu çok soğur ve Despina Anne güçlkle konuşabilir. Ebubekir Efendi ne yapacağını bilmez. Aklına, göndermediği son şiir gelir ve onu okumaya başlar. Şiirin son dizesini okurken Despina Anne vefat eder.

Ebubekir Efendi Limni'de kaldığı iki yol boyunca her gün Despina Anne'nin mezarını ziyaret eder. İstanbul'a dönmeden önce kırk inci ile kırk tel saç Tiryandafila'nın mezarına gömer ve İstanbul'a geldikten altı ay sonra da kendisi vefat eder. Despina Anne'nin kardeşi, ablasının hatırasına saygısından dolayı Mora İsyanı'nda bir Türk'ü saklar.

Eserin yazılış amacı hikâyenin sonunda şu şekilde belirtilir:

Mora İsyanı'ndan sonra Türk ve Yunan ulusları arasında düşmanlık tohumları ekenler, yazık ki hiç eksik olmadı.

Despina ile Ebubekir Efendi'nin aşkı belki birilerine tarihin birlikteliklerini hatırlatır diye bu öykü yazıldı. (s.76)

3.9.2.3. Tema

Aşk: Ebubekir Kânî Efendi bir görev icabı gittiği yerde bir kız görür ve ona âşık olur. Despina isimli bu bayanın adını bile öğrenmeden ona Tiryandafila ismini verir. Pervanenin muma aşkından dolayı yanıp kül olduğunu görünce kendisini de bu pervaneye benzetir ve sevdiği kızın aşkı, içinde yanıp tüter. Aşk dayanılmaz hâle gelince kendini kilisenin kapısına zincirler ve kız babasından ister. Onun bu tavrı kızı etkiler. Despina da Ebubekir Efendi'yi sevmeye başlar. Kânî Efendi de Despina da birbirlerine beslediği aşktan dolayı başkalarıyla evlenmezler. Kânî Efendi Limni'ye sürgün edildiğinde yaşlanmış ve güçten düşmüştür. Despina orada Kânî Efendi'yi görünce onu misafirhaneye alır ve onun iyileşmesi pahasına kendi canından geçer.

Şiir: Despina'nın babası kızının dillere düştüğünü görünce onu Limni'ye gönderir. Ebubekir Efendi kendini zincirlediğinde pazubendinden kırk inci çıkarır ve bu inciler yere saçılır. Daha sonra Despina Kânî Efendi'nin gönderdiği şiirlere

karşılık bu incilerden bir tanesiyle birlikte bir saç telini gönderir. Kırkıncı şiir Despina'nın ölüm anında okunur ve kırkıncı inci yine bu zamanda sahibini bulur.

Ölüm: Despina, sevdiği adamın soğuktan ölmek üzere olduğunu görünce kendi donma pahasına üzerindeki kıyafetleri çıkarıp yakacak odun kalmayan ocağa atmıştır. Sonra da vücudunu Kânî Efendi'ye siper etmiştir. Sabahleyin kendine gelen Kânî Efendi, Despina'yı o hâlde görünce şaşkına dönmüş ve onu ısıtmaya çalışmıştır. Onu kendine getiremeyeceğini anlayınca yazıp ama göndermediği kırkıncı şiirini okumuştur. Despina Anne şiiri dinledikten sonra vefat etmiştir.

3.9.2.4. Şahıs kadrosu

Ebubekir Kânî Efendi: Olaylar Ebubekir Efendi ile Despina Anne'nin başından geçmektedir. Ebubekir Efendi'nin hayatı hakkında kısa bilgi hikâyenin başında bulunmaktadır. Ebubekir Efendi aslen Tokatlıdır. Yirmi beş yaşında İstanbul'a gelmiş ve bir süre derviş hayatı yaşamıştır. Hayatın geçip gitmekte olduğunu görünce hayatını dolu dolu yaşamaya başlamıştır. Divan kâtibiyken Silistre'ye yolu düşer. Kırk yaşına geldiğinde hayatına dinginlik vermesi gerektiğini düşünerek burada kalmaya karar verir. Kendisi kırk yaşında olmasına rağmen henüz on sekizinde bir güzele gönlünü kaptırır. Pervanenin ateşe olan aşkına şahit olduktan sonra kendisinin aşkı da kemale ermiş ve sevgili kapısına kendini kilitlemiştir. Sevgiliye kavuşamamış ama her daim onun sevgisini içinde yaşamış, başka bir güzele asla bakmamıştır. Gerçekte yaşamış olan Ebubekir Kânî Efendi hakkındaki şu bilgiler Bursalı Mehmet Tahir'in Osmanlı Müellifleri C.II'den alınmıştır.

Tokat'ta doğmuştur. Latifeciliği ve hazırcevaplığı ile meşhur idi. Tabiatı icabı şakaya meyletmeyip de mizaha olan düşkünlüğü kadar ciddi meselelere fikrini sarf etmesi lazım gelseydi belki edebiyat tarihimizde yegane olma mertebesini kendisi kazanırdı. (s.51)

Ebubekir Efendi'nin şairlik yönü de bulunmaktadır. Şairliği sayesinde sevdiği kızın kalbini yumuşatmayı başarmış ve onun kalbini fethetmiştir. Sevgiliye kavuşamayınca aşk şiirlerinden ziyade mizahi şiirler yazmış ve hayatı dalgaya almıştır.

Ebubekir Efendi sürgüne gönderildiğinde altmış altı yaşındadır. Yaşının ileri olmasına rağmen gönlü daha gençtir ve sevdiğini unutmamış sevdiği kadını kalbinde yaşatmaktadır. Sürgüden otuz altı ay sonra da vefat etmiştir.

Despina Anne (Tiryandafila): Henüz on sekizinde bir Rum güzelidir. Yuvarlak omuzlu, kumral harelî saçlı, menekşe gözlü, berrak tenli sanki bir melek gibi güzelliğe sahip olan Despina, ona bakan herkesin âşık olacağı bir güzelliğe sahiptir. Ebubekir Efendi de onu Tuna kenarında görünce ona âşık olmuş ve ondan sonra hiçbir güzele bakmamıştır.

Despina Anne sevdiği adama kavuşamayınca sevdiğine hürmeten rahibe olmaya karar vermiştir. Rahibe olduktan sonra hayatını başkalarının iyiliğini düşünerek geçirmeye, yoksul halka dua etmeye adanmıştır. Herkes tarafından sevilen, saygı duyulan bir kişi olmuştur. Hikâyenin sonunda da artık kırk yaşlarındadır ve sevdiği adamın hayatı için kendi hayatını feda etmiştir.

Rahip Petraki: Tiryandafila'nın babasıdır. Midilli Prensi Nicolas Gattiluso'nun Limni'ye vali atadığı kardeşinin soyundan bir asilzadedir. Yaşadığı çevre tarafından sevilip sayılan biridir. Koyu bir Hıristiyandır. Ebubekir Efendi'nin Müslüman olması nedeni ile kızını ona vermemiştir.

Tiryandafil: Despina'nın kardeşidir. İlerleyen zamanlarda papaz olan Tiryandafil ablasının aşkına duyduğu saygı sonucu Mora İsyanı'nda bir Türk'ü saklamıştır.

Fon Karakterler: Voyvoda Alexander, Anceli Dimitri, Bezirgan Toma Tomaidis, Balıkçı Eğriburun Hasan Reis, Terzi Pavilli, İmam Seydi Efendi, Muhtedi Uzun Ömer, sürgün gemisindeki suçlular, Silistre halkı hikâyede geçen fon karakterlerdir.

3.9.2.5. Zaman

Hikâyedeki olay 1788 yılında geçmektedir. Bunu da Ebubekir Efendi'nin ölümüne tarih düşürmesi sonucu anlayabiliyoruz. Bursalı Mehmet Tahir'in Osmanlı Müellifleri C.II'de yer alan şu beyit Kânî Efendi'nin ölüm yıldönümünü belirtmektedir.

“Ölümüne ebced hesabıyla, ‘Gitdi gevher idi güyâ o maarif kâni’ mısraı tarih düşürülmüştür. Sene, 1206 (miladî: 1791)” (s.51)

Ebubekir Efendi Silistre’ye geldiğinde kırk yaşındadır. Sürgüne gönderildiğinde altmış altı yaşındadır ve sürgüne gönderildikten iki buçuk yıl sonra vefat etmiştir.

Hikâyenin anlatılmaya başladığı zaman dilimi Ebubekir Efendi’nin sürgün gemisindeki yolculuğuna rastlar. Ebubekir Efendi bu yolculuk sırasında geçmiş hatırlar. Olaylar anlatılırken sık sık geçmiş hatırlanmakta ve geçmiş hakkında bilgiler verilmektedir. Aşağıdaki paragrafta Ebubekir Efendi gemide sürgüne giderken geçmişini hatırlamakta ve dolayısıyla zamanda geriye gitme söz konusu olmaktadır.

Bir yandan samur yakalı setresine bürünüp küpeşte puntellerine yaslanarak yaklaşmakta olduğu adanın genel görünümünü zihnine kazımaya çalışan; öte yandan ‘Bu gemide olmam haksızlık benim!’ diye iç kemirici azapları beynine ve içindeki şairlik gayretiyle de ‘Felek hemen beni mi buldu imtihan edecek’ dizesini vezne çekiveren Ebubekir Efendi, uzaklara, ilk defa gördüğü Limni’nin ta çatısına bakarken 66 yılda biriktirdiği bütün hatıralarının bazan bulutlara, bazan dalgalara yansiyarak içini burkup durduğunu hissediyordu. Çocukluğu ve gençliği yoksulluk içinde tüketilmişti. Doğum yeri olan Tokat’tan geçmekte olan Hekimoğlu Ali Paşa’nın maiyetine katılıp da İstanbul’a geldiğinde hayatta hiç kimsesi kalmayan, henüz 25 yaşında bir delikanlıydı ve gönlünde sayısız idealler taşıyordu. (s.55)

Hikâyede olayların geçtiği tarih net bir şekilde verilmemiştir. Hikâyede Mora İsyanı’ndan söz edilmesi, şairin ölümüne tarih düşülmesi hikâyenin tarihini belirlememizde önemli etkiye sahiptir.

Yazar olayları anlatırken sabah, öğlen vakti, dört yıl sonra vb. zaman zarflarını da kullanarak olayların zamanı hakkında bilgiler de vermiştir.

“O gece sevgilisine önce hayallerden bir kıyafet biçti, gözlerinin rengine yakışsın diye fıstıkî şallar giydirdi, kelimelerden tüller örttü ve ona bir ad verdi: Tiryandafila!..” (s.62)

Sevgilisi Limni’ye gittikten sonra Ebubekir Efendi de Silistre’de çok kalmamış, ondan önceki zamanlarda olduğu gibi savrulan bir kaderin peşine düşerek maceralara atılmış ama pazubendindeki incilerin berraklığına hiç ziyan erdirmemiş, hiçbir güzele dönüp bakmamıştı.(s.70)

Despina’nın babası gibi papaz olan kardeşi Tiryandafıl, ablasının ölümünden tam 36 yıl sonra Mora’daki büyük isyanda, sırf onun hatırasına saygı olsun diye bir Türk delikanlısını üç gece evinde saklayarak canını kurtardı ve birbirini çok seven ablası ile Ebubekir Efendi’nin aşklarını kutsamış oldu. (s.76)

3.9.2.6. *Mekân*

Hikâyede yer alan şehirler İstanbul, Silistre ve Limni'dir. Ebubekir Efendi Tokat'ta fakir bir hayat sürerken İstanbul'a gelmiş ve burada şairlikle de ilgilenmiştir. Yirmi beş yaşından kırk yaşına kadar İstanbul'da zaman geçirmiş ve sonra Silistre'ye gitmiştir. Ebubekir Efendi'nin amaçsızca yaşadığı dönemleri İstanbul'da geçmektedir. İstanbul'da ölen Ebubekir Efendi'nin mezarı da Eyüp Sultan kabristanında bulunmaktadır.

Siliste: Ebubekir Efendi buraya bir iş neticesinde gelmiş ve hızlı geçen hayatına bir dinginlik kazandırmak için burada kalmayı düşünmektedir. Tuna kenarında gezinirken bir Rum güzelini görmüş ve ona âşık olmuştur. Bundan sonraki hayatında bu aşkın etkisi kişiliğine de yansımıştır.

Kilise: Ebubekir Efendi aşkı kemale erince kendini kilisenin kapısına zincirlemiştir. Bu olay onun halk tarafında deli âşık olarak anılmasına neden olmuştur. Aynı zamanda bu olay Despina'nın çok hoşuna gitmiş ve biri tarafından bu kadar sevilmenin gururunu yaşamıştır. Despina da zincirli o adama âşık olmuştur.

Limni: Ebubekir Efendi'nin sürgüne gönderildiği yerdir. Aynı zamanda sevdiği kadının asıl memleketidir. Limni'yi sevgilisinin ağzından duymuş olan Ebubekir Efendi buraları merak etmektedir. Limni'ye geldikten sonra sevdiği kadını burada bulmuş ancak ertesi gün onu kaybetmiştir.

Limni insanların fakirlik içinde yaşadığı bir yerdir. Olumsuz hava koşulları nedeni ile burada yaşayan insanlar zor durumdadır. Osmanlı da bu adaya sürgün cezasına çarptırılanları göndermektedir. Ada halkı buraya yardım gelmesi için Osmanlı'dan medet ummaktadır. Zaten sürgün gemisi gelirken halk, kendilerine yardım geldiğini düşünmüş; ancak gelen geminin yardım gemisi değil de sürgün gemisi olduğunu görünce umutsuzluğa kapılmıştır.

3.9.2.7. *Anlatıcı ve bakış açısı*

Yazar, hikâyede üçüncü tekil şahıs olan 'o' anlatıcıyı kullanmıştır. O anlatıcı daha çok hâkim bakış açısında kullanılan bir anlatıcıdır. Hâkim bakış açısında yazar oluşturduğu karakterler hakkında her şeyi bilmektedir. Onların sırlarını,

düşüncelerini, acılarını, sevinçlerini, anlatmalarına gerek kalmadan bilir. Yazar bu hikâyede de hikâye kahramanları hakkındaki her şeyi bilmektedir. Aşağıdaki paragrafta Ebubekir Efendi'nin pervanenin muma yaklaşması sonucu düşündükleri hâkim bakış açısı ile anlatılmaktadır.

Pervane ışığına öyle karalıklıkla koşuyor, onu öyle çepeçevre kuşatıyordu ki!.. Bir an onu bir âşık olarak düşündü ve bu pervaneye nazaran kendisinin aşk iddiasında bulunmasının ne kadar da cılız kalıverdiğini gördü. 'Evet! Bu pervane bana benzemiyor; ve ben bu pervaneye benzeyemiyorum!' Sonra kendisinin de kaç günlerdir Tiryandafila'nın yolunu gözlemekten dolayı avare olduğunu, VoyvodaAlexander'in tembihlerine rağmen işlerini aksattığını, tıpkı şu pervane gibi onun çevresinden uzaklaşmadığını, hatta sevgi çemberini daha da daraltmak ve ona daha fazla yaklaşmak için her defasında daha cesur ve atak davranmaya başladığını, günde birkaç kez kilisenin önünden geçmesinin dikkat çektiğini, hatta bazı dostlarının neden camiye değil de kiliseye odaklandığını ima eden şakalarına alıştığını, dahası, ar ve namus kaygusundan sıyrılmaya başladığını falan düşündü. (s.64)

3.9.2.8. Dil ve üslup

Yazar sıralı ve bağlı cümlelerle dolu uzun cümleler kullanmıştır. Cümlelerinde fiilimsilere sıkça yer vermiştir. Yazar diğer eserlerinde hikâyeye içinde hikâyeye anlatımına yer verirken bu hikâyesinde böyle bir şey yapmamıştır. Ayrıca olayın kahramanı bir şair olmasına rağmen eser içinde şiirlere fazla yer vermemiştir. Sadece bir beyit ve bir dizeye yer vermiştir.

Olayın geçtiği dönemde kullanılan kelimelere yer verilmiştir. Bu kelimelerin haricinde dil gayet sade kullanılmıştır. Diyaloglarda kahramanlar kendi üslupları ile konuşturulmuştur. Divan edebiyatındaki pervane ile ateş mazmununa da yer verilmiştir.

Aşağıdaki paragrafta diyalog örneği yer almaktadır. Bu diyalogta bir Rum kızının bozuk Türkçe ile konuşması dikkatimizi çeken unsurlardandır.

Nihayet çareyi, yürümekte oldukları tozlu yolun en dar yerine boylu boyunca yatmakta buldu, ve ancak o zaman, "Ya çiğneyip geçersin, ya selamımı alırsın!.." diyebildi.

Utanmoorsun bre adam! Benim yaşında kızın olur?

Hakikat, evlensem senin yaşında kızım olurdu; lakin sencileyin bir peri peyker bulmamışım." (s.59)

Ebubekir Efendi bunları düşünürken pervanenin dönüşlerini hızlandırıp sonunda kendini aleve attığını, bundan sakınmadığını gördü. Aşkın azabı yaptırmıştı ona bunu ve sevgilisinin varlığında kendi varlığını yok etmiş, belki onun ışığını kucaklarken kendini de ona feda edivermişti. İşte o an, pervanenin aleve atılışı ve bir karabiber tanesi gibi

mumum ayakları dibine düşmesi Ebubekir Efendi'nin zihnindeki her şeyi birden değiştirdi. (s.65)

3.9.4. Denizler boyunca aşk

3.9.4.1. Eserin kimliği

Aşkname içerisinde yer alan eser 77-125 sayfaları arasındadır. *Denizler Boyunca Aşk*, kitabın içindeki diğer hikâyelerle beraber Kapı Yayınları tarafından yayınlanmıştır. Eserde aşkın acısını unutmak için yola çıkan bir âşığın yolculuk boyunca başka bir âşık ile birlikte geçen aşk sohbetleri yer almaktadır.

3.9.4.2. Olay örgüsü

Ali Ruhi zengin bir ailenin oğludur. İyi bir eğitim alır. Gençlik yıllarında şiir söylemeye başlar. İstanbul' geldiğinde de şeyhlerin sohbetlerine gitmiş ve gitmediği tekke kalmaz. Bir gün âşık olur ve kendini içkiye verir. Sevdiği kız ile konuşmak için fırsat ararken Üsküdar'da kızın önüne çıkar ve kızını annesinden ister. O gün, Üçüncü Ahmet Çeşmesi'nde piyasa kuranlar tarafından dövülür. Bu olaydan sonra kız ile Ali Ruhi'nin adı birlikte anılmaya başlar. Ancak bütün bu olanlara rağmen kız bir kez olup Ali Ruhi'ye bakmaz.

Osmanlı, Japonya'ya iade-i ziyaret yapmak için Ertuğrul Fırkateyni'ni hazırlar. Ali Ruhi de gezdiği yerleri anı niteliğinde yazması görevlendirilen beş başıbozuktan biridir. Ali Ruhi Bey yolculuğa çıkınca aslında deniz yolculuğunun hiç de beklediği gibi olmadığını görür. Ali Ruhi yolculuk boyunca mülazım Yusuf Nafi ile yakınlık kurar. Yusuf Nafi ise Nef'i'nin yedinci göbekten torunudur ve yeni edebiyatı savunanların yanında o eski edebiyata düşkündür. Ali Ruhi de eski edebiyat taraftarı Muallim Naci'nin yolundan gider. İkinin de şiire düşkünlüğü ve sevdiklerinin bulunması nedeni ile yolculuk boyunca aşkın hallerinden, Nef'i'den, Naili'den, Leyla ve Mecnun'un aşkıdan sohbet etmişlerdir. Aslında Yusuf Nafi geride bıraktığı sevgilisi Zehra'ya onu daha çok sevdiğini, ona gerçekten âşık olduğunu göstererek aşkını hediye olarak sunma niyetindedir. Bunun için de üstat olarak nitelendirdiği Ali Ruhi'den aşka dair ne varsa öğrenmek ister.

Ramazan Bayramı'nın üçüncü gününde gemide bir eğlence tertip edilir. Ancak veba salgını nedeni ile eğlencede gürültü oluşturabilecek herhangi bir şey

yapılmaz. Ali Ruhi aşk bahsinden sohbet açmış ve mürettebata mecazi aşkı anlatır. İçkinin yasak olmasına rağmen kurulan sohbet meclisinde içki de içilir. Osman Bey mürettebatı içki içerken görür. Osman Bey, Şair Ali Ruhi'nin kadehini doldurur ve ona vermeden önce bir hikâyeye anlatır. Hikâyede, Veyis adında zengin birinin bir kadınla birlikte olacağı sırada kadın ağlar. Veyis neden ağladığını sorunca kadın da daha önce böyle bir şey yapmadığını, fakirlikten ve acizlikten bu yola başvurduğunu söyler. Veyis Ağa altınları kadına verir ve kendisinin de bir daha böyle bir şey yapmayacağına söz vererek namuslu bir hayat geçirir. Evlenir ve bir oğlu olur. Oğluna Ali Nazir ismini verir. Ali Ruhi bu hikâyeyi dinleyince ne yapacağını şaşırır. Çünkü Osman Bey'in sözünü ettiği Veyis kendi babasıdır. Sonra Osman Bey elindeki kadehi Ali Ruhi'ye uzatır ancak Ali Ruhi içki içmediğini söyleyerek kadehi almaz. Bir daha da ağzına içki sürmez.

Ertuğrul, Süveyş Kanalı'ndan, Singapur'dan, Nagasaki'den geçer. Oshima Adası açıklarında fırtınaya yakalanır ve alabora olur. Kazada 681 kişiden yalnızca 69 kişi kurtulur. Sarayburnun'da Ertuğrul'dan bir haber gelir umudu ile bekleyenler arasında Osman Paşa'nın kızı Zehra ve Ali Ruhi'nin şiirlerinde sözünü ettiği güzel Ruhsar da bulunmaktadır.

Hatırlatma Hatası: Yazar, Ali Ruhi'nin sevdiği kızın adını hikâyenin başında Ruhsar, Yusuf Nafi Efendi'nin sevdiği kızın adını da Zehra olarak okuyucuya bildirmesine rağmen hikâyenin sonunda Ali Ruhi'nin âşık olduğu kızını Zehra olarak tanıtmıştır.

3.9.4.3. Tema

Aşk: Bu eserde iki âşığın hikâyesi yer almaktadır. Bunlardan birincisi Ali Ruhi Bey'in Ruhsar'a, ikincisi Yusuf Nafi Efendi'nin de Zehra'ya duyduğu aşktır. Ali Ruhi, Sultanahmet Çeşmesi'nin orda Ruhsar'ı görür ve onu orada annesinden ister. Bu hareketinden dolayı meydan dayağı bile yer. O, bu dayağa aldırılmaz. Sevdiği kızıdan hiçbir cevap gelmemesi nedeni ile Ertuğrul Fırkateyni'ne kayıt yaptırarak Japonya'ya doğru yola çıkar. Ali Ruhi kendisi gibi âşık olan Yusuf Nafi ile tanışır ve yolculuk boyunca bu ikili aşk üzerine sohbetler eder.

Yolculuk: Osmanlı Devleti'nde Japonya'ya iade-i ziyaret söz konusudur. Osmanlının çöküş döneminde gösterişli bir gemi hazırlanarak yola çıkılmıştır. Ziyaretteki asıl amaç Osmanlının yıkılmadığı, bu gösterişli gemi ile gücünü göstermek istemesidir. Ali Ruhi'nin de bindiği bu gemi Japonya'ya doğru yola çıkmıştır. Fırtına nedeni ile Oshima Adası açıklarında bu gemi batmıştır. İçinde bulunan yüzlerce asker orada defnedilmiştir.

3.9.4.4.Şahıs kadrosu

Ali Ruhi Bey: Bağdat'ta doğmuştur. Babası Veyis, paşalığa kadar yükselmiş eşraftan biridir. Ali Ruhi, Arapça ve Farsça'yı öğrenmiş ve şiire merak salmıştır. İstanbul'a geldiklerinde de çeşitli sohbetlerde ve şiir meclislerinde bulunmuştur. Ruhsar adında bir kıza âşık olmuş ve Sultan Ahmet Çeşmesi önünde meydan dayağı yemiştir. Sevdiği kız kendisine hiç dönüp bakmamış ve o da aşk derdiyle kendini dağıtmıştır. Japonya'ya iade-i ziyaret yapılacağını duyunca nişancı olarak yolculuğa dahil olmuştur. Yolculuk boyunca aşk bahislerinde bulunmuş aşka dair sohbetler etmiştir. Ertuğrul'un kayalıklara çarpması sonucu hayatını kaybedenler arasında yer almaktadır.

Ali Ruhi Derbazzade Veys Paşa'nın oğludur. Sırp Muharebesi'nde Hoca Şakir Efendi'nin gönüllü bölümünde idi. Nişan aldı. Avdetinde Şehremâneti Mektubî Kalemi'ne badehu o daire baş kitabetine tayin olundu. Birkaç sene hüsn-i hizmet eyledi. Mâfevkı, ma'dûna kendisinden umumiyet üzere memnun idiler. Teehhül etmemişti. Mebadîsinde hususi muallimlerden okumuş, Fatih medresesinde dersine devam etmediği hoca ve turuk-ı aliyyeden intisab etmediği bir tarikat kalmamıştır. Ulûm-ı riyâziyede behresi vardı.

Ali Ruhi için lakırdı etmekle şiir söylemek müsavi idi. Biçare, vak'anüvis sıfatıyla Osman Paşa'nın maiyetinde Ertuğrul ile Japonya'ya gitmişti. Bu gemi o kaza-i fecîa uğradığı vakit o da ka'r-ı nâyâb-ı ademi boyladı. Tabir caiz ise ecelinin ardına düşdü, aradığını buldu. Kendi hakkında kendi beytini okuyalım:

Tedbir ile takdir olamaz kâbil-i tağyir

İcrâ eder ahkâmını şâhenşeh-i takdîr

Bu böyle, fakat 'Sû-i tedbire ne yapsın takdîr' hikmetini de unutmayalım. (s.77)

Yusuf Nafi Efendi: Osman Bey'in gemi hocasıdır. Şair Nef'i'nin yedinci göbekten torunudur. Eski şiire merakı vardır. Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa'nın kızı Zehra'ya gönlünü kaptırmıştır. Bu aşkın da etkisiyle aşkın daha da içine girmek, aşkı tam anlamıyla kavrayabilmek için Ali Ruhi'den aşk konulu sohbetleri dinlemiş ve Ali Ruhi Efendi ile çok iyi arkadaşı olmuştur.

Ruhsar: Ali Ruhi'nin uğruna meydan dayağı yediğı güzeldir. Ali Ruhi'nin aşkına karşılık vermemiştir. Ertuğrul'un kalkacağı gün kendini seven adamı uğurlamak için limana gelmiş, fakat gemi bir gün önce kalktığı için Ali Ruhi'ye veda edememiştir.

Zehra: Bahriye Nazırı Hasan Hüsnü Paşa'nın kızıdır. Ertuğrul'da yolculuğa çıkan Yusuf Nâfi'yi sevmektedir. Ertuğrul'dan bir haber alabilme umudu ile Sarayburnu'nda denizi gözetlemeye gider.

Osman Paşa: Geminin komutanı ve aynı zamanda da Zehra'nın eniştesidir. Ali Ruhi'nin hayat hikâyesini de bilen Osman Paşa, gemide eğlence yapılırken Ali Ruhi'nin kadehini elinden almış ve orada bir hikâye anlatmıştır. Anlattığı bu hikâye Ali Ruhi'nin babasına aittir. Ali Ruhi o günden sonra içkiye tövbe etmiş ve bir daha içki içmemiştir.

Norm Karakterler: Gemide bulunan askeri öğrenciler, limanda sevdiklerini uğurlamaya gelenler ve sevdiklerinden haber bekleyenler, yolculuk sırasında karşılaşılan insanlar hikâyedeki fon karakterlerdir.

3.9.4.5.Zaman

Olay II. Abdulhamit döneminde,1880'lerde, başlar. Bu yıllar Osmanlı Devleti'nin çöküş dönemine denk gelir. Eserin sonunda yazar, hikâyeyi kaleme aldığı 2007 tarihine gelir. Bugün, çocuklarına Ertuğrul adını verenler ile Ertuğrul adını taşıyanların bile unuttuğu bu hikâyeden kalan hatıraları maddeler halinde okuyucuya verir.

“Haliç'te Mehtap Zamanı, 1880'ler..” (s. 79)

“Ali Ruhi, 1853 yılında Bağdat'ta doğdu. Varlıklı bir ailedendi.” (s.79)

“1887 yılında İstanbul'a bir Japon heyeti gelmişti. İade-i Ziyaret olmak üzere de Ertuğrul Fırkateyni'nin Japonya'ya gönderilmesi kararlaştırıldı.” (s.81)

Ali Ruhi'nin gemideki görevi seyir günlüğü tutmaktır. Hikâye, Ali Ruhi'nin bu görevi nedeni ile bir tür anı özelliği göstermektedir. Ali Ruhi seyir günlüğü tutarken gidilen yerleri belirtmekle kalmamış tarihini de açıkça belirtmiştir.

Hikâyede geçen olayların gerçek tarihlerle belirtilmesi ve kahramanlarının da yaşamış olması hikâyenin gerçekte yaşanmış bir olaydan alındığını göstermektedir. Ali Ruhi seyir günlüğü tutarken yaşadığı olayların tarihlerini belirtir. Eserde de Ali Ruhi'nin seyir günlüğündeki zamanlara yer verilir. Aşağıdaki alıntılar Ali Ruhi'nin seyir günlüğünde yer alan zamanlardır.

“Süveyş Kanalı, Haziran 1889:” (s.84)

“Singapur, 15 Kasım 1889:” (s.90)

“Oshima Adası açıkları, 18 Eylül 1890

“Dersaadet'ten gelen emir de doğruluyordu ki dönüş tarihi 15 Eylül idi. Bu tarih, Japon sularında fırtınalar mevsiminin tam da göbeği demektir.” (s.119)

3.9.4.6.Mekân

Hikâyenin kahramanlarının yolculuğa çıkması nedeniyle hikâyede farklı mekânlar vardır. İstanbul'dan çıkan Ertuğrul Fırkateyn'i Süveyş Kanalı, Singapur, Yokohama, Nagora, Oshima Adası gibi yerlere uğramış ve olaylar buralarda devam etmiştir. Bu kadar uzak yerlere gidilmesine rağmen olaylar denizde, gemide gerçekleşmektedir.

İstanbul: Ali Ruhi, Sultan Ahmet Çeşmesi önünde sevdiği kızı annesinden isteyince oradaki satıcılar tarafından bir güzel dayak yemiş ve bu olaydan sonra Ali Ruhi ile sevdiği kızın adı birlikte anılmaya başlamıştır.

Ali Ruhi, sevdiği kız Ruhsar'dan karşılık göremeyince Japonya'ya yapılacak iade-i ziyaret için adını yazdırmış ve yolculuk esnasında bir nebze aşk derdinden uzaklaşabileceğini düşünmüştür. Ertuğrul, kararlaştırılan günden önce hareket edince limana gelen yolcu yakınları sevdikleriyle vedalaşamadan ayrılmışlardır. Sarayburnu'nda sevdiklerinden haber bekleyenler arasında Zehra ve Ruhsar da vardır.

Süveyş Kanalı: Ali Ruhi ile Yusuf Nafi Efendi iyi dost olmuşlar ve Süveyş kanalı boyunca aşktan söz etmişlerdir.

Singapur: Burada uzun bir süre kalınmıştır. Uzun süre kalınmasının nedeni ise Ertuğrul'un dıştan iyi görünmesine rağmen içinin adeta bir enkaz olmasıdır. Burada kaldıkları süre boyunca Ertuğrul'un bakımı yapılmış ve Ali Ruhi ile Yusuf Nafi Efendi aşk konulu sohbetlerini daha rahat bir şekilde yapmıştır.

Yokohama: Ertuğrul, burada mola vermiştir. Bahriyeliler, Ali Ruhi ve Yusuf Nafi Efendi buraya geldiklerinde Japonların çalışma azimlerine hayran kalmışlardır. Ali Ruhi ile Yusuf Nafi Efendi'nin aşk konulu sohbetleri ve hikâyeleri burada da devam etmiştir.

Oshima Adası Açıkları: Ertuğrul burada bir fırtınaya yakalanmış ve zaten içten enkaz olan bu gemi fırtına sonucunda kayalıklara çarparak parçalanmıştır. Kazada ölenler arasında Yusuf Nafi Efendi ile Ali Ruhi Bey de vardır.

3.9.4.7. Anlatıcı ve bakış açısı

Yazar hikâyede üçüncü tekil şahıs olan 'O' anlatıcıyı kullanmıştır. O anlatıcı daha çok hâkim bakış açısında kullanılan bir anlatıcıdır. Hâkim bakış açısında yazar oluşturduğu karakterler hakkında her şeyi bilmektedir. Onların sırlarını, düşüncelerini, acılarını, sevinçlerini kahramanların anlatmalarına, söylemelerine gerek kalmadan bilir. Yazar bu hikâyede de kahramanları hakkındaki her şeyi bilmektedir. Eserde yer alan hâkim bakış açısına aşağıdaki paragrafı örnek verebiliriz.

Ertuğrul'un güvertesinde hikâye üstüne hikâye dinlerken tutulan nefesler, sözün burasına gelindiğinde, sanki bir ferahlık esinti gibi bir anda bırakıldı. Meclisi tatlı bir dimağ lezzeti dolaştı ve Ali Ruhi'nin kadehine yeniden şarap doldurmak için kadehe uzanan teğmenin elinin üzerine başka bir el değdi. Bu Osman Paşa'nın eliydi ve bizzat şairin kadehini doldurmak için yere çömeldi. Şair mahçup olmuştu. Meclisteki herkes donup kalmışlar, ne yapacaklarını bilememişlerdi. (s.117)

3.9.4.8. Dil ve üslup

Yazar, hikâye geleneğinin özelliklerini eserine yansıtmıştır. Eserde olaylara, fiillere çokça yer vermiştir. Ayrıca hikâye içinde hikâye anlatma özelliğine bu eserinde sıkça başvurmuştur. Olayın bir şairin başından geçmesi nedeni ile eserde şiirlere de yer vermiştir. Yazar fiillerin yanında gidilen yerlerin özelliklerini tam olarak belirtmek, olayların okuyucu zihninde daha canlı bir şekilde tasavvur edilebilmek için betimleyici anlatıma da yer vermiştir. Yazar klasik edebiyatın etkisiyle uzun

cümleler kurmuş ve soru cümleleri ile de okuyucunun düşünmesini sağlamıştır. Eserde dikkatimizi çeken bir başka husus da diyalogların geniş bir yer kaplamasıdır.

Aşağıdaki paragraflarda betimleyici anlatımın özelliklerinden yararlanılmıştır.

“Sultan Abdulaziz’in emriyle 1884 yılında Haliç Tersanesi’nde inşa edilmiş 80 metre uzunluğunda narin bir firkateyn olan Ertuğrul, üç direkli, 2344 tonluk bir yelkenli olup saatte on mil sürat yapabiliyordu.”(s.81)

“Şair, zabitin uzattığı yakut renkli kadehi alırken aslında umutsuz hayatında bu seyahatin pek de kötü olmadığını, belki kendini dinlemesi, aşkını yeniden yorumlaması ve değerlendirmesi için bir fırsat bile düşünüyordu.”(s.86)

Eserde şiire örnek olarak aşağıdaki beyiti verebiliriz.

“Sufî mecaz anladı yâre mahabbetim

Âlemde kimse bilmedi gitti hakikatim” (s.87)

Aşağıda hikâye içinde hikâye anlatma geleneğinden yararlanılarak Yusuf ve Zeliha’nın hikâyesinden bir parça yer almaktadır.

“Ey Zeliha’nın gönlünü alıp onu perişan eden, o senin yüzünden acze düştü, yârsız kaldı da sen onu hasta bıraktın, derdine derman olmadın. Onun gönlünü kaptın... Geri versen ne olur?!.. Buna kadirsin de üstelik...”

Yusuf içini geçirip cevap verdi:

“Ben o zavallı kadının gönlünü çelmedin. Bunun için bir şey de yapmış değilim. Ne onun bana gönül verdiğiinden haberdar idim, ne gönlünü çelmeye kastettim. Onun gönlüyle işim olmaz benim” (s.106)

3.9.5. Aşk ve şiir

3.9.5.1. Eserin kimliği

Aşkname adlı eserin içinde yer alan eser 128-184 sayfaları arasındadır. Aşkî mahlasıyla şiirler yazan İlyas'ın yaşamöyküsünü konu alan bir hikâyedir.

3.9.5.2. Olay örgüsü

Olay, Aşkî İlyas’ın Cemile adlı bir genç kıza âşık olması ardından onun başına gelen hazin bir öyküden oluşur. İlyas gençlik çağında gül tarlasına çikımcı olarak işe

başlar. Çalışırken Cemile'yi görür. Onu görür görmez aşk ateşine tutulur ve kendinden geçer. Kendine geldiğinde de Cemile'nin arkasından ayrılmaz hale gelir. Cemile için şiirler yazmaya başlar. İlyas'ın Cemile'ye olan aşkı bir yana dursun İlyas'ın babası, İlyas için Süleyman Han'dan oğluna bir iş ister. Süleyman Han İlyas'ı yeniçeri ordusuna alır ve onu solaklarından biri yapar. Süleyman Han'ın da araya girmesi ile İlyas'a Cemile'yi isterler ve aile kızlarını vermek istemese de Süleyman Han'ı kıramayarak Cemile'yi İlyas'a verir. Cemile ile İlyas'ın evlenmesine tek bir engel kalır. O da yeniçerilerin rütbe ilerleme dönemi olan on yıl geçmeden evlenmelerinin yasak olmasıdır.

Süleyman Han, Almanya için sefer düzenlemeye karar verir. İlyas da Sultan'ın solaklarından olduğu için onunla beraber sefere çıkar. Mut Nehri'ne geldiklerinde nehir taşar ve Sultan Süleyman solaklarına nehirde kalanları kurtarmaları için emir verir. İlyas hemen suya atlar ve oradaki insanları kurtarıken başını bir kaya parçasına çarpar ve kendinden geçer. Kendine geldiğinde güneşin tepede olduğunu ve etrafında kimsenin kalmadığını fark eder. İlyas, Alman askerlerine esir düşer ve sonra da bir çiftlik sahibinin kölesi olarak çalışır. Çiftlik sahibi ile arası iyi olan İlyas, çiftlikte arama olacak diye sahibi tarafından bir miktar para verilerek serbest bırakılır.

İlyas, döndüğünde bir süre kimliğini saklayarak Yurgen Kafır olarak bilinir. Bu sırada yokluğunda neler olduğunu kısa sürede öğrenir. Cemile evlenmiştir ve iki çocuk annesi mutsuz bir kadındır. İlyas, baba ocağına gittiğinde kimliğini açığa çıkarır. Ulufesini alan ocaktan arkadaşları onun geldiğini öğrenince gece evine baskın yapıp onu bir güzel döverler ve gözüne kireç dökerek onu kör ederler.

İlyas bir süre Bayramî dergâhında kalır ve burada aşkın sırrına varır. Cemile'ye olan aşkı azalmadan onun aşkından İlahî aşka erme yoluna gider. Ancak Cemile'ye olan aşkı dayanılmaz hale gelince dergâhtan ayrılır ve çerağ uyandırarak padişaha meramını anlatabilir. Süleyman Han, onu dinledikten sonra ona ikramlarda bulunur, bir ev verir, gözlerini tedavi ettirir ve kocası ölen Cemile ile İlyas Efendi'nin evlenmesini sağlar. İlyas, elindeki parayı hesapsızca harcar ve kısa sürede iflas eder. Üstelik Cemile'nin ilk eşinden kalma iki çocuğuna kendi iki çocuğu da eklenince ailenin geçiminde daha da zorlanmaya başlar. Padişahın ölümünün

ardından işinden de olur ve maddi imkânsızlıklar nedeni ile Cemile vefat eder. Hayatının sonuna kadar Cemile'nin ölmesinin sorumlusu olarak kendini suçlar. Hayatını geçindirebilmek için şiirlerini yazmaya ağırlık verir.

İlyas artık bir kulübede yalnız başına yaşamakta ve kızı Aşire'de başka kendisini arayan soran bulunmaz. Aşire de annesinin ölümünü babasından bildiği için o da babasının yanına pek uğramaz. Son gelişinde babasının, annesi Cemile'nin ardından ne kadar acı çektiğini görünce babasını suçlamaktan vazgeçer ve ona acır.

Yalnız yaşayan İlyas, hayat hikâyesinin birilerine örnek olması kaygısı ile başına gelenlerin yazılmasını ister. Zaten az gören gözleri yaşlılığın da etkisiyle göremez hale gelir. Birini bularak bu hikâyenin yazılmasını sağlar. Yazıcının notunda İlyas'ın soğuk kış gününde dışarı çıkıp Cemile diye bağırarak karlara düşüp öldüğü yer alır.

3.9.5.3.Tema

Aşk: İlyas Efendi gül toplama mevsiminde Cemile adlı bir kızı görmüş ve onu görmesiyle kendinden geçmiştir. İlk görüşte bu kıza âşık olmuştur. İlyas Efendi sonra yeniçeri olarak görev yaparken Cemile'yi babasından ister. Cemile'nin babası kızını vermek istemese de Süleyman Han'ın ricasıyla kızını İlyas'a verir. Bu iki âşık nişanlanmalarına karşılık evlenmelerine yakın bir dönemde İlyas'ın öldüğü haberi gelince Cemile'yi başkasına verirler. İki sevgili yıllar sonra evlenirler. İlyas Efendi'nin hesapsız harcamaları, Cemile'nin hastalanmasına ve sonrasında ölmesine neden olur.

Aşkname adlı kitapta iki sevgilinin kavuştuğu tek hikâye budur. Ancak bu hikâyede kavuşan âşıkların evlendikten sonra acı hayat tecrübeleri kazanmaları yer almaktadır. Sonuçta pişman olunacak davranışların sergilenmesi sevgilileri hazin sona götürmüştür.

Savaş: Sultanın solaklarından olan İlyas Alaman üzerine çıkılan seferde görevlidir. Çıkılan bu seferde suyun altında kalan insanları kurtarmak için suya atlamış ve aldığı bir darbe sonucu bayılmıştır. Kendine geldiğinde etrafında kimse

kalmamış ve onu bulamayan arkadaşları öldüğüne kanaat getirmişlerdir. İlyas, Alaman devletinde uzun süre esir olarak çalışmıştır.

3.9.5.4. Şahıs kadrosu

Aşkî İlyas Efendi: Hikâyenin başkahramanıdır. Gençlik çağında gül tarlasında çalışırken Cemile'ye âşık olmuş ve ömrünün sonuna kadar ona olan aşkına sadık kalmıştır. Yeniçeri olmuş ve Alman topraklarında esir düşmüştür. Ülkeye döndüğünde ise Cemile'ye kavuşmayı düşünürken onun evlilik haberini almıştır. Bir süre Yurgen Kâfir olarak gezmiştir. Kimliğini açığa çıkarınca arkadaşları tarafından dövülerek gözleri kör edilmiştir. Daha sonra tarikata girmiş ve Cemile'nin aşkını kendine rehber edinerek ilahî aşka ulaşmıştır. Ancak Cemile'ye olan aşkı dayanılmaz hal alınca çerağ uyandırmış ve sonrasında padişahın lütfuna mazhar olmuştur. Parasını hesapsız harcaması sonucu iflas etmiş ve yokluktan dolayı Cemile'nin ölümüne neden olmuştur. Gerçekte yaşamış bir şahsiyet olan Aşkî İlyas Efendi hakkında İskender Pala, Âşık Çelebi'nin Meşâirü'ş-Şuarâ adlı eserindeki 176a ve 177a sayfalarında yer alan şu bilgilere yer verir:

İstanbul civarından Yenihisar'dandır. Adı İlyas, hüsn-i hulk ve bîdillikte makbûl-i nâsıdır. Yeniçeri idi. Yani âteş-i neberdin semenderi idi. Nice kez fütâde padişah önünde piyade sefer idüp Alaman Seferi'nde öldü diyü ulûfesin kestirirler; dirliğinde üzerine ölüm yelin estirirler. ol dahi başından borkü gidip maz'ul borkün giydikte İstanbul'da Müeyyedzade Şeyh Hacı Efendi merhûmun zaviyesinde sofı olup Hacı Bektaş kisveti yerine Hacı Bayram tacın giydi. Bادهu küttâb zümresine dahil oldu. Molla İdris Ebülfazl Çelebi ki defterdâr-ı vakt idi, eyüce kitabetler virüp mer'i vü makbûl itdi. Ve kendü ser ü sâ mân buldu. Cânib-i Üsküdar'da deryaya müşrif ü müşerref bir Ferruh u ferah-bahş kenarda mesken tuttu. (s. 127)

Cemile: İlyas'ın sevdiği kadındır. İlyas Cemile'ye ilk görüşte âşık olmuştur. O güne kadar İlyas'ın gördüğü en güzel kızdır. Cemile ve İlyas nişanlanmışlardır fakat İlyas'ın Alman Seferi dönüşünde ölüm haberi gelince Cemile'yi başkasına vermişlerdir. Cemile'nin kocası ölünce İlyas ile evlenmiştir. İkisi ilk eşinden ikisi de İlyas'tan olmak üzere dört çocuğu olmuştur. Eşinin iflas etmesiyle maddi sıkıntılar çekmeye başlamış ve rahatsızlanarak vefat etmiştir. Eserde Cemile'nin güzelliği şöyle anlatılır:

“Omzunda fıstıki şal, üstünde bürümcük gömlek ve sırtında üstü dar, altı geniş firfırlı yün sokman ve bir kemerle belinde toplanan etek içinde bir huri idi bu.” (s.136)

Bu kız cininden kaçmış bir peri yahut yeryüzünde unutulmuş bir melek olmalıydı. ‘Bu güzelliği övmeye çalışan dilsiz kalır; tasvire yeltenen kelimelerini yitirir’ diye geçirdi içinden. Sonra başını döndürmek istedi ama yapamadı; öylece baktı, baktı, baktı... Urbası üzerinde bir kefen kesildi de o cansız kaldı sanki. Baktı... Yalnızca baktı... Kaşları yaya gibiydi, can sultanına kastettiler. Kirpikleri ok oktu, gönlünü hedef edindi. Küçük ağız hokkası içinde dişleri otuz iki inciye; ciğerlerini yakut eyliyor, kana boyuyordu. Yanağındaki ayva tüyleri bir aşk fermanının yazılarıydı; hemen, şimdi, dizlerinin dibindeki çıkımcı oğlanın ölümünü emrediyordu. (s.136)

Aşire: İlyas’ın kızıdır. Annesinin ölümünü babasından bilmektedir. Bu nedenle babasını ziyarete pek gitmemektedir. Babasını son ziyaretinde, babasının annesi Cemile’ye olan aşkını gördükten sonra babasını suçlamaktan vazgeçmiş ve babasına acımaya başlamıştır.

Abdullah: İlyas’ın diğer çocuğudur. Nerde olduğu ne yaptığı bilinmemektedir.

İlyas’ın Babası: İlyas gibi askerdir. İlyas’ın yeniçeri olmasını sağlamıştır.

Süleyman Han: İlyas, Süleyman Han’ın hizmetine girmiş ve onu koruyan solaklarından biri olmuştur. Süleyman Han’ın emriyle Mur Nehri’ne atlanmış ve sonrasında kimse tarafından görülmeince öldüğüne hükmedilmiştir. Süleyman Han, İlyas’ın yaşadığını öğrenince maddi açıdan ona ihsanlarda bulunmuştur.

Memi Beçe: İlyas’ın yeniçeri iken samimi arkadaşlarından biridir. İlyas’ın ölmediğini öğrenince ona yardım etmek şöyle dursun arkadaşından kaçmıştır.

Zülkarneyn Ağa: Baba dostudur. İlyas’ın baskına uğraması ardından onu şehre götürmüş ve tedavi olmasını sağlamıştır.

Hekim Abdülhay Efendi: İlyas’ın ilk tedavisini yapmış ve onu Bayramî tekkesine yerleştirmiştir.

Müeyyetzade Efendi: İlyas’ın mürşididir. Onun manevî alanda beslenmesini sağlamıştır. İlyas bu tekkede aşk makamına ermiş ve Aşkî İlyas Efendi olarak anılmaya başlanmıştır.

Defterdar Ebülfazl Efendi: İlyas’ın maddi ihtiyaçlarını karşılayan tekkedeki yakın bir arkadaşdır.

Almanya'daki Çiftlik Sahibi: İlyas'ı Alman askerlerinin elinden kurtararak çiftliğinde çalıştırmaya başlamıştır. İlyas'ın işinden de memnun olunca İlyas'ın çocukları ile de ilgilenmesini istemiştir. Çiftlik denetlenmeden önce İlyas'a para vererek onu memleketine göndermiştir.

Norm Karakterler: Süleyman Han'ın at sırtında halkın içinden geçerken orada bulunan topluluk, dülger, Cemile'nin annesi ve babası, tekkedeki dervişler, İlyas'ın evinde verilen eğlencelerdeki kalabalık, İlyas'ın öldü zannedilerek düzenlenen cenaze törenine katılanlar hikâyede yer alan norm karakterlerdir.

3.9.5.5. Zaman

Padişahların ve seferlerinin eserde yer alması hikâyenin yaşandığı zaman konusunda bize bilgi vermektedir. Olay, Süleyman Han zamanında yaşanmaktadır. İlyas da Süleyman Han'ın solaklarından biri olarak görev yapmaktadır. Eserde Alman seferi de yer almaktadır. Süleyman Han, Alman seferine çıkmıştır. Bu sefer sırasında da İlyas kaybolmuş ve arkadaşları tarafından öldüğüne hükmedilmiştir. Eserdeki zaman yalnızca Kanuni Sultan Süleyman'ın padişahlığı ile sınırlı değildir. Kanuni'nin ölümünden sonra tahta geçen Sultan Selim döneminin bir kısmı da hikâyedeki zamanı kapsamaktadır. Kanuni'nin ölmesi ile kendini koruyan padişahın olmaması İlyas'ın daha da zor zamanlar geçirmesine neden olmuştur. Hikâyede yıl olarak verilen tek zaman dilimi yazıcının notunun bulunduğu zamandır. İlyas hayatının kalıcı olması ve yaşadıklarından birilerinin ibret alması için hayatını yazdırmaya karar vermiş ve ömrünün son zamanlarına denk gelen tarihi, okuyucuya belirtmiştir. Yazıcının notunun olduğu şu bölümde İlyas Efendi'nin hayatının son dönemlerinde insanların ibret alması için hikâyesini yazdırmaya başladığı tarih şu şekilde yer almaktadır:

“1573 yılının şu son günlerinde, umutların ve hüznün iç içe girdiği şu anda, bütün bir ömrü küçük bir hatıraya düğümleyip yaşamış bir adam olarak düşünüyorum da...” diye başladı İlyas Efendi anlatmaya ve büyük bir heyecan, sonsuz bir şevkle, titreyen sesine yüreğinden bir güç vererek devam etti sonra; “Beykoz çayırındaki yağ gülü tarlasında kızıl güller arasında açan beyaz gülü övmek maksadıyla söylediğim şu birkaç beytin şiirden ziyade yüreğimdeki samimi aşk duygularının bir terennümü olduğunu hiç unutmadan... Ve bu çok özel mısraları hiç kimselere okutmamak için kitap sandığının en gizli kısmında özel ve derin bir hatıra olarak yıllar yılı saklayıp durduktan sonra...” (s.133-134)

Olaylar Kanuni Sultan Süleyman'ın padişahlığı döneminde başlamış ancak onun ölümünden sonra da olaylar yaşanmaya devam etmiştir.

Süleyman Han unu koruyordu, bunu herkes görüyor ve kıskanıyordu. Hatta bir ikindi vakti sultan Üsküdar'da tenezzühte iken ikindi kahvesini onun yalısında içmiş, orada baktığı kendi sarayının ihtişamını seyrederken birlikte bir şiir yazmışlar ve o gün Aşkı Efendi'nin gözlerinin tamamen görmeye başladığına sevinip bir de vazife bağışlamış, onu kâtipler zümresine katmıştı. (s.176-177)

Eserde mevsim, gün adları ve zaman zarfları da bulunmaktadır.

Daha dün gibiydi; Balkanlar'dan gelmiş üç aile Beykoz sahillerinden sırtlara doğru çayırılıkta gül tarlaları açmış ve yağ gülü yetiştirmeye başlamışlardı. Son birkaç yıldır Boğaz'ın iki yakasındaki köylerin delikanlıları ile genç kızları gül mevsiminin yolunu gözlüyor, bu kısa ama çok kârlı ve eğlenceli işten hem maddi hem manevi pay kapmaya çalışıyorlardı. Çünkü yağ gülleri mayıs başlarında açıyor, yağ kazanları Hıdırellez'de kuruluyor ve haziran geldiğinde her şey olup bitmiş, heyecanlı geçen bir bahar mevsimi daha, arkasında serin hatıralar bırakarak uzaklaşıp gitmiş oluyordu. (s.134)

3.9.5.6. Mekân

Olaylar çoğunlukla İstanbul'da geçmesine rağmen İstanbul dışında mekânlar da vardır.

İstanbul: İlyas Efendi için Beykoz'da Boğaz'ın iki yanında bulunan gül tarlaları geniş mekânlar arasında yer almaktadır. İlyas burada hayatı boyunca seveceği Cemile ile karşılaşmış ve ona âşık olmuştur.

Rumelihisarı: İlyas'ın baba ocağının bulunduğu yerdir. Acı tatlı günlerinin bulunduğu bu yer İlyas için dar mekânlar arasındadır. İlyas, baba ocağına geldiğinde yıkık dökük bir virane evi karşısında bulur. Yine de bu evde kalmaya karar verir. İlyas'ın yaşadığını öğrenen ulufe çetesi onun maaşını almaya devam etmek için gece yarısı onun evine baskın yaparlar. İlyas'ı bir güzel döven çete onun gözlerine kireç dökerek İlyas'ı kör ederler.

Yenihisar: İlyas çerağ uyandırdıktan sonra onun yaşadığını öğrenen padişah İlyas'a büyük ihsanlarda bulunmuştur. İlyas, padişah'tan aldığı parayla Boğaz'a karşı bir yalı satın almıştır. Cemile ile de evlenen İlyas bu konakta mutlu günler geçirmiştir. İlyas bu dönem içinde hesapsız harcamalar yapmış ve yalıyı satarak Yenihisar'dan bir kulübeye taşınmıştır. Cemile rahatsızlanmış ve maddi imkânsızlıklardan dolayı Yenihisar'daki bu kulübede vefat etmiştir. İlyas da şehirden

uzak olan bu kulübede yaşamını devam ettirmektedir. Herkesten uzak tek başına bir hayat süren İlyas burada geçmişin pişmanlıklarını yaşamaktadır.

Niş Karargâhı: Süleyman Han sefere çıkmıştır. Niş karargâhında iken Alaman'dan gelen elçileri karşılama görevi Solak İlyas'a verilir. İlyas bu karargâhta padişahın Alaman seferine çıkacağına padişahın kendi ağzından duymuştur.

Mut Nehri: Mut Nehri'nin taşması sonucu padişah suda kalanlara yardım etmesi için solaklarını görevlendirmiştir. İlyas da nehirde boğulmak üzere olanları kurtarıırken darbe almış ve bayılmıştır. Kendine geldiğinde ise etrafında kimse kalmamıştır. Mut Nehri, İlyas için dar mekândır. Çünkü bu sefer dönüşünde Cemile ile evlenecekken kendisinin ölüm haberinin İstanbul'a ulaşması üzerine Cemile'yi başkasına vermişler, kendisi de Almanya'da esir hayatı yaşamıştır.

Bayrami Tekkesi: İlyas'ın dövülüp gözleri kör edildikten sonra baba dostu onu alıp şehre götürmüş ve ilk tedavisini yaptırmıştır. Hekimin yardımlarıyla tekkeye yerleşen İlyas buradaki dervişler tarafından çok sevilmiştir. İlyas bu tekkede benliğinden sıyrılarak ilahi aşka ulaşmış ve artık çevresindeki insanlar tarafından Aşkî İlyas Efendi olarak bilinmiştir.

3.9.5.7. *Anlatıcı ve bakış açısı*

Yazar eserinde üçüncü tekil şahıs anlatıcı 'O' anlatıcıyı kullanmıştır. İlyas Efendi hayatını yazmaya karar verdikten sonra gözleri görmediği için kendisi yazacak halde değildir. Bunun için hayatını bir tanıdığına yazdırmaya karar verdi. Anlatıcı eserde kendisinin kim olduğunu açıklamamaktadır. Ona göre eseri kimin yazdığı değil eserde ne anlatıldığı önemlidir.

Eserin başından sonuna kadar hâkim bakış açısı yer almaktadır. Zaten hâkim bakış açısının sonucu olarak da 'O' anlatıcı kullanılmıştır. Anlatıcı kahramanları hakkında her şeyi bilmektedir. Öyle ki onların düşüncelerini okuyup nasıl hareket ettiğini okuyuculara bildirmektedir.

Yazar eserinde üçüncü tekil şahıs anlatıcı 'o' anlatıcıyı kullanmıştır. İlyas Efendi hayatını yazmaya karar verdikten sonra gözleri görmediği için kendisi yazacak halde değildi. Bunun hayatını bir tanıdığına yazdırmaya karar verdi. Anlatıcı

eserde kendisinin kim olduğunu açıklamamaktadır. Ona göre eseri kimin yazdığı değil eserde ne anlatıldığı önemlidir.

Anlaşmamıza göre o anlatırken ben olayları onun gözüyle görecektim, onun kalbiyle hissedecektim. Eğer bunu başaramazsam anlatılanları unutmak kaderim olacaktı. İşte bu yüzden, şimdi size aktardığım her satırı ondan duyduğum kelimelerle birebir yazıya geçirilmiş sayınız. Ben kim miyim? Ne önemi var?!.. Onun oğlu, Hisarköyü'nden bir baba dostu, kapısına uğrayan bir köpek, bacasına tünemiş bir baykuş... Fani ömürlerin ne önemi var!.. Anlattıklarım sizi inandırabiliyorsa bunu aşka düşkün bir şairin samimiyetine veriniz, inanmıyorsanız o benim beceriksizliğimdir. (s.134)

Aşkî'nin narasını işiten dervişler onun Allah aşkıyla son derece yüksek mertebelere erişmiş bir derviş olduğuna bir kez daha hükmettiler. Kimse Cemile'ye duyduğu aşkın o anda gerçek güzellik içinde bir yer edindiğini ve beşeri aşk ile ilahi aşkın birbirine karıştığını, bu seferki naranın Cemile'ye ait olduğunu bilmedi. Kimse yanlarında oturup arada sırada şiirler söyleyen bu âmâ şairin yıllardır hasret çeken âşık olduğunu anlayamadı. Oysa şeyh her şeyi biliyordu, malum olmuştur. (s.167)

3.9.5.8. Dil ve üslup

İskender Pala bu eserinde de diğerlerinde olduğu gibi hikâyeye içinde hikâyeye anlatmıştır. Yazarın anlattığı hikâyelerin konusuna baktığımızda genel itibari ile aşkı konu almaktadır. Bu eserin de konusunun aşk olması dolayısı ile yazarın anlattığı hikâyeler de aşkla ilgilidir. Hikâyelerin yanında başka konulu şiirler de eserde yer almaktadır. Yazarın dikkatimizi çeken bir diğer özelliği ise noktalama işaretlerini kullanma şeklidir. Cümle sonunda aynı anda soru işareti, ünlem işareti ve üç noktayı beraber kullanan yazar alışlagelmişin dışında bir tarz oluşturmuştur. Yazar bu eserinde de karşılıklı konuşmalara yer vermiştir. Karşılıklı konuşmalarda kahramanlar kendi dil özelliklerine göre konuşturulmamış, yazı dili olarak kabul edilen İstanbul ağzının günümüzdeki şekliyle konuşturulmuştur. Fiil cümleleri kullanan yazar eksilteli cümle, sıralı ve bağlı cümlelere de yer vermiştir.

Yazar eserde açıklamalara da yer vermiştir. Bir olayı anlatırken onun nedenine de inmiştir.

Kırkikindilerin istilasına uğramış o bahar çağında, komşusunun sandalını ödünç alıp Beykoz'a geçtiği o gün de yine yanında en samimi iki arkadaşı, iki kan kardeşi vardı. Niyetleri gülyâğcı ağayı bulup gündelik ile çıkımcı yazılmaktı. Çıkımcılık, toplanan gülleri küfelere doldurup kazanlara taşımaya deniyordu ve oldukça kârlı bir işti. (s.135)

“Yeniçeriler rütbe ilerlemelerine göre on yıl kadar evlenemez, ancak ondan sonra bölük ortasından haneye çerağ çıkarlar ve evlenmelerine izin verilirdi.” (s.147-148)

Aşağıdaki beyit eserde şiirlerin de yer aldığını göstermektedir.

“Yerde kalırsa eylediğim âh u zâra yuf

Yardan murâdım almaz isem rûzigâra yuf” (s.150)

Anlaşmamıza göre o anlatırken ben olayları onun gözüyle görecektim, onun kalbiyle hissedecektim. Eğer bunu başaramazsam anlatılanları unutmak kaderim olacaktı. İşte bu yüzden, şimdi size aktardığım her satırı ondan duyduğum kelimelerle birebir yazıya geçirilmiş sayınız. Ben kim miyim? Ne önemi var?!.. (s.134)

3.9.6. Yollarda

3.9.6.1. Eserin kimliği

Yollarda adlı hikâye, Aşkname'nin 185-225 sayfaları arasında yer almaktadır. İskender Pala bu hikâyede Sa'dî-yi Sirozî'nin başından geçen elim bir aşkı anlatmaktadır.

3.9.6.2. Olay örgüsü

Yazıcının notuna göre, yazıcı bu hikâyeyi sararmış bir cönk defterinde karışık halde bulur ve onları düzene koyar. Ancak eserin tamamı bu defterde yer almamaktadır. Yazıcı, Osmanlı arşivinde bazı mektuplar bulur ve bu mektupların bu hikâyenin devamı olduğunu düşünerek hikâyeye ekler, yine de hikâyenin sonunu tamamlayamaz. Tamamlama işini okuyucunun hayal gücüne bırakır.

Sadettin Efendi felekten bir gece çalar ve kendini bilmez bir halde sokaklarda gezmeye başlar. Bir konağın bahçesinde otururken eğlence sesi duyar ve kulağını bu sese kabartır. Farkında olmadan konağın bekçilerine yakalanır ve bekçiler onu konak sahibinin huzuruna çıkarırlar. Konak sahibi Hersekzade Ahmed Bey gece yarısı evini dinleyen bu adama sorduğu sorular karşısında aldığı cevaplar nedeni ile adamın zekâsına hayran kalır. Onu kadiya teslim etmek yerine eğlence meclisine katar. Bununla da kalmayıp kızının da bulunduğu mecliste haremlik selamlık riayetini uymaz. Kızının orada kalıp şarkı söylemesine müsaade eder. Sa'dî Efendi bu kızı görür görmez ona âşık olur. Hersekzade Ahmed Bey'in kızı Ceyda da gece yarısı gelen bu gence gönlünü kaptırır.

Hersekzade Ahmed Efendi bu gencin Cem Sultan'ın maiyetine katılmasını sağlar. Sa'dî Efendi, Cem Sultan'ın mali işlerine bakan bir memur olur. Sa'dî Efendi,

Cem Sultan'ın hizmetine girmesiyle İstanbul'dan ayrılmak zorunda kalır. Bundan sonra Sa'dî Efendi aşkın ve dostluğun, Ceyda ve Cem Sultan'ın arasında kalır.

Sa'dî Efendi sevgiliden ayrı kalmanın hasretini azaltabilmek için neredeyse bütün maaşını, yazdığı mektupları sevdiği kadına göndermeye kullanır olur.

Sa'dî Efendi yazdığı mektuplarda Rodos'a gittiklerini, orada nelerle karşılaştığını, Osmanlının hakir düşmemesi için ellerinden geleni yaptıklarını, Kâbe'ye gidip hacı olduklarını anlatır. Bunlardan da önemlisi Ceyda'ya yani sevgilisine duyduğu aşkı dile getirir. Anlattığı olaylar arasında sevgilisine benzeyen esir bir kız görünce onu Ceyda sanıp bayıldığını ve Türkçe bilmeyince sevindiğini de dile getirir. Sa'dî bu kızı satın alıp özgürlüğüne kavuşturur.

Mektup'un kırmızı mürekkeple yazılı olduğu bölümde Hersekzade Ahmet Efendi'nin, kızının Sa'dî Efendi'ye âşık olduğunu bilmekte ve buna göz yumar gibi görünmekte olduğu; ancak Hersekzade'nin, Sa'dî'yi Cem Sultan'ın peşinden göndermesi, sahte bir ölüm belgesi düzenlettirerek kızına Sa'dî Efendi'nin öldüğü haberini vermesi ve kızını başka biriyle evlendirmesi anlatılır.

Sa'dî Efendi derviş kılığında ülkeye döndüğünde sevdiği kızın başkasıyla evlendirildiğini ve ikinci çocuğunu doğurmak üzere olduğunu bilmez.

Lacivert mürekkeple yazılan mektupta da Sa'dî Çelebi'nin bir saraç ile arkadaşlık ettiği, bu saraç ile muhabbetini ilerlettiği, ağzını sıkı tutamayıp onunla rahat konuştuğu, bu saraçın Sultan Beyazıd Han'ın akrebi olduğu, Sa'dî'yi ihbar ederek onun idam edilmesine neden olduğu, kısa süre sonra da Cem Sultan'ın ölüm haberinin İstanbul'a geldiği yazmaktadır.

3.9.6.3. Tema

Aşk: *Yollarda* adlı hikâyede ana tema aşktır. Sa'dî, Hersekzade'nin kızı Ceyda'ya âşık olmuştur. Sa'dî'nin bu aşkı karşılıksız değildir. Sa'dî uzak diyarlara gidince kazandığı ücreti, sevgilisine haber gönderebilmek için kullanmıştır. Bir esir kızın Ceyda'ya benzediğini görünce sevgilisinin ve sevgisinin hatırına onu alıp özgürlüğüne kavuşmuştur. Sa'dî Efendi yaşadığı süre zarfında sadece Ceyda'yı sevmiş ve ondan başkasına bakmamıştır. Ancak Ceyda sevdiği adamı öldü zannettiği

için bir başkası ile evlenmiştir. Ceyda'nın bir başkası ile evlenmesi onun Sa'di Efendi'ye gerçek manada âşık olmadığını göstermektedir.

Yolculuk: Sa'di, Cem Sultan'ın hizmetine girmiştir. Yıldırım Bayezit ile kardeş olan Cem tahta çıkamayınca ülkede huzurun sağlanması için Bayezit onu ülkeden göndermiştir. Cem ve yanındakileri, yolculukları sırasında birçok olumsuzlukla karşılaşmışlar ve Osmanlı'nın adını zelim etmek için ellerinden geleni yapmışlardır.

3.9.6.4. Şahıs kadrosu

Sa'dî-yi Sirozî: Sahn-ı Seman Medresesi mollalarındandır. Asıl adı Sadettin'dir ancak Sa'di olarak tanınır. Hersekzade'nin kızına âşık olmuş ve hayatı boyunca bu aşka sadık kalmıştır. Şair eşrafından olan Sa'di Efendi şiirle uğraşmasının yanı sıra Cem Sultan'ın maliye işleriyle ilgilenmektedir. Sa'dî, Cem Sultan'ın peşinden Konya'ya, Rodos'a Kabe'ye ve Fransa'ya gitmiştir. Onun Fransızca bilmesi nedeni ile Cem Sultan onu gizli görev de vermiştir. Cem Sultan, ondan Rodos'takilerin Osmanlı hakkındaki görüşlerini öğrenmesini istemiştir. Sa'dî, Cem Sultan'ın bütün emirlerini yerine getirmiş ve ona sırdaş dahi olmuştur. Sa'dî dostluğu için hasret çekmeyi göze almış, her an vatana ve sevgiliye kavuşmanın hayaliyle yaşamıştır. Derviş kılığında şehre dönmüştür ve Sultan Bayezid'in emri ile idam edilmiştir. İskender Pala, Sa'di-yi Sirozî hakkındaki şu bilgiyi Sehi Bey'in Heşt Behişt adlı eserinden almıştır.

Fasîh ve belîğ şair ve sanayi-i şiirde mâhir, Sultan Cem şairlerinden. Merhum Sultan Bayezid gelip tahta cülûs ettikten vüzerâ ve ümerâ dest-bûs edip makarr-ı saltanata mukarrer oldukta Sultan Cem ile deryaya bilece sefer kılup bir nice yıl diyâr-ı gurbette ve vadi-i mihnette beline hizmet kemerin berkidüp mütemeddim-i sefer-i bahr ü berr iken tebdîl-i sûret ve tağyîr-i kisvet kılup dervîş şeklinde İstanbul'a gelüp bazı eşhâs ile tahsîl-i münâsebet eyleyüp esnâ-yı müvâneset ü musâhabette söz kaçırup gamz-ı gammâz ile keşf-i râz olup ve kendüde dahi mektuplar bulunup hıyânet-i fehm olmağın azâb-ı gazab-ı pâdişâhîye mazhar vâkî olup Galata Boğazı'nda deryâyı amîk gark ve lücce-i belâyı azîme müstağrak ettiler. Bu ebyât onun eşârlarındandır ki zikr olunur. Şiir:

Dedim Ka'be midir kûyun dedi bâğ-ı cihândır bu

Dedim Tûbâ mıdır boyun, dedi serv-i revândır bu

Ve bu beyt dahi onun meşhûr olan eş'arındandır:

Ruhların şevki nola sînemde eylerse vatan

Bu cihândur vakt olur külhanda sultanlar yatar (s. 185)

Ceyda Hanım: Hersekzade'nin kızıdır. Santur çalıp şarkı söyler. Molla Sadeddin'in gönlünü de santur çalıp şarkı söylerken çalmıştır. Ceyda Hanım da Sadeddin'e gönlünü kaptırmış ve babasına Cem Sultan'ı sorarken aslında Sa'dî Efendi hakkında bilgi almak istemektedir.

Mavi gözlü, kıvrım kıvrım saçlı ay cemalli bir güzeldir. Ceyda Hanım da babasının tuzağına düşmüş sevdiği adamı öldü zannederek başka biriyle evlenmiştir.

Hersekzade Ahmed Efendi: Devletlulardan biridir. Molla Sadeddin çok içtiği bir zaman Hersekzade'nin konağı önünde duyduğu sesi daha yakından duymak için bahçenin içine girmiş ve konak muhafızı onu yakalayıp Hersekzade'nin huzuruna çıkarmıştır. O da Molla'nın bilgisine hayran kalmış ve onu kadıya teslim etmek yerine şiir meclisine davet etmiş ve kızının hatırı için de affetmiştir.

Hersekzade Ahmed Efendi, kızının Molla'ya olan sevgisini bilmekte ancak buna ses çıkarmaz gibi görünmektedir. Ancak Molla Sadeddin'e Cem Sultan'ın yanında iş bulmuş ve o ülkeden gidince de ona sahte bir ölüm belgesi düzenlettirip Sadeddin'in öldü haberini kızına ulaştırarak kızını başka biriyle evlendirmiştir.

Cem Sultan: Sultan Bayezid'in kardeşidir. Bayezid'in taht kavgasını kazanması üzerine ülkeden uzaklaşmış ve Rodos Şovalyeleri'ne sığınmıştır. Sultan Bayezid, kardeşi Cem için onlara vergi ödemektedir. Cem Sultan gittiği yerlerde büyük sıkıntılar çekmiş, Osmanlının adının zelil olmaması için elinden geleni yapmaya çalışmıştır. Osmanlının düşmanları Cem Sultan'ı elinde tutarak Osmanlıya karşı bir koz olarak kullanmak istemektedir. Eserin sonunda ülkeye Cem Sultan'ın da ölüm haberi gelmiştir.

Cem Sultan şiire ve şaire önem veren bir şahsiyettir aynı zamanda. Hem kendisi şairdir hem de çevresindeki şairlere elinden gelen yardımı yapmaktadır.

Saraç Cafer: Sa'dî Çelebi, derviş kılığında ülkeye döndüğünde ayakkabısını tamir ettirmek için bir saraçın yanına gider ve onunla muhabbeti ilerletir. Bu saraç

Sultan Bayezid'in akreplerindendir ve Sultan Bayezid'e Sa'dî Çelebi'den öğrendiği bilgileri iletmış ve bunun sonucunda Sa'dî idam edilmiştir.

Eserdeki Norm Karakterler: Hersekzade'nin muhafızları, Toğan Bey, Memi Şah, Hasan Çavuş, esir kız, Rodos Şovalyeleri, Fransızlar, Ceyda'nın kocası, Sa'dî Çelebi ile birlikte Cem Sultan'ın yanında bulunan diğer kişiler eserde yer alan norm karakterlerdir.

3.9.6.5. Zaman

Olayın yaşanma zamanı Fatih'in son dönemleri ve Şehzade Bayezid'in tahta çıktığı yıllardır. Eserdeki zaman hakkında Sa'dî'nin Ceyda'ya yazdığı mektuplar okuyucuya geniş bilgi vermektedir. Mevsim isimleri o dönemde Osmanlı'da kullandıkları takvime ve günümüzde kullanılan takvime göre isimlendirilmiştir. Özellikle de mektuplarda Osmanlı'nın kullandığı ay yılı esasına dayanan hicri takvim kullanılmıştır. Aşağıdaki örneklerde Sa'dî'nin sevdiği kıza mektup yazarken mektubuna attığı tarih yer almaktadır.

“Baki muhabbet, meveddet, canımın canı Hânım hey!..

3 Safer, Nil” (s. 206)

Saraç Cafer Bayezid Han'ın çâşıtlarından bir akrep olup işi gücü gizli bilgiler toplamak imiş. Bunu ele verip bunu yakalattı. Ertesi cuma gün Sultan Bayezid Han-ı Sanî huzuruna derdest olup gazab-ı padişahî ile ayağına taş bağlayıp Galata'da denize atıldı. Sa'dî Efendi'den sonra çok geçmedi Sultan Cem'in de Roma'da zehirlenerek öldürüldüğü haberi Dersaadet'e erişti. Onun bir tutisi var imiş, o dahi saraya getirildiğinde “Allah yerhamu Sultan Cem!” dedikte Kubbealtı'nda toplantıda olan vüzeranın ağlaştıkları söylendi ki ibrettir!..

Muharremü'l-Haram, sene fi /1495(s.224)

Bu uzun yolculukta, temmuz güneşini süzen kirpikleri iyice kısılan bu yorgun adamlar, kimliklerini gizlemek için başlarına bağladıkları Yörük peştemalleri neredeyse kavrulmuş, atların terli sağrılarındaki damarlar burun deliklerinden fişkıran dumanlarla birlikte dolup boşalmaya başlamış, susuzluk ve yorgunluktan takatleri kesilmiş bu süvariler, Yenişehir Ovası'nda Bayezid'in ordusuna yenilen askerlerden birkaçı idi ve Konya'ya doğru götürmekte olduğu şehzade de Bursa'da sultanlığını ilan ettikten on sekiz gün sonra bu savaşı kaybeden Cem'den başkası değildi. (s.201)

Yazıcı daha önce bulduğu cönk defterine ilaveten 2005 yılında Osmanlı Arşivi'nde bazı mektuplar bulmuş ve bunu eksik olan hikâyenin devamı olarak yazmıştır. Yazar bu hikâyeyi eserde yer alan diğer hikâyelerle birlikte 2007 yılında yazıya geçirmiştir.

3.9.6.6. Mekân

Yollarda adlı eser, başlangıçta İstanbul'da geçmekte, sonra İstanbul dışına çıkmakta ve tekrar İstanbul'da bitmektedir. İstanbul'daki Hersekzade Konağı, Sa'dî'nin hayatını değiştirmesi açısından önemlidir.

Hersekzade'nin Konağı: Şiir meclisinden çıkan Molla Sadeddin Efendi At Meydanı'ndan Binbirdirek Sarnıcı'na doğru ilerlemeye başlamış ve tılsımlı bir ses duyup kendinden geçmiştir. Farkında olmadan bir konağın bahçesine girmiş ve burada konak muhafızına yakalanmıştır. Bu konak Hersekzade Ahmed'in konağıdır. Sadeddin Efendi bu konakta bir hırsız gibi değil de bir misafir gibi ağırlanmış ve konak sahibinin kızına âşık olmuştur.

Geçen hafta riyaziye ve hikemiyat hocasının bahsettiği, beden ile değil de ruh ile yaşamak, maddeden geçip mana kesilmek, duyuların maverasına varıp yeniden olmak herhalde böyle bir şeydi. Çünkü konağın mermer döşeli hayatından, uzak bir anı misali caddeye taşan o musiki, o revnaklı ve içten teganni şimdi bütün benliğini kaplamış, onu görünmeyen zincirlerle bağlayıp adeta duvara mıhlamış, kıpırdayamaz hale getirmişti. Halkın Hersekzade Konağı diye bildiği bu taş binada Hersek Dukası Stefan Kossariç'in İstanbul'da rehin bıraktığı ve sonradan ihtida edip Ahmed adını alan ve Fatih'in güvenini kazanarak rütbe rütbe ilerleyen devletlu birinin oturduğunu bilmeyen yoktu. (s.191)

Karaman: Molla Sadeddin, Karaman'da sancağı olan Şehzade Cem'in hizmetine girmek için Karaman'a gitmiştir. Bu, sevgiliden ilk ayrılımadır. Hersekzade Ahmed Efendi de Şehzade Bayezid'in hizmetine girmek için Amasya'ya gitmiştir.

Şimdi Ceyda'ya gidecek mektupların adresi Bayezid sancağı Amasya, cevabın geleceği yer ise Cem Sancağı olan Karaman vilayeti idi. İşte bu yüzden, kader, Ceyda ile Sa'dî'nin aralarına iki şehzadeyi koymuş ve bir sonraki buluşmalarını Yenişehir sahrasında bir savaşın tam da ortasında yazmıştı. (s.199)

Yenişehir Sahrası: Şehzade Cem ile Şehzade Bayezid'in ordularının saltanat savaşı için bir araya geldiği yerdir. Şehzade Cem bu savaşı kaybetmiştir. Yaralanan Şehzade Cem ile sağ kalan diğerleri savaş meydanını terk ederek Konya'ya doğru ilerlemişlerdir. Eskiden Cem'in lalası olan Hersekzade şimdi Bayezid taraftarıdır ve bu savaşta o da bulunmaktadır. Sa'dî Efendi burada sevdiği kızını, Ceyda'yı son defa görmüştür.

Sa'dî Efendi gittiği yerleri ve nasıl karşılandıklarını Ceyda'ya yazdığı mektupta belirtmiştir.

Rodos'tan çıktığımızda recebül-müreceb ortaları idi. Zillet içinde yaşayan muhafızlarımız alçak bir geçime razı olan aşağılık mahluklar. İstanköy önlerine bizi ancak dokuzuncu günde getirerek derya eziyeti ettiler. Bazılarımızı deniz kokusu, bazılarımızı da kalyon çırpıntısı canından bezdirdi. Şabanda Sicilya'da Saragoz'a açıklarıyla Mesina'da ve nihayet ramazanda Fransa sahillerine gelebildik. Mübarek günlerimiz ve oruçlarımızı bize matem eylediler. İtalya'da Yanar Ada dedikleri Vezüvdağ'ın yanından geçerken kâh kâh yanar ateş kıvılcımları pare pare etrafa dağılıyordu. Allah'ın kudreti bu dağ tam da benim yüreğin gibi yanıyordu, orada seni anıp çok ağladım. Fransa'ya vardığımızda bize veba var denildi, ayağımızı karaya yine bastırmadılar. Nihayet Nitse'ye vardık. (s.216)

3.9.6.7. *Anlatıcı ve bakış açısı*

Hikâyede karma bakış açısı kullanılmıştır. Olay anlatımının olduğu yerde çoğunlukla hâkim bakış açısı kullanılırken mektup bölümlerinde kahraman bakış açısı kullanılmıştır. Bakış açısının değişimine paralel olarak hâkim bakış açısının olduğu yerde anlatıcı, üçüncü tekil şahıs 'o' anlatıcı iken kahraman bakış açısının olduğu yerde birinci tekil şahıs 'ben' anlatıcı bulunmaktadır. Aşağıdaki paragrafi hâkim bakış açısına örnek olarak verebiliriz.

Uzayıp gitmedeydi Sa'dî Çelebi'nin zihnindeki sorular; uzayıp giden yollar misali... Kanın ve gülün peşine takılmış savrulmadaydı nicedir; kandaki sıcaklığı ve güldeki tebessümü hissederek... Kanın vicdanındaki azabına ve gülün dimağındaki lezzetine tutunarak...(s. 199)

Sa'di Efendi'nin Ceyda'ya şu mektupta kahraman bakış açısı kullanılmıştır.

İmdi, söz ki cevherdir, sencileyin güzeller ayağına saçmak ve salkım salkım gerdanına asmak gerektir, illa ki cevhere sunmaya cevher ayarında sözü olmayana, bencileyin mühürlü bir ağızla susmak gerektir.

İşte bu yüzden, kulunuz, eşiğinize yüreğimi bıraktım da gitmedeyim. Gayri söze hacet yoktur, belki meveddet ve mahabbet pek çoktur, hânım hey... 21 Recep, İslambol(s.198)

3.9.6.8. *Dil ve üslup*

Yazar anlattığı dönemde kullanılan eşyaları veya çeşitli varlıklara verilen isimleri o dönemdeki isimleriyle okuyucuya vermiştir. Bunun yanında günümüzde kullanılan yabancı asıllı kelimeler de kullanmıştır.

Bir trajediyi tıkıdkılayan çifte küheylanın eyerleri arasına bağladıkları yırtık kepeneğin üzerinde, iki gündür uykusuz, aç ve biilaç ılgarın düğümlendiği iniltileri dinleye dinleye dağ bayır aştıkları kaçış içinde şehzadenin bacağındaki yaradan damlayan kan gitgide çoğalırken; damlaların izlerini silmek için terkilerine bağladıkları çatal köklü gül ocaklarındaki güller hızla dağılıp savrulmadaydı.(s.199-200)

İskender Pala, diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de noktalama işaretlerini biraz farklı kullanmıştır. Aşağıdaki örnekte ünlem işaretinden sonra iki

nokta daha kullanmış, ünlem işaretinin noktasıyla toplamda üç nokta işareti olmuştur.

Onun bir tutisi var imiş, o dahi saraya getirildiğinde “Allah yerhamu Sultan Cem!” dedikte Kubbealtı’nda toplantıda olan vüzeranın ağlaştıkları söylendi ki ibrettir!.. (s.224)

“Kan mı daha kırmızıydı, gül mü?!.. Kan mı tutardı insanı, yahut gül mü?!.. Peki sadakate layık olan hangisiydi; gül mü, kan mı?!.. Kan mı yüreğini daha çok titretirdi bir insanın, gül mü?!..” (s.199)

Yazar kahramanlarını bir ikilem içinde bırakmakta ve zihninde sorular ile boğuşmaktadır. Bu eserde de Sa’dî Çelebi’yi aşk ve dostluk, Ceyda ve Cem Sultan arasında bırakmıştır. Aynı zamanda kahramanımız kan ve gül arasında da kalmıştır.

“Kan mı daha kırmızıydı, gül mü?!.. Kan mı tutardı insanı, yahut gül mü?!.. Peki sadakate layık olan hangisiydi; gül mü, kan mı?!.. Kan mı yüreğini daha çok titretirdi bir insanın, gül mü?!..” (s.199)

“Cem’e olan dostluğu da, Ceyda’ya olan aşkı da, haddizatında aynı sevgi güneşinin yansımaları, ışıltıları ve nurlarıydı. Hassas yüreği hangisini feda etsindi ki!?!..” (s.203)

Yazar diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de açıklamalara yer vermiştir.

Yollarda adlı bu hikâyede, kitapta yer alan diğer hikâyelerde olduğu gibi Osmanlı Devleti’nde yaşayan bir şairin başından geçmektedir. Yazıcının notu olarak geçen bölümlerde eserin nasıl bulunduğu nasıl tamamlandığı hakkında bilgiler verilmiştir.

“Yazıcının notu:

Mine’l-Aşk ile’l-Hicrân adlı küçük cönkün bu bölümünde kırmızı mürekkeple yazılmış bir ara başlık bulunmaktadır: Mine’l-Hicrân ile’l- Gurbe (Ayrılıktan Gurbete).” (s.198)

“2005 yılının sonbaharıydı, mutlu bişr tesadüf, Osmanlı Arşivi’nde balmumuyla tuğralanmış bir cilbent içinde birbirine bağlanmış bazı mektuplara rastladım.” (s.188)

Hikâye bir âşığın başından geçtiği için olayların yanında şiirlere de yer verilmiştir.

Câm-ı Cem nûş eyle ey Cem bu Firengistândır

Her kulun başına yazılan gelir devrândır

demişti, ben yine sana hasret, yine sana meftûn,

Ay ile gün hüsnünün aşkında sergerdândır

Sevdiğimsiz bu Nice üstü açık zindandır (s.217)

Yazar eserin ismini Sa’dî’nin Ceyda’ya yazdığı mektuplardan birinden esinlenerek koymuştur. Bu mektupta Sa’dî sürekli yollardan bahsetmektedir.

“Sultanım söyledi, birkaç zaman zarfında bizi Roma’ya göndereceklermiş. Yeni bir yol, yine bir yolculuk... Savrulan ömürlerimiz hep yollarda geçiyor. Kader bizim defterimize ‘yolculuk’ suretinde yazılmış. Yollar, hep yollar...” (s.221-222)

SONUÇ

İskender Pala, romanlarında, hikâyelerinde, makale ve gazete yazılarında Klasik edebiyatın anlaşılması ve geniş kitlelere ulaşması için Eski Türk Edebiyatı kaynaklarına çokça yer verir. Meslek yaşamı boyunca askerlik ve idarecilik de yapan Pala, bu dönemlerde bile edebiyattan uzak kalmamış, hayatının her devresinde sanatla iç içe olmayı başarmıştır. Bu bağlamda okurlarında da sürekli olarak bir sanat ufku, bir estetik algı oluşturmaya çalışır. Pala'nın öykü ve romanlarını okuyanlar kendini olayların geçtiği dönemde bulur ve bütün ayrıntıları ile dönemin özelliklerini de öğrenir. Bunda, Pala'nın yapmış olduğu tasvirlerin ve tarih bilgisinin büyük etkisi vardır.

İskender Pala'nın hikâye ve romanları üzerine inceleme yapmaya çalıştığımız bu çalışmada yedi roman ve iki hikâye kitabı esas alınmıştır. Roman ve hikâyeler yapı ve tema açısından incelenmiş ve Pala'nın romanda yapı unsurlarının kullanımına ilişkin bazı genellemelere ulaşılmıştır. Pala'nın romancılığı hakkında ulaştığımız genellemeleri şu şekilde vermek mümkündür:

Pala, romanda olay örgüsünü verirken çeşitli başlıklar kullanır. Bu şekilde okuyucunun olay halkalarını ayırt etmesi kolaylaşır. Aslında Pala'nın romanları bölümlere ayırıp isimlendirmesi onun Eski Türk edebiyatı uzmanı olmasından kaynaklanır. Klasik şiirimizde yer alan ve olay anlatarak bir nevi roman ve hikâyenin yerini tutan mesnevilerde bu şekilde isimlendirme mevcuttur. Pala'nın da bu uygulamayı klasik edebiyattan devraldığı söylenebilir. Pala, birbirinden kopuk gibi görünen olayları roman sonunda bir şekilde birleştirir. Ayrıca olay halkalarını isimlendirirken epigraflar da kullanır. Epigraflar sayesinde daha bölümün başında, okuyucu hangi olayla veya kişilerle karşılaşacağını bilir.

Pala'nın hikâye ve romanlarında şahıs kadrosunu gerçek hayatta/tarihte yaşamış şahsiyetler oluşturur. Özellikle *Aşkname* adlı kitabında yer alan hikâyelerde başkahramanlar Osmanlı döneminde yaşayan şairlerdir. Ayrıca Pala, eserlerini oluştururken padişah, vezir, kadınefendi ve tarihte örnek alınabilecek şahsiyetlere de yer verir. Pala, eserlerinde bu şahsiyetleri anlatarak eserlerine biyografik roman özelliği kazandırır. *Mihmandar*'da Eyüp Sultan'ın, *Od*'da Yunus Emre'nin,

Efsane'de Barbaros Hayreddin Paşa'nın hayatının anlatılması Pala'nın romanlarında yer alan şahıs kadrosu hakkında bize ipucu verir. Ayrıca Pala'nın romanlarında şahsiyetler ayrıntılı olarak tanıtıldığı için eser kahramanları karakter özelliği gösterir.

Zaman unsurunun kullanımı açısından Pala; eserlerinde Osmanlı tarihinden sıkça yararlanır. Bu durum Pala'nın genelde tarihe yönelik ilgisine, özelde ise uzmanı olduğu Klasik edebiyatın Osmanlı siyaseti altında neşvü nema bulmasına bağlanabilir. Ancak Pala'nın son dönem romanları biyografik roman özelliği gösterdiği için bu romanlarında zaman olarak roman kahramanın yaşadığı zaman dilimini kullanır.

İskender Pala'nın romanlarında dikkatimizi çeken bir diğer unsur onun romanlarında mekân olarak İstanbul'u seçmesidir. İstanbul tarihte çeşitli medeniyetlere beşiklik etmiş kozmopolit bir şehirdir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin başkentliğini yapmıştır. Bu nedenle Pala, romanlarında mekân olarak İstanbul'u çokça kullanır. Pala'nın romanlarında kahramanın rahatsız olduğu dar mekânlara yer verdiğini de görürüz. Biyografik roman özelliğini gösteren eserlerinde kahramanların tarihi kaynaklara göre yaşadığı yerler mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Eyup Sultan'ın anlatıldığı *Mihmandar*'da Mekke, Medine; Yunus Emre'nin anlatıldığı *Od*'da Anadolu; Barbaros Hayreddin Paşa'nın anlatıldığı *Efsane*'de Gırnata, Cezayir, Preveze gibi yerlerin mekân olarak seçilmesi kahramanlarının tarihi kaynaklara göre buralarda yaşamasından kaynaklanır.

Pala, romanlarında birden fazla anlatıcı kullanır. Romanlarda yer alan anlatıcılar ayrıca roman kahramanlarıdır. Bu nedenle Pala, romanlarında genellikle ben anlatıcı ve buna bağlı olarak kahraman bakış açısına yer verir. Ancak hikâyelerinde ilahi bakış açısını kullanan yazar anlatıcı olarak da üçüncü tekil şahıs olan "o" anlatıcıyı kullanır. Pala'nın eserlerinde dikkatimizi çeken bir unsur da eserin başında yer alan metnin yazılış amacına yönelik açıklamadır. Bu durum dikkatli bir okurda, eserlerin sanki Pala'nın kaleminden çıkmadığına, sanki önceden yazılmış eski bir eserin çağdaş bir uyarlaması olduğuna ilişkin bir izlenim uyandırır.

Pala, Türkçeyi çok iyi kullanan yazarlarımızdandır. Klasik edebiyatta uzman olması onun diline de yansır. Eserlerinde Osmanlı tarihi veya geçmişe ait bir olay

anlatıldığı için o dönemde kullanılan kelimelere yer verir. Pala bu kelimeleri o zamanki yazım şekliyle okuyucuya sunar. Bu nedenle yazar bu kelimelerde uzun ünlüleri çokça kullanır. Dönemin özelliğine göre Arapça ve Farsça kökenli kelimeleri kullanan Pala, eserlerinde Batı kökenli kelimelere de yer verir. Ayrıca uzun, sanatlı cümleler kullanması da dikkatimizi çeken hususlardandır.

Pala, eserlerinde metinlerarasılıktan da faydalanır. Hemen hemen bütün eserlerinde şiirlere yer verir. Ayrıca tiyatro türüne ait diyaloglar da Pala'nın eserlerinde kendine geniş ölçüde yer bulur. Klasik edebiyatta yer alan mesnevilerin konularından da faydalanır. Özellikle de *Leylâ ve Mecnun* adlı hikâyesinde ve *Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk* adlı romanında Fuzûlî'nin *Laylâ vü Mecnûn* mesnevisinin geniş ölçüde izleri görülür. Ayrıca *Efsane*'de de Şeyh Galip'in *Hüsn ü Aşk* mesnevisinden izler vardır.

Pala eserlerinde tema olarak sevgi, köle ticareti, tarih, simya, ölüm, din, tasavvuf gibi konuları işler. Ayrıca romanlarında aşk temasına çokça yer verir. Özellikle aşk temasını işlerken âşık-maşuk ilişkisini günümüz ölçütlerine göre almaz. O âşık-maşuk ilişkisini Klasik edebiyattaki biçimiyle verir. Sevgililer birbirine tensel zevk için yaklaşmaz. Zaten Pala'nın eserlerinde –*Aşk ve Şiir* hariç- sevgililer birbirine kavuşamaz. Ancak ömürleri boyunca birbirlerini sevmekten vazgeçmeyen sevgililer gerçek aşkın nasıl olması gerektiğini gösterir. Sevgililerin kavuşamaması da okuyucuya yine Klasik edebiyattaki aşk hikâyelerini anımsatır.

Kaynakça

- Akbal Süalp, Z. T. (2004). *Zaman Mekân*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Aktaş, Ş. (2005). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktaş, Ş. (1998). "Edebiyat Teorisi". *Türkiye Günlüğü*. 1 (49), 87-91.
- Aktaş, Ş. (2002). *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyüz, K. (2010). *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aytaç, G. (1999). *Çağdaş Türk Romanları Üzerine İncelemeler*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Ayyıldız, M., Birgören, H. (2009). *Edebiyat Bilgi ve Kuramları*. Gözden geçirilmiş 2. baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Banoğlu, Ahmet Niyazi. (2012). *Atatürk'ün İstanbul'daki Hayatı II*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Bachelard, G. (1996). *Mekânın Poetikası*. (Çev. Aykut Derman). İstanbul: Kesit Yayınları.
- Belge, M. (1968). "Çeşitli Açılardan Roman Kişisi". *Yeni Dergi*. 5 (50), 362-372.
- Bourneur, R., Quillet, R. (1989). *Roman Dünyası ve İncelemesi*. (Çev. Hüseyin Gümüþ). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Boynukara, H. (1997). *Romanda Bakış Açısı ve Anlatış*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Forster, E. M. (1985). *Roman Sanatı*. (Çev. Ünal Aytür). İstanbul: Adam Yayınları.
- Çakır, H. (2000). *Öykü Sanatı*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Çetin, N. (2006). "İskender Pala'nın 'Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk' Romanı Üzerine bir İnceleme". *Edebiyat Otağı*, 1 (5), 2.

- Çetin, N. (2005). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Çetişli, İ. (2000). *Metin Tahlillerine Giriş*. Isparta: Kardelen Kitabevi.
- Çevirme, E. A. (2010). “Bir Tarihsel Roman: Şah ve Sultan”. *Dergâh Dergisi*, 21 (250), 11.
- Çiftlikçi, R. (2000). “Türk Romanında Tip ve Karakterler Problemi”. *Yedi İklim*, 1 (123), 8.
- Deveci, M. (2012). *Varoluş ve Bireyleşme Açısından Ferid Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elias, N. (2000). *Zaman Üzerine*. (Çev. V. Atayman). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fabian, J. (1999). *Zaman ve Öteki*. (Çev. S. Budak). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Gümüş, H. (1994). “Romanda Anlatım Şekilleri”. *Dil Dergisi*, 1 (1), 54.
- Gündüz, O. (1998). *II. Meşrutiyet Romanında Yapı ve Tema*. Ankara: MEB Yayınları.
- Güzelşen, M. F. (1973). *Roman Kavramı ve Yapısal Çözümleme*. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Haedens, K. (1961). *Roman Sanatı*. (Çev. Yaşar Nabi Nayır). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kabaklı, A. (2002). *Türk Edebiyatı*, C. 1, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Karabulut, M. (2012). “Yusuf Atılğan’ın ‘Aylak Adam’ Romanında Anlatım Teknikleri” *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7 (1), 1375-1387.
- Karabulut, M. (2013). “Roman Tekniği Bakımından Cengiz Aytmatov’un ‘Dişi Kurdun Rüyaları’ Romanı”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (43), 245-165.

- Kılıç N. (30 Mayıs 2014). “Mihmandar-ı Peygamber”. *Ankara İl Gazetesi*, 5.
- Kolcu, A. İ. (2008). *Edebiyat Kuramları Tanım Tenkit Tahlil*. 1. Basım, Ankara: Salkımsöğüt Yayınları.
- Korkmaz, R. (2007). *Romanda Mekânın Poetiği*. Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan, Ankara.
- Korkmaz, R. (2009). *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*. Genişletilmiş 5. Baskı, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kudret, C. (1999). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Kundera, M. (1995). *Roman Sanatı Üzerine Bir Konuşma*. 20. Yüzyıl Edebiyat Sanatı. Prof. Dr. Hüseyin, Salihoğlu, Ankara: İmge Kitabevi.
- Lekesiz, Ö. (2001). *Yeni Türk Edebiyatında Öykü*. Kaknüs Yayınları.
- Lukacs, G. (2007). *Roman Kuramı*. (Çev. Cem Soydemir). İstanbul. Metis Eleştiri Yayınları.
- Önal, M. (2008). “Edebî Dil ve Üslûp”. *A.Ü. Türkiyat Arş. Ens. Dergisi*, 1 (36), 23-47.
- Özcan, T. (2007). “Tarihî Roman Vadisinde Aytmatov'un Beyaz Gemi Adlı Romanının Çözümlemesi” [Bildiri]. Özcan Tarık (Ed.) *II. Kayseri ve Yöresi Kültür Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni, 10-12 Nisan 2007*, No: 155, (ss. 544-550), Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Özön, M. N. (1985). *Türkçe'de Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pala, İ. (2011). *Aşkname*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2011). *Babil'de Ölüm İstanbul'da Aşk*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2011). *Boğaziçi'ndeki Mücevher Dolma Bahçe Sarayı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2013). *Efsane Bir Barbaros Romanı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2010). *Katre- i Matem*. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Pala, İ. (2009). *Kitab- ı Aşk*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2012). *Leyla ile Mecnun*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2014). *Mihmandar*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2011). *Od*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pala, İ. (2012). *Şah ve Sultan*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- “Pala, Yeni Romanı Mihmandar’ı Anlattı”. (21 Mart 2014). *Dokuz Sütun Gazetesi*, 11.
- Safa, P. (23 Kasım 1942). “Roman Sanatı ve Meseleleri”. *Tasvir-i Efkâr Gazetesi*, 3.
- Stanzel, F. K. (1997). *Roman Biçimleri*. (Çev. Fatih Tepebaşılı). İstanbul: Çizgi Yayınları.
- Stevick, P. (2004). *Roman Teorisi*. (Çev. Sevim Kantarcıoğlu). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Selçuk, K. (2004). *Öyküde Mekân*. Adam Öykü.
- Şahin, V. (2008). “Kurmaca Tekniği Bakımından Halide Edip Adıvar’ın ‘Handan’ Romanı”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 99-126.
- Şengül, M. B. (2010). “Romanda Mekân Kavramı.” *Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research*, 3 (11), 528-538.
- Tekin, M. (2004). *Roman Sanatı Romanın Unsurları*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Türkçe Sözlük. (2004).TDK Yayınları.
- Yavuz, H. (2008). *Edebiyat ve Sanat Üzerine Yazılar*, 2. Baskı, İstanbul: YKY Yayınları.
- Yavuz, H. (1977). *Roman Kavramı ve Türk Romanı*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Wellek, R., Warren, A. (1983). *Edebiyat Biliminin Temelleri*. (Çev. Ahmet Edip Uysal). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Diğer Kaynaklar

www.iku.edu.tr Erişim tarihi: 15 şubat 2014.

www.iskenderpala.net Erişim tarihi: 05 Haziran 2013.

www.eğitim.erciyes.edu.tr Erişim tarihi: 07 Eylöl 2013.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Emine BOSO YAMAN

Doğum Yeri ve Tarihi: Dört Yol, 1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: İnönü Üniversitesi Adıyaman Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Tezsiz Y. Lisans Öğrenimi: Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2010

Tezli Y. Lisans Öğrenimi: Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2014

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: MEB

İletişim

E-Posta Adresi: emineboso4yol@hotmail.com